

วารสารวิชาการ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2567

Vol.7 No.4 October - December 2024

SASAJ

School of Administrative Studies

Academic Journal

ISSN : 3027-6128 (online)

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์
School of Administrative Studies Academic Journal
ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2567)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เจริญสิทธิประเสริฐ	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นางนิตยา ไพอารมณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญอริ ยีหมาะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
9. รองศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรถแสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
10. รองศาสตราจารย์ ดร.บงกชมาศ เอกเอี่ยม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมีนสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ออกแบบปก

นางสาวสุไรรัตน์ มั่นคง

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5 โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2567 ปัจจุบันวารสาร ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1 โดยได้รับการรับรองระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2565 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบวารสารออนไลน์ได้ที่ <https://so05.tcithaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ จำนวน 15 บทความ โดยเป็นบทความวิจัย จำนวน 14 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 1 บทความ กองบรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่และมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้
เป็นของผู้สนับสนุนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:	หน้า
■ มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมสิทธิในการหายใจในอากาศสะอาด: ศึกษากรณี ประเทศจีน สหรัฐอเมริกา และประเทศสิงคโปร์ : สลิลลา กลั่นเรื่องแสง และ รพีพร สายสงวน	1
■ เจเนอเรชันกับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคเหนือ : อุบลวรรณ สุภาแสน และ วัลลภช สุขสวัสดิ์	23
■ ภาวะจ้างงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัท ในกรุงเทพมหานคร : กวีศุภณัฐ วิกกรมวยากรณ์	39
■ การขับเคลื่อนนโยบายระบบฐานข้อมูล iSingle Form ของกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อการนำไปปฏิบัติราชการของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี : ชุติมา จินะดิษฐ์, ไชยวัฒน์ เผือกคง, และ วาสนา จาตุรัตน์	55
■ รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูลและการสร้างความเชื่อมโยง อุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติ : จารุวรรณ ทองเนื้อแข็ง, ห้าวหาญ ทวีแสง, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, ปันนดา ศิริพานิช, เกียรติศักดิ์ พันธุ์พงศ์, ทศนี ศรีมาชัย, และ ชลรัฐชัย สุนทร-วิจารณ์	73
■ Strategies for the Development of Area-based Cooperation Mechanisms to Reduce Inequality in Education : Vikrom Boonnun	94
■ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง ภายใต้โลกยุคบาบี่ : วิสุทธิณี ธานีรัตน์	113
■ การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน : นพดณ ปัญญาวิรัตน์, อภิรมย์ สีดาคำ, และ ประเสริฐ ปอนถิ่น	132

บทความวิจัย: (ต่อ)	หน้า
<ul style="list-style-type: none"> ■ แนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงกีฬา: กรณีศึกษา บุรีรัมย์โมเดล : จินตนา แผลงผึ้ง และ ไพโรจน์ ภัทรนรากุล ■ แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา : เสรี บุญรัตน์ , อรอนงค์ อำภา, และ วสันต์ กาญจนมุกดา ■ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี : มณีกาญจน เขียวรัตน์ และ วันทกาญจน์ สี่มาโรฤทธิ์ การ์ด ■ รูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ : นีนาล คังชะคิลปิน, ยุทธการ ไวยอาภา, กวินรัตน์ อัฐวงศ์ชยากร, และ กิริติ ตระการศิริวานิช ■ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาดุกในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง : ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ, ศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ, วราภรณ์ ทนงค์ดี, สุภฎา ศิริรัฐนิคม, และ ทวีเดช ไชยนาพงษ์ ■ การรับรู้และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ระหว่างเกษตรกรที่ปฏิบัติและ ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ในตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ : จันทรัตน์ เชื้อเมืองพาน, กรวรรณ กฤตวรกาญจน์, และ ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ 	<p>151</p> <p>166</p> <p>183</p> <p>200</p> <p>218</p> <p>238</p>
บทความวิชาการ:	
<ul style="list-style-type: none"> ■ เพดานแก้วในแวดวงวิชาการ: บทเรียนจากงานวิจัยต่างประเทศและความจำเป็น ของการศึกษาในบริบทไทย : ศิริโสภา สันติทฤษฎีกร และ นาวิวรรณ กลิ่นรัตน์ 	<p>255</p>
ภาคผนวก:	
<ul style="list-style-type: none"> ■ กระบวนการพิจารณาบทความ ■ แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ 	<p>275</p> <p>276</p>

มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมสิทธิในการหายใจ
ในอากาศสะอาด: ศึกษากรณีประเทศจีน สหรัฐอเมริกา
และประเทศสิงคโปร์ *

Legal Measures to Promote the Right to Breathe in Clean
Air: A Case Study of China, United States, and Singapore

สลิลลา กลั่นเรืองแสง และ รพีพร สายสงวน

Salila Klanreaungseang and Rapeeporn Saisa-nguan

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of Law, Rangsit University

Corresponding Author, E-mail: Rapeeporn.s@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิในการหายใจ
ในอากาศสะอาด ที่จำเป็นต้องมีนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้รูปแบบการวิจัยเอกสาร
(Documentary Research) ซึ่งเป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลด้านกฎหมายในหลาย
แหล่งที่มา ทั้งของประเทศไทย ต่างประเทศ และระหว่างประเทศ ซึ่งบทความวิจัยนี้
จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาหน่วยงานด้านการกำกับดูแลมลภาวะทางอากาศเพื่อส่งเสริมสุขภาพ
ที่ดีของประชาชน

กล่าวได้ว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน ต้องใช้กฎหมายหลายฉบับประกอบ
กัน เพื่อลดการสร้างมลภาวะทางอากาศ ซึ่งจากปัญหาข้อเท็จจริงในการบังคับใช้กฎหมายที่มี
อยู่นั้น สรุปผลวิจัยที่สำคัญ ประการแรก คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรณรงค์ให้ประชาชน
ตระหนักป้องกันตนเองเมื่อเผชิญกับอากาศที่ไม่สะอาด พร้อมให้คำแนะนำด้านสุขภาพที่อ้างอิง

* ได้รับบทความ: 21 มิถุนายน 2567; แก้ไขบทความ: 12 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 16 กันยายน 2567

มาตรฐานสากลที่น่าเชื่อถือ ประการที่สอง คือ สมควรมีองค์กรกลาง ซึ่งอาจทำในลักษณะของ ศูนย์เฉพาะกิจ (เมื่อสถานการณ์ฝุ่นเป็นอันตรายต่อสุขภาพ) เพื่อประสานความร่วมมือให้บังคับใช้ กฎหมายรวดเร็ว ครอบคลุม และทั่วถึง และประการที่สาม คือ ปรับปรุงกฎหมายที่เน้นการ ควบคุมแหล่งกำเนิดหรือผู้ก่อมลพิษ เน้นมาตรการป้องกันล่วงหน้า กับบทกำหนดโทษที่ เหมาะสม (ครอบคลุมทั้งการก่อมลพิษภายในประเทศและกรณีข้ามพรมแดน) เพื่อให้บุคคลหรือ องค์กรที่อาจจะก่อมลพิษทางอากาศ ตระหนักต่อการไม่คุกคามหรือกระทำการละเมิดต่อ สิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ สหประชาชาติได้รับรอง สิทธิที่จะมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ซึ่งดีต่อสุขภาพ และ ยั่งยืน ในฐานะสิทธิมนุษยชน อีกทั้งเรียกร้องให้รัฐสมาชิกเพิ่มขีดความสามารถในการทำให้มั่นใจ ว่าพลเมืองของรัฐจะมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ที่ดีต่อสุขภาพ และยั่งยืน จึงสมควรที่ประเทศไทย จะต้องพัฒนากฎหมายเฉพาะด้านอย่างเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลให้พลเมืองของรัฐมีสิทธิที่จะหายใจในอากาศสะอาดอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: สิทธิที่จะหายใจในอากาศสะอาด; กฎหมายสิ่งแวดล้อม; มลพิษข้ามแดน

Abstract

The purpose of this research was to reflect the importance of the right to breathe clean air, which required concrete policies. It employed the documentary research method involving the search for and collection of legal data from a variety of domestic and worldwide sources. The research would benefit the development of air pollution control agencies to promote the people's good health.

One might argue that Thailand's current environmental laws required the application of multiple statutes in the effort to reduce air pollution. Therefore, the research conclusions based on the actual problems and matters of fact concerning the existing law enforcement were as follows. Firstly, local administrative organizations had to make campaigns to raise public awareness of self-protection

against unclean air together with the provision of health advice on the basis of reliable international standards. Secondly, there should be a central organization that might serve as an ad-hoc center (in time of occurrence of health-threatening dust situation) in order to integrate law enforcement collaboration in a rapid, comprehensive, and thorough manner. Thirdly, the law amendment should focus on the control of sources or polluters, and preventive measures with suitable penalties (covering both domestic and transboundary pollutions). This would raise the awareness of not taking any environment-threatening actions among individuals or entities that could probably cause air pollutions.

In this regard, the United Nations has recognized the “right to a clean, healthy, and sustainable environment” as a human right, and encouraged its member states to enhance their capabilities to ensure their population’s enjoyment of clean, healthy, and sustainable environment. Therefore, Thailand should urgently develop specific laws in achieving concrete solutions in order to sustainably ensure the rights of Thai people to breathe clean air.

Keywords: right to breathe clean air; environmental law; transboundary pollution

1. บทนำ

เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นมีหลักประกันที่ทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี มีคุณภาพและมีคุณค่า การดูแลด้านสิทธิมนุษยชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ อย่างไรก็ตามมลภาวะทางอากาศ (Air Pollutants) เป็นสิ่งที่ไม่มีพรมแดน จำเป็นต้องประสานความร่วมมือในระดับภูมิภาคเพื่ออากาศที่สะอาดอย่างยั่งยืน (Climate and Clean Air Coalition Secretariat (CCAC Secretariat), 2023)

กล่าวได้ว่า สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน คือ สิทธิที่จะมีชีวิต ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ ซึ่งสิทธิมนุษยชนที่แท้จริง รวมความถึงความรุนแรงจากการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างไม่ยั้งคิด เพราะฉะนั้น สิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ พึงได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองอย่างยั่งยืน ด้วยหลักประกันทางกฎหมายทางการเมือง

ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (เสนท์ จามริก, 2546) แต่ในอีกมุมหนึ่ง กฎหมายอาจไม่ใช่ช่องทางเดินเดียวที่จะนำพาสิทธิให้งอกเงยได้ คำถามคือ หากปล่อยให้สุขภาพตกอยู่ในมือของอำนาจรัฐแต่อย่างเดียว โดยที่ประชาชนไม่มีความตื่นตัวที่จะร่วมรับผิดชอบสุขภาพและชุมชน สังคมโดยรวม ดูเหมือนว่าปัจเจกชนก็มีอาจกลายเป็น **ผู้กระทำ** ได้ (สุรสม กฤษณะจุฑะ, 2550)

โดยหลักแล้วรัฐบาลมีหน้าที่โดยตรงต่อพลเมืองของรัฐในการส่งเสริมสิทธิในการหายใจ ในอากาศสะอาด (Right to Breathe Clean Air) ทั้งเชิงนโยบายและเชิงกฎหมาย ซึ่งตามมติ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations (UN), 2022) ได้ยอมรับถึง **สิทธิที่จะมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ดีต่อสุขภาพ และยั่งยืน** ภายใต้หลักการของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (International Institute for Sustainable Development (IISD), 2022) โดยมุ่งเน้นไปที่ **หลักนิติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม** เพื่อการบรรลุเป้าหมาย SDG16 *SDG 16: Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels* ซึ่งต้องโปร่งใสและไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้มั่นใจว่า พลเมืองของรัฐและของโลกนี้ **จะมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ที่ดีต่อสุขภาพ และยั่งยืน สำหรับทุกคน** อย่างไรก็ตาม สรุปรูปตัวอย่างการจัดการที่สำคัญ ดังนี้

สหประชาชาติ: โครงการปฏิบัติการระดับภูมิภาคว่าด้วยมลภาวะทางอากาศ (Regional Action Programme on Air Pollution หรือ RAPAP) (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP), 2024) เป็นโครงการระหว่างสหประชาชาติ และรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพอากาศโดยการส่งเสริมความร่วมมือตามหลักวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างสำคัญคือ เวทีระดับสูงว่าด้วยอากาศสะอาด (High-Level Forum on Clean Air HLFCA) จัดตั้งขึ้นโดยเป็นการร่วมมือของคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP) ร่วมกับโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) และกระทรวงสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวของประเทศมองโกเลีย ใน ค.ศ. 2023 เพื่อนำโครงการ RAPAP ไปสู่การปฏิบัติจริง ถือเป็นวางรากฐานของความรู้เพื่อเป็นต้นแบบไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ต่อไป (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP), 2023)

สหภาพยุโรป: คำสั่งสหภาพยุโรปว่าด้วยคุณภาพอากาศ (EU Air Quality Directive) ซึ่งมีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 ถือเป็นก้าวแรกที่จะควบคุมการปล่อยมลภาวะสู่ชั้นบรรยากาศ โดยใช้

เครื่องมือ เช่น คำสั่งว่าด้วยเพดานการปล่อยมลภาวะแห่งชาติ (National Emission Ceilings Directives) ที่เข้มงวดเพื่อปกป้องสุขภาพประชาชนและสิ่งแวดล้อม

เอเชียและแปซิฟิก: โครงการปฏิบัติการระดับภูมิภาคว่าด้วยมลภาวะทางอากาศของ คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (The UN ESCAP Regional Action Programme on Air Pollution) ถือเป็นความร่วมมือระดับโลกที่ มุ่งหมายในภูมิภาคที่เผชิญกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองและอุตสาหกรรม

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ความตกลงอาเซียนว่าด้วยมลภาวะจากหมอกควันข้าม พรมแดน (ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution (AATHP)) (Association of Southeast Asian Nation (ASEAN), 2021) เป็นผลมาจากสถานการณ์ไฟป่าและไฟบนบก (Land Fire) อย่างรุนแรงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 ประเทศสมาชิกอาเซียน (AMS) จึงลงนาม ความตกลง ฯ เมื่อ ค.ศ. 2002 เพื่อควบคุมมลภาวะจากหมอกควันข้ามพรมแดน (Association of Southeast Asian Nation Secretariat (ASEAN Secretariat), 2021)

อย่างไรก็ตาม พบว่า ความร่วมมือระดับระหว่างประเทศ ตลอดจนระดับภูมิภาค มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาหมอกควันทางอากาศทั้งภายในประเทศและข้ามพรมแดน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะช่วยลดการปล่อยมลภาวะทางอากาศ และการประชาสัมพันธ์ต่อประชาชนให้ตระหนักรักษาสุขภาพในช่วงที่อากาศไม่สะอาด
2. เพื่อนำเสนอข้อกฎหมายที่ควรปรับปรุงเพื่อมลพิษทางอากาศ (จากฝุ่น PM 2.5)
3. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการเพื่อการบังคับใช้กฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิในอากาศสะอาด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ อธิบายโดยสรุปถึงวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ใช้รูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการค้นคว้าและรวบรวม ข้อมูลด้านกฎหมายในหลายแหล่งที่มา (โดยไม่มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง)
2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษากฎหมายอย่างครอบคลุมในสามบริบท ได้แก่ ระหว่างประเทศ (องค์การสหประชาชาติ) ระดับภูมิภาค (สหภาพยุโรป) และระดับรัฐ (กฎหมายของประเทศจีน สหรัฐอเมริกา และประเทศสิงคโปร์)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร อันได้แก่ การศึกษาและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญในกฎหมาย อาทิ ตำรากฎหมาย คำพิพากษา หนังสือ บทความ และวิทยานิพนธ์ ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากสื่อดิจิทัล ทั้งของประเทศไทย ต่างประเทศ และระหว่างประเทศ โดยเน้นความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากการอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติ และในระดับนานาชาติ

ทั้งนี้ เพื่อการนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ ซึ่งเน้นการส่งเสริมสิทธิในการหายใจในอากาศสะอาดอย่างเป็นรูปธรรม

4. สรุปผลการวิจัย

1. มาตรการที่จำเป็นต่อการควบคุมมลพิษทางอากาศกรณีประเทศไทย

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อมหลายฉบับ แต่การบังคับใช้ยังมีข้อจำกัด ทั้งนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561) ได้วางหลักการเกี่ยวกับมลภาวะทางอากาศไว้หลายประการ โดยกำหนดบทนิยามคำสำคัญ อาทิ

ภาวะมลพิษ หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดยมลพิษซึ่งทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษในดิน

อากาศเสีย หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่นควัน ก๊าซ เขม่า ฝุ่นละออง เถ้าถ่าน หรือมลสารอื่นที่มีสภาพละเอียดบางเบาจนสามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้

ยานพาหนะ หมายความว่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ เรือตามกฎหมายว่าด้วยเรือไทย และอากาศยานตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

หลักการของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศโดยทั่วไป (มาตรา 32) ตลอดจนกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด สำหรับ การปล่อยทิ้งอากาศเสีย จากแหล่งกำเนิดออกสู่สิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม (มาตรา 55) ซึ่งส่วนราชการที่มีอำนาจออกคำสั่งตามกฎหมาย เช่น คำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะนั้นั้นโดยเด็ดขาดหรือจนกว่าจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดตามที่กฎหมายกำหนด (ตามมาตรา 65) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 จะถือเป็นกฎหมายกลางในการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ปัญหาของกฎหมายควบคุมมลพิษทางอากาศมีหลายสาเหตุ อาทิ กฎหมายยังขาดมาตรการจูงใจในการควบคุมกระบวนการผลิต การลงโทษให้ประจักษ์ตามความรุนแรงของการกระทำ และความขัดข้องในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นต้น (ฉัตรสุมน พลฤทธิโยธ, 2560) ซึ่งในที่นี้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการมลพิษทางอากาศของประเทศไทยสรุปดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการควบคุมมลภาวะทางอากาศ

แหล่งมลพิษ	กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ดีของประเทศไทย
ภาคอุตสาหกรรม	<ul style="list-style-type: none"> — พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 — พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 — พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 — พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535
ยานพาหนะ	<ul style="list-style-type: none"> — พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 — พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 — พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 — พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535
แหล่งมลพิษอื่น	<ul style="list-style-type: none"> — พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 — พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 — พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 — พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535

กล่าวได้ว่า การเผาขยะมูลฝอยในที่โล่ง เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งและส่วนใหญ่ที่ก่อให้เกิดฝุ่นละออง PM2.5 (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือของประเทศ) รวมไปถึงการเผาหญ้าหรือขยะริมทางตามเส้นทางจราจร ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อสุขภาพและก่อให้เกิดความเดือดร้อน ทั้งนี้การออกประกาศห้ามเผา ต้องอาศัยการประยุกต์ใช้กฎหมายหลายฉบับเพื่อเป็นการควบคุมและ

ป้องกันการสะสมของมลพิษทางอากาศ ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ ครอบคลุมทั้งตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (สำหรับการห้ามในเขตพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม ห้ามเผาขยะมูลฝอย กิ่งไม้ใบไม้ และการเผาในที่โล่งทุกชนิด) ตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ที่เกี่ยวข้องทุกฉบับ (สำหรับห้ามการเผาในพื้นที่ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่า) อาศัยบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 (สำหรับห้ามการเผาในเขตทาง พื้นที่ริมทางหลวง และทางหลวงท้องถิ่น) ทั้งนี้หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกภาคส่วนต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ในการไม่เผาวัสดุทุกชนิดในพื้นที่รับผิดชอบและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและปฏิบัติตามประกาศอย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ตาม การกำจัดขยะมูลฝอย เศษใบไม้ใบหญ้า หรือสิ่งของไม่ใช้แล้ว ในที่ดินของตนเอง แม้การเผาจะเป็นวิถีชีวิตที่คุ้นเคยของประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกร เพื่อเตรียมเพาะปลูกใหม่ในฤดูกาลต่อไป แต่ปัจจุบันได้ก่อความเดือดร้อนลูกกลมไปในวงกว้างจากการสะสมของฝุ่นละอองในอากาศ จนค่าเกินมาตรฐาน และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ทำให้ปัญหาเรื่องฝุ่นและอากาศไม่ดีจากฝีมือมนุษย์นี้ไม่ใช่เรื่องที่จะมองข้ามได้อีกต่อไป

2. มาตรการควบคุมมลพิษทางอากาศกรณีข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลภาวะจากหมอกควันข้ามพรมแดนของประเทศสมาชิกอาเซียน

2.1 **ความเป็นมา** ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 เกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อมขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากการเผาป่าในที่โล่งในหลายประเทศ โดยจุดที่มีหมอกควันสูงสุด (ตามภาพถ่ายดาวเทียม) อยู่ที่เกาะสุมาตรา เกาะบอร์เนียว ประเทศอินโดนีเซีย โดยปี ค.ศ. 1997 ได้มีเหตุการณ์ไฟไหม้ป่าครั้งร้ายแรง ส่งผลให้เกิดมลภาวะอย่างรุนแรง มีหมอกควันอนุภาคขนาดเล็กปกคลุมทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยาวนานหลายสัปดาห์

2.2 **กระบวนการเจรจา** ศูนย์ทรัพยากรระดับภูมิภาคแห่งเอเชียและแปซิฟิกภายใต้สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) กับโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) และ UN Environment Programme Regional Resource Centre for Asia and Pacific (RRCAP) ได้จัดการเจรจา เพื่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ร่วมการเจรจา โดยข้อตกลงดังกล่าวได้รับการรับรองและลงนามในปี ค.ศ. 2002 และมีผลบังคับใช้ใน ปี ค.ศ. 2003

2.3 เนื้อหาของตราสาร ข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลภาวะจากหมอกควันข้ามพรมแดนของประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution) มีข้อกำหนดการตรวจติดตาม ระบบเตือนภัยล่วงหน้า นอกจากนี้ กำหนดให้จัดตั้งศูนย์ประสานงานอาเซียนเพื่อควบคุมมลภาวะจากหมอกควันข้ามพรมแดน (ASEAN Coordinating Centre on the Control of Transboundary Haze Pollution) อีกด้วย

2.4 การนำไปปฏิบัติ มีการจัดเตรียมแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาค (Regional Action Plan) มีคณะทำงานทางเทคนิคด้านหมอกควัน (Haze Technical Task Force) จะประชุมปีละสองครั้งภายใต้โครงการความร่วมมือที่จัดตั้งขึ้น

2.5 อุปสรรค ข้อตกลงฉบับนี้ขาดข้อกำหนดเกี่ยวกับการบังคับใช้และความรับผิดชอบ (Enforcement and Liability Clauses) และการที่ไม่ปฏิบัติตามหลักการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle)

2.6 แนวทางการปรับปรุง ควรระบุปริมาณการลดการปล่อยมลภาวะบนพื้นฐานของการประเมินผลกระทบและความเสียหาย รวมถึง ค่าเสียหายสำหรับทั้งภูมิภาค (Costs for the Whole Region) (United Nations Environment Programme (UNEP), 2010)

3. มาตรการที่จำเป็นต่อการควบคุมมลพิษทางอากาศกรณีต่างประเทศ

กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการมลภาวะทางอากาศของต่างประเทศที่น่าสนใจ มีดังนี้

3.1. ผลการวิเคราะห์กฎหมายของประเทศจีน

ช่วงปลายทศวรรษ 1990 รัฐบาลจีนจึงตระหนักถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานความยั่งยืน จึงวางกรอบการกำกับดูแลสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีชุดแผนห้าปี (Five Year Plans หรือ FYP) นอกจากนี้มีกฎหมายปกป้องสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection (EPL) และกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและควบคุมมลภาวะทางอากาศ (Law on Air Pollution Prevention and Control) (International Energy Agency (IEA), 2022) โดยมีเครื่องมือด้านการกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องกับมลภาวะทางอากาศ (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2006) อาทิ มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก/การปล่อยมลภาวะ ระบบใบอนุญาตปล่อยมลภาวะ (DPS) ระบบ (Three Synchronisations หรือ “3S”) ซึ่งพบว่า ประเทศไทยควรมีการกำกับดูแลนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ดังเช่นการที่ประเทศจีน ได้ดำเนินการดังนี้

3.1.1 มีแผนเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการจัดการกับการปล่อยฝุ่นหมอกควัน

3.1.2 ระบบใบอนุญาตปล่อยมลภาวะ ที่ใช้สำหรับภาคอุตสาหกรรม (ตั้งแต่การออกแบบการก่อสร้างจนถึงเปิดและเริ่มดำเนินการ) โดยที่ต้องมีระบบลงทะเบียนและยื่นขอใบอนุญาตต่อองค์การกลางภาครัฐ ซึ่งจะจัดสรรปริมาณมลภาวะอนุญาตที่ให้ปล่อยได้ (Allowable Pollution Loads) เพื่อให้ทราบถึงเงื่อนไขซึ่งจะช่วยให้วางได้อย่างถูกต้อง

3.1.3 ระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment หรือ EIA) ที่เน้นการควบคุมมลภาวะทางอากาศโดยผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) โดยรัฐบาลต้องจัดให้มีกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้มากที่สุด

3.1.4 ต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ เช่น สำนักบริหารด้านการป้องกันสิ่งแวดล้อมแห่งรัฐของประเทศจีน (Environmental Protection Bureau หรือ EPB) มีบทบาทเชิงให้คำปรึกษามีส่วนงานเชิงรุกในระดับจังหวัด (Provincial EPBs)

กล่าวได้ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ต้องคำนึงถึงความยั่งยืน พบว่าตัวอย่างของระบบใบอนุญาตปล่อยมลภาวะ อาจนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้

3.2 ผลการวิเคราะห์กฎหมายของสหรัฐอเมริกา

พบว่า ในการจัดการด้านมลพิษทางอากาศดังกล่าวมีตัวอย่างสำคัญ ดังนี้

3.2.1 ควรดำเนินการตรากฎหมายเกี่ยวกับอากาศสะอาดโดยด่วน เพื่อกำหนดให้มีองค์การกลาง (ดังเช่นที่บทบาทหน้าที่ของสำนักงานป้องกันสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา) ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพอากาศในบรรยากาศแห่งชาติ (National Ambient Air Quality Standards) ครอบคลุมทั้งด้านสาธารณสุขและการปกป้องสุขภาพประชาชน

3.2.2 ต้องมุ่งเน้นการจัดการปัญหาไปที่แหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อการป้องกันล่วงหน้าอย่างได้ผล รวมถึงแผนจัดการด้านสาธารณสุขที่รองรับผู้ป่วยจากโรคระบบทางเดินหายใจที่ได้รับผลกระทบจากอากาศที่ไม่สะอาดได้อย่างทันเหตุการณ์

ทั้งนี้ กฎเกณฑ์ที่สำคัญของกฎหมายอากาศสะอาด ได้กำหนดให้สำนักงานป้องกันสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกามีหน้าที่ในการวางมาตรฐานแห่งชาติด้านคุณภาพอากาศในบรรยากาศ (National Ambient Air Quality Standards) (40 CFR ส่วนที่ 50) สำหรับมลภาวะหลัก 6 ชนิด (เกณฑ์ ของสารมลภาวะทางอากาศ) ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพประชาชนและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศไว้ 2 ประเภท คือ

1) มาตรฐานระดับปฐมภูมิ (Primary Standards) เน้นด้านสาธารณสุข การปกป้องสุขภาพประชาชนที่ **มีอาการแพ้ง่าย** (Sensitive) เช่น ผู้เป็นโรคหอบหืด เด็ก และ ผู้สูงอายุ

2) มาตรฐานระดับทุติยภูมิ (Secondary Standards) ให้การปกป้องสวัสดิภาพ สาธารณะ รวมถึงความเสียหายต่อสัตว์ พืชผล พืชพรรณ และอาคาร

โดยมาตรฐานคุณภาพอากาศจะมีการทบทวนเป็นระยะๆ ซึ่งมีหน่วยวัด คือ ส่วน ในล้านส่วน (Parts Per Million หรือ ppm) และไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรของอากาศ ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) ทั้งนี้ ตัวอย่างการทบทวนค่าที่สอดคล้องกับปัจจุบัน เช่น 6 มกราคม ค.ศ. 2024 แก้ไขมาตรฐาน PM 2.5 ประจำปี (ระดับปฐมภูมิ) (บนพื้นฐานเชิงสุขภาพ (Primary (Health-Based) Annual PM2.5 Standard) จากระดับปัจจุบันที่ 12.0 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ให้อยู่ในช่วง 9.0 ถึง 10.0 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (Environmental Protection Agency (EPA), 2024)

3.3 ผลการวิเคราะห์กฎหมายของประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์เคยต้องเผชิญกับปัญหาหมอกควันข้ามแดน อย่างไรก็ตาม ภาครัฐของ สิงคโปร์สื่อสารต่อประชาชนด้วยคำแนะนำด้านสุขภาพซึ่งอ้างอิงบนพื้นฐานของดัชนีมาตรฐาน ของสารมลภาวะ (The Pollutant Standards Index) ที่ทันต่อเหตุการณ์

ในส่วนของการจัดการมลภาวะจากหมอกควันข้ามแดน ประเทศสิงคโปร์ได้ตรา กฎหมายว่าด้วยมลภาวะจากหมอกควันข้ามแดน ค.ศ. 2014 (Transboundary Haze Pollution Act หรือ THPA)) (Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), 2019) ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปดังนี้

3.3.1 กำหนดให้การกระทำที่เป็นสาเหตุของหรือก่อให้เกิดมลภาวะจาก หมอกควันในประเทศสิงคโปร์เป็นความผิดทางอาญา

3.3.2 กำหนด **ความรับผิดชอบนอกอาณาเขต (Extra-Territorial Liability)** สำหรับองค์กรที่มีส่วนทำให้เกิดไฟไหม้ในต่างประเทศ อันก่อให้เกิดควันข้ามพรมแดนมายัง ประเทศสิงคโปร์

3.3.3 กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการเพื่อต่อสู้กับมลภาวะจากหมอกควัน ทั้งหมดหรือบางส่วนที่เกิดจากไฟไหม้บนพื้นดินหรือไฟไหม้ป่า **นอกประเทศสิงคโปร์**

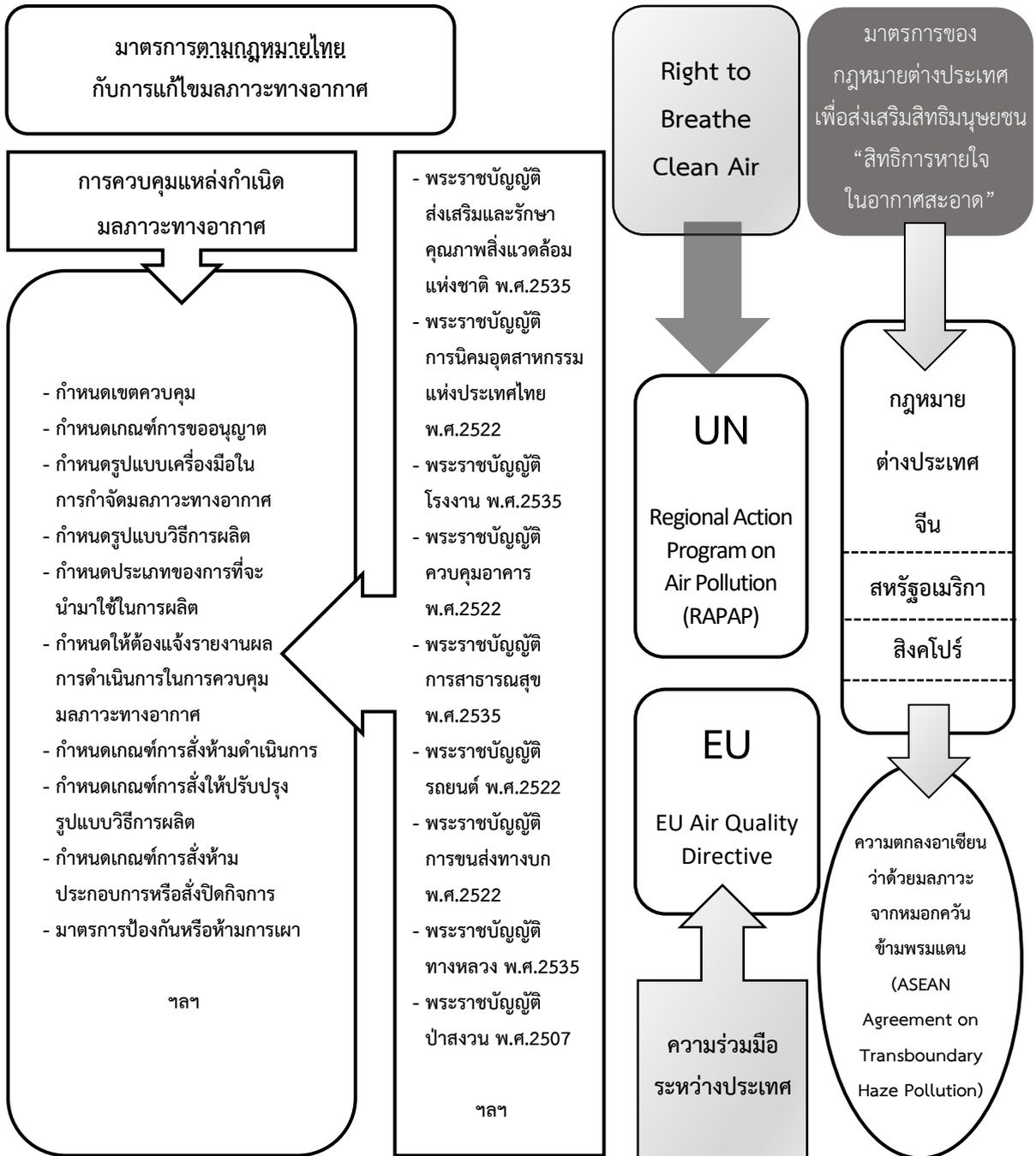
จะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะเป็นพฤติกรรมหรือสิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้น **นอกประเทศสิงคโปร์** หากเป็นสาเหตุของหรือก่อให้เกิดมลภาวะจากหมอกควัน **ในประเทศสิงคโปร์** กฎหมายฉบับนี้

	ผลการวิจัย	ประเทศ ต้นแบบ
มาตรการ เพื่อส่งเสริม การบังคับใช้ กฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำงานเชิงรุก เช่น สำนักบริหาร ด้านการป้องกันสิ่งแวดล้อมแห่งรัฐ (Environmental Protection Bureau หรือ EPB) มีบทบาทเชิงให้คำปรึกษาอย่างทั่วถึงในระดับจังหวัด (Provincial EPBs) ● จัดตั้งองค์กรองค์กรกลาง ที่มีบทบาทครอบคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์และด้าน สาธารณสุขโดยเน้นไปที่การปกป้องสุขภาพประชาชน ตลอดจนครอบคลุม การคุ้มครองสาธารณะ (ลดความเสียหายต่อสัตว์ พืชพรรณ และอาคาร สถานที่) 	จีน สหรัฐอเมริกา

กล่าวโดยสรุป มาตรการดังตารางข้างต้นนั้น ย่อมจะช่วยลดการปล่อยมลภาวะทาง
อากาศ และเป็นไปเพื่อส่งเสริมสิทธิในอากาศสะอาดของพลเมืองให้ดียิ่งขึ้น การจัดการปัญหา
อากาศไม่สะอาด ย่อมต้องอาศัยเครื่องมือเชิงบังคับ คือ กฎหมาย อธิบายดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. แสดงการสังเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ
(ในบริบทของความร่วมมือระหว่างประเทศ)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขมลภาวะหลายฉบับ

ผลการวิจัย พบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อมหลายฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ซึ่งถือเป็นกฎหมายกลางในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่ยังคงขาดมาตรการจูงใจให้ปฏิบัติตามกับการลงโทษอย่างเคร่งครัดให้เป็นอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ กิตติมา อรุณพลทรัพย์ (2563) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การจัดการปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 ที่ผ่านมานั้น แม้ภาครัฐจะตรากฎหมายขึ้นมาหลายฉบับ รวมทั้งมีนโยบายต่าง ๆ อีกมากมาย แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้ เนื่องจากการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับฝุ่นละออง PM 2.5 นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายและคงไม่สามารถกระทำได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว

2. ปัญหาการเผาในที่โล่งของภาคเกษตรกรรม

ผลการวิจัย พบว่า เพื่อเป็นการควบคุมและป้องกันการสะสมของมลพิษทางอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งมีสาเหตุจากการเผาในที่โล่ง จำเป็นต้องประยุกต์ใช้กฎหมายหลายฉบับเพื่อออกประกาศห้ามเผา แต่ทว่าการเผาในที่โล่ง เป็นวิถีชีวิตที่คุ้นเคยของประชาชน แต่ปัจจุบันยังก่อให้เกิดการสะสมของฝุ่นละอองในอากาศ จนค่าเกินมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรัฐ ดีทองอ่อน (2559) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า จากการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษทางอากาศอันเกิดจากการเผาในที่โล่งในภาคเกษตรกรรม พบว่ามาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการเผาในที่โล่งในภาคเกษตรกรรมได้ เนื่องจากมาตรการหลักในการควบคุม คือ มาตรการในการควบคุมเหตุรำคาญ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 นั้น มีปัญหาในการใช้บังคับหลายประการ ตั้งแต่ปัญหาในขั้นตอนการรับรู้ข้อเท็จจริงอันอาจเป็นเหตุรำคาญ ปัญหาในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นในการควบคุมเหตุรำคาญ

3. แง่มุมเชิงนโยบายด้านเศรษฐกิจในการจัดการมลพิษข้ามพรมแดน

ผลการวิจัย พบว่า การนำอนุสัญญาและพิธีสารไปปฏิบัติ จะช่วยลดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และยังจะสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อีกด้วย เนื่องจากมาตรฐานที่สอดคล้องกัน จะสร้างการแข่งขันที่เท่าเทียมกัน ให้กับอุตสาหกรรมของประเทศต่าง ๆ และป้องกันไม่ให้อุตสาหกรรมแข่งขันกันเอง โดยต้องแลกมาด้วยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของ พวงผกา บุญโสภากย์, ประสาน บุญโสภากย์, และ ณปภัช นธกิจไพศาล (2561) สรุปความว่า ในปัจจุบันโรงงานในประเทศไทยเพิ่มจำนวนขึ้นมาก ถึงแม้ว่าการประกอบกิจการอุตสาหกรรมมีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศ และทำให้การดำรงชีพของประชาชนมีความสะดวกสบาย แต่ก็ก่อให้เกิดมลพิษขึ้นด้วย เช่น ขยะ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง มลพิษทางความร้อน เป็นต้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ตารางที่ 3 แสดงข้อจำกัดเชิงกฎหมายที่ประเทศไทยควรพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ประเด็นทางกฎหมาย	ประเทศ จีน	สหรัฐ อเมริกา	ประเทศ สิงคโปร์	ประเทศ ไทย	หมายเหตุ
1. การกำกับดูแลผู้ก่อมลพิษที่เข้มงวดอย่างเป็นรูปธรรม	✓	✓	✓	✓	กรณีประเทศไทยนั้น การกำกับดูแลผู้ก่อมลพิษที่เข้มงวดอย่างเป็นรูปธรรมยังขาดองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ตั้งศูนย์กลางในการจัดการด้านคุณภาพทางอากาศโดยเฉพาะ
3. นโยบายเชิงแนะนำให้ป้องกันตนเองจากอากาศที่ไม่สะอาด	✓	✓	✓	✓	กรณีประเทศไทยนั้น การเข้าถึงข้อมูลและการตระหนกอย่างจริงจังในการป้องกันรักษาสุขภาพของตนเองยังมีข้อจำกัด
4. มีกฎหมายว่าด้วยอากาศสะอาดเพื่อกำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพอากาศในบรรยากาศแห่งชาติ	✓	✓	✓		อยู่ระหว่างดำเนินการ
5. มีกฎหมายว่าด้วยมลภาวะจากหมอกควันข้ามแดน			✓		อยู่ระหว่างดำเนินการ

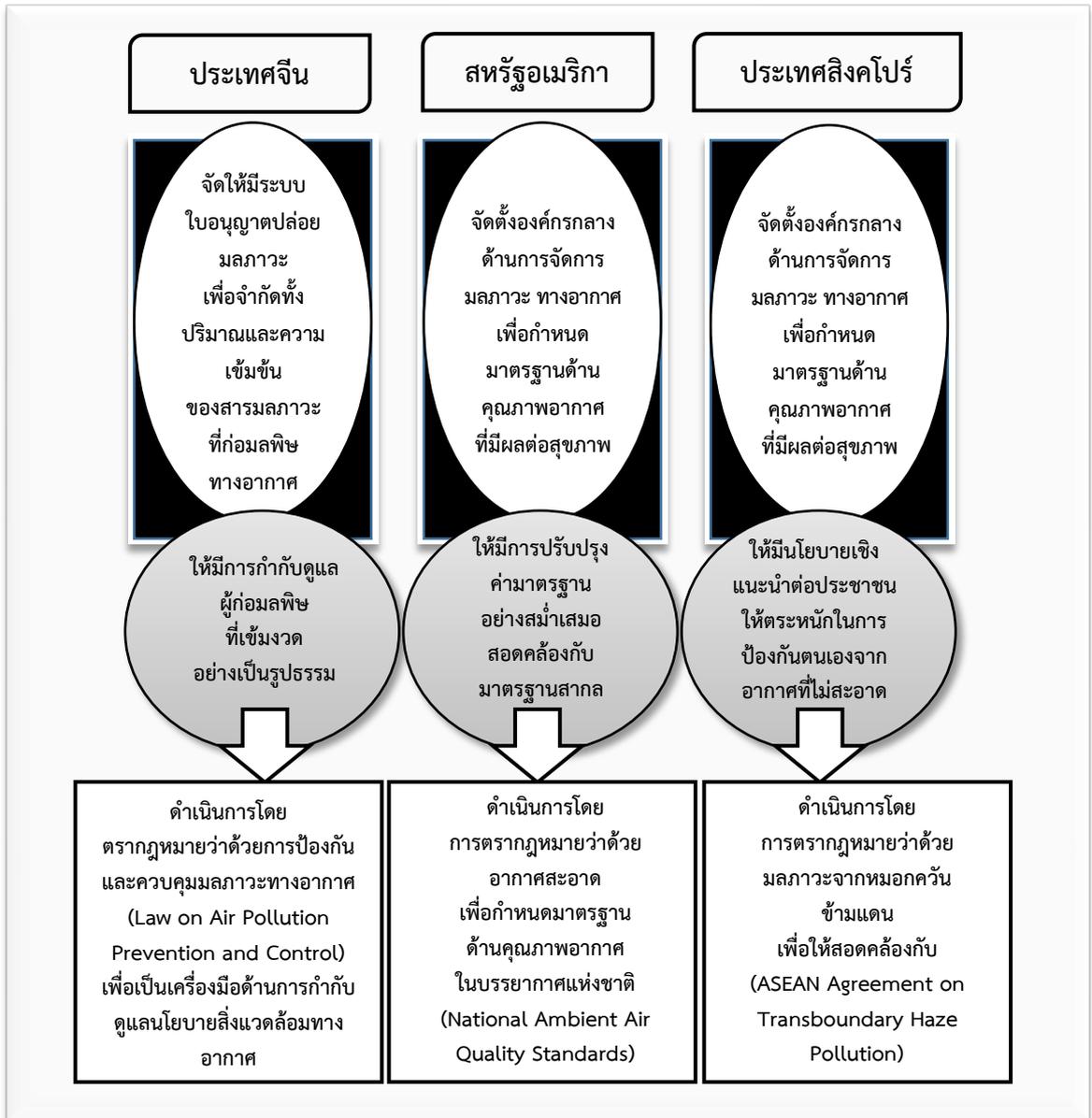

ทั้งนี้ แนวทางในการนำมาปรับปรุงข้อกำหนดสำคัญที่ส่งเสริมสิทธิในอากาศสะอาดสำหรับประเทศไทย สรุปดังนี้

1. ประเทศไทยควรมีการกำกับดูแลนโยบายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับมลภาวะทางอากาศที่เข้มงวด (ดังเช่นประเทศจีน) อาทิ ระบบใบอนุญาตปล่อยมลภาวะ (DPS) เพื่อทำหน้าที่ออกใบอนุญาต จำกัด ทั้งปริมาณและความเข้มข้นของสารมลภาวะ

2. ประเทศไทยควรมีการแก้ไขปัญหามลภาวะทางอากาศที่เกิดจากยานพาหนะ โดยพิจารณาตัวอย่างสำคัญ (ดังเช่นสหรัฐอเมริกา) โดยควรดำเนินการตรากฎหมายเกี่ยวกับอากาศสะอาด เพื่อกำหนดให้มีองค์กรกลางด้านการจัดการมลภาวะทางอากาศ (ดังเช่นที่บทบาทหน้าที่ของสำนักงานป้องกันสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา) โดยทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพอากาศในบรรยากาศแห่งชาติ (National Ambient Air Quality Standards) ที่มีการปรับปรุงค่ามาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์ด้านการบริหารงานสาธารณสุข

3. ประเทศไทยควรมีนโยบายเชิงแนะนำต่อประชาชน (ดังกรณีประเทศสิงคโปร์) ให้ตระหนักป้องกันตนเองหากอยู่ในพื้นที่ที่อากาศที่ไม่สะอาด และสมควรมีกฎหมายเกี่ยวกับมลภาวะจากหมอกควันข้ามแดน (Transboundary Haze Pollution Act) เพื่อให้สอดคล้องกับ ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution (ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันแล้ว)

ภาพที่ 2. แสดงแนวทางในการปรับปรุงข้อกำหนดสำคัญที่ส่งเสริมสิทธิในอากาศสะอาดสำหรับประเทศไทย

7. ข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยควรมีกฎหมายเกี่ยวกับอากาศสะอาด (ดังเช่นสหรัฐอเมริกา) และบังคับใช้อย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่ด้านการกำกับดูแลสิทธิในอากาศสะอาดในพื้นที่ของตน โดยให้คนในพื้นที่ตระหนักถึงปัญหาฝุ่นควันและส่งเสริมให้คนชุมชนร่วมกันดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมเดียวกันเพื่อการ ใช้ชีวิตอย่างปกติสุข นอกจากนี้ สมควรมีกฎหมายกลางที่มีวัตถุประสงค์ ในการแก้ไขปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ ดังเช่นประเทศสิงคโปร์ที่ได้รวบรวมไว้ในฉบับเดียว คือ กฎหมายว่าด้วยการควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม (Environmental Pollution Control Act) ลดปัญหาการทับซ้อนของอำนาจการบริหารจัดการ ในหน่วยงานของรัฐ ยิ่งไปกว่านั้น หากสามารถมีองค์กรกลาง (ดังเช่นสำนักงานป้องกันสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Bureau หรือ EPB) ของประเทศจีน) ที่ทำหน้าที่เชิงรุกในการคุ้มครองและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ย่อมถือเป็นนวัตกรรมเชิงกฎหมายและเชิงสถาบันที่มีประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อเสนอแนะ

	วัตถุประสงค์	ข้อเสนอแนะ
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	คุ้มครองและรักษาสุขภาพประชาชนและประโยชน์ต่อสาธารณะ	<ul style="list-style-type: none"> การสื่อสารข้อความสุขภาพต้องกระทำอย่างทั่วถึงและถูกต้องตามมาตรฐานสากล การส่งเสริมให้พลเมืองของรัฐได้ตระหนักรู้ป้องกันตนเองและยอมรับความจริงที่ว่า สิทธิในอากาศสะอาดนั้น เป็นสิ่งที่พลเมืองของรัฐต้องร่วมกันแก้ไขต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน
ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	เป็นไปเพื่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Safeguard) และรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความมั่นคงทางอาหารของประชาชน รวมไปถึงเพื่อส่งเสริมสิทธิในอากาศสะอาดในฐานะสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานของความร่วมมือกันในระดับภูมิภาค	<ul style="list-style-type: none"> ควรมีกฎหมายเฉพาะด้านอากาศฉบับเดียว ที่กำหนดองค์กรที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนเพื่อรับผิดชอบและประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งรัฐและเอกชน เพื่อให้การบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม กฎหมายที่ร่างขึ้นใหม่ ควรเน้นที่การลดการก่อมลพิษทางอากาศ โดยมุ่งตรงไปที่แหล่งกำเนิดหรือผู้ก่อมลพิษ ซึ่งต้องมีบทกำหนดโทษ ที่สมเหตุสมผล เพื่อให้จัดการกระทำโดยตรงหรือคุกคามหรือละเมิดต่อสิ่งแวดล้อม

	วัตถุประสงค์	ข้อเสนอแนะ
		<ul style="list-style-type: none"> • สร้างกฎหมายที่สามารถป้องปราม (Deterrence) ในอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นทั้งหมอกควันทั้งหมดหรือบางส่วนที่เกิดจากไฟไหม้ทั้งในและนอกประเทศ • ยกกระดับความร่วมมือด้านหมอกควันในภูมิภาคอาเซียนผ่านกลไกทางค้ำระหว่างประเทศ เพื่อให้แต่ละประเทศให้ความสำคัญกับปัญหามลภาวะจากหมอกควันข้ามพรมแดนตระหนักในการผ่านกฎหมายภายในของรัฐที่มีเนื้อหาสาระครอบคลุมผู้ฝ่าฝืนและก่อมลพิษทั้งภายในประเทศและนอกอาณาเขตของรัฐ แต่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน และได้รับความเดือดร้อนเช่นเดียวกัน
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	เพื่อกำกับดูแลผู้ฝ่าฝืนและก่อมลพิษอากาศอย่างเร่งด่วนและในสถานการณ์ที่กระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างยิ่ง	<ul style="list-style-type: none"> • ควรศึกษาในเรื่องของระบบกำกับดูแล (Regulator Body) ในกลไกการบังคับใช้กฎหมาย (อากาศสะอาด) เมื่อมีการประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว

กล่าวโดยสรุป ในปัจจุบันปัญหาหมอกพิษทางอากาศไม่ได้มีสาเหตุเพียงแหล่งกำเนิดมลพิษภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจำเป็นต้องมีกฎหมายว่าด้วยอากาศสะอาดเพื่อบังคับใช้ภายในประเทศ โดยหากในอนาคตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งกรณีหมอกควันข้ามพรมแดนอาจบรรเทาลงได้ ทั้งนี้ การส่งเสริมสิทธิในการหายใจในอากาศสะอาดนั้นไม่อาจสำเร็จได้เพียงลำพังโดยประเทศใดประเทศหนึ่งอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติมา อรุณพลทรัพย์. (2563). การยกระดับมาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน และแก้ไข ปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5. สืบค้นจาก [https://www.senate.go.th/view/93/กฎหมายนํารู้/TH-TH?year=&page101=6](https://www.senate.go.th/view/93/กฎหมาย%20นํารู้/TH-TH?year=&page101=6)

ฉัตรสุมน พงศ์ภิญโญ. (2560). กฎหมายกับการควบคุมมลภาวะทางอากาศ. *วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข*, 3(3), 401- 424.

พวงผกา บุญโสภาคย์, ประสาน บุญโสภาคย์, และ ณปภัช นธกิจไพศาล. (2561). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(ฉบับพิเศษ), 118–129.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. สืบค้นจาก

<https://krisdika.ocs.go.th/librarian/get?sysid=396089&ext=htm>

สุรสม กฤษณะจุกะ. (2550). *สิทธิสุขภาพ สิทธิมนุษยชน*. นทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.

เสนห์ จามริก. (2546). *สิทธิมนุษยชนไทยในสถานการณ์สากล*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันชุมชนพัฒนา.

อภิรัฐ ดีทองอ่อน. (2559). *มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษทางอากาศอันเกิดจากการเผาในที่โล่งในภาคเกษตรกรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ

Association of Southeast Asian Nation (ASEAN). (2021). ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution. Retrieved from <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/01/ASEANAgreementonTransboundaryHazePollution-1.pdf>

Association of Southeast Asian Nation Secretariat (ASEAN Secretariat). (2021). Action: ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution. Retrieved from <https://hazeportal.asean.org/action/asean-agreement-on-transboundary-haze-pollution/>

Climate and Clean Air Coalition Secretariat (CCAC Secretariat). (2023). In a World Full of Dirty Air, Regional Agreements on Air Pollution Offer a Glimmer of Hope Retrieved from <https://www.ccacoalition.org/news/world-full-dirty-air-regional-agreements-air-pollution-offer-glimmer-hope>

Environmental Protection Agency (EPA). (2024). Criteria Air Pollutants: NAAQS Table. Retrieved from <https://www.epa.gov/criteria-air-pollutants/naaqs-table>

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2019).

Transboundary Haze Pollution Act 2014 (No. 24 of 2014). Retrieved from <https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC137119/>

- International Energy Agency (IEA). (2022). Law on Air Pollution Prevention and Control. Retrieved from <https://www.iea.org/policies/11896-law-on-air-pollution-prevention-and-control>
- International Institute for Sustainable Development (IISD). (2022). UNGA Recognizes Human Right to Clean, Healthy, and Sustainable Environment. Retrieved from <https://sdg.iisd.org/news/unga-recognizes-human-right-to-clean-healthy-and-sustainable-environment/>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2006). Environmental Compliance and Enforcement in CHINA: An Assessment of Current Practices and Ways Forward. Retrieved from <https://www.oecd.org/environment/outreach/37867511.pdf>
- Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) (2024). Secretariat. Retrieved from <https://rspo.org/who-we-are/governance/secretariat/>
- United Nations (UN). (2022). The human right to a clean, healthy and sustainable environment. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/3982508?ln=en&v=pdf>
- United Nations Environment Programme (UNEP). (2010). Air Pollution: Promoting regional cooperation. Retrieved from <http://www.rrcap.ait.ac.th/Publications/Air%20Pollution%20-%20Promoting%20Regional%20Cooperation.pdf>
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP). (2023). A brief Introduction. Retrieved from <https://www.unescap.org/sites/default/d8files/2023-09/Air-pollution-infographics-30-Aug-2023.pdf>
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP). (2024). Clean Air. Retrieved from <https://www.unescap.org/our-work/environment-and-development/climate-and-clean-air/clean-air>

เจเนอเรชันกับพฤติกรรมการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคเหนือ *
Generations and General Election Voting
Behavior in Northern Thailand

อุบลวรรณ สุภาแสน และ วลัยภัช สุขสวัสดิ์

Ubonwan Subhasaen and Wanlapat Suksawas

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Social Sciences, Naresuan University

Corresponding Author, E-mail: u_supasaen@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนต่างเจเนอเรชันในภาคเหนือของประเทศไทย โดยจำแนกเจเนอเรชันออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ เบบี้บูมเมอร์ เจเนอเรชันเอ็กซ์ เจเนอเรชันวาย และเจเนอเรชันซี การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาคือผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2562 ในภาคเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ ลำพูน แพร่ และอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 400 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยมีแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน

ผลการวิจัย พบว่าเจเนอเรชันที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ที่มีความนิยมเอียงทางการเมือง พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเบบี้บูมเมอร์ติดตามสื่อโทรทัศน์หลักมากกว่าเจเนอเรชันอื่น ในขณะที่เจเนอเรชันวายติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความ

* ได้รับความเห็นชอบ: 1 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 21 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 24 พฤษภาคม 2567

โน้มเอียงทางการเมืองมากกว่าเจเนอเรชันอื่น สำหรับพฤติกรรมการเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง พบว่าทุกเจเนอเรชันเลือกตัวบุคคลและพรรคร่วมกันมากที่สุด โดยเบบี้บูมเมอร์จะเลือกตัวบุคคลมากกว่าเจเนอเรชันอื่น

คำสำคัญ: เจเนอเรชัน; การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร; พฤติกรรมการเลือกตั้ง

Abstract

This research aimed to compare the voting behavior of different generational cohorts in Northern Thailand during general election. The study divided the generations into four groups: Baby Boomers, Generation X, Generation Y, and Generation Z. A quantitative research approach was utilized, focusing on voters from three provinces Lamphun, Phrae, and Uttaradit in the 2019 election. The sample consisted of 400 participants, selected through a multi-stage sampling method. Data were collected using questionnaires and analyzed using descriptive and inferential statistics.

The findings revealed statistically significant differences ($p < 0.05$) among the generations in their media consumption habits, both via television and online with political biases, as well as in their decision-making processes regarding political candidates and parties. Baby Boomers were more inclined to follow mainstream television media than other generations, whereas Generation Y showed a higher propensity for engaging with politically biased online media. In terms of electoral decisions, all generations predominantly selected individual candidates and parties collectively, with Baby Boomers showed preference for individual candidates over parties.

Keywords: generations; general election; voting behavior

1. บทนำ

การเลือกตั้ง มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นวิธีการคัดคนเข้าสู่ตำแหน่งในระดับต่าง ๆ และเป็นดัชนีหนึ่งในการชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์และสำคัญต่อพัฒนาการของประชาธิปไตยอย่างมาก การทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง จากการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นเรื่องพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง พบว่าพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งหมายถึงการแสดงกริยาอาการและความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองของมนุษย์ อันเป็นปฏิกริยาตอบสนองของกระบวนการทางการเมืองการปกครองในแต่ละระบบ ซึ่งจะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยศักดิ์สิน อุดมวิทย์ไพศาล, ยุภาพร ยุภาส, และ สัญญา เคณาภูมิ. (2562) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมทางการเมืองใน 3 แบบแผน ได้แก่ 1) การสังเกตการณ์ทางการเมือง 2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) การเข้าเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง ซึ่งเป็นการจำแนกพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งตามความเข้มข้นของพฤติกรรม

การศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งในประเทศไทย พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ 1) การติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง 2) การแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง 3) การลงคะแนนเสียงหรือไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 4) ระยะเวลาในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ การศึกษาของ วิจิตร เกิดน้อย และคณะ (2563) ได้จำแนกการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) พฤติกรรมก่อนการเลือกตั้ง 2) พฤติกรรมในขณะที่เลือกตั้ง และ 3) พฤติกรรมหลังการเลือกตั้ง

โดยในการศึกษานี้ จะศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในมุมมองที่แตกต่างออกไป เนื่องจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 อยู่ในช่วงภูมิทัศน์ทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะ โดยเป็นช่วงที่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ สูง และยังมี การเติบโตของสื่อโทรทัศน์และออนไลน์ในมิติปริมาณและความหลากหลาย งานวิจัยบางงานพบว่าเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์มีการติดตามสื่อโทรทัศน์สูงกว่าเจเนอเรชันอื่น (Wongsuwan, Jermsittiparsert, Tokeaw, & Boonsiri, 2022) โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2556 สื่อโทรทัศน์ได้รับการเพิ่มช่องสัญญาณการออกอากาศแบบดิจิทัล และมีช่องสัญญาณดิจิทัลที่มุ่งเน้นนำเสนอข่าวสารทางการเมืองเป็นจำนวนมากเกิดขึ้น และหลายช่องสัญญาณก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าสนับสนุนกลุ่มการเมืองต่าง ๆ

นอกจากนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและรูปแบบการสื่อสารช่องทางสื่อออนไลน์ ซึ่งเปรียบเสมือนพื้นที่สาธารณะที่ประกอบด้วยข้อมูลจำนวนมาก ได้ส่งอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยผู้คนที่รวมกลุ่มในพื้นที่สาธารณะนี้ มักพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดหรือเกิดการถกเถียงกันบนพื้นที่สื่อสารเสมือนจริง (Virtual Communication) (วัชระ คุณวงศ์ และ อติพล เอื้อจรัสพันธ์, 2562 ; วชิรวิชัย อัคราวิสิฐพล, 2564) ซึ่งวุฒิมพล วุฒิวรพงศ์ และ กิ่งกาญจน์ จงสุขไกล (2562) ยังได้สรุปพัฒนาการของช่องทางในการแสดงออกทางการเมืองในสื่อออนไลน์ในช่วง พ.ศ. 2557-2560 ว่าชุมชนออนไลน์ของไทยที่มีผู้ใช้งานอย่างต่อเนื่อง ในช่วง พ.ศ. 2557-2560 เริ่มจาก **ห้องสนทนาราชดำเนิน** ของเว็บไซต์พันทิพ ติดตามด้วย **เฟซบุ๊ก** ซึ่งเป็นสื่อที่มีเนื้อหาและการนำเสนอข้อมูลที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง รองรับกระแสความสนใจทางสังคมและการเมืองอย่างกว้างขวางและครอบคลุม **ไลน์** ที่มีผู้นิยมใช้จำนวนมาก และ **ยูทูป** ที่มีจุดเด่นในการอธิบายด้วยภาพและเสียงที่ไม่ต้องผ่านการอ่านทำให้เข้าถึงผู้ใช้ผู้รับชมจำนวนมาก รวมถึง “ทวิตเตอร์” ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ที่นักการเมืองรุ่นใหม่นิยมใช้ทวิตเตอร์เพื่อต้องการสื่อสารทางการเมืองอย่างกระชับ และ **อินสตาแกรม** ซึ่งก็พบว่ามีการใช้เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมี **แฮชแท็ก** หรือคำสำคัญ เพื่อแสดงเสียงสนับสนุนและเจตนารมณ์ร่วม โดยพบว่าเจเนอเรชันวาย และ เจเนอเรชันซี มีแนวโน้มที่จะติดตามสื่อออนไลน์สูงกว่าเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ และเจเนอเรชันเอกซ์ รวมไปถึงรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 ที่มีการกำหนดกติกาการเลือกตั้งที่เปลี่ยนแปลงไปในบางประเด็น เช่น การมีบัตรเลือกตั้งใบเดียว เป็นต้น

นอกจากนี้ ในประเด็นการศึกษาถึงเจเนอเรชันกับพฤติกรรมการเลือกตั้ง พบว่าการแบ่งคนออกเป็นเจเนอเรชัน หรือ **รุ่น** หรือ **ช่วงวัย** มีแนวทางการศึกษาในทางสังคมศาสตร์ นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 โดย คาร์ล มันไฮม์ (Karl Mannheim) ได้เสนอว่า ผู้คนในสังคมล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากบริบททั้งทางสังคม และทางประวัติศาสตร์ คนในยุคหนึ่ง ๆ ที่เกิดและเติบโตขึ้นท่ามกลางเหตุการณ์ใหญ่ ๆ บางอย่างร่วมกัน ย่อมจะมีลักษณะอย่างหนึ่งที่คล้ายกัน และลักษณะนั้น ๆ ก็จะมากำหนดอนาคตของโลกต่อไป (วณัชญ์ พุฒนาค, 2560) ดังนั้นคนในรุ่นเดียวกันก็มีความเป็นไปได้ที่จะมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างจากคนรุ่นอื่น ๆ

ในการจำแนกคนออกเป็นช่วงวัย (Generation) นั้น พบว่า มีการจำแนกออกเป็น 8 เจเนอเรชัน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาถึงพฤติกรรมการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2562 การวิจัยนี้จึงได้ให้ความสนใจต่อบางเจเนอเรชันอันได้แก่ 1) เบบี้ บูมเมอร์ (Baby boomer) คือคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2489 – 2507

2) เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X) คือคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2508-2522 3) เจเนอเรชันวาย (Generation Y) คือคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2523 - 2540) และ 4) เจเนอเรชันซี (Generation Z) คือคนที่เกิดปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นไป เพื่อให้สอดคล้องกับช่วงอายุที่สอดคล้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2562

โดยการศึกษาในประเทศไทย การเปรียบเทียบพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของคนต่างเจเนอเรชัน ยังไม่มีการศึกษามากนัก แต่นิยมนำไปวิจัย อายุ มาหาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้ง (นุกูล ชื่นพัก, วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล, และ จิราพร ปลอดนุ้ย, 2561; วัลลภ รัฐนัตรานนท์ และ นพพล อัครชาติ, 2555;) แต่ไม่ได้จำแนกและนิยามออกเป็นเจเนอเรชันอย่างชัดเจน ดังนั้นการวิจัยนี้ จึงเป็นความพยายามที่จะศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งในมุมมองที่แตกต่างออกไปจากแนวทางการศึกษาเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2562 และพยายามในการนำเอาประเด็นเจเนอเรชันมาศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งในบริบทภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ หรือส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง พฤติกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เหมาะสมตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปีพุทธศักราช 2562 ของคนต่างเจเนอเรชันในเขตภาคเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในภาคเหนือ ประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ จังหวัด ลำพูน แพร่ และ อุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของจังหวัดในภาคเหนือที่มีสัดส่วนการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป ร้อยละ 75 - 79 และร้อยละ 70 - 74 ตามลำดับ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นำจำนวนประชากร ทั้ง 3 จังหวัด มาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) ได้แก่ การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster

Random Sampling) โดยจำแนกออกเป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด ได้แก่ ลำพูน 136 คน (ตำบลเวียงยอง 87 คน ตำบลบ้านเรือน 49 คน) แพร่ 137 คน (ตำบลบ้านถิ่น 93 คน ตำบลแม่ยาวฮ่อ 44 คน) และอุตรดิตถ์ 127 คน (ตำบลบ้านเกาะ 85 คน ตำบลนาบกก 42 คน) และการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งตามเจเนอเรชันละ 100 คน (Leeuw, et al., 2008 อ้างถึงใน วัลลภ สุขสวัสดิ์, 2560)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล อาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaires) และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC : Index of item objective congruence) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามการวิจัยว่ามีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ก็มีการปรับปรุงคำถามจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปตรวจเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามทดลองใช้กับประชากรในการวิจัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.92

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการประมวลผล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน

5. การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ได้รับการรับรองหมายเลข COA No.457/2522 IRB No. P2-0391/2565 ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2565 และรับรองต่อเนื่องครั้งที่ 1 วันที่ 17 เมษายน 2567 และหมดอายุการรับรองครั้งที่ 1 ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2567

4. สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ที่มีความโน้มเอียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. 2562 จำแนกตามเจเนอเรชัน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง

เจเนอเรชัน	พฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง									
	ติดตามสื่อหลัก		ติดตามสื่อโน้มเอียง		ติดตามทั้งสองแบบ		ไม่ได้ติดตามเลย		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เบบี้บูมเมอร์	49	49.0	10	10.0	40	40.0	1	1.0	100	100.0
เจเนอเรชันเอ็กซ์	30	30.0	11	11.0	59	59.0	0	0.0	100	100.0
เจเนอเรชันวาย	21	21.0	15	15.0	60	60.0	4	4.0	100	100.0
เจเนอเรชันซี	13	13.0	17	17.0	67	67.0	3	3.0	100	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่าเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ ติดตามเฉพาะสื่อหลัก จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความโน้มเอียง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 เจเนอเรชันเอ็กซ์ ติดตามเฉพาะสื่อหลัก จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความโน้มเอียง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 59.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0.0 เจเนอเรชันวาย ติดตามเฉพาะสื่อหลัก จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความโน้มเอียง จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 เจเนอเรชันซี ติดตามเฉพาะสื่อหลัก จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความโน้มเอียง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 67.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง จำแนกตามเจเนอเรชัน

	Value	df	Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40.012	9	0.000
Likelihood Ratio	41.539	9	0.000
Linear-by-Linear Association	29.048	1	0.000
N of Valid Cases	400		

จากตารางที่ 2 พบว่า เจเนอเรชันที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมืองที่แตกต่างกัน (Pearson Chi-Square = 40.012, Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวโดยสรุปพบว่า ทุกเจเนอเรชันติดตามสื่อทั้งสองแบบมากที่สุด โดยเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์และเจเนอเรชันเอ็กซ์มีแนวโน้มติดตามสื่อหลักทั่วไปมากกว่าเจเนอเรชันวายและเจเนอเรชันซี ส่วนเจเนอเรชันวายและเจเนอเรชันซีก็ติดตามสื่อที่มีความโน้มเอียงมากกว่าเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ และเจเนอเรชันเอ็กซ์

2. พฤติกรรมการติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความโน้มเอียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. 2562 จำแนกตามเจเนอเรชัน

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง

เจเนอเรชัน	พฤติกรรมการติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง							
	ติดตามสื่อโน้มเอียง		ติดตามทั้งสองแบบ		ไม่ได้ติดตาม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เบบี้บูมเมอร์	26	26.0	10	10.0	64	64.0	100	100.0
เจเนอเรชันเอ็กซ์	17	17.0	19	19.0	64	64.0	100	100.0
เจเนอเรชันวาย	33	33.0	30	30.0	37	37.0	100	100.0
เจเนอเรชันซี	25	25.0	20	20.0	55	55.0	100	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่าเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความน่าสนใจ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 64.0 เจเนอเรชันเอ็กซ์ ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความน่าสนใจ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 64.0 เจเนอเรชันวาย ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความน่าสนใจ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 67.0 เจเนอเรชันซี ติดตามเฉพาะสื่อที่มีความน่าสนใจ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 ติดตามทั้งสองแบบ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 และไม่ได้ติดตามเลย จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 55.0

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบพฤติกรรมติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความน่าสนใจทางการเมือง จำแนกตามเจเนอเรชัน

	Value	df	Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	29.371	9	0.001
Likelihood Ratio	31.245	9	0.000
Linear-by-Linear Association	2.114	1	0.146
N of Valid Cases	400		

จากตารางที่ 4 พบว่า เจเนอเรชันที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความน่าสนใจทางการเมืองที่แตกต่างกัน (Pearson Chi-Square = 29.371, Sig. = 0.001) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นนัยสำคัญที่เจเนอเรชันวาย มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมติดตามสื่อที่มีความน่าสนใจสูงกว่าเจเนอเรชันอื่น

3. พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. 2562 จำแนกตามเจเนอเรชัน

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง

เจเนอเรชัน	พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง							
	เลือกจากตัวบุคคล		เลือกจากพรรคการเมือง		เลือกทั้งตัวบุคคลและพรรคการเมืองร่วมกัน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เบบี้บูมเมอร์	34	36.6	19	20.4	40	43.0	93	100.0
เจเนอเรชันเอ็กซ์	27	28.4	18	18.9	50	52.6	95	100.0
เจเนอเรชันวาย	22	22.4	16	16.3	60	61.2	98	100.0
เจเนอเรชันซี	24	24.2	16	16.2	59	59.6	99	100.0

จากตารางที่ 5 พบว่าเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ ตัดสินใจเลือกจากตัวบุคคล จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 36.6 ตัดสินใจเลือกจากพรรคการเมือง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 20.4 และตัดสินใจเลือกร่วมกัน จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 เจเนอเรชันเอ็กซ์ ตัดสินใจเลือกจากตัวบุคคล จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 ตัดสินใจเลือกจากพรรคการเมือง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9 และตัดสินใจเลือกร่วมกัน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 52.6 เจเนอเรชันวาย ตัดสินใจเลือกจากตัวบุคคล จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.4 ตัดสินใจเลือกจากพรรคการเมือง จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 และตัดสินใจเลือกร่วมกัน จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 เจเนอเรชันซี ตัดสินใจเลือกจากตัวบุคคล จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 ตัดสินใจเลือกจากพรรคการเมือง จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.2 และตัดสินใจเลือกร่วมกัน จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 59.6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองจำแนกตามเจเนอเรชัน

	Value	df	Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	65.304	15	0.000
Likelihood Ratio	74.194	15	0.000
Linear-by-Linear Association	2.703	1	0.100
N of Valid Cases	351		

จากตารางที่ 6 พบว่า เจเนอเรชันที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน (Pearson Chi-Square = 65.304, Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยทุกเจเนอเรชันมีแนวโน้มการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลและพรรคการเมืองร่วมกันมากที่สุด รองลงมาคือเลือกตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง

จากสรุปผลการวิจัย พบว่าคนต่างเจเนอเรชันจะมีพฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยช่วงวัยเบบี้บูมเมอร์ จะมีพฤติกรรมการติดตามสื่อโทรทัศน์เฉพาะสื่อหลักมากกว่าเจเนอเรชันอื่น ๆ โดยในปีพ.ศ. 2556 สื่อโทรทัศน์ของไทยได้รับการเพิ่มช่องสัญญาณการออกอากาศแบบดิจิทัล และมีช่องสัญญาณดิจิทัลที่มุ่งเน้นนำเสนอข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น และหลายช่องสัญญาณก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าสนับสนุนกลุ่มการเมืองต่าง ๆ อาทิ วอยซ์ทีวี สนับสนุนกลุ่มเสื้อแดง ช่องเนชั่นสนับสนุนฝ่าย กปปส. ช่องเอ็นบีที หรือช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์เดิม (เปลี่ยนปี 2551) ที่พนักงานมาจาก ไอทีวี สนับสนุนกลุ่มเสื้อแดง ช่องเอเชียทีวี (Asia Satellite TV) สนับสนุนกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (เสื้อเหลือง) ช่องดีทีวี สนับสนุนฝ่าย กปปส. ช่องบลูสกาย สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนมีโอกาสที่จะได้ติดตามสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลายช่องทางมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เบบี้บูมเมอร์มีความคุ้นเคยกับสื่อโทรทัศน์มาแต่อดีต ซึ่งเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมเป็นแหล่งข้อมูลหลัก (Prior, 2005) อีกทั้งยังไม่ค่อยคุ้นชินและเข้าถึงกับสื่อโทรทัศน์ทางเลือกหรือมีความโน้มเอียง หรือสื่อออนไลน์ เนื่องจากข้อจำกัดด้าน

เทคโนโลยี ทำให้มีแนวโน้มที่จะนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้น้อยกว่าคนรุ่นหลัง (Carrillo-Durán, Ruano-López, Fernández-Falero, & Trabadela-Robles, 2022) ทำให้เบบี้บูมเมอร์ค่อนข้างคุ้นเคยและติดตามสื่อโทรทัศน์สื่อหลักมากกว่า

2. พฤติกรรมการติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง

จากสรุปผลการวิจัย พบว่าคนต่างเจเนอเรชันจะมีพฤติกรรมการติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเจเนอเรชันวาย จะมีการติดตามสื่อออนไลน์ที่มีความโน้มเอียงทางการเมืองสูงกว่าเจเนอเรชันอื่น ซึ่งเนื่องมาจากในช่วงของการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 สื่อออนไลน์กลายเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารแสดงความคิดเห็นโต้ตอบ และได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลง รวมไปถึงการเมือง การชักชวน การแสดงความคิดเห็น หรือแม้แต่การสร้างโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) (ฐากร ตัณฑสิทธิ์, 2561) ก่อให้เกิดผลกระทบของสื่อออนไลน์ที่เปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนและวิธีการสื่อสารที่กลายมาเป็น “การสื่อสารกึ่งควิวัฒน์” (Disruptive Communication) (วชิรวิชัย อัคราวิสิฐพล, 2564) โดยเจเนอเรชันวาย เติบโตในช่วงของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารโทรคมนาคมที่ก้าวกระโดดจากยุคอะนาล็อกมาเป็นดิจิทัล มีโทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟน การขยายตัวของเทคโนโลยีดาวเทียมและธุรกิจเคเบิลทีวี ทำให้เกิดช่องรายการโทรทัศน์จำนวนมาก ตลอดจนเกิดวิทยุชุมชน เว็บไซต์ กระทั่งสุนทนาออนไลน์ ที่เปิดการสื่อสารแบบโต้ตอบกันได้ ซึ่งอาจทำให้เจเนอเรชันวายเข้าถึงสื่อในการเลือกตั้งที่หลากหลายกว่าเจเนอเรชันก่อน (Chan, Chen, & Lee, 2016) จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดตามสื่อที่มีความโน้มเอียงในการเลือกตั้งของเจเนอเรชันวาย

3. พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง

จากสรุปผลการวิจัย พบว่าพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยทุกเจเนอเรชันเลือกตัวบุคคลและพรรคร่วมกันมากที่สุด และทุกเจเนอเรชันตัดสินใจเลือกจากตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมืองซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนที่ยังคงให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าระบบพรรคการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากความคุ้นเคยและความผูกพันระหว่างผู้สมัครกับประชาชนในเขตพื้นที่เลือกตั้ง นอกจากนี้ พบว่าเบบี้บูมเมอร์จะมีแนวโน้มเลือกตัวบุคคลมากกว่าเจเนอเรชันอื่น ซึ่งเนื่องมาจากความยาวนานในความคุ้นเคยและความผูกพัน รวมทั้งความเป็นอนุรักษ์นิยมของเบบี้บูมเมอร์ ซึ่งไม่ค่อยนิยมความเปลี่ยนแปลง (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, 2564) ซึ่งอาจส่งผลให้

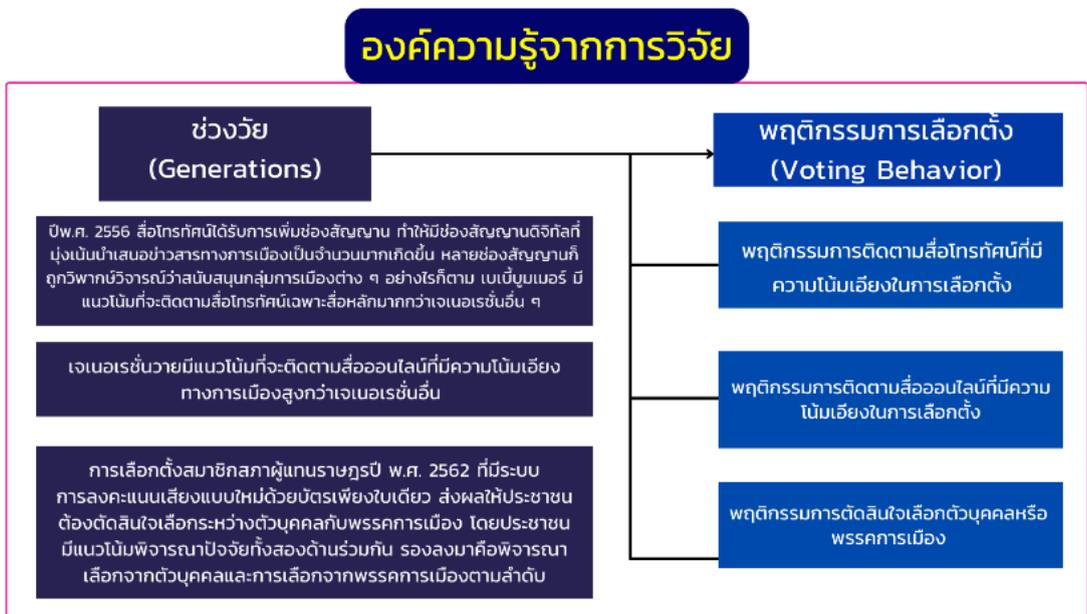

มีความจงรักภักดีต่อตัวบุคคลหรือผู้สมัครอย่างแน่นแฟ้น และเลือกตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

1. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มเจนเนอเรชั่น โดยเจนเนอเรชั่นวายและเจนเนอเรชั่นซี มีแนวโน้มที่จะติดตามสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ที่มีความนิยมเอียงทางการเมืองในระดับสูง ขณะที่เบบี้บูมเมอร์และเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์จะติดตามสื่อกระแสหลักมากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในพฤติกรรมการรับสื่อระหว่างเจนเนอเรชั่นที่อาจจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านประสบการณ์ชีวิตและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกัน

2. ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2562 ที่มีระบบการลงคะแนนเสียงแบบใหม่ด้วยบัตรเพียงใบเดียว ส่งผลให้ประชาชนต้องตัดสินใจเลือกระหว่างตัวบุคคลกับพรรคการเมือง โดยพบว่าประชาชนมีแนวโน้มพิจารณาปัจจัยทั้งสองด้านร่วมกัน รองลงมาคือพิจารณาเลือกจากตัวบุคคลและการเลือกจากพรรคการเมืองตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 1. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อระหว่างกลุ่มเจนเนอเรชั่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาปัจจัยด้าน ช่วงวัยที่มีความแตกต่างกันในพฤติกรรมการติดตามสื่อและการตัดสินใจในการเลือกตั้ง รวมถึง อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการ วางแผนกลยุทธ์ทางการเมืองในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะ

หากพิจารณาจากผลการศึกษาที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ายังมีประเด็นสำคัญ หลายประการที่น่าสนใจและควรได้รับการพัฒนาต่อยอด หนึ่งในนั้นคือการปรับปรุงรูปแบบการ นำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งของสื่อต่างๆ ให้มีความเป็นกลาง ครบถ้วน และเข้าถึง ได้ง่ายสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ พรรคการเมืองควรทบทวนกลยุทธ์ การสร้างภาพลักษณ์ การกำหนดนโยบาย รวมถึง กระบวนการคัดสรรผู้สมัครให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในแต่ละกลุ่มเจเนอเรชัน มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้คือการส่งเสริมพฤติกรรมมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะในกลุ่มเจเนอเรชันใหม่ๆ ที่จะเป็นกำลัง สำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศในอนาคต ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการ ศึกษาเชิงลึกในประเด็นดังกล่าวนี้อย่างต่อเนื่อง

นอกเหนือจากการขยายขอบเขตการศึกษาไปยังภูมิภาคอื่นๆ และเปรียบเทียบระหว่าง ภูมิภาคแล้ว การนาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนา กลุ่มย่อย มาใช้ร่วมกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ก็น่าจะเป็นแนวทางที่น่าสนใจและช่วยสร้าง ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาอยู่

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). สงครามเย็น (ใน) ระหว่างโบว์ขาว. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ฐากร ตัณฑสิทธิ์. (2561). ยุคดิจิทัลจะเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมือง(Landscape) ของประเทศ. *Journal of Digital Communications*, 2(2), 43-48. สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBTC_Journal/article/view/168761/121422
- นุกูล ชื่นพัก, วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล, และ จิราพร ปลอดภัย. (2561). พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, คณะบริหารธุรกิจ.
- วชิรวิชัย อัคราวิสิฐพล. (2564). การสื่อสารกับควิทัศน์กับปรากฏการณ์แฟลชม็อบเยาวชนไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 25(1), 60-69.
- วณัฐย์ พุฒนาค. (2560). การแบ่งคนเป็น Generations มาจากไหน? ทำไมต้องนิยามจากช่วงอายุ?. สืบค้นจาก <https://thematter.co/pulse/where-does-generation-come-from/26074>.
- วัชระ คุณวงศ์, และ อติพล เอื้อจรัสพันธ์. (2562). ภูมิทัศน์ความรุนแรงและการกลั่นแกล้งในสื่อออนไลน์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นายเรืออากาศ*, 9, 146-160.
- วัลลภ สุขสวัสดิ์. (2560). การวิจัยเชิงปริมาณทางรัฐศาสตร์. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิจิตร เกิดน้อย, ยุทธนา ปราณีต, สุรพล สุขะพรหม, และ พรรษา พุฒยงกูร. (2563). พฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลไทยวาสา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 129-139.
- วุฒิพล วุฒิวรพงศ์, และ กิ่งกาญจน์ จงสุขไกล. (2562). พัฒนาการของช่องทางในการแสดงออกทางการเมืองในสื่อออนไลน์ช่วง พ.ศ. 2560 – 2557. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 8(3), 147-167.

ศักดิ์สิน อุดมวิทย์ไพศาล, ยุภาพร ยุภาส, และ สัญญา เคณาภูมิ. (2562). กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 10(1), 293-306.

Carrillo-Durán, M.-V., Ruano-López, S., Fernández-Falero, M.-R., & Trabadela-Robles, J. (2022). Understanding How Baby Boomers Use the Internet and Social Media to Improve the Engagement with Brands. *Comunicação e Sociedade*, 41, 261-284.

Chan, M., Chen, H.-T., & Lee, F. L. F. (2017). Examining the roles of mobile and social media in political participation: A cross-national analysis of three Asian societies using a communication mediation approach. *New Media & Society*, 19(12), 2003-2021.

Prior, M. (2005). News vs. Entertainment: How Increasing Media Choice Widens Gaps in Political Knowledge and Turnout. *American journal of political science*, 49(3), 577-592.

Wongsuwan, N., Jemsittiparsert, K., Tokeaw, W., & Boonsiri, K. (2022). News Consumption Behaviors among Voters in Capital's Gubernatorial Election: Evidence in Bangkok, Thailand. *Przestrzen Społeczna*, 22(1), 305-324.

ภาวะบ้างาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่าย
ในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร *
Workaholism, Social Support and Job Burnout of Private
Company Employees in Bangkok Metropolis

กวีศุภณัฐ วิกรมวาการม

Gawesooppanit Wigomwayagon

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตกรุงเทพ

Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University, Bangkok Campus

E-mail: idinhennamde@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะบ้างาน ระดับการสนับสนุนทางสังคม และระดับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะบ้างาน กับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม กับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นพนักงานบริษัท ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ อายุ 25 - 60 ปี จำนวน 400 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล แบบสอบถามภาวะบ้างาน มีค่าความเที่ยง .847 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม มีค่าความเที่ยง .822 และแบบสอบถามความเหนื่อยหน่ายในงาน มีค่าความเที่ยง .890 สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

* ได้รับบทความ: 21 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 22 พฤษภาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 28 พฤษภาคม 2567

ผลการศึกษา พบว่า 1) พนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร มีภาวะบ้างาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงาน อยู่ในระดับปานกลาง 2) ภาวะบ้างานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .347$) และ 3) การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = -.401$)

คำสำคัญ: ภาวะบ้างาน; การสนับสนุนทางสังคม; ความเหนื่อยหน่ายในงาน; พนักงานบริษัท

Abstract

The purpose of this research were to study: 1) the level of workaholism, social support and job burnout of private company employees in Bangkok metropolis. 2) the relationship of workaholism with job burnout of private company employees in Bangkok metropolis. 3) the relationship of social support with job burnout of private company employees in Bangkok metropolis. The sample used in the research were 400 private company employees in Bangkok metropolis aged 25-60 years old. The data was collected by using a questionnaire consisting of personal information, the workaholism questionnaire with reliability at .847, the social support questionnaire with reliability at .822 and the job burnout questionnaire with reliability at .890. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient.

Data analysis found that 1) the subjects in the sample had overall workaholism, social support and job burnout at medium level. 2) the workaholism was positively correlated with job burnout of private company employees in Bangkok metropolis statistically significant at the .001 level ($r = .347$). 3) the social

support was negatively correlated with job burnout of private company employees in Bangkok metropolis statistically significant at the .01 level ($r = -.401$).

Keywords: workaholism; social support; job burnout; private company employees

1. บทนำ

ในสภาวะการณปัจจุบันมีการแข่งขันกันทางธุรกิจที่สูง บริษัทต่างๆต้องสร้างความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจของตน โดยเร่งพัฒนาผลิตภัณฑ์และการให้บริการที่ดีที่สุดสำหรับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนกลไกต่างๆ ในบริษัท คือ “พนักงาน” ดังนั้น แทบทุกบริษัทจึงต้องพยายามแสวงหาแนวทางและวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้พนักงานในบริษัทของตนปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ อุทิศทุ่มเทให้กับงาน เพื่อสร้างประสิทธิผลที่ดีต่อบริษัทและทำให้บริษัทสามารถอยู่รอดพร้อมแข่งขันทางธุรกิจได้ในทางกลับกันการที่พนักงานในบริษัทต้องพยายามทุ่มเทร่างกาย และแรงใจให้กับการทำงาน ก็อาจก่อให้เกิดความเครียด อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ก็ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบันด้วย โดยเฉพาะเรื่องการทำงานที่ต้องทำเพิ่มมากขึ้น เพื่อความอยู่รอดของตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน (ณัฐชนันท์พร ทิพย์รักษา, 2556) ดังนั้น จึงทำให้พนักงานเองเกิดอาการอ่อนล้าทางด้านอารมณ์ จิตใจ และร่างกาย ซึ่งเป็นผลมาจากความเครียดที่สะสมเป็นเวลานานจากการทำงานที่มากเกินไป ทำให้พนักงานเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานของตน ซึ่งความเหนื่อยหน่ายในงานจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการทำงาน เนื่องจากผู้เหนื่อยหน่ายในงานมักมีทัศนคติทางลบต่องานและผู้ร่วมงานขาดแรงจูงใจในการทำงาน อาจส่งผลให้พนักงานลาออกจากงาน (Maslach, 1986) เป็นผลให้เกิดการขาดแคลนพนักงานในบริษัทขึ้นได้ ดังนั้น ผู้ที่ยังอยู่ในบริษัทก็ต้องยอมแบกรับภาระงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความเหนื่อยหน่ายในงาน ส่งผลกระทบต่อเนื้อเป็นวงจรอีก เพราะเมื่อพนักงานที่เหลือน้อยได้รับภาระงานเพิ่มขึ้นอีก ย่อมเกิดความกดดันและความเครียดอีก และความเหนื่อยหน่ายในงานก็จะตามมาอีก พนักงานอาจขาดงานหรือลาออกเพิ่มขึ้นได้อีก (Muldary, 1983) ซึ่งระยะนี้ถือว่าเป็นจุดวิกฤตของการเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานภายในบริษัท เพราะหากไม่มีแนวทางป้องกันและแก้ไข การเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานอาจเพิ่มขึ้น และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในงานของบริษัทได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อพนักงานเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานขึ้น แต่ตัวพนักงานเองก็ต้องการที่จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานมากขึ้นทั้งด้านเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง และเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการดังกล่าว พนักงานในบริษัทจึงมีความพยายามอย่างหนักเพื่อทุ่มเททำงานติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้พนักงานรู้สึกหมกหมุ่นอยู่กับการทำงาน คิดถึงเรื่องงานถึงแม้ไม่ได้อยู่ในเวลาทำงานหรือรู้สึกผิดเมื่อไม่ได้ทำงาน ลักษณะเหล่านี้มีแนวโน้มที่อาจจะเกิดภาวะบ้างานได้ (Tabassum & Rahman, 2012) ซึ่งการทุ่มเททำงานให้กับบริษัทโดยคาดหวังต่อค่าตอบแทนที่เพิ่มสูงขึ้นและการเลื่อนตำแหน่ง ทำให้เกิดแนวโน้มของผู้ที่มีภาวะบ้างานมากขึ้นในสังคมไทย (อินยวงศ์ เศรษฐพิทักษ์, 2558) และสภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบันที่เทคโนโลยีการสื่อสารช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน รูปแบบการทำงานก็มีการปรับเปลี่ยนให้ยืดหยุ่นและหลากหลายมากขึ้น ผู้ที่ทำงานเสมือนว่าสามารถทำงานได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะอยู่สถานที่ใดด้วยการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยเช่นนี้ พฤติกรรมการทำงานหนักจึงมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทย (ภาณุวัฒน์ กลับศรีอ่อน, 2557) การทำงานแม้จะเป็นเรื่องที่ปกติและเป็นสิ่งจำเป็นของผู้คนส่วนใหญ่ แต่การทำงานมากเกินไป ทำอย่างไม่หยุดหย่อน หมกหมุ่น และมีความรู้สึกที่ต้องทำงานอยู่ตลอดเวลา อาจก่อให้เกิดผลเสียในหลายๆ ด้านเช่นกัน ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และยังส่งผลกระทบต่อทางด้านลบต่อการทำงานด้วย (Andreassen, 2014)

การป้องกันความเหนื่อยหน่ายในงานที่อาจเกิดขึ้นกับพนักงานบริษัทได้นั้น พนักงานจำเป็นต้องมีความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองสูงพอสมควร และควรมีระบบสนับสนุนทางสังคมที่ดี มีกลุ่มเพื่อนร่วมงานหรือคอนสันทที่ไว้วางใจ (Cobb, 1976) ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมจะช่วยกระตุ้นให้คนเราร่างไว้ซึ่งพฤติกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดี สามารถต่อสู้กับปัญหา และช่วยลดความเครียด ทำให้บุคคลมีสุขภาพดีขึ้น ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นด้วย (Cohen & Wills, 1985)

การทำงานของพนักงานบริษัทนั้น ไม่อาจหลีกเลี่ยงการที่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์กดดัน ทั้งจากลักษณะของงานและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในโลกธุรกิจ ที่กระทบต่อการทำงาน มีผลให้พนักงานบริษัทเกิดความเหนื่อยหน่ายในงาน ซึ่งจะกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน อันจะส่งผลเสียหายให้กับบริษัทและผู้เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะบ้างาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงานของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่เหมาะสมและเตรียมความพร้อมให้พนักงานบริษัท เพื่อที่จะสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของการแข่งขันกันทางธุรกิจที่สูง ในสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะบ้านงาน ระดับการสนับสนุนทางสังคม และระดับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะบ้านงาน กับความเหนื่อยหน่ายในงานของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม กับความเหนื่อยหน่ายในงานของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ พนักงานบริษัท ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ อายุ 25 - 60 ปี และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2. กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ พนักงานบริษัท ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ อายุ 25 - 60 ปี ทั้งนี้เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นจึงกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการคำนวณประชากรใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความผิดพลาดสูงสุดที่จะเกิดขึ้น .05 ค่าสัดส่วนประชากร .5 (อัจฉริย์ จันทลักขณา, 2549)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{Z^2 pq}{B^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

B = ระดับความคลาดเคลื่อน

ซึ่ง B = ค่าความแม่นยำ กำหนดให้มีความเบี่ยงเบนได้ 5%

ดังนั้น B = .05

Z = ค่ามาตรฐานซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความเชื่อมั่น

p = สัดส่วนประชากรที่สนใจศึกษา กำหนดได้เป็น .5

q = 1 - p

ในทางปฏิบัติเรานิยมใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น $Z = 1.96$ เพราะฉะนั้นได้ขนาดตัวอย่าง

$$n = \frac{(1.96)^2 (.5) (.5)}{(.05)^2}$$

$$n = \frac{(3.8416) (.25)}{.0025}$$

$$n = 384.16$$

จากผลการคำนวณ จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง $n = 384.16$ คน ดังนั้น เพื่อง่ายต่อการแบ่งจำนวนคนเพื่อการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เท่ากับ 400 คน

3. วิธีการคัดเลือกตัวอย่างหรือกลุ่มตัวอย่าง

3.1 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้แบบแผนการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากขึ้นมา จำนวน 5 เขต จาก 50 เขต ของกรุงเทพมหานคร (สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานปกครองและทะเบียน, 2565) หลังจากนั้นก็มากำหนดขนาดตัวอย่าง โดยแบ่งจำนวนตัวอย่างที่ต้องการเก็บข้อมูลเขตละเท่าๆ กัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละเขตของกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	เขต	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	เขตปทุมวัน	80
2	เขตห้วยขวาง	80
3	เขตปญาไท	80
4	เขตสาทร	80
5	เขตลาดพร้าว	80
รวม		400

3.2 วิธีการเลือกตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) ในการเก็บข้อมูล

4. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ภาวะจ้างงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงานของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้จัดลำดับเนื้อหาแบบสอบถามให้ครอบคลุมข้อมูลที่ต้องการ โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน รายละเอียดดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบสอบถามภาวะจ้างงาน ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม และส่วนที่ 4 แบบสอบถามความเหนื่อยหน่ายในงาน

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ด้านภาวะจ้างงาน ด้านการสนับสนุนทางสังคม และด้านความเหนื่อยหน่ายในงาน แล้วสร้างข้อคำถาม แล้วจึงนำแบบสอบถาม ไปให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ตรวจสอบความครอบคลุมโครงสร้างเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสม และความชัดเจนของภาษาที่ใช้ แล้วปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของปรึกษาโครงการวิจัย จากนั้นได้นำแบบสอบถาม ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิง และความเข้าใจในภาษา และได้คำนวณค่าดัชนี IOC (Item Objective Congruence) จากผลประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาตัดสินว่า ข้อคำถามมีความเหมาะสมหรือตรงจุดมุ่งหมายของการวัด เมื่อค่าดัชนี IOC มากกว่า .5 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552) ซึ่งผลการคำนวณค่าดัชนี IOC พบว่า ข้อคำถามของแบบสอบถามภาวะจ้างงาน แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม และแบบสอบถามความเหนื่อยหน่ายในงาน ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงข้อคำถามของแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำไปให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยพิจารณาอีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้ และได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับพนักงานบริษัทในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน ที่มีคุณลักษณะคล้ายกับตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามภาวะจ้างงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ด้วยวิธีความสอดคล้องภายใน (internal consistency) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's coefficient alpha) พบว่า แบบสอบถามภาวะจ้างงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.853 และเมื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถามภาวะจ้างงาน พบค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.847 แบบสอบถามการสนับสนุนทาง

สังคม พบค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.822 และแบบสอบถามความเหนื่อยหน่ายในงาน พบค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.890

6. การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ หมายเลขใบรับรอง TNSU-ART 021/2566 วันที่รับรอง 4 กรกฎาคม 2566

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุมัติการทำวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ และคัดเลือกพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ อายุ 25 - 60 ปี จำนวน 400 คน โดยใช้แบบแผนการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยวิธีการจับฉลากขึ้นมา จำนวน 5 เขต จาก 50 เขตของกรุงเทพมหานคร หลังจากนั้นก็มากำหนดขนาดตัวอย่างโดยแบ่งจำนวนตัวอย่างที่ต้องการเก็บข้อมูลเขตละเท่าๆกัน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญในการเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) เขตปทุมวัน 80 คน 2) เขตห้วยขวาง 80 คน 3) เขตพญาไท 80 คน 4) เขตสาทร 80 คน และ 5) เขตลาดพร้าว 80 คน จากนั้นได้เก็บแบบสอบถามแบบบังเอิญในขอบเขตพื้นที่ที่สุ่มได้ตามจำนวนคนดังกล่าว ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัย และมีการขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นประเมินคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วจึงแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถาม

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการวิจัยที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง ที่ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ การตรวจให้คะแนนของการตอบแบบสอบถาม และบันทึกคะแนนแล้ว มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายข้อมูลทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านภาวะบ้านงาน ด้านการสนับสนุนทางสังคม และด้านความเหนื่อยหน่ายในงาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) 2.1) ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้ 2.1.1) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะบ้านงาน กับความ

เหนื่อยหน่ายในงาน 2.1.2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับความเหนื่อยหน่ายในงาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05 .01 และ .001

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอธิบายลักษณะข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง จำนวน 240 คน และเพศชาย จำนวน 160 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25 - 36 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธ รายได้ต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท

2. ข้อมูลภาวะจ้างงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงาน

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะจ้างงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงาน โดยรวม

ข้อมูล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1) ภาวะจ้างงาน	3.24	0.21	ปานกลาง
2) การสนับสนุนทางสังคม	3.50	0.23	ปานกลาง
3) ความเหนื่อยหน่ายในงาน	3.56	0.17	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อ 1) ที่ต้องการศึกษาระดับภาวะจ้างงาน ระดับการสนับสนุนทางสังคม และระดับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานครได้ ซึ่งพบว่า ภาวะจ้างงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด โดยค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 (S.D. = 0.21) 3.50 (S.D. = 0.23) และ 3.56 (S.D. = 0.17)

ตารางที่ 3 การหาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะจ้างงานกับความเหนื่อยหน่ายในงานและการสนับสนุนทางสังคมกับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร

ข้อมูล	ความเหนื่อยหน่ายในงาน	
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	P-Value
ภาวะจ้างงาน	.347 ***	.000
การสนับสนุนทางสังคม	-.401 **	.002

* $P < .05$, ** $P < .01$, *** $P < .001$

จากตารางที่ 3 สามารถอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อ 2) ที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะจ้างงาน กับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร และข้อ 3) ที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ภาวะจ้างงานมีความสัมพันธ์ทางบวก กับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบ กับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะจ้างงาน มีความสัมพันธ์กับ ความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร

พนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานครมีภาวะจ้างงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ขณะที่ภาวะจ้างงานกับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .347$) หมายความว่า หากพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร มีภาวะจ้างงานที่มาก ก็จะทำให้ตัวพนักงานบริษัทเองเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานมากตามไปด้วย ทั้งนี้ ถ้าพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานครเกิดภาวะจ้างงานแล้ว จะส่งผลถึงพฤติกรรมของพนักงานในการทุ่มเทและมุ่งมั่นในการทำงานมาก

เกินกว่าที่องค์กรของตนต้องการ พนักงานจะคิดถึงแต่เรื่องการทำงานแม้แต่ในกรณีที่ไม่ได้ทำงาน และจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการทำงาน ไม่สามารถแยกเวลาส่วนตัวกับเวลางานออกจากกันได้ จนเกิดผลกระทบทางลบจากการทำงานต่อสุขภาพ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความสัมพันธ์ จนอาจส่งผลต่อการแสดงออกในลักษณะของความอ่อนล้าทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรม อันเนื่องมาจากความเครียดเรื้อรังจากการทำงาน จนตัวพนักงานเอง เกิดความเครียด และไม่สามารถตอบสนองต่อความเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Taris, Schaufeli, & Verhoeven (2005) ที่พบว่า การติดงาน อาจเป็นสาเหตุของความเหนื่อยหน่ายในงาน ทั้งนี้ก็ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Meijman & Mulder (1998) ที่อธิบายไว้ว่า ผู้ที่ติดงานมักจะทำงานหนักมากเกินไป และคิดหมกมุ่นในเรื่องงานตลอดเวลา ส่งผลให้ผู้ติดงานไม่สามารถฟื้นฟูพลังงานที่สูญเสียไปได้อย่างเพียงพอ จนเกิดเป็นความเหนื่อยล้าสะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจณิกา วังสถาพร (2555) ที่พบว่า ภาวะติดงานส่งอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อความเหนื่อยหน่ายในงาน

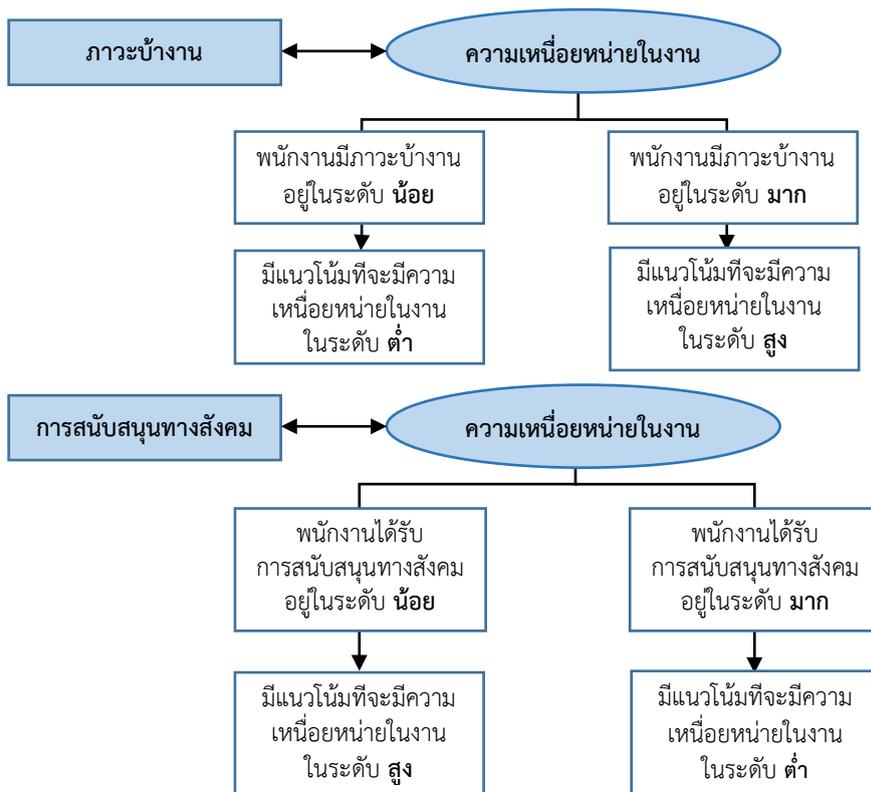
2. การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับ ความเหนื่อยหน่ายในงานของพนักงาน บริษัทในกรุงเทพมหานคร

พนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานครมีการสนับสนุนทางสังคมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ขณะที่ การสนับสนุนทางสังคมกับความเหนื่อยหน่ายในงาน ของพนักงานบริษัทใน กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กันในทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = -.401$) หมายความว่า หากพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก ก็จะทำให้ตัวพนักงานบริษัทเองเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานลดน้อยลงไป ทั้งนี้ การสนับสนุนทางสังคม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร รับรู้ว่าคุณค่าที่ดีจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น และเชื่อว่าตนเองยังมีคนรัก ดูแลเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นแรงผลักดันไปสู่เป้าหมายที่ตนต้องการ อีกทั้งยังช่วยให้พนักงานบริษัทสามารถปรับตัวเข้ากับภาวะกดดันอย่างเหมาะสม และคงสภาพจิตใจไว้อย่างปกติ ซึ่งสามารถทำให้ลดการแสดงออกในลักษณะของความอ่อนล้าทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรม อันเนื่องมาจากความเครียดเรื้อรังจากการทำงานได้ จนตัวพนักงานเองสบายใจและสามารถควบคุมความเครียดของตนได้ดีขึ้น และตอบสนองต่อความเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพล เจริญศรี (2557) ที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมโดยรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์ทางลบ กับความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน

โดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 0.5 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรสา ใจจิณา และ ภิญญาพันธ์ ร่วมชาติ (2556) ที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเหนื่อยหน่ายในการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งอธิบายไว้ว่า ถ้าบุคลากรสาธารณสุขผู้รับผิดชอบงานสุขภาพจิตและจิตเวชได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากจะมีความเหนื่อยหน่ายในการปฏิบัติงานน้อย หรือถ้าบุคลากรสาธารณสุขผู้รับผิดชอบงานสุขภาพจิตและจิตเวชได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อยจะมีความเหนื่อยหน่ายในการปฏิบัติงานมาก

6. องค์กรความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. ความสัมพันธ์ของ ภาวะบ้านงาน การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในงานของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร

จากภาพแสดงให้เห็นว่า ในส่วนที่หนึ่งนั้นภาวะจ้างงานมีความสัมพันธ์กับความเหนื่อยหน่ายในงาน กล่าวคือ หากพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานครมีภาวะจ้างงานในระดับที่น้อย ก็จะทำให้มีแนวโน้มที่จะมีความเหนื่อยหน่ายในงานในระดับที่ต่ำ ในทางกลับกันหากมีภาวะจ้างงานในระดับที่มาก ก็จะทำให้มีแนวโน้มที่จะมีความเหนื่อยหน่ายในงานในระดับที่สูง และส่วนที่สองการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความเหนื่อยหน่ายในงาน กล่าวคือ หากพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานครได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับที่น้อย ก็จะทำให้มีแนวโน้มที่จะมีความเหนื่อยหน่ายในงานในระดับที่สูง ในทางกลับกันหากได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับที่มาก ก็จะทำให้มีแนวโน้มที่จะมีความเหนื่อยหน่ายในงานในระดับที่ต่ำ

ในฐานะที่องค์กรเป็นผู้ดูแลพนักงาน ควรใส่ใจพนักงานไม่ให้หมกมุ่นกับการทำงานตลอดเวลาจนไม่มีเวลาพักผ่อน ทำให้อ่อนล้าทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรม หรือที่เรียกว่า ภาวะจ้างงาน ซึ่งนำไปสู่ความเหนื่อยหน่ายในงานได้ ดังนั้น องค์กรควรส่งเสริมให้พนักงานได้ทำกิจกรรมที่ผ่อนคลายระหว่างการทำงาน และองค์กรเองจะต้องเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมของพนักงาน แล้วยังต้องเป็นแรงผลักดันไปสู่เป้าหมายที่พนักงานต้องการในการทำงาน เพื่อให้พนักงานรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และเพื่อป้องกันการเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานของพนักงาน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ภาวะจ้างงานมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความเหนื่อยหน่ายในงาน แสดงให้เห็นว่า หากพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร มีภาวะจ้างงานที่มาก ก็จะทำให้ตัวพนักงานบริษัทเองเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานมากตามไปด้วย ดังนั้น พนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ควรฝึกการผ่อนคลายอารมณ์จากความเครียดในเรื่องงาน และต้องพยายามแยกเวลาส่วนตัวกับเวลางานออกจากกันให้ได้ เพื่อไม่ให้เกิดความอ่อนล้าทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรม ทำให้สามารถลดปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดความเครียดเรื้อรังจากการทำงานได้ จนไม่เกิดเป็นความเหนื่อยหน่ายในงาน อีกทั้งตัวขององค์กรเอง ก็ควรให้ความใส่ใจเป็นพิเศษกับกลุ่มของผู้ที่มีภาวะจ้างงานเนื่องจากทำงานมากเกินไป และคิดหมกมุ่นกับการทำงานตลอดเวลา จึงส่งผลให้ผู้ที่มีภาวะจ้างงานไม่มีเวลาพักผ่อน ดังนั้น องค์กรจึงควรส่งเสริมให้ผู้มีภาวะจ้างงานได้ทำกิจกรรมที่ผ่อนคลายระหว่างการทำงาน เพื่อให้มีโอกาสฟื้นฟูพลังงานที่สูญเสียไปจากการทำงาน

1.2 การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับความเหนื่อยหน่ายในงาน แสดงให้เห็นว่า หากพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก ก็จะทำให้ตัวพนักงานบริษัทเองเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานลดน้อยลงไป ดังนั้น สังคมโดยรอบของพนักงานบริษัทในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า หรือองค์กร ควรเสริมแรงสนับสนุนทางบวกให้กับตัวพนักงาน เช่น ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา และหาแนวทางหรือกิจกรรมที่ป้องกันความเหนื่อยหน่ายในงาน เพื่อให้ตัวของพนักงานเกิดแรงกายและแรงใจในการทำงาน ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีที่ป้องกันการเกิดความเหนื่อยหน่ายในงานของตัวพนักงานได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง พนักงานบริษัทที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถศึกษาพนักงานบริษัทในจังหวัดอื่นๆ เพื่ออาจได้เห็นถึงผลความแตกต่างได้ และควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหนื่อยหน่ายในงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในทุกๆด้านมากยิ่งขึ้น หรือการศึกษาตัวแปรการสนับสนุนทางสังคม ควรมีการวัดการสนับสนุนทางสังคมจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และครอบครัว ออกจากกันชัดเจน เพื่อสะดวกในการตอบข้อคำถามให้มีความชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เจณิกา ว่างสภาพร. (2555). การติดงานและความผูกใจมั่นในงาน: สาเหตุเชิงแรงจูงใจ และผลด้านความเหนื่อยหน่ายในงาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ฉันทวงศ์ เศรษฐพิทักษ์. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลให้พนักงานออฟฟิศทำงานติดต่อกันเป็นระยะเวลานานและเป็นโรคคอมพิวเตอร์ซินโดรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ณัฐชนันท์พร ทิพย์รักษา. (2556). แรงจูงใจในการทำงาน ความขี้เกียจ และความสุขในการทำงาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ภาณุวัฒน์ กลับศรีอ่อน. (2557). สภาวะบ้าน: สาเหตุผลกระทบ และแนวทางการแก้ไข.

วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(2), 11-30.

วรพล เจริญศรี. (2557). *ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค การสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน: กรณีศึกษา นักบัญชีของบริษัทแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานปกครองและทะเบียน (2565). *การแบ่งพื้นที่เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นจาก http://office2.bangkok.go.th/ard/?page_id=4048

อรสา ใจจิณา, และ ภิญญาพันธ์ ร่วมชาติ. (2556). อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลและการสนับสนุนทางสังคมต่อความเหนื่อยหน่ายในการปฏิบัติงานของบุคลากรสาธารณสุข ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพจิตและจิตเวชในพื้นที่เครือข่ายบริการสุขภาพที่ 3. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 6(1), 2-7.

อัจฉรีย์ จันทลักขณา. (2549). *สถิติเพื่อการวิจัย: เชิงคุณภาพ-เชิงปริมาณ ด้านภาษา ภาษาศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Andreassen, C. S. (2014). Workaholism: An overview and current status of the research. *The Journal of Behavioral Addictions*, 3(1), 1–11.

Cobb, S. (1976). Social Support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(1), 300-314.

Cohen, S., & Wills, A. (1985). Stress, social support and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(1), 310-357.

Meijman, T. F., & Mulder, G. (1998). Psychological aspects of workload. In P. J. D. Drenth, H. Thierry, & C. J. D. Wolff (Eds.), *Handbook of work and organizational psychology*. (pp. 5-34). Hove, UK: Psychology Press.

Maslach, C. (1986). *Burnout: The Cost of Caring*. New York, NJ: Prentice Hall.

Muldary, T. W. (1983). *Burnout and health Professional manifestation and management*. New York, NY: McGraw Hill.

Tabassum, A., & Rahman, T. (2012). Gaining The Insight of Workaholism, Its Nature and its Outcome: A Literature Review. *Journal of Research Studies in Psychology*, 2(2), 81-29.

Taris, T. W., Schaufeli, W. B., & Verhoeven, L. C. (2005). Workaholism in the Netherlands: Measurement and Implications for Job Strain and Work-Nonwork Conflict. *Applied Psychology: An International Review*, 54(1), 37-60.

การขับเคลื่อนนโยบายระบบฐานข้อมูล iSingle Form
ของกระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ
ของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี *
Driving iSingle Form Database System Policy of the
Ministry of Industry for Implementation in Government
Service of the Surat Thani Provincial Industry Office

ชุตินา จีนะดิษฐ์, ไชยวัฒน์ เผือกคง, และ วาสนา จาตุรัตน์
Chutima Jeenadit, Chaiwat Phuckkong, and Wasana Jaturat
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Graduate School, Suratthani Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: muk290737@gmail.com

บทคัดย่อ

ระบบ iSingle Form คือระบบรายงานข้อมูลกลางของกระทรวงอุตสาหกรรม สำหรับผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในรูปแบบออนไลน์ ช่วยอำนวยความสะดวกในการรายงานข้อมูลการประกอบกิจการได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้ระบบ iSingle Form และองค์ประกอบสำคัญต่อการขับเคลื่อนของกระทรวงอุตสาหกรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) สร้างรูปแบบที่ใช้ในการขับเคลื่อน iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0 รูปแบบการวิจัยใช้แบบผสมผสานวิธี วิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บุคลากร และแบบสอบถามจากผู้แทนโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 280 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ปัจจัย และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการ

---

* ได้รับความเห็นชอบ: 21 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 14 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2567

จัดสนทนากลุ่ม ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน เพื่อนำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาร่วมกันสร้างรูปแบบที่ใช้ในการขับเคลื่อน iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0

ผลการวิจัย พบว่า 1) การใช้ระบบ iSingle Form ของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพฤติกรรมในการใช้ระบบจากผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมาก แต่ยังพบปัญหาทั้งในด้านการใช้ระบบ และประสิทธิภาพของระบบ ซึ่งต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า การขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐของกระทรวงอุตสาหกรรมต้องอาศัยหลายปัจจัย ต้องมีการวางแผนงานหรือการฝึกอบรมเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้เกี่ยวกับหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการให้บริการผู้ประกอบการได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น 2) ผลจากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบในการใช้เป็นแนวทางขับเคลื่อน คือ **ใช้ดี โมเดล** จากการวิเคราะห์ปัจจัย ซึ่งต้องอาศัยการขับเคลื่อนร่วมกันทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้ใช้งานระบบ 2) ระบบ iSingle Form 3) ประสิทธิภาพของระบบ และ 4) การพัฒนาซึ่งต้องอาศัยการดำเนินการไปพร้อมกันก็จะเกิดการพัฒนาและในการขับเคลื่อนการใช้งานระบบ iSingle Form ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: นโยบาย; ระบบ iSingle Form; สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The iSingle Form system is the central data reporting system of the Ministry of Industry. For industrial factory operators in an online format Help facilitate to report business operations information more easily and conveniently. The objectives of this research are twofold. Firstly, it aims to examine the utilization of the iSingle Form system and the key factors that drive industrial department forward in Thailand 4.0 in Surat Thani province. Secondly, it seeks to create a model to implement iSingle Form system for governmental usage that aligns with the Ministry of Industry's policies towards government implementation of Thailand 4.0. The research design used a mixed methods method. quantitative

research Data were collected from documents, personnel, and questionnaires from representatives of 280 industrial plants. Statistics used in the research included percentages, averages, and standard deviations. factor analysis and qualitative research by focus group discussions There were 15 participants in order to bring quantitative research results together to create a model used to drive the iSingle Form in accordance with the Ministry of Industry's policy towards government practice in the Thailand 4.0 era.

The findings of the study from Ministry of Industry's in Suratthani indicates the high level of usage of iSingle Form system among entrepreneurs. However, there remains some challenges in system usage and system performance which requires continuous development. In terms of obstacles, driving toward the government policy involves several factors including regular work planning or training to increase knowledge of related duties and to enhance the potential for providing services to entrepreneurs more effectively. Drawing on group discussions, the study developed a model to drive the use of the iSingle Form system. The **USE-D Model** requires the joint effort of four factors 1) system users 2) the iSingle Form system 3) the system efficiency and 4) development. The effective coordination of these factors will lead to improved development and increase the usage of iSingle form efficiently.

Keywords: policy; iSingle Form system; Surat Thani Provincial Industry Office

1. บทนำ

ในช่วงที่ประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในหลากหลายด้าน เช่น ด้านการบริการ ด้านการอุปโภคและบริโภค โดยกลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐก็มีความพยายามที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการอย่างต่อเนื่อง แต่ระบบราชการเป็นระบบเก่าแก่ ซึ่งมีปัญหาสะสมมานานและเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการดูแลแก้ไขเท่าที่ควร เนื่องจากขาดผู้นำทางการเมืองที่จะปฏิรูประบบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

จึงส่งผลให้ระบบราชการไทยอยู่ในภาวะที่อ่อนแอและขาดประสิทธิภาพ (อนุวัฒน์ ทองแสง, อนุพันธ์ เรื่องพรวิสุทธิ, ปุณณดา ทรงอิทธิสุข, และ โชติ บดีรัตน์, 2565)

การจะทำให้ระบบราชการมีความคล่องตัว ทันทต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการปรับแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ คือ 1) การเปิดกว้างและเชื่อมโยงระหว่างกัน 2) การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง 3) การสร้างสมรรถนะให้สูงและทันสมัย ทั้งนี้ ระบบราชการจะมีประสิทธิภาพได้จะต้องปรับการทำงานของข้าราชการให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ให้กลายเป็นข้าราชการดิจิทัลที่มีความสามารถ 5 มิติ คือ 1) รู้เท่าทันและใช้เทคโนโลยีเป็น 2) เข้าใจนโยบายกฎหมายและมาตรฐาน 3) ใช้ดิจิทัลเพื่อการประยุกต์และพัฒนา 4) ใช้ดิจิทัลเพื่อการวางแผนบริหารจัดการและนำองค์กร และ 5) ใช้ดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อน เปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ เมื่อระบบราชการและข้าราชการสามารถปรับตัวเข้าสู่การทำงานในยุคใหม่ได้ จึงจะเป็นสังคมดิจิทัลหรือประเทศไทย 4.0 อย่างแท้จริง (ชมาวีร์ จันทรอารีย์ และ ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริตตา, 2562)

กระทรวงอุตสาหกรรม ได้จัดสรรการบริหารราชการกระจายในแต่ละพื้นที่ไม่ว่าจะเป็น ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น กรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดทั่วประเทศ เป็นตัวแทนในการประสานและสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดต่างๆ ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ดูแล การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน กฎหมายว่าด้วยแร่ กฎหมายว่าด้วยมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านอุตสาหกรรม เพื่อสนับสนุนให้เกิดการลงทุนภาคอุตสาหกรรมในแต่ละพื้นที่ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2566)

ในการนี้ กระทรวงอุตสาหกรรม ได้เล็งเห็นความสำคัญและมอบหมายให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดร่วมกันสานต่อและส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ ได้ดำเนินการรายงานข้อมูลกลางกระทรวงอุตสาหกรรมรายเดือน ซึ่งเป็นข้อมูลภาคการผลิตและรายได้ทางเศรษฐกิจ และรายงานสิ่งปฏิกูลและหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว (สำหรับผู้ก่อกำเนิด) รายปี ซึ่งเป็นข้อมูลการก่อเกิดสิ่งปฏิกูลหรือกากอุตสาหกรรมที่เหลือจากกระบวนการผลิตภายในโรงงานหรือเหมืองแร่ที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนหรือขยะอุตสาหกรรมผ่านระบบฐานข้อมูลกระทรวงอุตสาหกรรม iSingle Form เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล Big Data ในการกำหนดนโยบายเชิงรุก กำหนดให้ข้าราชการในระดับส่วนภูมิภาคร่วมกันผลักดันให้ผู้ประกอบการเล็งเห็นความสำคัญในการเข้ามารายงานเป็นประจำผ่านระบบดิจิทัล ได้รับการบริการข้อมูลอย่างรวดเร็วและสามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายดาย ได้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้

หลากหลายส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนที่สนใจในการลงทุนหรือริเริ่มในการประกอบอาชีพด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ทำให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นจริง และเสถียรภาพมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้จากการผู้ประกอบการโดยตรง และการให้บริการภาครัฐในปัจจุบันได้รับความนิยมและส่งเสริมจากรัฐบาล เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลได้อย่างรวดเร็ว ลดภาระค่าใช้จ่าย ลดระยะเวลาในการมาติดต่อราชการ และเพื่อศักยภาพในการบริการของหน่วยงานภาครัฐให้มีความเที่ยงตรงและเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปี 2563 จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็น 1 ใน 15 จังหวัดนำร่อง ในการขับเคลื่อนการใช้ระบบ iSingle Form เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการโรงงานดำเนินการกรอกข้อมูลการประกอบกิจการรายเดือน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการประมวลผลวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ของภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปฏิบัติราชการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2566)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นแนวทางและส่งเสริมให้แก่ข้าราชการและประชาชนในการใช้บริการภาครัฐได้ปรับตัวเข้าสู่การพัฒนาสู่ระบบราชการ 4.0 เกิดการบูรณาการข้อมูลร่วมกันระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านอุตสาหกรรม และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการใช้ระบบ iSingle Form และองค์ประกอบสำคัญต่อการขับเคลื่อนของกระทรวงอุตสาหกรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. สร้างรูปแบบที่ใช้ในการขับเคลื่อน iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ดังนี้

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยใช้ประชากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการใช้งานระบบ iSingle Form ประจำโรงงานซึ่งมีโรงงานละ 1 คน จากโรงงานทั้งหมด 929 โรงงาน ประกอบด้วย โรงงานขนาดใหญ่ จำนวน 20 โรงงาน โรงงานขนาดกลาง จำนวน 121 โรงงาน และโรงงานขนาดเล็ก จำนวน 778 โรงงาน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 280 คน ด้วยแบบสอบถาม

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้บริหารอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน และผู้แทนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก อย่างละ 1 คน โดยพิจารณาจากการเข้าใช้งานระบบ iSingle Form มากกว่า 1 ปีขึ้นไป รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน โดยการใช้แบบบันทึกสรุปการสนทนา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งตามวัตถุประสงค์ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และองค์ประกอบสำคัญต่อการขับเคลื่อน การใช้ iSingle Form โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ขนาดโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 การใช้ระบบ iSingle Form ของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้องค์ประกอบทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้งานระบบ ด้านประสิทธิภาพของระบบ และด้านประโยชน์ของระบบ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับมาก
- 3 หมายถึง ระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับน้อย
- 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ทั้งนี้ แบบสอบถามดังกล่าวผู้วิจัยได้แบ่งระดับคะแนน และแปลความหมายเดียวกัน คือ คะแนนเฉลี่ยแปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2542)

ค่าเฉลี่ย	4.51 - 5.00	หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 - 4.50	หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 - 3.50	หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 - 2.50	หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.50	หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค การใช้ระบบ iSingle Form กระทรวงอุตสาหกรรม ใช้วิธีการศึกษาในแบบสอบถามชุดเดียวกันกับตอนที่ 2

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การใช้ระบบ iSingle Form กระทรวงอุตสาหกรรม

2.2 แบบบันทึกสรุปการสนทนากลุ่ม เพื่อจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และองค์ประกอบสำคัญต่อการขับเคลื่อน การใช้ iSingle Form และสร้างรูปแบบที่ใช้ในการขับเคลื่อน iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ให้กับเหมาะสมกับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยนำมาจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้ปฏิบัติงานหรือผู้แทนของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยนัดหมาย วัน เวลา การออกแบบสอบถามและสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการทำแบบสอบถาม และการจัดสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการสนทนาร่วมกันเป็นกลุ่มนำผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามมาใช้ในการจัดทำรูปแบบร่วมกัน ระหว่างผู้ให้บริการและผู้ให้บริการ ได้ขับเคลื่อนการดำเนินงานไปพร้อมกันได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจดบันทึกข้อมูลและอัดเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อหาองค์ประกอบหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 จัดเตรียมข้อมูลที่ได้จากค่ามาตราส่วน 5 ระดับ ขององค์ประกอบสำคัญต่อการขับเคลื่อน การใช้ iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

4.2 สร้างเมตริกสหสัมพันธ์ และตรวจสอบความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

4.3 สกัดองค์ประกอบ

4.4 หมุนแกนองค์ประกอบ

4.5 เลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

4.6 ตั้งชื่อองค์ประกอบหลัก

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากศึกษาการใช้งานระบบ iSingle Form กระทรวงอุตสาหกรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 1 ระดับการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระดับการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านการใช้งานระบบ	3.79	.626	มาก
2. ด้านประสิทธิภาพของระบบ	3.86	.677	มาก
3. ด้านประโยชน์ของระบบ	4.22	0.50	มาก
4. ปัญหา อุปสรรค การใช้ระบบ iSingle Form กระทรวงอุตสาหกรรม	3.26	.613	ปานกลาง

จากตารางพบว่า ระดับการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมด้านการใช้งานระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.62) ด้านประสิทธิภาพการใช้งบระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.67) ด้านประโยชน์การใช้งานระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.50) และปัญหา อุปสรรค การใช้ระบบ iSingle Form กระทรวงอุตสาหกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

ผลการสกัดองค์ประกอบ เพื่อค้นหาองค์ประกอบที่มีความสามารถเพียงพอในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ในการวิจัยครั้งนี้เลือกใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Components Analysis)

ตารางที่ 2 องค์ประกอบที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

องค์ประกอบที่	Eigenvalues	% of variance	Cumulative % of variance
1	10.31	39.10	39.10
2	5.41	20.54	59.64
3	1.98	7.52	67.17
4	.930	3.52	70.69

จากตารางพบว่า สามารถสกัดองค์ประกอบได้ 4 องค์ประกอบ ที่มี Eigenvalues > 1 รวมร้อยละความแปรปรวนทั้ง 4 องค์ประกอบ สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมด ได้ถึงร้อยละ 39.10 โดยองค์ประกอบที่ 1 มีความสำคัญที่สุดเนื่องจากสามารถดึงความแปรปรวนของข้อมูลได้มากที่สุดถึงร้อยละ 39.10 รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 2, 3, และ 4

การหมุนองค์ประกอบ ในการวิจัยครั้งนี้เลือกวิธีหมุนแกนขององค์ประกอบด้วยวิธี Orthogonal แบบ Varimax และค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Loading) เปลี่ยนแปลงไป เมื่อเทียบกับค่าก่อนการหมุนแกน โดยผลการเลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบจากค่าน้ำหนักของ องค์ประกอบที่มากกว่า 5 จากนั้นเลือกตัวแปรให้แต่ละองค์ประกอบจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และตั้งชื่อองค์ประกอบต่อไป โดยสามารถตั้งชื่อองค์ประกอบเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1	ระบบ iSingle Form
องค์ประกอบที่ 2	ลักษณะของผู้ใช้งาน
องค์ประกอบที่ 3	ประสิทธิภาพของระบบ
องค์ประกอบที่ 4	อุปสรรคในการใช้ระบบ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อสร้างรูปแบบการขับเคลื่อน iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ กรณีศึกษา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มผู้สนทนากลุ่มย่อยครั้งนี้ ซึ่งมีบุคลากร สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ อุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี หัวหน้ากลุ่มนโยบายและแผนงาน หัวหน้ากลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม หัวหน้ากลุ่มอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ และเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้แทนจากโรงงานขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดคองทุนสวนยาง ผู้แทนโรงงานอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

ผลการสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่ามีองค์ประกอบหลายด้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการกรอกข้อมูลการประกอบการรายเดือน ซึ่งสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถานการณ์การลงทุนภาคอุตสาหกรรมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ล่วงหน้า ในการนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ต่อไป ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลายด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการขับเคลื่อนระบบดิจิทัลในภาครัฐ ที่ผ่านมามีการขับเคลื่อนระบบดิจิทัลในภาครัฐของกระทรวงอุตสาหกรรม มีความพยายามที่จะนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารราชการระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชน และเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือและจัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ให้การจัดการข้อมูลภาครัฐและเอกชน สามารถเรียกใช้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และรองรับกับทุกแพลตฟอร์ม ไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต และสมาร์ตโฟนทุกระบบปฏิบัติการต่างๆ สามารถให้ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่สามารถยื่นเรื่อง การอนุมัติ การขออนุญาต และการรายงานข้อมูลการประกอบการตามที่ข้อกำหนดกำหนดได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ลดการเดินทางมาติดต่อราชการ การจัดการวัสดุสำนักงาน ความเสี่ยงจากการถูกเรียกปรับเงินหรือการเปรียบเทียบคดีจากการขาดรายงานประเภทต่างๆ ตามแต่ละประเภทอุตสาหกรรมที่มีนัยสำคัญ และงบประมาณในการเดินทางมาติดต่อราชการ ซึ่งมีความคิดเห็นว่า ควรบริหารจากเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ภายในองค์กรให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในการให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริการเกิดความรวดเร็ว เพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานที่ตรงกับประชาชนมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งยังเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้ประกอบการ ช่วยให้การบริหารงานที่เกี่ยวข้องมีความถูกต้อง และรวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อนจากการปฏิบัติงานให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น และหมั่นเพิ่มองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่ผู้ประกอบการกิจการโรงงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เช่น อบรมเชิงปฏิบัติการด้านการใช้ระบบดิจิทัล สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง จัดทำคู่มือที่ง่ายต่อการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ เพราะระบบมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ลดความสับสนมันงที่จะเกิดขึ้น ทั้งหมดนี้หากได้รับการแก้ไขที่ดีขึ้น ก็จะช่วยให้การขับเคลื่อนระบบ iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรม สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ต่อไป

2.2 ด้านการพัฒนา จากการดำเนินงานที่ ผ่านมาของระบบ iSingle Form เป็นระยะเวลาเกือบ 2 ปี พบว่า มีหลายส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาระบบให้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

2.2.1 ด้านบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ให้บริการ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ หากเจ้าหน้าที่ทุกคนในหน่วยงานสามารถให้คำปรึกษาแนะนำ เบื้องต้น หรือเชิงลึกได้ จึงช่วยให้การบริการประชาชนเกิดความสำเร็วมากยิ่งขึ้น เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี

2.2.2 ด้านงบประมาณ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานทุกสิ่ง หากมีงบประมาณที่เพียงพอกับการบริหารจัดการ สนับสนุนการใช้งานระบบดิจิทัล เช่น พัฒนาระบบ โดยโปรแกรมเมอร์ที่มีความเชี่ยวชาญ ระบบสามารถรองรับการจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ และมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีความเสถียรและเหมาะสมกับการใช้งานมากยิ่งขึ้น

2.2.3 ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำหรือช่องทางการติดต่อ โดยปัจจุบันเจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้สร้างกลุ่มไลน์ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการ ซึ่งยังเป็นช่องทางการติดต่อที่ยังไม่สะดวกต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ เนื่องจากผู้ประกอบการแต่ละรายจะติดต่อสอบถามทางแชทส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไม่เป็นส่วนตัวและติดต่อกันนอกเวลาราชการหรือวันหยุดราชการ หากมีช่องทางการติดต่อที่สามารถโต้ตอบสอบถามระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบการที่ดีจะช่วยให้การให้คำปรึกษาแนะนำเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลดความยุ่งยาก และการบริการที่ไม่ทั่วถึงได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลเชิงปริมาณ

1.1 ผลการวิเคราะห์พบว่า การขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้งานระบบอยู่ในระดับมาก ด้านประสิทธิภาพการใช้งานระบบอยู่ในระดับมาก ด้านประโยชน์การใช้งานระบบอยู่ในระดับมาก และปัญหาอุปสรรค การใช้ระบบ iSingle Form กระทรวงอุตสาหกรรม อยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญ เพชรสว่าง (2559) ได้ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการตามยุทธศาสตร์ส่งเสริมการสร้างบริการดิจิทัล ภายใต้ต้นนโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย พบว่า การขับเคลื่อนระบบ iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรม ยังไม่มีความพร้อมในการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์เท่าที่ควรในระดับหน่วยงาน รวมทั้งข้อจำกัดของจำนวนบุคลากรภาครัฐทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และงบประมาณในการบริหารจัดการภายในหน่วยงานสำหรับแผนงานพัฒนาดิจิทัล โดยเจ้าหน้าที่ยังขาดองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในการให้บริการประชาชนในการกรอกข้อมูลต่างๆ ภายในระบบ จึงทำให้เกิดความล่าช้าทำให้ผู้ประกอบการต้องรอการให้คำปรึกษาแนะนำจากเจ้าหน้าที่เป็นเวลานาน ฯลฯ

1.2 ผลการจากการวิจัย ปัญหา อุปสรรค ในการใช้ระบบ iSingle Form กระทรวงอุตสาหกรรม พบว่า การขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐของกระทรวงอุตสาหกรรม ต้องอาศัยหลายปัจจัย โดยผู้วิจัยได้สกัดองค์ประกอบได้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ระบบ iSingle Form องค์ประกอบที่ 2 ลักษณะของผู้ใช้งาน องค์ประกอบที่ 3 ประสิทธิภาพของระบบ และองค์ประกอบที่ 4 อุปสรรคในการใช้ระบบ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาขับเคลื่อนการใช้ระบบ iSingle Form โดยทั้ง 4 องค์ประกอบจะต้องดำเนินการขับเคลื่อนไปพร้อมกัน เพื่อให้มีการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และพร้อมให้บริการประชาชนในการกำหนดการรายงานข้อมูลผ่านระบบ เพื่อให้เกิดการบูรณาการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ขนาดใหญ่ (Big Data) ที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับแก่ภาครัฐและภาคเอกชน ในการนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลภาคอุตสาหกรรม ขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และสังคมดิจิทัลในอนาคต ด้านสภาพปัญหา ปริมาณงานไม่สอดคล้องกับบุคลากร และบุคลากรไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาแนะนำผู้ประกอบการในเชิงลึกได้ ทำให้การให้บริการเกิดความล่าช้า ส่งผลให้

ผู้ประกอบการไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำรายงานผ่านระบบ หากมีการขับเคลื่อนนโยบายจากกระทรวงอย่างจริงจัง มีการวางแผนงานหรือการฝึกอบรมเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้เกี่ยวกับหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการให้บริการผู้ประกอบการได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ไม่หนักไปที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เนื่องจากการสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดทั่วประเทศมีภารกิจหลักในการกำกับ ดูแล โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด แต่ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ที่สามารถให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ประกอบการได้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีการพัฒนาระบบดิจิทัลและเทคโนโลยีภาครัฐ ให้มีการขยายผลไปสู่ภาคเศรษฐกิจและสังคมที่ตรงกับความต้องการ ความจำเป็นของภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ปรับปรุงให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลหรือระบบราชการไทยแลนด์ 4.0 ตามแนวคิดที่มุ่งใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างมีแบบแผน บริการประชาชนได้อย่างไม่มีข้อจำกัด เพื่อเป็นการสนับสนุนการพัฒนาไปสู่ประเทศไทย 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และปัญหา อุปสรรคในการขับเคลื่อนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมาวีร์ จันทรอารีย์ และ ภูริวัจน์ ภูณยุทธิปริดา (2562) และงานวิจัยของ ณัฐวรรณ อุณะนันท์, เอกพิชญ์ ชินะชาย, นนท น้าประทานสุข, และ จริยา โกเมนต์ (2566) ได้ศึกษาการทำให้ระบบราชการมีความคล่องตัวทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการปรับแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ พบว่า การจะขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ต้องปรับการทำงานของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานให้มีความสามารถ ปรับแนวคิดทัศนคติ ในการทำงานให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลหรือไทยแลนด์ 4.0 ได้ทั้ง 5 มิติ ประกอบด้วย 1) รู้เท่าทันและใช้เทคโนโลยีเป็น 2) เข้าใจนโยบายกฎหมายและมาตรฐาน 3) ใช้ดิจิทัล เพื่อการประยุกต์และพัฒนา 4) ใช้ดิจิทัลเพื่อการวางแผนบริหารจัดการและนำองค์กร และ 5) ใช้ดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ พบว่า ปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นยังไม่มี การขับเคลื่อนภายใต้ 5 มิติ ทำให้การใช้งานระบบยังไม่เป็นที่ต้องการของผู้ประกอบกิจการโรงงาน ไม่เล็งเห็นความสำคัญ เกิดเป็นปัญหาหลักในการจัดเก็บข้อมูลดิจิทัลจากผู้ประกอบ ส่งผลให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จที่วัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อน นโยบาย iSingle Form ที่กำหนดไว้

2. อภิปรายผลเชิงคุณภาพ

การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อร่วมหาแนวทางการขับเคลื่อนที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี พิจารณาเป็นปัจจัย ได้แก่

ปัจจัยด้านการขับเคลื่อนระบบดิจิทัลในภาครัฐ ปัจจัยด้านการพัฒนา ประกอบด้วย ด้านบุคลากร หรือเจ้าหน้าที่ให้บริการ ด้านงบประมาณ ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำหรือช่องทางการติดต่อ ซึ่งต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้เป็นสำคัญ

โดยจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน iSingle Form สู่การพัฒนากระบวนการราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0 พบว่า รูปแบบสำหรับเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน iSingle Form สู่การพัฒนากระบวนการราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยแยกจากองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) คือ **USE-D Model** ซึ่งจะประกอบด้วยกลไกในการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ มี 4 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

2.1 ผู้ใช้งานระบบ (U = User) เป็นการกระทำของบุคคลที่มีความ สามารถและความพร้อมของผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการ บุคลากรจำเป็นต้องมีทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญ เพื่อรองรับการให้บริการด้านข้อมูลและการใช้ระบบ ทำให้ผู้ให้บริการสามารถรายงานข้อมูลผ่านระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงกับข้อกำหนดที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งว่าด้วยการประกอบกิจการโรงงานประเภทต่างๆ

2.2 ระบบ (S = System) เป็นนโยบายเชิงรุกในการใช้ระบบ iSingle Form เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่องในการเชื่อมโยงข้อมูลหรือฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ให้มีความเสถียรภาพและสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการขับเคลื่อนนโยบายที่ชัดเจน จะสามารถทำให้เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดสามารถขับเคลื่อนการใช้ระบบได้มากยิ่งขึ้น สนับสนุนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ที่มีคุณภาพ และสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดี มาใช้ในการให้บริการประชาชนได้อย่างรวดเร็ว และเป็นที่ยังพอใจแก่ผู้ให้บริการและผู้ให้บริการ

2.3 ประสิทธิภาพ (E = Efficiency) มีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งของเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม สามารถนำมาใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานและเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลที่รายงานผ่านระบบมาใช้ในการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในเชิงธุรกิจ เช่น การลงทุนภาคอุตสาหกรรม สถานการณ์การประกอบกิจการโรงงาน เป็นต้น เพื่อให้ระบบเกิดความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพในการใช้งานระบบได้อย่างเป็นรูปธรรมในอนาคต

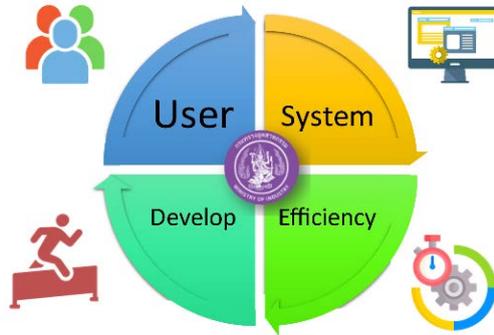

2.4 การพัฒนา (D = Develop) มีการวางแผนการดำเนินงานในการขับเคลื่อนการพัฒนา ระบบ iSingle Form อย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการผู้ประกอบการ ให้สอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการการขับเคลื่อนการใช้ระบบ iSingle Form รวมทั้ง วางกลไกการพัฒนาและการทำงานให้เชื่อมโยงและเกิดการบูรณาการร่วมกับระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาฐานข้อมูลภาคอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป มีทิศทางการดำเนินงานและการขับเคลื่อนภายใต้แผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ นำไปสู่การสร้างคุณค่าของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ รวมไปถึงบุคคลภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริม และพัฒนา ความเชี่ยวชาญในการรองรับเทคโนโลยีใหม่ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านสอดคล้องกับการวิจัยของ ธนพร พวงเปลี้ย (2565) จะต้องได้รับการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกันและไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเมื่อนำไปเขียนอธิบายเชิงรูปแบบสามารถเทียบเคียงได้กับฟันเฟืองของเครื่องยนต์ ซึ่งหากขาดองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งแล้ว การขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ก็จะไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถพัฒนาระบบต่อไปได้ เปรียบ เช่น ระบบไม่มีคนใช้ ระบบไม่เกิดปัญหา ระบบไม่มีการพัฒนา แล้วจะบังคับใช้ระบบไปเพื่อสิ่งใด

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบที่ใช้ในการขับเคลื่อน iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนฯ ที่เริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นที่ผ่าน มาจากการปฏิบัติงานจริงจากผู้ประกอบการโรงงานและผู้แทน รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องขับเคลื่อนการพัฒนาไปพร้อมกัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form สามารถดำเนินการได้ตาม USE-D Model ดังนี้

ภาพที่ 1. รูปแบบการขับเคลื่อน iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0

1. ขั้นตอนการนำไปใช้ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดควรนำเสนอรูปแบบให้ผู้บริหารพิจารณาการขับเคลื่อนฯ ตามรูปแบบ “USE-D Model” เพื่อพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสม ตรงกับวัตถุประสงค์การใช้งานของระบบ iSingle Form รวมทั้งส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่ผู้ใช้ระบบให้มีความตระหนักถึงความสำคัญ และกำหนดเป็นนโยบายให้แก่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและหมั่นเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

2. ประโยชน์เมื่อนำไปใช้ ทำให้การขับเคลื่อนระบบ iSingle Form ในการปฏิบัติราชการมีศักยภาพ ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้และผู้ใช้ระบบสามารถปฏิบัติตามข้อบังคับสามารถประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมได้อย่างถูกต้องตามเงื่อนไข สะดวก รวดเร็ว ผ่านระบบออนไลน์ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาติดต่อราชการ ณ สถานที่ตั้งสำนักงานฯ ได้เป็นอย่างดี

7. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้น ในการทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาทดลองการใช้ USE-D Model การพัฒนารูปแบบในการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0

2. ควรมีการศึกษาพัฒนา USE-D Model การพัฒนารูปแบบในการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0

3. ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ USE-D Model การพัฒนารูปแบบในการขับเคลื่อนนโยบาย iSingle Form ตามนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรมต่อการนำไปปฏิบัติราชการในยุคไทยแลนด์ 4.0

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2566). แผนปฏิบัติการดิจิทัลของกระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2566–2570. สืบค้นจาก <https://www.industry.go.th>

ขวัญ เพชรสว่าง. (2559). การศึกษาความเป็นไปได้ ของโครงการตามยุทธศาสตร์ส่งเสริมการสร้างบริการดิจิทัลภายใต้นโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ณัฐวรรณ อุณนะนันท์, เอกพิชญ์ ชินะชาย, นนท์ น้าประทานสุข, และ จริญญา โกเมนต์ (2566). การบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโศกตรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 6(3), 36-50.

ธนพร พวงเปลี่ย. (2565). การบริหารราชการในยุคดิจิทัลของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอหนองม่วง. *วารสารไตรศาสตร์*, 7(1), 1-13.

บุญชม ศรีสะอาด. (2542). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุวีระยาสาส์น.

ขมาวีร์ จันทร์อารีย์, และ ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา. (2562). ระบบราชการไทยกับข้าราชการในประเทศไทย 4.0. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 4(2), 218-232.

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2566). ข้อมูลเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. สืบค้นจาก <https://www.oie.go.th>

อนุวัฒน์ ทองแสง, อนุพันธ์ เรืองพรวิสุทธิ, ปุณณดา ทรงอิทธิสุข, และ โชติ บดีรัตน์. (2565),
นโยบายการบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 127-
142.

รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูลและการสร้าง
ความเชื่อมโยงอุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติ *
Development of Satun UNESCO Global Geopark
Management Model and Connectivity to the UNESCO
Global Geopark at the International Level

จารุวรรณ ทองเนื้อแข็ง¹, หัวหาญ ทวีแสง², ปองศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง³, ปันนดา ศิริพานิช⁴,
เกียรติศักดิ์ พันธุ์พงษ์⁵, ทศนี ศรีมาชัย⁶, และ ชลรัฐชัย สุนทร-วิจารณ์⁷
Jaruan Thongnueakhaeng¹, Howhan Thaveeseng², Pongsak Thongnueakhaeng³,
Panatda Siriphanich⁴, Kiattisak Panpong⁵, Tussanee Srimachai⁶,
and Chalatchai Sundara-vicharana⁷
วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ¹
Management for Development College, Thaksin University¹
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่²
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus²
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา³
Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University³
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา⁴
Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University⁴
วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา^{5,6}
College of Innovation and Management, Songkhla Rajabhat University^{5,6}
อุทยานธรณีสตูล⁷
Satun Geopark⁷
Corresponding Author, E-mail: Jaruan.t@tsu.ac.th

---

* ได้รับบทความ: 22 ตุลาคม 2566; แก้ไขบทความ: 29 เมษายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 7 พฤษภาคม 2567

Received: October 22, 2023; Revised: April 29, 2024; Accepted: May 7, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูลและการสร้างความเชื่อมโยงอุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกในประเทศต่าง ๆ และ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีโลกสตูลและสร้างความเชื่อมโยงกับอุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติ โดยทำการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 117 คน ตลอดจนถอดบทเรียนการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลก ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกในประเทศต่างๆ ดังนี้ San'in Kaigan UNESCO Global Geopark และ Oki Islands UNESCO การบริหารจัดการขึ้นตรงกับสำนักงานใหญ่ Japan Global Geopark (JGG) (Head office) สำหรับ Langkawi UNESCO Global Geopark มีอำนาจเบ็ดเสร็จจากภาครัฐควบคุม คือ LADA ในส่วน ศักยภาพและข้อจำกัดในการบริหารจัดการ มิติสังคมและวัฒนธรรมเป็นสังคมพหุ วัฒนธรรมมีความเข้มแข็งและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มิติสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางทะเล มิติเศรษฐกิจมีรายได้จากการท่องเที่ยวที่สามารถนำสู่การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ข้อจำกัดการบริหารจัดการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมภายในเขตอุทยานแห่งชาติ และในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำเป็นต้องขออนุญาตในการทำกิจกรรมนำเที่ยวตามระเบียบว่าด้วยการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ โดยเคร่งครัดสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีโลกสตูล โดยการออกแบบโครงสร้างการบริหารจะต้องครอบคลุมรอบภาระงานที่สอดคล้องกับแนวทางการประเมินของ UNESCO โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัดออกเป็น 3 ชุด โดยคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัด ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการอำนวยการ 2) คณะกรรมการดำเนินงาน 3) คณะอนุกรรมการ ที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องต่างๆ ทั้ง 6 ภารกิจที่กำหนดโดยองค์การยูเนสโก พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูลมีความเหมาะสม ทิศทางการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูลในอนาคตจึงควรมีการจัดตั้งองค์กรกลาง ที่มีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะองค์กรมหาชน เป็นหน่วยงานอิสระ โดยจัดตั้งผ่านทางกรมทรัพยากรธรณีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูลมีเครือข่าย

ภายในประเทศและดำเนินกิจกรรมสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศตามเกณฑ์กำหนดขององค์การยูเนสโกต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการ; เชื่อมโยง; อุทยานธรณีโลก

Abstract

The study on the development of Satun UNESCO Global Geopark management model and connectivity to the UNESCO Global Geopark at the international level aims to 1) investigate management models of global geoparks in various countries, 2) To study the potential and limited in the management of Satun Geopark and 3) develop a management model suitable for the Satun UNESCO Global Geopark and establish connections with global geoparks. The research employed qualitative methods, including interviews and focus group discussions, involving 117 key informants from various sectors. Lessons learned from global geopark management were analyzed qualitatively.

The findings indicate that global geopark management models in different countries, such as San'in Kaigan UNESCO Global Geopark and Oki Islands UNESCO, are administered directly by the Japan Global Geopark (JGG) head Office. In the case of Langkawi UNESCO Global Geopark, authority is delegated to LADA, a state-controlled entity. Potentials and limitations in management; the social and cultural dimension as a multicultural society. The culture is strong and involves mutual assistance. The dimension of attractions is rich in both land and sea resources. The economic dimension generates income from tourism, which can lead to income distribution locally. Management constraints: community enterprises operating within national parks and wildlife sanctuaries must obtain permission for tourism activities according to regulations governing the use of national park areas, with strict adherence. To develop a suitable management

model for the Satun UNESCO Global Geopark, a structure covering tasks aligned with UNESCO's evaluation guidelines was designed. This involved the establishment of three provincial-level committee: 1) an executive committee, 2) an operational committee, and 3) an advisory committee. These committees, appointed by the provincial governor's order, are responsible for various tasks defined by UNESCO. The study concludes that the Satun UNESCO Global Geopark management model is suitable. To ensure effective future management, a centralized organization operating as a non-profit entity should be established through the Department of Mineral Resources, Ministry of Natural Resources and Environment. This organization would oversee internal networks within the country and engage in activities to create international networks based on UNESCO's criteria.

Keywords: model; management; connectivity; UNESCO Global Geopark

1. บทนำ

การบริหารจัดการเป็นกระบวนการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์กร โดยอาศัยบทบาทหน้าที่หลักทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางและเป้าหมายพัฒนาประเทศที่ต้องการมุ่งเน้น การบริหารจัดการแบบบูรณาการ เสริมสร้างความร่วมมือกับประชาคมและองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาที่มีความสำคัญในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566, น. 4) ขณะเดียวกันเป็นการพัฒนาในเชิงพื้นที่เขตเศรษฐกิจชายแดน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งจังหวัดสตูลเป็นพื้นที่ชายแดนมีความสำคัญระดับโลก ในด้านธรณีวิทยา รวมถึงด้านวัฒนธรรม โบราณสถาน นิเวศวิทยา โดยครอบคลุมพื้นที่ อำเภอมะนัง อำเภอทุ่งหว้า อำเภอละงู และอำเภอเมือง เฉพาะอุทยานหมู่เกาะทางทะเลเท่านั้น จึงได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานธรณีระดับโลกแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งต้องมีการประเมินทุกๆ 4 ปี ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการอุทยานธรณีในการบูรณา

การความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในลักษณะ Bottom-up process โดยจำเป็นต้องมีโครงสร้างขององค์กรและหน่วยงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน แต่ทั้งนี้อุทยานธรณีโลกสตูลเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการตามข้อกำหนดของ UNESCO ตลอดจนยังไม่มีการจัดการในด้านความร่วมมือกับอุทยานธรณีโลกต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งอุทยานธรณีสตูลเป็นอุทยานธรณีระดับโลกของ UNESCO เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2561 ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานธรณีโลก จาก UNESCO ได้ให้ความสำคัญในการตระหนักการอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยา ใช้ประโยชน์อย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การให้การศึกษา ส่งเสริมเศรษฐกิจ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากล่างขึ้นบน (อุทยานธรณีโลกสตูล, 2566)

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีรูปแบบการบริหารองค์กรที่สอดคล้องและเหมาะสม เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่ส่วนหนึ่งของอุทยานธรณีสตูลยังขาดรูปแบบการบริหารองค์กรที่ชัดเจนที่เป็นกระบวนการสำคัญ อันจะนำไปสู่พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีสตูลและสร้างความเชื่อมโยงกับอุทยานธรณีโลกสู่ระดับนานาชาติ ตลอดจนเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2566 – 2570) รวมถึงการเป็นพันธมิตรระหว่างอุทยานธรณีโลกต่างประเทศ ที่จะสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินการขับเคลื่อนดังกล่าว การศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูลและความเชื่อมโยงกับอุทยานธรณีโลก จึงเป็นอีกหนึ่งโครงการวิจัยอันจะนำผลจากการศึกษาวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการจัดบริหารการอุทยานธรณีโลกสตูลให้เกิดมาตรฐานสากลภายใต้ยุทธศาสตร์จังหวัดสตูลและยุทธศาสตร์ชาติต่อไปอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกในประเทศต่างๆ
2. เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีโลกสตูลและสร้างความเชื่อมโยงกับอุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้ ในส่วนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือก

ผู้บริหารทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลก สำหรับการสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นการสนทนาโดยมีจุดมุ่งหมายรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณี จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ SAN IN KAIGAN ประเทศญี่ปุ่น จำนวน 15 คน และ OKI ISLANDS UNESCO GLOBAL GEOPARK ประเทศญี่ปุ่น จำนวน 12 คน และ LANGKAWI USESCO GLOBAL GEOPARK ประเทศมาเลเซีย จำนวน 10 คน ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพและข้อจำกัดของการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูลในมิติด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จากตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดรา อุทยานหมู่เกาะตะรุเตา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 40 คน และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ กลุ่มชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการด้านที่เกี่ยวข้อง จำนวน 40 คน ทั้งนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้นจำนวน 117 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีโลกสตูล และสร้างความเชื่อมโยงกับอุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติ

2. เครื่องมือในการที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายใต้แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาให้เหมาะสมตามแนวทางการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีการกำหนดกรอบประเด็นเป็นแนวคำถามไว้ เพื่อให้การสัมภาษณ์สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างเครื่องมือ โดยรวบรวมรายละเอียดและเนื้อหาต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ โดยมุ่งเน้นให้ได้คำตอบถึงการบริหารจัดการของอุทยานธรณีโลก ในมิติต่าง ๆ โดยใช้หลักข้อกำหนดของ UNESCO ประกอบด้วย ขนาดพื้นที่และการจัดตั้ง การบริหารจัดการ การพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาสื่อและกิจกรรม การคุ้มครองและอนุรักษ์ ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่าย นอกจากนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง และการจดบันทึก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นการถอดบทเรียนจากอุทยานธรณีต่างประเทศ มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกในประเทศต่างๆ

จากการศึกษางานวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกในต่างประเทศ โดยศึกษาพื้นที่ San'in Kaigan UNESCO Global Geopark กับ Oki Islands UNESCO Global Geopark ประเทศญี่ปุ่น รวมถึง Langkawi UNESCE Global Geopark ประเทศมาเลเซีย เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในด้านการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการถอดบทเรียนจากทั้งสองประเทศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกในต่างประเทศ

ข้อกำหนดของ UNESCO	อุทยานธรณีโลก
ขนาดพื้นที่และการจัดตั้ง	<p>- San'in Kaigan UNESCO Global Geopark ประเทศญี่ปุ่น มีพื้นที่ 2,458 km² เป็นสมาชิก Global Geopark Network เมื่อปี 2010 ได้รับการจัดตั้งให้เป็นอุทยานธรณีโลก UNESCO Global Geopark เมื่อปี 2015 และผ่านการประเมินจาก UNESCO มาแล้ว 2 ครั้ง</p> <p>- Oki Islands UNESCO Global Geopark ประเทศญี่ปุ่น มีพื้นที่ 673.5 km² การเป็นสมาชิก Global Geopark Network ในปี 2013 และได้รับการประกาศจัดตั้งเป็น UNESCO Global Geopark ในปี 2015</p> <p>- Langkawi Geopark ประเทศมาเลเซีย 478 km² การเป็นสมาชิก Global Geopark Network เมื่อปี 2007 และได้รับการประกาศจัดตั้งเป็น UNESCO Global Geopark เมื่อปี 2015 ขณะที่ Satun Geopark 2,597 km² ได้รับการประกาศ ระดับโลก UNESCO Global Geopark เมื่อปี 2018 ซึ่งอุทยานธรณีโลกแต่ละพื้นที่ มีความโดดเด่นทางธรณีวิทยา รวมถึง วัฒนธรรม โบราณสถาน และนิเวศวิทยา</p>
การบริหารจัดการ	<p>- San'in Kaigan UNESCO Global Geopark และ Oki Islands UNESCO ขึ้นตรงกับสำนักงานใหญ่ Japan Global Geopark (JGG) (Head office) โดยกระจายสู่อุทยานธรณีระดับภูมิภาค ส่วนโครงสร้างการบริหารจัดการในลักษณะขององค์กร พบว่า ระหว่าง San'in Kaigan UNESCO Global Geopark และ Oki Islands UNESCO Global Geopark อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของคณะกรรมการส่งเสริมอุทยานธรณี กำกับดูแลโดยภาครัฐการกระจายอำนาจสู่พื้นที่อุทยานธรณีให้รับผิดชอบโดยภาคส่วนท้องถิ่น จังหวัดลงสู่เทศบาล</p>

ข้อกำหนดของ UNESCO	อุทยานธรณีโลก
	<p>- Langkawi UNESCO Global Geopark มีอำนาจเบ็ดเสร็จจากภาครัฐควบคุมและมอบอำนาจให้องค์เพียงองค์กรเดียวรับผิดชอบดูแลบริหารจัดการอุทยานธรณี คือ LADA ทำหน้าที่บริหารจัดการมีโครงสร้างของหน่วยงานลักษณะเป็นเอกเทศ ไม่ซับซ้อน</p>
<p>การพัฒนาเศรษฐกิจ</p>	<p>- San'in Kaigan UNESCO Global Geopark ก่อให้เกิดความยั่งยืนในภาคธุรกิจและมีธุรกิจตลอดจนถึงกิจกรรมเกิดใหม่เพิ่มมากขึ้น</p> <p>- Oki Islands UNESCO Global Geopark สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมเยือนในพื้นที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนมีการจ้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่</p> <p>- Langkawi UNESCO Global Geopark เผยแพร่ข้อมูลทางด้านวิชาการ การสร้างแรงจูงใจและก่อให้เกิดความหลากหลายทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีการพัฒนามาตรฐานการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ตลอดจนสร้างกลุ่มชุมชนให้เกิดการรวมตัวเพื่อพัฒนาสินค้าที่ระลึกจำหน่าย</p>
<p>การศึกษา สื่อ และกิจกรรม</p>	<p>- San'in Kaigan UNESCO Global Geopark ทำวิจัยเพื่อการเกี่ยวกับกิจกรรมการส่งเสริมการตลาด ร่วมกับ Professor Takayuki SATAKE's laboratory, School of Business Administration University of Hyogo มีเส้นทางท่องเที่ยวโดยสมาคมการท่องเที่ยวญี่ปุ่น และการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยจัดทำแผ่นพับ แผนที่ เส้นทางท่องเที่ยวภายในอุทยานธรณีโลก</p> <p>- Oki Islands UNESCO Global Geopark ร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อวางแผนการพัฒนาหลักสูตรและประเด็นหัวข้องานวิจัย ร่วมมือกับเครือข่ายภาคเอกชนในพื้นที่เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างแผนที่เพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรสำหรับการจัดการศึกษาแก่เด็กเยาวชน</p> <p>- Langkawi UNESCO Global Geopark ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว สถานประกอบการร้านอาหาร ขายสินค้าที่ระลึก สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ จัดทำแผ่นพับ เอกสารการอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานธรณีเป็นรูปเล่มลักษณะ Guide Book</p>
<p>การคุ้มครองและอนุรักษ์</p>	<p>- San'in Kaigan UNESCO Global Geopark ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลกลางในการอนุรักษ์และให้ความรู้กับชุมชน โดยการจัดทำแผนความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับรัฐมนตรีที่รับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อม และความร่วมมือกับรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการ</p>

ข้อกำหนดของ UNESCO	อุทยานธรณีโลก
	<p>อนุรักษ์ภายใต้ความร่วมมือกับชุมชน ในการดำเนินงานมีการร่วมมือกันระหว่างประชาชนในท้องถิ่น และรัฐบาลท้องถิ่นโดยเฉพาะประชาชนในเมือง Kyatango City ในการอนุรักษ์ชายหาด Totori Sand Dunes Geopark มีกระบวนการติดตามตรวจสอบและประเมินทุก 4 ปี ทุกสองปีจะทำการประเมินในระดับประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมรับการตรวจประเมินตามเกณฑ์ของยูเนสโกตามกฎหมายเกณฑ์</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oki Islands UNESCO Global Geopark เกณฑ์พัฒนาข้อมูลในแหล่งธรณีฐาน แหล่งวัฒนธรรม แหล่งโดดเด่นในด้านระบบนิเวศปรับเปลี่ยนข้อมูลป้ายสื่อความหมายรวมถึงใช้เกณฑ์มาตรฐานการประเมินจากเกณฑ์กลางของ UNESCO Global Geopark ตลอดจนการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ กระทรวงสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับงานทางด้านการอนุรักษ์ รวมถึงกระทรวงศึกษาธิการ - Langkawi UNESCO Global Geopark ร่วมกับ LADA กรมป่าไม้ของคาบสมุทรมลายูเซีย กรมแร่และวิทยาศาสตร์โลกของประเทศมาเลเซีย กรมสัตว์ป่า สำนักงานเขตลังกาวี
<p>การเชื่อมโยงเครือข่าย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - San'in Kaigan UNESCO Global Geopark มีการแลกเปลี่ยนเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศ อาทิ การแลกเปลี่ยนบุคลากรเพื่อเข้ารับการอบรม รวมถึงการทำวิจัยและการนำเสนอบทความทางวิชาการ การประชุมเครือข่าย Global Geoparks Network (GGN) ทั้งนี้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการอนุรักษ์และให้การศึกษา ความรู้แก่ชุมชน โดยการจัดทำแผนความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับรัฐบาลท้องถิ่นที่รับผิดชอบ - Oki Islands UNESCO Global Geopark มีรูปแบบการดำเนินการให้การศึกษาแก่ชุมชนเกี่ยวกับธรณีวิทยาและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดให้มีการฝึกอบรมตลอดจนมีอาสาสมัครมัคคุเทศก์เพื่อการนำเที่ยวในเขตอุทยานธรณี รวมถึงการวางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ที่สำคัญมีการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีร่วมกับสถานศึกษาที่มีในพื้นที่ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับสถานประกอบการเพื่อสร้างการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับอุทยานธรณีกับผลิตภัณฑ์ - Langkawi UNESCO Global Geopark มีวิธีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาคธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร สถานประกอบการสินค้าที่ระลึกและบริการท่องเที่ยว มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทั้งด้านวัฒนธรรมและด้านธรณี ภายใต้แบรนด์สินค้า ตราอุทยานธรณี

สรุปได้ว่า อุทยานธรณีในประเทศไทยมี 2 แห่ง San'in kaigan UGGp และ Oki Islands UGGp มีการบริหารจัดการขึ้นตรงกับสำนักงานใหญ่ (JGG) (Head office) โดยกระจายอำนาจสู่อุทยานธรณีระดับภูมิภาค ตลอดจนการพัฒนากิจกรรมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว มีการจ้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่โดยเฉพาะส่งเสริมวัยเกษียณให้เป็นผู้บรรยายในแหล่งท่องเที่ยว มีจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับอุทยานธรณีโดยเฉพาะ เพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว นอกจากนี้ให้ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาวางแผนพัฒนาหลักสูตรแก่เยาวชน ตลอดจนพัฒนาการวิจัย ซึ่งรัฐบาลกลางให้ความสำคัญในอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายใต้ความร่วมมือกับชุมชนให้ไปทำตามเกณฑ์การประเมินของ UNESCO ทั้งนี้มีการแลกเปลี่ยนเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศ สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับสถานประกอบการในการเชื่อมโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับอุทยานธรณีกับผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ Geopark สำหรับ Langkawi UGGp การบริหารจัดการอำนาจเบ็ดเสร็จจากภาครัฐ คือ LADA ที่มีการบริหารลักษณะเป็นเอกเทศ ไม่ซับซ้อน การพัฒนาเศรษฐกิจมีการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาสินค้าที่ระลึกจัดจำหน่าย ตลอดจนการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านอุทยานธรณีโดยมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ อาทิ แผ่นพับ Guide Book และให้ความสำคัญในการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากร โดย LADA ร่วมกับกรมป่าไม้ กรมแร่ วิทยาศาสตร์โลก กรมสัตว์ป่า ที่ช่วยสนับสนุนคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ ที่อยู่บนคาบสมุทรมาเลเซีย ตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับภาคธุรกิจด้านการท่องเที่ยว สถานประกอบการสินค้าที่ระลึกเพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ ภายใต้แบรนด์อุทยานธรณีลังกาวิ

2. ศักยภาพและข้อจำกัดในการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล

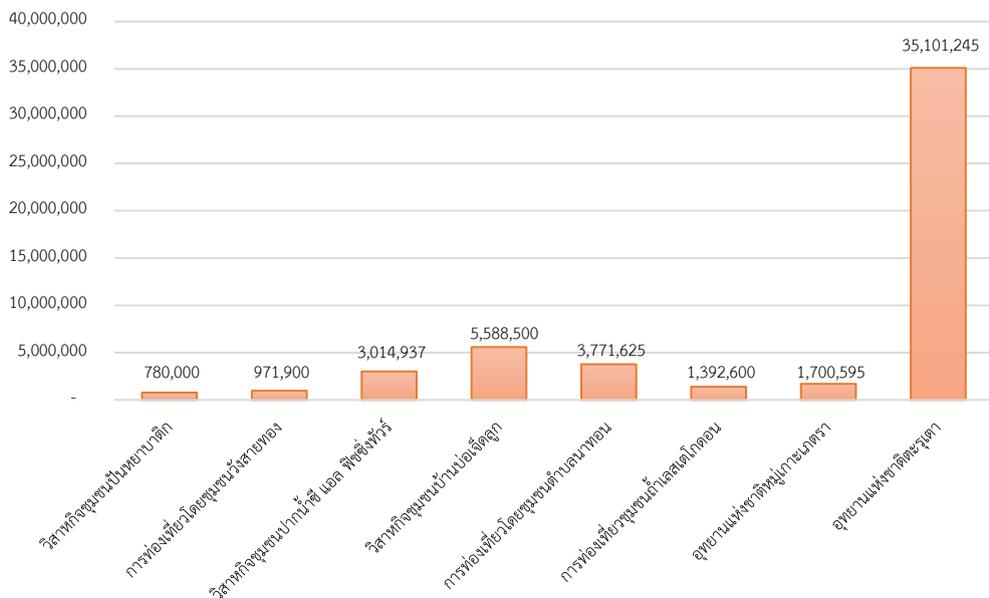
การขับเคลื่อนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนมีการจัดการร่วมกับอุทยานแห่งชาติ โดยการจัดสรรทรัพยากรให้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ช่วยกันดูแลรักษา เกิดความเป็นเจ้าของ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งนำไปสู่ชุมชนสงบสุขได้ นอกจากนี้ มีเครือข่ายเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน หัวใจหลักคือการเป็นที่พึ่งตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และมีการขับเคลื่อนกิจกรรมนำมาสู่รายได้และเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ทั้งนี้ศักยภาพในพื้นที่นำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 มิติสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนในพื้นที่ในอุทยานธรณีโลกสตูล เป็นสังคม พหุวัฒนธรรมที่มี คนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายจีน และมุสลิม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรวมตัวเป็นกลุ่ม ที่มีความเข้มแข็งและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนบางพื้นที่ เช่น อำเภอมะนัง มีคนไทย พุทธอพยพมาจากจังหวัดพัทลุง จึงมีการนำวัฒนธรรมมาด้วย อาทิเช่น หนังตะลุง การรำโนราห์ ศิลปะแทงหยวกกล้วย เพลงบอก เป็นต้น นอกจากนี้ มีกลุ่มชุมชนดั้งเดิม คือกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ซึ่งอาศัยอยู่ตามแนวเทือกเขาบรรทัดและมีการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยทั่วบริเวณผืนป่า

2.2 มิติสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูลมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางทะเล ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม เช่น ถ้ำ ล่องแก่ง น้ำตก ชายหาด เกาะ ดำน้ำ พื้นที่ทาง ธรณีวิทยา เป็นต้น

2.3 มิติเศรษฐกิจ จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ขับเคลื่อนในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล จะเห็นได้ว่าแต่ละกลุ่มการท่องเที่ยวจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวที่สามารถนำสู่การกระจายรายได้ สู่ท้องถิ่น ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. แสดงจำนวนรายได้จากการท่องเที่ยวพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ปี 2561
ที่มา : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว และอุทยานแห่งชาติ

ข้อจำกัดการบริหารจัดการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมภายในเขตอุทยานแห่งชาติ และในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำเป็นต้องขออนุญาตในการทำกิจกรรมนำเที่ยวตามระเบียบว่าด้วยการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยเคร่งครัด เนื่องจากทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีระเบียบในการบริหารงานเป็นของตนเองทำให้การดำเนินอุทยานธรณีโลกสตูลต้องรับฟังมติของกลุ่มประกอบการตัดสินใจในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและไม่มีอำนาจบังคับให้กลุ่มต้องทำตามคำสั่งใดๆ นอกจากการขอความร่วมมือ

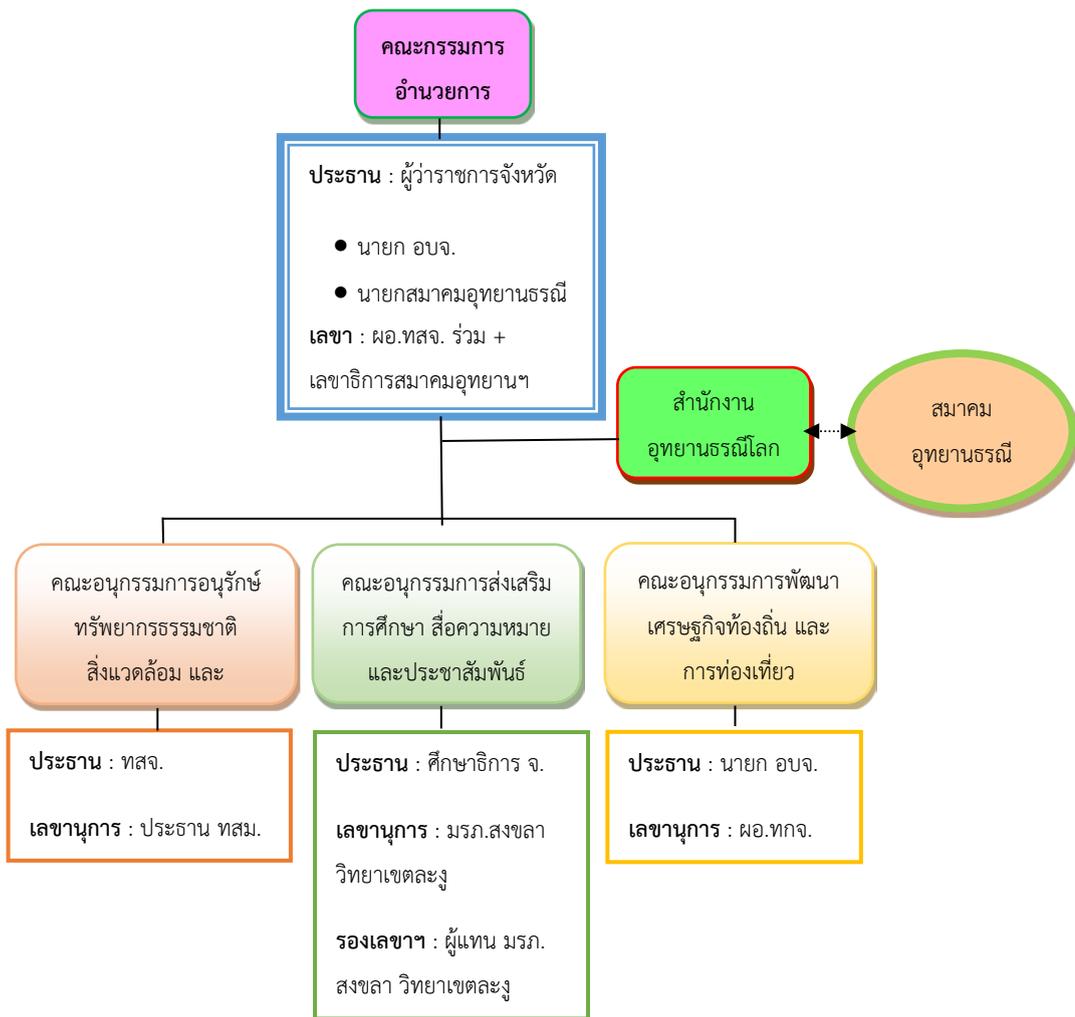
3. รูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีโลกสตูล

จากการศึกษาการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกทั้ง 3 แห่ง 2 ประเทศ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับอุทยานธรณีโลกสตูล จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการของประเทศญี่ปุ่นจะขึ้นตรงกับหน่วยงานภาครัฐ และกระจายอำนาจมาสู่ท้องถิ่นโดยการบริหารแบบแยกส่วนเป็นเอกเทศตามกฎหมายการจัดการตนเองของท้องถิ่น โดยที่ San'in Kaigan UNESCO Global Geopark ตั้งอยู่ภาคคันไซหรือคิงกิ เมืองโทโยโอกะ จังหวัดเฮียวโงะ สำนักงานอุทยานธรณีโลกขึ้นตรงกับการกำกับดูแลของนายกเทศมนตรีเมืองโทโยโอกะ ถือได้ว่าอุทยานธรณี San'in Kaigan เป็นหน่วยงานหนึ่งของเทศบาลเมือง โดยมีหัวหน้าสำนักงานทำหน้าที่ดูแลและประสานงานของอุทยานธรณี สำหรับ Oki Islands UNESCO Global Geopark มีลักษณะเป็นเกาะ ตั้งอยู่ที่อำเภอโอกิ จังหวัดชิมานะ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ในทะเลญี่ปุ่น อุทยานธรณีโลกเกาะโอกิ ซึ่งมีผู้จัดการอุทยานธรณีเป็นผู้ดูแลทั้งหมด แต่อยู่ภายใต้เทศบาลตำบลโอกิ ซึ่งมีนายกเทศมนตรีเป็นประธานในส่วนของ Langkawi UNESCO Global Geopark ขึ้นตรงกับบริหารหน่วยงานเพื่อพัฒนาเกาะลังกาวิ (LADA) ซึ่งอุทยานธรณีลังกาวิเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้ LADA โดยมีผู้บริหารหรือ CEO ของ LADA เป็นผู้ควบคุมดูแล ขณะเดียวกันหน่วยงานอุทยานธรณีลังกาวิ ตามโครงสร้างมีผู้จัดการ 1 คน ที่ดูแล กำกับ และดำเนินงาน และมีฝ่ายต่างๆ ที่ทำการขับเคลื่อนโดยเน้นเรื่องการอนุรักษ์และการศึกษาวิจัยเป็นหลัก

จากการถอดรูปแบบการบริหารจัดการของต่างประเทศ นำมาสู่แนวทางการบริหารจัดการของอุทยานธรณีโลกสตูลโดยคณะผู้วิจัย ได้นำเสนอในที่ประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าลำดับขั้นตอนการบริหารจัดการที่ได้จากในการประชุมได้ปรับโครงสร้างการบริหาร โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินของ UNESCO ดังนั้น จึงถอดรูปแบบการบริหารจัดการของประเทศญี่ปุ่นที่มีการกระจายอำนาจมาจากสำนักงานใหญ่สู่ระดับท้องถิ่น นำไปสู่การ

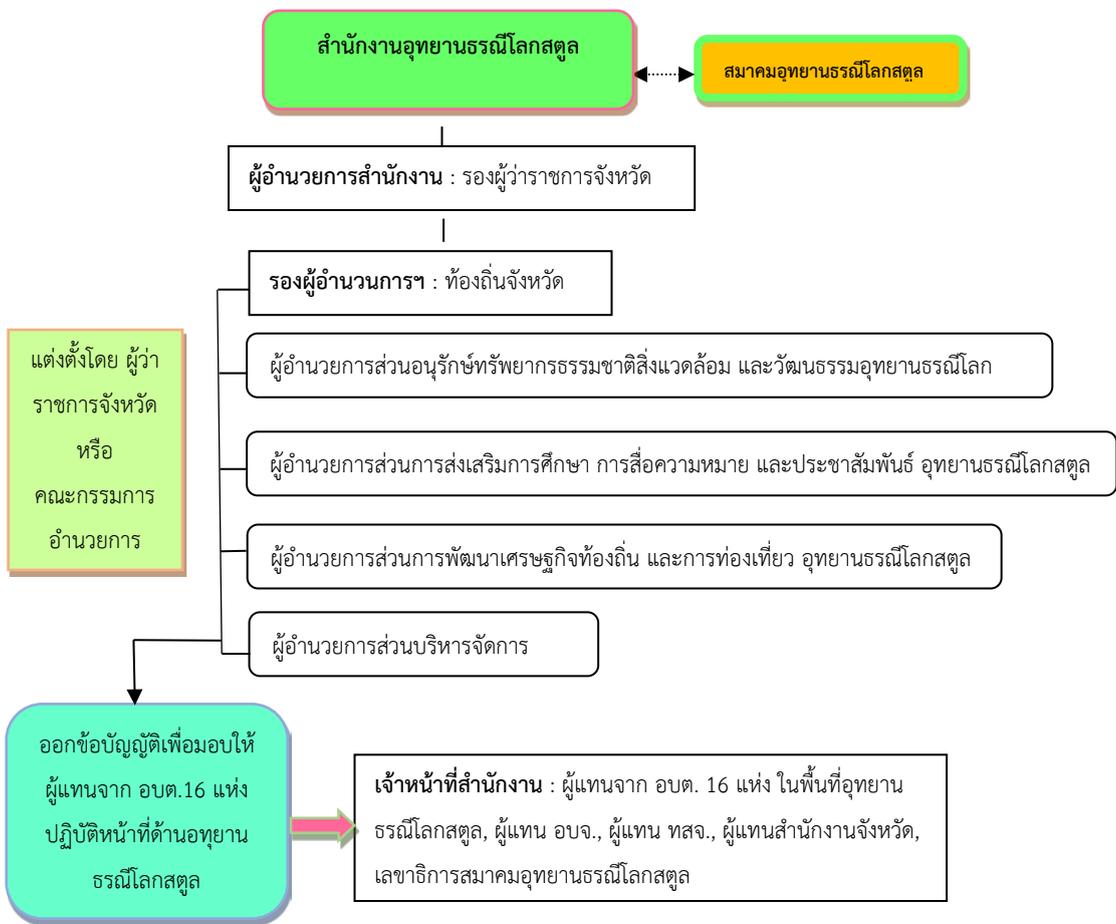
ดำเนินงานของอุทยานธรณีโลกสตูลในการกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสูงสุดตลอดจนแต่งตั้งคณะกรรมการส่วนอนุรักษ์ฯ ส่วนส่งเสริมการศึกษาฯ ส่วนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล ตามโครงสร้างดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2. โครงสร้างการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล
ที่มา : การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

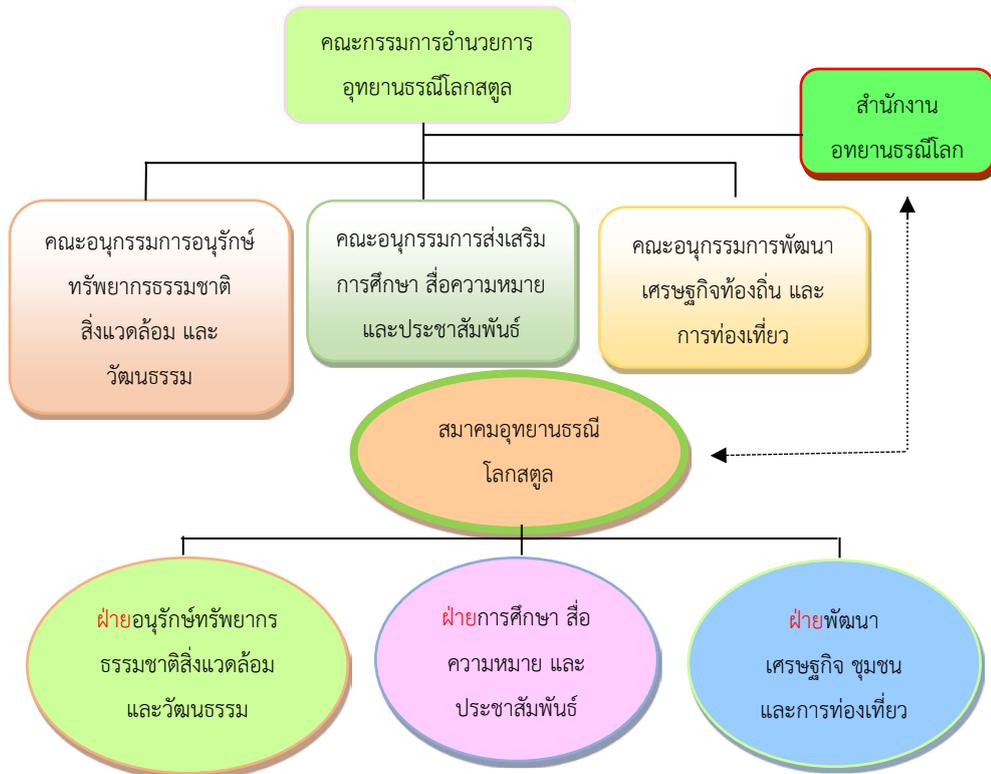
จากภาพที่ 2 เห็นได้ว่า ข้อกำหนดของการประเมินของ UNESCO ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทของอุทยานธรณีโลกสตูล นำมาสู่ Draft Management Model ได้โครงสร้างที่มีคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีโลกสตูล และคณะอนุกรรมการ 3 คณะ คือ 1) คณะอนุกรรมการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการอนุรักษ์ทางด้านวัฒนธรรม 2) คณะอนุกรรมการส่งเสริมการศึกษา สื่อความหมายและประชาสัมพันธ์ 3) คณะอนุกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยว รวมไปถึงคณะทำงานอีกชุดหนึ่งจากการจัดตั้งสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล

ภาพที่ 3. โครงสร้างในส่วนของสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล
ที่มา : การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

จากภาพที่ 3 ในส่วนของสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล มีบทบาทสำคัญที่จะขับเคลื่อนอุทยานธรณีโลกสตูลให้สอดคล้องกับเป้าหมายของ UNESCO เป็นการกำหนดโครงสร้างในส่วนสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล ซึ่งผู้อำนวยการสำนักงาน รับผิดชอบโดยตรงผู้ว่าราชการจังหวัด ทั้งนี้ คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งประกอบด้วย รองผู้อำนวยการฯ รับผิดชอบโดยท้องถิ่นจังหวัด ตลอดจนผู้อำนวยการส่วนต่างๆ อาทิ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนการส่งเสริมการศึกษาฯ ส่วนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฯ และส่วนบริหารจัดการทั่วไป ซึ่ง คณะกรรมการอำนวยการดังกล่าว จะทำหน้าที่ออกข้อบัญญัติเพื่อมอบให้เจ้าหน้าที่สำนักงาน (คัดเลือกตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) ปฏิบัติหน้าที่ด้านอุทยานธรณี ทั้งนี้สมาคมอุทยานธรณีขึ้นตรงกับสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล ดังนั้นจึงเกิดการจัดตั้งสมาคมอุทยานธรณีโลกสตูลดังภาพที่ 4 เพื่อให้มีการขับเคลื่อนในระดับชุมชน และภาคเอกชน ที่เข้ามาเป็นสมาชิกของสมาคมอุทยานธรณีโลกสตูล และขับเคลื่อนกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกันกับคณะอนุกรรมการในแต่ละด้าน

ภาพที่ 4. โครงสร้างสมาคมอุทยานธรณีโลกสตูล
ที่มา : การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

จากภาพที่ 4 เห็นได้ว่า สมาคมอุทยานธรณีโลกสตูลขึ้นตรงกับสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล มีการบริหารจัดการโดยอิสระ มีระเบียบข้อบังคับ และขับเคลื่อนกิจกรรม โดยสมาคมทำหน้าที่ประสานความร่วมมือ ระหว่างสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล กับชุมชน ภาคเอกชนที่เป็นสมาชิก การก่อตั้งสมาคมครั้งแรกมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดทำหน้าที่เป็นนายกสมาคม มีบทบาทกำกับดูแลระดับนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการของอุทยานธรณีโลกสตูล ทั้งนี้เมื่อครบวาระ จะมีการเลือกตั้งนายกสมาคม โดยสมาชิกสมาคมเป็นผู้มีเลือกนายกสมาคม ในคราวต่อไป สำหรับสมาคมอุทยานธรณีโลกสตูล มีส่วนการบริหารจัดการ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ฝ่ายการศึกษา สื่อความหมายและประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการและพัฒนาโครงสร้างกรรมการระดับดำเนินงาน ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในภารกิจที่ต้องขับเคลื่อนภายใต้เกณฑ์การประเมิน โดยกำหนดให้รองผู้ว่าฯ เป็นประธานระดับนโยบาย ส่วนหน่วยงานท้องถิ่นอยู่ในระดับปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้บริหารงานสอดคล้องกับการขับเคลื่อนกับภาคเอกชนและมีกลไกในการสร้างรายได้เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนงานอุทยานธรณีโลกสตูล จึงจัดให้มีสมาคมที่มีการจัดแบ่งภารกิจให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินและโครงสร้างการบริหารงานระดับจังหวัด โดยเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นสมาชิกสมาคมและคณะกรรมการบริหารสมาคมตามวาระที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของสมาคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การเป็นสมาชิก UNESCO จำเป็นต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน ทั้ง 6 ด้าน 1) ขนาดพื้นที่และการจัดตั้ง การกำหนดขอบเขตของอุทยานธรณีที่ชัดเจน โดยที่ San'in Kaigan Geopark มีพื้นที่ 2,458 km² และ Oki Islands UNESCO Global Geopark มีพื้นที่ 673.5 km² ในส่วนของ Langkawi Geopark 478 km² และ Satun Geopark มีพื้นที่ 2,597 km² โดยครอบคลุมอำเภอ มะนัง อำเภอทุ่งหว้า อำเภอละงู และอำเภอเมือง (เฉพาะพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ) กรณีอุทยานธรณีมีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่อนุรักษ์ต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานในระดับประเทศ ก่อนยื่นเอกสารเสนอต่อ UNESCO ทั้งนี้ UNESCO ให้ความสำคัญในด้าน 2) การบริหารจัดการ เป็นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นลักษณะการพัฒนาจากล่างสู่บน (Bottom-up) ซึ่งจะเห็นได้ว่า อุทยานธรณีโลกสตูลมีการบริหารจัดการร่วมกับชุมชน แต่ในส่วนของ San'in Kaigan Geopark ชุมชนรวมตัวในการจัดการท่องเที่ยว เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานธรณี Oki Islands UNESCO

Global Geopark มีไกด์ชุมชนทำหน้าที่บรรยายในแหล่งท่องเที่ยวอุทยานธรณี สำหรับ Langkawi Geopark ชุมชนนำเที่ยวเขตป่าโกงกางและบรรยายเกี่ยวกับเตาเผาถ่านที่ยังคงหลงเหลือหลักฐาน 3) การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมซึ่งกันและกันผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับธรณีวิทยาในพื้นที่ 4) การศึกษา สื่อและกิจกรรม เพื่อถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีไปสู่สาธารณะตลอดจนกิจกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงทุกมิติในท้องถิ่น ไม่นำเสนอหรือ ดำเนินกิจกรรมเพื่อนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว 5) การคุ้มครองและอนุรักษ์ ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการบริหารจัดการต้องมีกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ 6) การเชื่อมโยงเครือข่าย Oki Islands UNESCO Global Geopark และ Langkawi Geopark ได้ทำความร่วมมือเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน เนื่องจากบริบทของพื้นที่มีลักษณะเป็นเกาะเหมือนกัน ทั้งนี้อุทยานธรณีโลกสตูลได้มีการทำความร่วมมือกับ Langkawi Geopark ในการบันทึกข้อตกลง (MOU) โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างอุทยานธรณีโลก เพื่อการประสานความร่วมมือภายใต้เครือข่ายที่เข้มแข็ง เช่น การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนข้อมูล การเป็นอุทยานคู่แฝด การจัดประชุมร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2018) ที่ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน ทั้ง 6 ด้านที่จะนำไปสู่การร่วมกันบริหารจัดการของทุกภาคส่วน ซึ่งในแต่อุทยานธรณีโลกมีความโดดเด่นที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ เช่น San'in Kaigan Geopark มีความโดดเด่นทางด้านธรณีวิทยา และวิถีชีวิตของชาวประมง ปูหิมะแดง และทะเลทราย บนเกาะญี่ปุ่น Oki Islands UNESCO Global Geopark มีความโดดเด่นด้านนิเวศวิทยา มี Salamander จี๋ว ที่อาศัยอยู่บนเกาะ และวัฒนธรรม ประเพณีวิ่งม้าเข้าบูชาศาลเจ้า สำหรับ Langkawi Geopark มีความโดดเด่นด้านนิเวศวิทยา การวิจัย นำมาซึ่งการอนุรักษ์ในพื้นที่ในส่วนของอุทยานธรณีโลกสตูล มีความโดดเด่นซากดึกดำบรรพ์มหายุคพาลีโอโซอิก ครบทั้ง 6 ยุคย่อย ภูมิประเทศแบบคาสต์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ดังนั้นการขึ้นทะเบียนเป็นอุทยานธรณีโลกจะเป็นโอกาสที่คนทั่วโลกเดินทางมาเยี่ยมชมเยือนในแหล่งมรดกทางธรณี และการบริหารจัดการในรูปแบบ Bottom-up ที่มีการจัดการท่องเที่ยว โดยการรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีการสร้างข้อตกลงเพื่อประสานประโยชน์และลดความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรา แจ็งใจเจริญ (2558) ได้กล่าวถึง การจัดการท่องเที่ยวพื้นที่การท่องเที่ยวชุมชนโอหังมาจิ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการจัดการการท่องเที่ยวที่ผสานประโยชน์ให้กับชุมชน ตลอดจนสิทธิในการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งนี้ชุมชนยังเรียนรู้

ที่จะสร้างข้อตกลงเพื่อลดความขัดแย้งในชุมชนโดยมีการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองผลประโยชน์กับกลุ่มธุรกิจสำหรับการรักษาผลประโยชน์ของชุมชน ซึ่งแตกต่างกับ อัศมา สิมาร์กซ์ (2551) ได้กล่าวถึงเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม เป็นเมืองมรดกโลกมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจากทั่วโลก โดยมีการกำหนดมาตรการ กฎระเบียบและข้อบังคับจากภาครัฐเข้ามาควบคุมการอนุรักษ์เมืองโบราณส่งผลกระทบต่อวิถีคนในชุมชน ซึ่งชุมชนไม่สามารถจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้ สำหรับการขึ้นทะเบียนเป็นอุทยานธรณีโลก จะมีความแตกต่างจากการเป็นเมืองมรดกโลก คือ การเป็นอุทยานธรณีโลก UNESCO ไม่ได้เข้ามาควบคุมสิทธิมนุษยชนหรือการใช้ประโยชน์ของคนในพื้นที่ UNESCO ส่งเสริมและสนับสนุนให้อุทยานธรณีโลกมีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมโดยชุมชน ตามสโลแกน "Geopark is people"

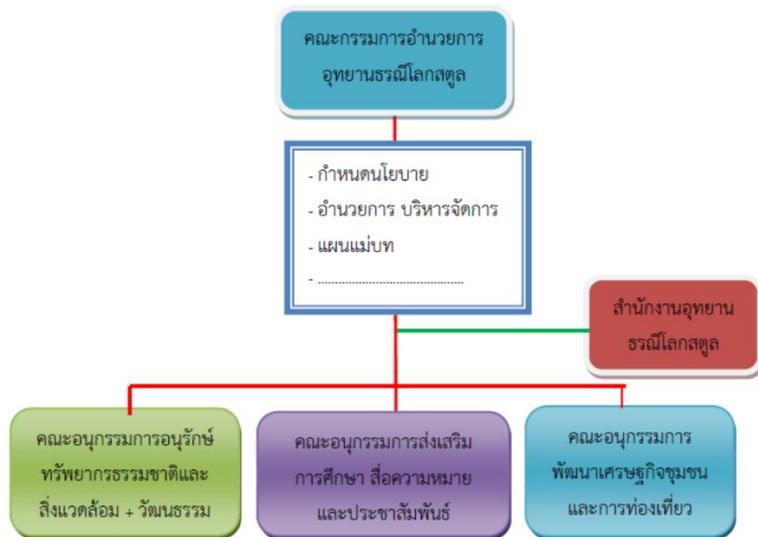
ศักยภาพและข้อจำกัดในการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล มิติสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล เป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชนและความเข้มแข็ง ตลอดจนขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยว และการอยู่ร่วมกันภายใต้ความเป็นพหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ จินตวีร์ เกษมสุข (2554, น. 86) ได้กล่าวว่า การรวมกลุ่มในรูปแบบประชาคมหรือชุมชน (Community) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งและสังคม ตลอดจนแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม และขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกับอุทยานแห่งชาติ มีการจัดการร่วมกับชุมชนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรซึ่งเป็นการทำงานระหว่างชุมชนและภาครัฐ สอดคล้องกับ จิรัฐ ขวนชม และ นางลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร (2558) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเอราวัณ โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และชุมชน

รูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีโลกสตูลและสร้างความเชื่อมโยงกับอุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของ UNESCO ที่มีการรายงานซ้ำในรอบถัดไป และมีการตรวจซ้ำด้านบริหารจัดการ สอดคล้องกับ กรมทรัพยากรธรณี (2558) มีการรายงานความคืบหน้าจัดทำขึ้นโดยผู้บริหารอุทยานธรณีและผ่านการเห็นชอบจากผู้มีอำนาจลงนาม ส่งให้กับสำนักงานเลขาธิการอุทยานธรณีระดับโลก โดยมีผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตามเอกสารที่เสนอโดยมี 6 ประเด็น ซึ่งอุทยานธรณีโลกสตูลได้มีกระบวนการประชุมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะ (Bottom-up) ที่สอดคล้องกับ The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2018) ได้กำหนดไว้ จึงได้มาซึ่งคณะทำงานที่ประกอบด้วย คณะอำนวยการ และคณะอนุกรรมการ 3 คณะ ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงวัฒนธรรม คณะอนุกรรมการ

ส่งเสริมการศึกษา สื่อความหมายและประชาสัมพันธ์คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดตั้งสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูลโดยได้กำหนดโครงสร้างในลักษณะรูปแบบเดียวกันกับคณะกรรมการ เพื่อการประสานงานที่ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานมาจากท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ และได้รับผิดชอบในท้องที่ของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 5. แนวทางการพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล จากการถอดบทเรียนของอุทยานธรณีต่างประเทศ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผน การขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ในการบริหารจัดการ ตลอดจนการออกแบบโครงสร้างการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล โดยผู้ว่าราชการจังหวัดทำหน้าที่เป็นประธาน และมีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อกำหนดระดับนโยบาย ทั้งการขับเคลื่อนอุทยานธรณีโลกสตูลให้มีลักษณะเป็นสมาคมเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการในระดับภาคปฏิบัติ ทำหน้าที่ดูแลกำกับในพื้นที่ เพื่อให้เกิดกระบวนการ Bottom up ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาครัฐในพื้นที่ ตลอดจนการเป็นภาคีเครือข่ายหรือพันธมิตร ที่จะทำให้เกิดการดำเนินการด้านการบริหารจัดการไปในทิศทางเดียวกัน และขับเคลื่อนสู่เป้าหมายของการเป็นอุทยานธรณีโลกที่ได้รับการประเมินผ่านในทุกๆ 4 ปี

7. ข้อเสนอแนะ

1. ระดับจังหวัดจัดทำแผนในความร่วมมือกับอุทยานธรณีระหว่างประเทศทั้งในระดับ GGN APGN JGN เพื่อบรรจุในแผนพัฒนาจังหวัด และพัฒนาความร่วมมือกับอุทยานธรณีในภูมิภาคอาเซียนให้เกิดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมและดำเนินการอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี
2. แนวทางการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตุลเป็นรูปแบบการบูรณาการและการดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2558). การเสนอเรื่องอุทยานธรณีสตุลเป็นสมาชิกอุทยานธรณีโลกของ ยูเนสโก (UNESCO Global Geopark) เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี. สืบค้นจาก <http://www.dmr.go.th>
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรัฐ ชวนชม, และ นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร. (2558). แนวทางพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรีโดยการมีส่วนร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ภัทรา แจ่มใจเจริญ. (2558). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา ชุมชนโอหิงมาจิ หมู่บ้านชีราคว่าโก จังหวัดกิฬ ประเทศญี่ปุ่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580. สืบค้นจาก <http://www.nscr.nesdc.go.th/ns/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570. สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>
- อุทยานธรณีโลกสตุล. (2560). การก่อตั้งอุทยานธรณีสตุล. สืบค้นจาก <http://www.satun-geopark.com>

อัศมา สิมารักษ์. (2551). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ
วัฒนธรรมในเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม ภายหลังจากได้รับประกาศให้เป็นเมืองมรดก
โลก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2018).
The six features that are fundamental to a UNESCO Global Geopark.
สืบค้นจาก <https://www.unesco.org/en/igpp/geoparks/about>

Strategies for the Development of Area-Based Cooperation Mechanisms to Reduce Inequality in Education *

Vikrom Boonnun

Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: Krittamate2017@gmail.com

Abstract

This article aims 1) to analyze the current situation and necessary needs for developing a spatial cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province, 2) to create strategies for developing a spatial cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province, and 3) to establish cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province. The research follows a mixed-method approach. The study area includes the Office of Educational Service Area 16 and the Chiang Rai Provincial Education Office. The target group comprises 44 members, including the Provincial Education Committee, the Subcommittee on Strategic Government Administration, the Education Development Subcommittee, and the Strategic Government Administration Working Group, selected through purposive sampling. The research instruments include 1) questionnaires, 2) semi-structured interviews, and 3) focus group discussions. Data analysis employs percentage, mean, and standard

---

* ได้รับบทความ: 28 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 16 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 19 กันยายน 2567

Received: August 28, 2024; Revised: September 14, 2024; Accepted: September 17, 2024

deviation for quantitative research, while content analysis and descriptive writing are used for qualitative research.

The research findings indicate that developing a spatial cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province should focus on providing information and options for special target groups to access education, fostering collaboration between various agencies to raise awareness in language, logic, and mathematics, and ensuring access to early childhood development and pre-primary education to prepare children for primary education by 2030. Additionally, strategies include developing education in border areas and Special Economic Zones (SEZs) by enhancing technological infrastructure and comprehensive human resource management and improving the efficiency of local learning resources, using the CATWOE process as the analytical framework. The results of this research can be further applied to create systems and mechanisms that promote participation in reducing educational inequality at the local level, particularly for the Provincial Education Office and the Regional Education Office, which have the primary responsibility for enhancing localized education.

Keywords: development strategy; educational inequality; cooperation mechanism

1. Introduction

Educational inequality is a persistent global issue that varies across regions and communities. It reflects broader socio-economic disparities and continues to challenge the realization of equitable education systems. This paper explores the potential of area-based cooperation mechanisms in mitigating educational inequality. By focusing on specific geographic areas, such mechanisms leverage local resources and collaboration among stakeholders to target the unique causes of inequality in

those regions. This approach, involving cooperation between governments, schools, non-profit organizations, and communities, provides a framework for addressing educational disparities more effectively.

The concept of area-based cooperation in education emphasizes the importance of localized strategies tailored to the needs of specific communities. These strategies are built upon collaboration among key players such as local authorities, educators, families, and civil society. By pooling resources and working collectively, these groups can address the underlying causes of educational inequality, such as poverty, lack of infrastructure, and limited access to quality teachers and materials. This study investigates the theoretical foundations of area-based cooperation, presents case studies, and outlines the challenges and opportunities inherent in these strategies.

Educational inequality manifests in multiple ways, including disparities in access, quality, and educational outcomes. According to UNESCO's Global Education Monitoring Report (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2020), over 260 million children and youth were out of school in 2018, with the majority coming from marginalized communities in low-income countries. Furthermore, children from wealthier households are far more likely to complete secondary education than their poorer counterparts. International assessments like the Programme for International Student Assessment (PISA) also highlight that socio-economically disadvantaged students consistently perform worse academically. These findings underscore the urgency of implementing policies and interventions that address these gaps.

In Thailand, the situation is no less concerning. Despite education receiving the highest proportion of the national budget, the educational outcomes remain unsatisfactory. Data from the Office of the Education Council shows that from 2017 to 2019, the percentage of Thai children receiving education declined, and the COVID-19 pandemic further exacerbated this trend. In 2020, the student retention rate

dropped to an alarming 82.88%, and in 2021 it further declined to 81.75%. Such figures highlight a significant challenge in ensuring educational continuity and access, particularly for children from disadvantaged backgrounds.

The province of Chiang Rai serves as a case study for examining educational inequality in Thailand. This northern province, like many others, faces significant disparities in access to education. Poor and extremely poor students are overrepresented in the province, and these economic challenges contribute to a higher dropout rate. In the 2021 academic year, 20.88% of students were classified as poor or extremely poor, making Chiang Rai one of the most vulnerable regions in terms of educational inequality. Furthermore, the province's average O-NET scores, a national standardized test for Grade 12 students, have consistently been below the national average, reflecting the academic performance gap.

Educational inequality remains a critical issue, both globally and locally, as demonstrated in Chiang Rai Province. The area-based cooperation model offers a promising strategy for reducing disparities in education by addressing the specific needs of communities. However, challenges such as budget constraints and limited manpower must be overcome to fully realize the potential of these mechanisms. This study aims to contribute to the development of sustainable and effective strategies that can lead to more equitable educational outcomes, ensuring that all individuals, regardless of their socio-economic background, have the opportunity to succeed.

2. Research Objectives

1. To analyze the current situation and necessary needs for developing a spatial cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province.
2. To create strategies for developing a spatial cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province.

3. To establish a cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province.

3. Methods

1. Population and Sample Groups

The population and sample groups in this research include the Provincial Education Committee, the Strategic Administration Committee, the Education Development Committee, and the Strategic Administration Task Force, totaling 36 individuals. The representatives are the agencies involved in the education development in Chiang Rai province.

2. Research Instruments

The research instruments used consist of 1) questionnaires, 2) semi-structured interviews, and 3) focus-group discussions.

3. Data Collection

3.1 Document studies related to research reports on mechanisms of spatial cooperation to reduce educational disparities.

3.2 Semi-structured interviews with target population groups of the 4 target groups to assess issues related to spatial cooperation mechanisms to reduce educational disparities.

3.3 Environmental analysis of the organization (SWOT Analysis) using the focus group method.

3.4 Synthesis of data from points 1-3 to create a model of activity systems and develop a handbook for spatial cooperation mechanisms to reduce educational disparities.

3.5 Strategy formulation through practical workshops with the involved administrators including analysis to define vision/mission/goals, use of the TOWS Matrix principle, and development of strategy maps. In this stage, CATWOE analysis is included to form a mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai province.

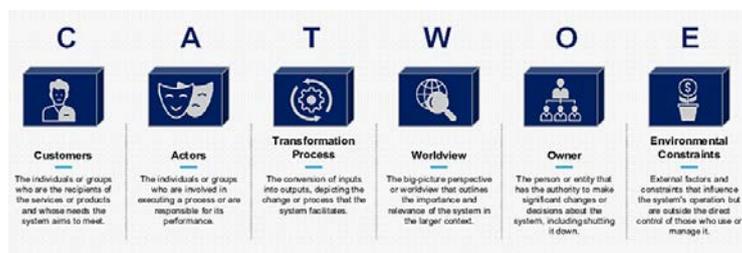

Figure 1. CATWOE Analysis Framework. (Bridges, 2024)

4. Data Analysis

Quantitative research involves analysis using percentages, means, and standard deviations, while qualitative research involves content analysis and interpretative descriptions.

4. Results

Objective 1: The results of the research found that the opinions of the target group regarding the current conditions in developing a spatial cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province at a moderate level and above are as follows.

In the **Inform** stage of creating alternatives and opportunities, it was observed that related agencies demonstrated moderate involvement with the Chiang Rai Provincial Education Office in developing mechanisms for spatial cooperation to reduce educational disparities. Specifically, agencies collaborated moderately in promoting and supporting access to compulsory education systems for children and youth, with a mean score of 3.33. There was moderate collaboration in ensuring that all children complete quality primary and secondary education without financial barriers by the year 2573 (mean = 3.08). Collaboration was slightly lower in efforts to ensure literacy and numeracy for all by 2573, receiving a mean score of 2.91. In fostering an inclusive society by distributing social opportunities, collaboration was also moderate (mean = 2.76). Additionally,

efforts to promote vocational education management and develop public education curricula received a mean score of 2.75, indicating moderate collaboration. Family-based education and home-based learning initiatives also saw moderate collaboration, with a mean score of 2.74. Gender disparities and access for vulnerable groups received a slightly lower collaboration rating, with a mean of 2.67. Finally, there was moderate collaboration in enhancing the quality of early childhood education and improving its readiness by 2030 (mean = 2.66), while providing diverse educational opportunities for special target groups, such as NEETs (youth not in education, employment, or training), had the lowest mean score of 2.58.

Regarding **Consultation**, the Chiang Rai Provincial Education Office showed a high level of opportunity to receive feedback for the development of strategies and educational development, reflected in a mean score of 3.66. A significant level of feedback was also solicited for policy development, with a mean score of 3.58. However, receiving feedback on local education management aimed at reducing educational disparities in Chiang Rai Province was moderate, with a mean score of 3.41. This highlights the need for improvement in engaging local stakeholders in shaping education management strategies.

In terms of **Involvement**, committees and working groups affiliated with the Chiang Rai Provincial Education Office played an important role in influencing educational management development in the province, as indicated by a mean score of 3.41. There was moderate collaboration in efforts to create an opportunity society by distributing educational opportunities and developing societal skills, with a mean score of 3.08. Collaboration was also moderate in managing learning resources and ensuring the cleanliness and safety of school environments, both internally and externally, with a mean score of 3.07. However, there was less cooperation in fostering awareness in key areas like language, mathematics, music, sports, and interpersonal relationships, where the mean score dropped to 2.50.

In the **Empower** stage, there was a moderate level of consensus regarding collaboration between various organizations and the Chiang Rai Provincial Education Office in promoting joint policy and strategic planning in educational management across Chiang Rai Province, reflected in a mean score of 3.00. This level of empowerment suggests that while there is room for improving collaboration, the foundation for joint efforts in educational planning is present and can be built upon.

When analyzing feedback from the target groups regarding the requirements for developing a local cooperation mechanism to reduce educational disparities in Chiang Rai, several key insights emerged.

Firstly, in the **Inform** aspect, related agencies collaborated extensively in ensuring that all boys and girls complete quality primary and secondary education without financial barriers, achieving a high collaboration rating (average = 4.75). Equal access to development opportunities, literacy, and numeracy skills promotion by 2030, and support for vocational education for employment all received similarly high collaboration ratings, ranging from 4.58 to 4.67. Collaboration in providing diverse learning options for special target groups and promoting compulsory education for children and youth also received high ratings, indicating strong agency involvement.

In terms of **Consultation**, the highest levels of feedback were given for planning and driving development initiatives to reduce educational disparities, with an average rating of 4.83. Soliciting feedback on youth vocational skills development and local education management also received high scores (average = 4.75 and 4.66, respectively). Feedback for developing strategies and educational policies at the Chiang Rai Provincial Education Office was also highly rated, indicating significant engagement from stakeholders.

Regarding **Involvement**, the highest levels of feedback were observed in collaborative efforts to enhance learning effectiveness through factors related to

students and external influences, receiving an average rating of 4.84. Collaboration in creating an equitable society by distributing educational opportunities and developing vocational skills also received a high rating (average = 4.83). Additionally, joint initiatives to support learning environment management and ensure safety both inside and outside schools were highly rated (average = 4.82), showing robust public involvement.

Finally, in **Empowerment**, opportunities provided by the Chiang Rai Provincial Education Office for organizational activities aimed at developing education and vocational skills to reduce disparities received the highest rating (average = 4.83). Collaborative strategies aimed at involving relevant educational management agencies in reducing educational disparities also received strong support, with average ratings of 4.67. This feedback suggests a high level of stakeholder empowerment in decision-making processes aimed at fostering sustainable educational management.

Overall, these findings highlight the importance of collaboration and stakeholder involvement in reducing educational disparities in Chiang Rai Province, with particular emphasis on the role of consultation and empowerment in fostering effective and inclusive educational policies.

Objective 2: Creating a strategy for developing a spatial cooperation mechanism to reduce educational inequality in Chiang Rai Province.

It is a picture of a problematic situation: The Problematical Situation: Unstructured by analyzing issues from SWOT analysis.

1. In the context of educational development in border areas

For the internal analysis, the average score totaled -2.68, highlighting weaknesses. Strengths were identified with an average score of 1.85. For the external analysis, opportunities averaged 2.70, while obstacles averaged -2.34, resulting in a total average of 0.36, indicating opportunities. These indicate the following development strategies; OW1: Reforming educational management

systems in border areas through collaboration with relevant agencies. OW2: Enhancing personnel capabilities to foster diverse learning management through equitable educational management platforms as shown in Figure 2.

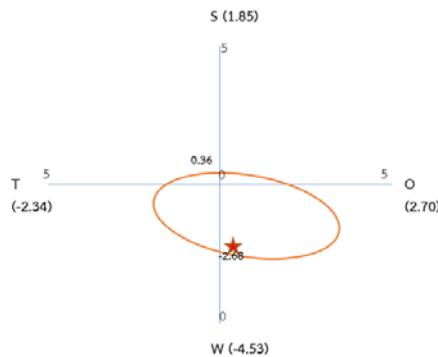

Figure 2. Current position of Chiang Rai educational management in border areas

2. In the context of educational development in Special Economic Zones (SEZ)

For the internal analysis, the average real score was -0.12. Strengths averaged 4.40, while weaknesses averaged -4.52, indicating weaknesses in internal factors. For the external analysis, the overall average score was 0.07. Opportunities averaged 4.52, while obstacles averaged -4.44. These indicate the following development strategies; OW1: Developing technological infrastructure to foster learning about SEZs. OW2: Encouraging investment in regulations, laws, rights, and benefits to reduce labor migration and urban migration. OW3: Reforming the operations of relevant agencies to develop education in SEZs through integrated cooperation within the region and internationally as shown in Figure 3.

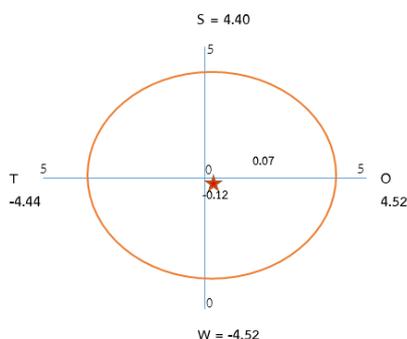

Figure 3. Current position of educational development in Chiang Rai Special Economic Zones (SEZ)

3. In the context of educational development in Chiang Rai Province

For the internal analysis, the overall average score was 1.03, indicating strengths with strengths averaging 4.45 and weaknesses averaging -3.43, emphasizing internal strengths in educational development to reduce educational disparities. For the external analysis, the overall average score was 0.99. Opportunities averaged 4.52, while obstacles averaged -4.44, indicating external opportunities for educational development to mitigate disparities. These indicate the following development strategies; SO1: Enhancing educational development strategies and structures to reduce disparities across all age groups. SO2: Distributing educational opportunities in remote areas through comprehensive and equitable human resource management. SO3: Increasing the efficiency of diverse learning resources using local potentials as shown in Figure 4.

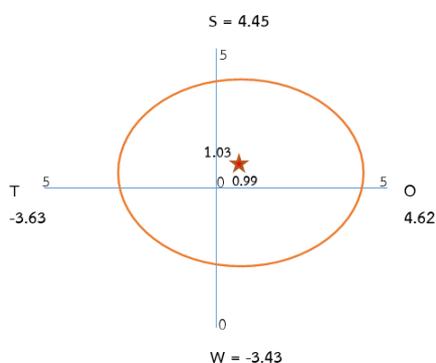

Figure 4. Current position of educational development in Chiang Rai Province

Objective 3: Develop a local cooperation mechanism to reduce educational disparities in Chiang Rai Province. It utilizes structured goal-setting through the CATWOE framework, describing the following components:

Customers (C): Including students from low-income families or rural areas lacking educational resources, concerned parents about their children's educational future, and impacted communities facing potential social and economic issues.

Actors (A): Comprising teachers, school administrators crucial in managing and improving education quality, the Ministry of Education responsible for policy-making and budget allocation, and NGOs aiding education in resource-limited areas.

Transformation Process (T): Involves upgrading education curricula to meet labor market demands, promoting equal resource allocation and skill development across regions, and enhancing teacher training and skills to improve teaching and management.

World View (W): Emphasizing beliefs in educational equality, ensuring everyone's right to quality education regardless of economic or social background, and viewing education as an investment for the country's future prosperity.

Owner (O): Involving strategic government bodies like the Ministry of Education, Provincial Educational Committees, and networks managing education in Chiang Rai Province.

This approach drives strategies aligned with three related strategic plans: Border Area Educational Development Strategy, Special Economic Zone Educational Development Strategy, and Chiang Rai Province Educational Development Strategy.

The Provincial Education Office initiated a framework, drafted by the Strategic Management Committee, which received approval from the Provincial Education Committee and Chiang Rai's Governor. Chulaphonphatthana Ratchawitthayalai School was designated to lead collaborative planning and project development. A focus was placed on enhancing teacher and administrator skills in Mae Sai, Chiang Saen, and Chiang Khong, selecting schools based on developmental needs to meet international standards like PISA. Project proposals were then prepared to secure budget allocations from relevant agencies to support these initiatives.

5. Discussion

This research highlighted the complexity of educational inequality as a multidimensional issue. Disparities in access to educational resources and outcomes among different groups often reflect broader social and economic inequalities. Countries with more equitable education systems, according to the Organization for Economic Co-operation and Development tend to experience greater economic and social development. Schools that foster inclusive environments and encourage broad participation can help promote learning and skill development among students at high risk of educational inequality. (The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), 2018)

The study identified significant deficiencies in promoting collaboration and achieving results in education within Chiang Rai Province. Educational agencies, including the Provincial Office of Education, were found to lack substantial cooperation, receiving low ratings for their collaborative efforts. This lack of collaboration is partly due to the recent establishment of these agencies under Article 44 of the Thai Constitution during Prime Minister Prayut Chan-o-cha's administration, which initially limited inter-agency relationships. As a result, enhancing collaboration among educational units is crucial to meet provincial governance indicators and extend operations beyond primary education bodies like the Basic Education Commission, following strategies outlined in the Ministry of Education's national educational strategy (Inrak, 2022). Strengthening localized educational management is also key to improving future educational quality and addressing disparities (Satyawatee, 2022).

The analysis further revealed that collaboration between educational management entities, including the Chiang Rai Provincial Education Office, is lacking when it comes to promoting public policy aimed at enhancing well-being across physical, mental, intellectual, and social dimensions. Although these agencies play a role in policy implementation, they have not effectively worked together to improve public health, sports development, or educational awareness in areas such as language, mathematics, the arts, and physical activity. Budget allocations, which are primarily managed centrally without adequate provincial distribution, have perpetuated disparities in access to quality education and healthcare services, exacerbating socio-economic inequalities. Therefore, integrating diverse stakeholders into educational planning and management is essential for effectively addressing these disparities.

To address educational disparities in Chiang Rai Province, strategies focus on enhancing service delivery and personnel capabilities to facilitate diverse and equitable learning experiences. This includes using information technology systems

and incorporating vocational skill development that supports local professions. The primary goal is to ensure equal educational opportunities in remote areas through effective and equitable human resource management.

The mechanism for local cooperation involves a variety of stakeholders, including students, parents, communities, educators, administrators, and both private and government organizations. Coordination is facilitated by the Provincial Education Committee and the Strategic Administrative Management Committee, as well as other state and private entities. This effort is governed by Directive No. 10/2016 and Directive No. 11/2016 from the National Committee for Peace and Order, which focuses on regional education reform under the Ministry of Education. Establishing effective networks and administrative systems is a significant challenge, as these units are relatively new and require integrated governance. The Chiang Rai Provincial Education Office initially plays a supportive rather than managing role. However, efforts are being made to enhance educational strategies, including aligning budgets with the Ministry of Education and coordinating vocational skills development with the Provincial Labor Office to benefit remote and border communities.

Educational inequality persists as a global challenge, with disparities in access, quality, and outcomes often reflecting broader societal inequities. Area-based cooperation offers a promising solution by leveraging local resources, expertise, and partnerships to create more equitable educational opportunities. Through collaboration among government agencies, schools, and communities, this approach can address the root causes of educational disparities, promote targeted interventions, and ultimately create more inclusive learning environments.

6. Knowledge of Research

The research findings have been adapted for implementation, with the Provincial Education Office driving the process under the Strategic Administrative Management Committee. A draft operational framework was approved by the Provincial Education Committee, chaired by Chiang Rai's Governor. Chulaphon Ratchawitthayalai School was designated to lead project development, focusing on teacher and administrator development in Mae Sai, Chiang Saen, and Chiang Khong, aligning with international standards like PISA. A project proposal was prepared to secure funding from relevant agencies, and the final step involves implementing the previously analyzed solutions to achieve these goals.

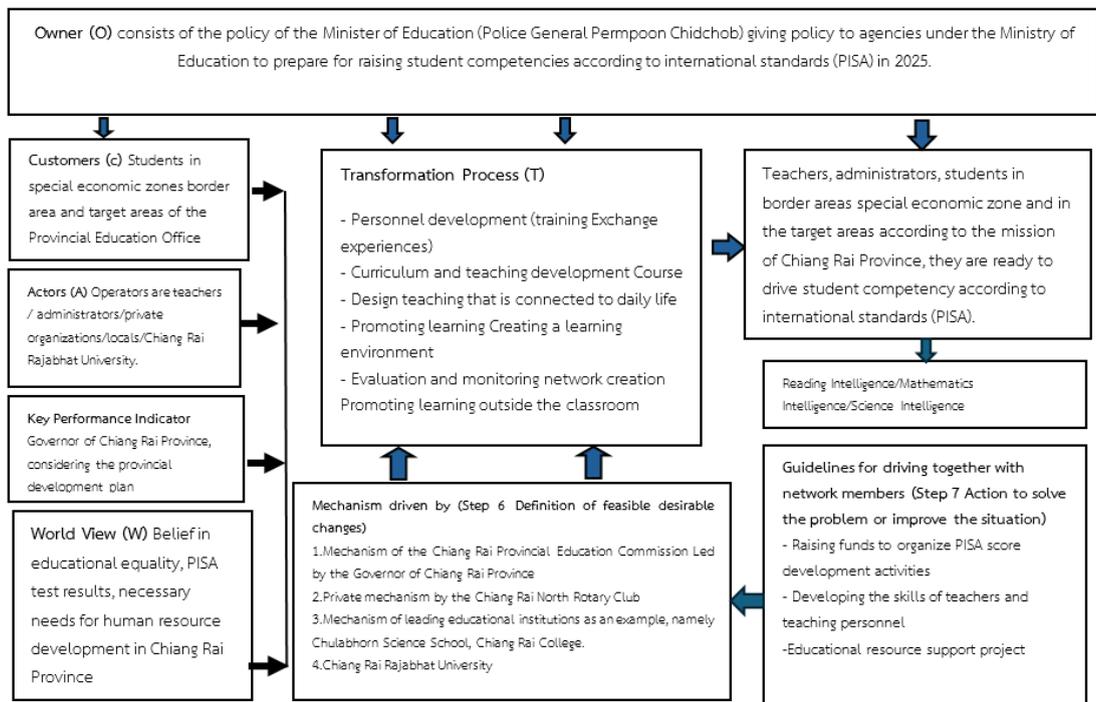

Figure 5. Collaborative mechanisms to reduce educational inequality in Chiang Rai Province

Efforts to enhance educational equity in Chiang Rai Province are driven by collaboration among key stakeholders. The Provincial Education Office, working with the Strategic Administrative Management Committee and supported by the Provincial Governor and Education Committee, has implemented frameworks to reduce educational disparities. Central to this initiative is Chulaphon Ratchawitthayalai School, designated as the lead institution to coordinate planning and execution. Targeted districts, including Mae Sai, Chiang Saen, and Chiang Khong, align local educational practices with global standards like PISA, with long-term project proposals seeking sustainable funding.

A multifaceted approach is essential to address educational inequality, integrating community involvement, policy frameworks, leadership, and innovation. Community schools exemplify this model by positioning schools as hubs for education and social services, addressing students' and families' holistic needs. Parental involvement and public-private partnerships enhance resources and ensure locally tailored educational strategies.

Robust policy frameworks provide the foundation for sustainable efforts. Policies promoting the integration of education, health, and social services, supported by equitable funding models, are critical. Continuous monitoring and evaluation ensure these strategies remain effective and adaptable. Effective school leadership plays a pivotal role in fostering inclusive cultures and shared responsibilities. Leaders adopting collaborative and transformational styles engage teachers, students, and communities in decision-making, while professional development and data-driven strategies empower educators to implement innovative teaching practices.

Technology and innovation also bridge educational gaps. E-learning platforms, digital literacy programs, and approaches like blended learning and flipped classrooms cater to diverse learning needs, particularly in remote areas.

Collaborative technologies strengthen communication among educators, students, and parents, fostering cooperation.

Socioeconomic support programs are vital in addressing root causes of inequality. Initiatives such as school meals, after-school activities, family support services, and mentoring ensure students' physical and emotional well-being, creating stable environments for academic success.

In conclusion, achieving educational equity in Chiang Rai requires holistic strategies integrating community engagement, strong policies, effective leadership, technological innovation, and socioeconomic support. These synergistic efforts can provide equal opportunities for all students, fostering sustainable and meaningful progress.

7. Suggestion

1. Suggestion for Further Research

Future research should focus on longitudinal impact studies to evaluate the long-term effectiveness of spatial cooperation mechanisms on educational inequality in Chiang Rai Province. Comparative analysis with similar regions can reveal best practices and innovative strategies. Additionally, exploring technological integration in education, particularly in remote areas, and investigating inclusive education strategies for marginalized groups will provide insights into bridging educational gaps. Community-based educational models involving local stakeholders and assessing the impact of current education policies will further enhance understanding and improve educational outcomes.

2. Suggestion for Policy Implementation

Effective policy implementation requires developing comprehensive education policies tailored to the unique needs of various regions in Chiang Rai Province, enhancing collaboration among stakeholders, and investing in early childhood education. Strengthening technological infrastructure in schools and

implementing targeted support programs for struggling students are essential steps. Regular monitoring and evaluation of policy outcomes, guided by data-driven insights, will ensure that policies effectively address educational disparities. Promoting lifelong learning and skills development will also support ongoing personal and professional growth, particularly for adults and out-of-school youth.

References

- Inrak, S. (2022). Mechanisms for driving the national strategy in education of the Ministry of Education into practice. *Academic Journal of the Phra Wittayakorn Development Institute*, 5(1), 147-161.
- Bridges, M. (2024). CATWOE Analysis. Management & Leadership, Strategy, Marketing, & Sales. Retrieved from <https://flevy.com/blog/catwoe-analysis/>
- The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). *Equity and quality in education: Supporting disadvantaged students and schools*. OECD Publishing.
- Satyawatee, N. (2022). *Decentralization of local administrative power to reduce educational inequality*. *Pikul Journal*, 20 (2), 243-260. (In Thai)
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2020). *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education: All Means All*. UNESCO Publishing.

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน
ธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรังภายใต้โลกยุคbane *
The Performance Efficiency of Employees in Food Product
Manufacturing Business in Trang under the BANI World

วิสุทธินิ ธาณีรัตน์

Wisuttinee Taneerat

คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Faculty of Commerce and Management,

Prince of Songkla University, Trang Campus

E-mail: wisuttinee.t@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรังภายใต้โลกยุคbane มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานประจำ จำนวน 122 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน จำแนกทางเดียว

*ได้รับบทความ: 6 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 24 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤษภาคม 2567

ผลการวิจัย พบว่า 1) ค่าเฉลี่ยระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.23$, S.D.= 0.426) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.502) รองลงมา คือ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านปริมาณงาน และด้านเวลา ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน พบว่าพนักงานที่มีอายุ และสถานภาพสมรสต่างกัน มีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน แต่พนักงานที่มีเพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การปฏิบัติงาน; พนักงาน; ธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหาร; โลกยุคubanี้

Abstract

The research on the performance efficiency of employees in food product manufacturing business in Trang under the BANU world had the following objectives: 1) to study the level of performance efficiency and 2) to compare the level of performance efficiency of employees by demographic categorization. The sample group used in the research was 122 office employees. The sample of this quantitative research was sampling by Stratified Random Sampling. The tool used for the data collection was questionnaire. The statistics used in the data analysis are descriptive statistic, t-test and One-way ANOVA.

The result found that 1) the overall average level of performance efficiency of employees in food product manufacturing business in Trang is at the highest level ($\bar{X}=4.23$, S.D.= 0.426). When considering into each aspect, it was found that the quality of work had the highest average ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.502). The following aspect, in descending order, were expenses, workload, and time. 2) The comparison of the level of performance efficiency of the employees classified by age and marital status were not significantly differentiated, but gender, education level and working experience were significantly differentiated at the 0.05 levels.

Keywords: performance; efficiency; employee; foods manufacturing business; BANI World

1. บทนำ

ในปัจจุบัน โลกได้มีการเปลี่ยนผันจาก VUCA World เข้าสู่ยุค BANI World หรือที่ ได้รับการขนานนามว่าเป็น “โลกยุคบานี” (BANI World) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ของโลกในยุคปัจจุบันว่ามนุษย์ชาติกำลังเผชิญกับโลกยุคที่การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายเกิดขึ้นได้อย่างรุนแรง รวดเร็ว และเต็มไปด้วยความวิตกกังวล โดยมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้ *ประการที่ 1* Brittle-B คือ การเป็นโลกที่มีความเปราะบาง ไม่มีอะไรที่จริงจังยั่งยืน และสามารถถูกทำให้หยุดชะงักได้ง่าย (disrupt) แม้แต่ความสำเร็จในทางธุรกิจ *ประการที่สอง* Anxious-A คือ การเป็นโลกที่เต็มไปด้วยความเครียด ความวิตกกังวล โดยครอบคลุมทั้งเรื่องชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อปัญหาสุขภาพจิต จนทำให้เกิดความเครียดสะสม และอาจต้องทนทุกข์ทรมานภาวะหมดไฟในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ตลอดจน *ประการที่สาม* Nonlinear-N คือ การเป็นโลกที่ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ไม่เป็นเส้นตรง หลายเหตุการณ์เกิดขึ้นแบบไม่มีใครคาดคิด ขาดตรรกะ และไม่เป็นเหตุเป็นผล นอกจากนี้ ในลักษณะ *ประการสุดท้าย* Incomprehensible-I คือ การเป็นโลกที่ซับซ้อนและเข้าใจยาก ภายใต้สภาวะที่ทุกอย่างไม่ได้มีความเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผล ข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะจริงหรือเท็จล้วนมีปริมาณมากและซับซ้อน ทำให้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือสรุปเป็นไปได้ยาก (Godoy & Ribas Filho, 2022) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า BANI เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นว่าหลายสิ่งในโลกสามารถแตกสลายได้ง่าย และอาจก่อให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้างไปทั่วโลก โดยความเปราะบางดังกล่าวนี้ส่งผลต่อความมั่นคงขององค์กรต่างๆ ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางธุรกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสภาพจิตใจของพนักงานที่ต้องทำงานในโลกแห่งความสับสนและวุ่นวายเหล่านี้เช่นกัน (Evseeva, Evseeva, & Rawat, 2022) อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง จึงถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอันจะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจภายใต้สถานการณ์ที่พลิกผันอยู่ในยุคปัจจุบันนี้

ประเด็นการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะของบุคลากรเพื่อเสริมความแข็งแกร่งให้กับทีมและให้พร้อมต่อการปรับตัว รวมทั้งเติบโตในโลกยุคยุคบานี (BANI World) กำลังเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจขององค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรธุรกิจ

หรือองค์กรภาครัฐ เพราะต่างก็ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาให้กลายเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในทุกมิติ (Podolchak, Dziurakh, Karkovska, Tsygylyk, & Bilous, 2023) ดังนั้น ภายใต้บริบทของโลกแห่งความเปราะบาง ยากต่อการคาดเดาและเต็มไปด้วยความวิตกกังวล วิธีการรับมือที่ดีที่สุด คือ การสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม และการลงทุนในการฝึกอบรมพนักงานในองค์กร จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสามารถสร้างความยืดหยุ่นเพื่อเป็นเกราะกำบังให้กับองค์กร ทั้งนี้ ผู้ที่เป็นผู้นำหรือผู้บริหารขององค์กรจึงเป็นกุญแจสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดลักษณะดังกล่าวขึ้นภายในองค์กรได้ (Natalia & Olena, 2023) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแนวทางในการกำหนดสมรรถนะของพนักงานที่พึงประสงค์ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางในการดำเนินงานอย่างมีเป้าหมายขององค์กรนั้น จำเป็นต้องมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะตามกรอบแนวคิดในการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทและทิศทางขององค์กรในปัจจุบันและอนาคต แต่ทั้งนี้ ภายใต้โลกยุคบาบี้ หากองค์กรมีการใช้แผนงานเดิมที่ค่อนข้างตายตัว ไม่มีการคิดค้นองค์ความรู้หรือแผนงานใหม่เพื่อเตรียมการรับมือ อาจเป็นปัญหาอุปสรรคและส่งผลให้องค์กรไม่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้เหนือกว่าคู่แข่งได้ (Fauzi, Harits, Danial, & Komariah, 2020) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารนับเป็นอีกหนึ่งกลุ่มธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการพลิกผันของโลก ซึ่งธุรกิจต้องมีการปรับตัว เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของภาวะการแข่งขัน ตลอดจนพฤติกรรมของผู้บริโภคด้วยที่ส่งผลต่อแนวโน้มของธุรกิจอาหารในปัจจุบัน คาดการณ์ว่า ปี พ.ศ. 2568 จะมีการหดตัวตามตลาดส่งออกซึ่งเป็นตลาดหลักของกลุ่มธุรกิจ โดยมีแรงกดดันมาจากต้นทุนที่สูงขึ้นทั้งด้านอัตราค่าจ้าง ราคาเชื้อเพลิง รวมถึงราคาวัตถุดิบจากผลผลิตสัตว์น้ำตามธรรมชาติที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การแข่งขันในตลาดโลกมีทิศทางรุนแรงขึ้นจากการขยายตลาดของประเทศคู่แข่งที่ได้เปรียบด้านต้นทุน อาทิ จีน เอกวาดอร์ เวียดนาม และอินเดีย เป็นต้น (ศุภกร กรบุญตรีทศ, 2566)

ดังนั้น การพัฒนาประสิทธิภาพพนักงานจึงต้องครอบคลุมตั้งแต่การปรับเปลี่ยนกระบวนการปฏิบัติงาน รวมถึงการเรียนรู้และการปฏิบัติงานเชิงรุก และการมีทักษะที่เหมาะสมในการจัดการงานผลิตขององค์กรให้มีความรู้ทักษะการบริหารจัดการ การมีทักษะการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายและเน้นการมีส่วนร่วมและทักษะการใช้เครื่องจักรอุปกรณ์ ในกระบวนการผลิต เพื่อเสริมสร้างคุณค่าในการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง จึงต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพทั้งในระดับองค์กรและในระดับบุคคล โดยตัวของบุคลากรต้องมีการพัฒนาตนเองเพื่อ

ความก้าวหน้าในหน้าที่การปฏิบัติงาน ตลอดจนสามารถปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนด ส่วนในระดับองค์กรควรสร้างสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้เงื่อนไขในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงพัฒนาคุณภาพสินค้าและกระบวนการในการผลิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เกิดการยอมรับรวมถึงการศึกษาลักษณะงานรวมถึงความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานและให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายองค์กรได้ (สุदारัตน์ สะโดอยู่ และ แสงจิตต์ ไต่แสง, 2565) ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรังภายใต้โลกยุคบาเน่ เพื่อสามารถนำผลจากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา นำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาประสิทธิภาพในด้านการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง
2. เปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับรูปแบบการวิจัย การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานประจำของกลุ่มธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง ทั้งกลุ่มที่ปฏิบัติงานในส่วนของสำนักงานและกลุ่มที่ปฏิบัติงานในส่วนของการผลิต จำนวนทั้งสิ้น 175 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 122 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นพนักงานของธุรกิจผลิตอาหาร 2) มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และ 2) มีความสมัครใจเข้าร่วมให้ข้อมูลกับนักวิจัย จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงานประจำ จำนวน 122 คน แบ่งเป็น 1) ระดับปฏิบัติการ ตำแหน่งพนักงานจำนวน 92 คน ได้แก่ ฝ่ายบุคคล จำนวน 20 คน ฝ่ายการตลาด จำนวน 15 คน ฝ่ายบัญชี จำนวน 12 คน ฝ่ายซ่อมบำรุง จำนวน 10 คน และฝ่ายผลิต จำนวน 35 คน 2) ระดับผู้บริหาร จำนวน 30 คน ได้แก่ หัวหน้าแผนก จำนวน 15 คน ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่าย จำนวน 10 คน ผู้จัดการฝ่าย จำนวน 5 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑอาหารในจังหวัดตรัง ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านคุณภาพของงาน ได้แก่ การสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ ตรงตามเป้าหมายและมาตรฐานที่องค์กรกำหนด การมีผลการปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องตามระเบียบ และได้รับความน่าเชื่อถือ การมีผลการปฏิบัติงานที่สามารถประเมินคุณภาพของงานได้ตามตัวชี้วัด การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มคุณภาพของงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ด้านปริมาณงาน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ปริมาณงานตามมาตรฐาน การวางแผนบริหารจัดการกับปริมาณงานที่เพิ่มมากขึ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด การจัดลำดับความสำคัญของปริมาณงานเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การมีเทคนิคในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลผลิต/ผลลัพธ์ของงานที่เพิ่มมากขึ้น

3) ด้านเวลา ได้แก่ ความสามารถบริหารเวลาในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยมีความยืดหยุ่นและไม่เร่งรีบจนเกินไป การมีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และสอดคล้องกับ

นโยบายขององค์กร และความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย และงานสำเร็จตามกำหนดเวลาทุกครั้งและบางครั้งอาจเร็วกว่ากำหนด ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากขั้นตอนหรือระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้ปฏิบัติงานได้ทันตามกำหนดเวลา

4) ด้านค่าใช้จ่าย ได้แก่ การใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างถูกวิธี และเหมาะสมกับลักษณะงาน การมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย และวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การลดความซ้ำซ้อนของงาน เพื่อช่วยลดทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนระดับการมีส่วนร่วม 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) (จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย, 2558)

ตอนที่ 3 การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามและชี้แจงวัตถุประสงค์พร้อมอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้องให้ผู้ตอบแบบสอบถามทราบ จากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบเพื่อดูความถูกต้องและนับจำนวน แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามด้วยวิธีการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน สำหรับการแปลผล ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

4.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ เปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้การทดสอบแบบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว (One-way ANOVA)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (N=122)

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	86	70.7
ชาย	36	29.3
อายุ		
21-30 ปี	31	25.3
31-40 ปี	16	13.4
41-50 ปี	39	32.0
51-60 ปี	36	29.3
สถานภาพสมรส		
โสด	52	42.7
สมรส	55	45.3
หม้าย/หย่าร้าง	15	12.0
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	26	21.3
อนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	24	20.0
ปริญญาตรี	55	45.3
สูงกว่าปริญญาตรี	17	13.4
ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน		
น้อยกว่า 1 ปี	12	9.3
1-5 ปี	29	24.0
6-10 ปี	24	20.0
มากกว่า 10 ปี	57	46.7

2. ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัด ตรัง ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน กลุ่มธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดตรัง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านคุณภาพของงาน	4.25	0.50	มากที่สุด
2. ด้านค่าใช้จ่าย	4.23	0.51	มากที่สุด
3. ด้านปริมาณงาน	4.22	0.45	มากที่สุด
4. ด้านเวลา	4.21	0.53	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	4.23	0.43	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.23$, $S.D.=0.426$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านคุณภาพของงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ ตรงตามเป้าหมายและมาตรฐานที่องค์กรกำหนด ($\bar{X}=4.45$) การมีผลการปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องตามระเบียบ และได้รับความน่าเชื่อถือ ($\bar{X}=4.33$) และการมีผลการปฏิบัติงานที่สามารถประเมินคุณภาพของงานได้ตามตัวชี้วัด ($\bar{X}=4.30$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มคุณภาพของงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ($\bar{X}=4.05$)

2.2 ด้านปริมาณงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ปริมาณงานตามมาตรฐาน ($\bar{X}=4.53$) การวางแผนบริหารจัดการกับปริมาณงานที่เพิ่มมากขึ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X}=4.45$) และการจัดลำดับความสำคัญของปริมาณงานเพื่อ

ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=4.27$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การมีเทคนิคในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลผลิต/ผลลัพธ์ของงานที่เพิ่มมากขึ้น ($\bar{X}=3.91$)

2.3 ด้านเวลา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ความสามารถบริหารเวลาในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยมีความยืดหยุ่นและไม่เร่งรีบจนเกินไป ($\bar{X}=4.28$) การมีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และสอดคล้องกับนโยบายขององค์กร ($\bar{X}=4.28$) และความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย และงานสำเร็จตามกำหนดเวลาทุกครั้งและบางครั้งอาจเร็วกว่ากำหนด ($\bar{X}=4.25$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากขั้นตอนหรือระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้ปฏิบัติงานได้ทันตามกำหนดเวลา ($\bar{X}=4.00$)

2.4 ด้านค่าใช้จ่าย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างถูกวิธีและเหมาะสมกับลักษณะงาน ($\bar{X}=4.43$) การมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย และวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากร ($\bar{X}=4.27$) และการใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ($\bar{X}=4.25$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การลดความซ้ำซ้อนของงาน เพื่อช่วยลดทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=4.16$)

3. ผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง ในภาพรวม และแยกรายด้าน พบว่า พนักงานที่มีอายุและสถานภาพสมรสต่างกัน มีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เมื่อจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน พบว่า มีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถอภิปรายผลเป็นรายด้านได้ ดังนี้

1.1 ด้านคุณภาพของงาน ประเด็นคุณภาพสำหรับธุรกิจการผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร ถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากที่สุด จึงมีการสร้างเป็นเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่มีการหล่อหลอมให้พนักงานทุกฝ่ายที่มีการตระหนักและให้ความสำคัญกับการใส่ใจคุณภาพของงาน

เป็นหลัก เรียกว่า **วัฒนธรรมคุณภาพ** ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของพนักงานทุกคนในองค์กร โดยต้องการให้เกิดผลงานที่ดี มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ความมุ่งมั่นของพนักงาน 2) วัฒนธรรมการปรับปรุงคุณภาพ 3) การปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง 4) การมีส่วนร่วมของพนักงาน 5) การให้ความสำคัญกับลูกค้า และ 6) การกำกับติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ (ภาวนา กิตติวิมลชัย และ กนกอร สมปราษฎ์, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศรีรัตนา เทพารักษ์ (2562) ที่ได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์กรเน้นคุณภาพที่ส่งผลต่อการวางระบบและกลไกด้านคุณภาพทางการผลิต และการยอมรับที่จะปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพ กรณีศึกษาอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราดิบ ในเขตจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยพบความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมองค์กรเน้นคุณภาพกับระบบและกลไกด้านคุณภาพทางการผลิตว่าส่งผลทางตรงต่อการยอมรับที่จะปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพของโรงงานขนาดเล็ก และโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่

1.2 ด้านปริมาณงาน การพัฒนาเพื่อยกระดับและรักษามาตรฐานการผลิตในธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหาร ถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จทางธุรกิจทั้งภายในประเทศและในระดับนานาชาติ โดยมาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรมอาหารมีหลายเครื่องหมาย อาทิ เครื่องหมาย GMP เครื่องหมาย HACCP มาตรฐานฮาลาล และมาตรฐาน Codex เป็นต้น (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) นอกจากนี้ ยิ่งองค์กรต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ธุรกิจด้านอาหารมีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น จากการขยายตลาดของประเทศคู่แข่งที่ได้เปรียบด้านต้นทุนด้วยแล้ว ดังนั้น การสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อให้พนักงานทุกคนตระหนักและให้ความสำคัญกับมาตรฐานดังกล่าว เพื่อสอดคล้องกับแนวนโยบายขององค์กรจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นหนึ่งในกลยุทธ์การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของธุรกิจอุตสาหกรรมเพื่อความสำเร็จอย่างยั่งยืน (บัณฑิต เลี่ยมสุวรรณค์, 2564)

1.3 ด้านเวลา สำหรับการปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้น การบริหารเวลาถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากหากปราศจากการกำหนดแผนในการปฏิบัติงาน อาจส่งผลต่อขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงานในลำดับต่อไป สำหรับการบริหารเวลานั้นยังส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอีกด้วย ดังนั้น พนักงานทุกระดับจะต้องให้ความสำคัญกับการวางแผนและจัดสรรเวลาในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสมตามวันเวลาที่กำหนด ตลอดจนถึงเกี่ยวข้องกับการควบคุมการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเวลาและ

วัตถุประสงค์ที่กำหนด เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในงานหน้าที่ที่รับผิดชอบนั่นเอง (หัตถุภรณ์ แก่นท้าว, 2564)

1.4 ด้านค่าใช้จ่าย ภายใต้สภาวะการแข่งขันทางธุรกิจของโลกในปัจจุบัน การวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมาย และวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการช่วยให้องค์กรให้เกิดการเติบโตให้กับธุรกิจได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากการลดต้นทุนนั้น เมื่อองค์กรธุรกิจมีต้นทุนที่เพิ่มขึ้นย่อมหมายถึงกำไรที่ลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามหากองค์กรสามารถลดต้นทุนลงได้ นั่นถือเป็นช่องทางหนึ่งของการเพิ่มกำไร (อนุธิดา ประเสริฐศักดิ์, 2554) และยิ่งช่วยในการสร้างความยั่งยืนสำหรับองค์กรธุรกิจได้อย่างมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อธุรกิจกำลังอยู่ในสถานการณ์ที่โลกมีการพลิกผันอย่างรวดเร็วแล้ว การลดต้นทุน ลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับองค์กร โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการบริหารงานในสถานการณ์ดังกล่าวที่มีทั้งภาวะสงครามระหว่างประเทศ โลกยุคบาป การพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม 4.0 ตลอดจนการแปลงข้อมูลไปสู่รูปแบบดิจิทัล เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ ๆ ให้กับองค์กรธุรกิจ โดยถือเป็นประเด็นท้าทายอย่างมากสำหรับฝ่ายบริหารในการจัดการเชิงกลยุทธ์ขององค์กรธุรกิจให้สามารถสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้ (Zachosova, 2023)

2. การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

2.1 ปัจจัยด้านเพศ จากข้อมูลจำนวนประชากรแยกตามเพศและอายุของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2566) ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2566 พบว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนประชากรเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ประมาณเกือบร้อยละ 5 จึงส่งผลให้มีสัดส่วนจำนวนผู้หญิงมากกว่าจำนวนผู้ชายในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน มหาวิทยาลัย ตลอดจนจำนวนบุคลากรในองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยครอบคลุมในหลากหลายสายงานทั้งระดับปฏิบัติการ และระดับบริหาร ดังนั้น ผู้หญิงจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานในองค์กรมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งจากการศึกษาของอาริยา บุญสม (2556) พบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเลือกผู้นำในองค์กรว่า หากในกรณีที่องค์กรประสบความสำเร็จ ผู้ชายจะได้รับการเลือกให้เป็นผู้นำมากกว่าผู้หญิง แต่ในทางตรงกันข้ามหากองค์กรต้องประสบกับภาวะวิกฤต ผู้หญิงจะได้รับการเลือกมากขึ้น และเมื่อพิจารณาแยกรายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสมต่อตำแหน่งผู้นำ ผู้ชายได้คะแนนสูงกว่าผู้หญิง แต่ในด้าน

ความสามารถในการเป็นผู้นำ ผู้ชายและผู้หญิงได้คะแนนไม่ต่างกัน นั้นแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงได้รับการยอมรับในความสามารถเช่นเดียวกัน ลักษณะการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศของ Saint-Michel (2018) ที่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเพศของผู้นำกับการมีภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงว่าผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย และผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงบวกกับเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้หญิงที่มีมากกว่าผู้ชาย (Funk, Jensen, Molina, & Stritch, 2023)

2.2 ปัจจัยด้านระดับการศึกษา สำหรับในธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันกันสูง การศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการส่งผลต่อคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อนำเสนอให้แก่ผู้บริโภคได้ตัดสินใจ ดังนั้น การนำเอาเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ไม่ว่าจะเป็น AI (ปัญญาประดิษฐ์) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เข้ามาช่วยในการทำงาน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้เกิดขึ้นกับธุรกิจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Fauzi, Harits, Danial, & Komariah (2020) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การปรับตัวของธุรกิจอันเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก โดยการสร้างการเป็นองค์กรดิจิทัลให้แก่พนักงานในทุกระดับขององค์กร ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวไม่ได้จำเป็นเฉพาะองค์กรภาคธุรกิจเท่านั้น แต่ในส่วนขององค์กรภาครัฐ ก็ต้องมีการปรับตัวไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล เพื่อจะได้สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรภาคธุรกิจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Podolchak, Dziurakh, Karkovska, Tsygylyk, & Bilous, 2023)

2.3 ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เนื่องจากหากผู้ที่มีอายุงานหรือประสบการณ์ในการดำเนินงานใด ก็จะทำให้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานที่มากกว่าผู้ที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานหรือที่มีอายุงานน้อยกว่า อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล พบว่าส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี ดังนั้น จึงเป็นพนักงานที่อยู่กับองค์กรมาอย่างยาวนาน จึงมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตลอดจนทราบแนวนโยบายต่างๆ ขององค์กร ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับเมรี ทองสาดี (2564) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) แต่ทั้งนี้ เมื่อองค์กรต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน และยากต่อการคาดเดาของโลกยุคบาเน่ได้นั้น องค์กรจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เกิดความยืดหยุ่น พร้อมรับมือและเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ ประสบการณ์การปฏิบัติงานที่ผ่านมามาอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการนำมาประยุกต์ใช้

แต่ไม่สามารถยืนยันได้ถึงความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ นั่นเอง (Evseeva, Evseeva, & Rawat, 2022)

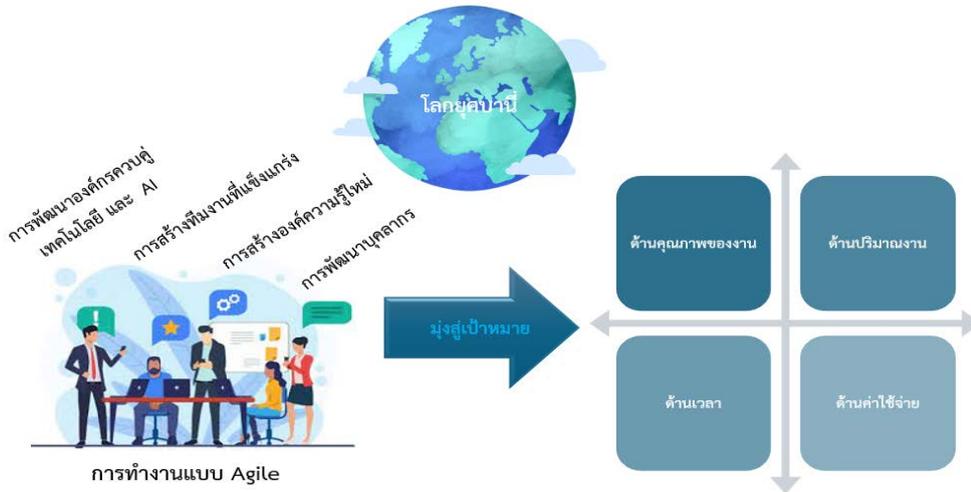
2.4 ปัจจัยด้านอายุ และสถานภาพสมรส ของพนักงานที่แตกต่างกัน มีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรังไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า เนื่องจากการทำงานร่วมกันในองค์กรนั้น ถึงแม้ว่าพนักงานจะมีอายุและสถานภาพสมรสที่ต่างกันนั้น ต่างได้รับการมอบหมายให้ปฏิบัติงานตามกรอบของหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับการมอบหมายในการดำเนินงานเป็นเกณฑ์สำคัญ ดังนั้น พนักงานต่างต้องปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ โลกในปัจจุบันต่างให้ความสำคัญกับความสามารถในการทำงานของแต่ละคนมากกว่าการพิจารณาเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านวัยวุฒิหรือสถานภาพสมรส ซึ่งเป็นเพียงลักษณะส่วนบุคคลเท่านั้น การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของอัครเดช ไม้จันทร์ และ นุจรีย์ แซ่จิว (2560) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา รวมทั้ง สุพัฒน์ ปิ่นหอม และคณะ (2563) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในหน่วยงานวิศวกรรม บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน) สายธุรกิจอาหารสัตว์ แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของพัชรนันท์ ชำมะโน และ วิชากร เสงษฎีกุล (2564) ที่ได้ศึกษาปัจจัยจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท รอยัลแคน อินดัสทรีส์ จำกัด และบริษัท รอยัลฟู้ดส์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งพบว่าพนักงานที่มีอายุเพิ่มขึ้นจะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลง

6. องค์กรความรู้จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า เนื่องจากธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันค่อนข้างรุนแรง ดังนั้น เพื่อให้ธุรกิจสามารถสร้างการเติบโตภายใต้โลกยุคบาบีได้ ธุรกิจจึงต้องมีการนำแนวคิดการทำงานแบบ Agile ซึ่งเป็นการพัฒนาการทำงานโดยมุ่งเน้นการสร้างทีมงานที่มีความแข็งแกร่ง และการพัฒนาบุคลากรให้ร่วมกันสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาคิค้นนวัตกรรม ตลอดจนมีการนำเทคโนโลยีต่างๆ เช่น การใช้เทคโนโลยี AI (ปัญญาประดิษฐ์) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เข้ามาช่วยในการทำงาน เพื่อค้นหาคำตอบสำหรับปัญหาใหม่ที่

เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะ โลกยุคบาบนี้เป็นโลกที่มีแต่ความเปราะบาง ไม่สามารถคาดเดาได้ ดังนั้นองค์กรธุรกิจจะต้องมีเตรียมตัวและปรับองค์กรให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

ภาพที่ 1. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดตรังภายใต้โลกยุคบาบ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 เจ้าของธุรกิจและผู้บริหารขององค์กรธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารควรมีการพัฒนาองค์กรโดยมีการให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดการทำงานที่เน้นลดกระบวนการทำงานที่เป็นขั้นตอนและงานด้านเอกสารลง โดยมุ่งเน้นการสื่อสารในที่มให้มากขึ้น เพื่อร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ งานวิจัยนี้จึงเสนอแนะให้ควรมีการเสริมสร้างการทำงานแบบทีมงาน การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาองค์กรควบคู่เทคโนโลยี และการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อให้องค์กรเกิดความยืดหยุ่นและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคบาบที่เกิดขึ้น

1.2 พนักงานในองค์กรควรมีการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญในการทำงานของตนได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยในครั้งนี้เสนอแนะให้พนักงานควรมีการมุ่งพัฒนาการทำงานให้รวดเร็วขึ้น โดยอาจมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้เพื่อลดเวลาในการทำงานลง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานแยกตามแผนกหรือฝ่าย เพื่อสามารถเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และความแตกต่างของประสิทธิภาพของแต่ละส่วนงานได้อย่างชัดเจน ตลอดจนหาแนวทางและมาตรการในการสร้างพฤติกรรมกรปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพแก่พนักงานเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงานให้ดีขึ้น

2.2 เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาในการปฏิบัติงานของพนักงานร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน (2566). จำนวนประชากรแยกตามเพศและอายุ ปี 2566. สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/StatMIS/#/ReportStat/3>
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). มาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรมอาหาร. สืบค้นจาก <https://www.industry.go.th/th/km/6550>
- จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2558). เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 12(58), 13-24.
- ศุภกร กรบุญตรีทศ. (2566). บทวิเคราะห์แนวโน้มธุรกิจอุตสาหกรรม ปี 2566-2568: อุตสาหกรรมอาหารทะเลแปรรูป. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/food-beverage/processed-seafood/io/processed-seafood-2023-2025>
- บัณฑิต เลี่ยมสุวรรณค์. (2564). กลยุทธ์การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การของธุรกิจอุตสาหกรรม เพื่อความสำเร็จอย่างยั่งยืน. *วารสาร มจร เลย์ ปริทัศน์*, 2(2), 21-32.

- พัชรนันท์ ชำมะโน, และ วิชากร เสงษ์ภูิกุล. (2564). ปัจจัยจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท รอยัลแคนอนอินดัสทรีส์ จำกัด และบริษัท รอยัลฟู้ดส์ จำกัด (มหาชน). *วารสาร Lawarath Social E-Journal*, 3(2), 117-130.
- ภาวนา กิตติวิมลชัย, และ กนกอร สมปราชญ์. (2562). *วัฒนธรรมคุณภาพสถาบันการศึกษา: ในเครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน* (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เมรี ทองสาดี. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ซีพี ออลล์ (มหาชน)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- ศรีลัดดา เทพารักษ์. (2562). *วัฒนธรรมองค์กรเน้นคุณภาพที่ส่งผลต่อการวางระบบและกลไกด้านคุณภาพทางการผลิต และการยอมรับที่จะปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพ กรณีศึกษาอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราดิบ ในเขตจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- สุดารัตน์ สะโดอยู่, และ แสงจิตต์ ไต้แสง. (2565). ปัจจัยในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เอลเลค แอนด์ เอลเทค (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 24(2), 1-10.
- สุพัฒน์ ปิ่นหอม, มณฑิรา ลีลาประชากุล, นิพัทธ์พนธ์ สนิทเหลือ, วิวัฒน์ วรวงษ์, นันทพงศ์ หมิแหละหมั้น, และ เฉลิมชาติ เมฆแดง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในหน่วยงานวิศวกรรม บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน) สายธุรกิจอาหารสัตว์. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 6(2), 520-533.
- หัตถุภรณ์ แก่นท้าว. (2564). การบริหารเวลา : บริหารจัดการอย่างไรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 12(1), 15-24.
- อนุธิดา ประเสริฐศักดิ์. (2554). การลดต้นทุนเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจ. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 17(1), 1-10.
- อัครเดช ไม้จันทร์, และ นุจรีย์ แซ่จิว. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 5(1), 95-121.

- อาริยา บุญสม. (2556). อิทธิพลเชิงสาเหตุของผลงานขององค์การต่อการเลือกผู้นำจากเพศ และการรับรู้ความเหมาะสมของผู้นำ โดยมีลักษณะนิสัยของผู้นำและเพศของผู้นำในอดีตเป็นตัวแปรกำกับ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Evseeva, S., Evseeva, O., & Rawat, P. (2022). Employee development and digitalization in BANI world. *Innovations in digital economy*, 16(1), 253–264. doi:10.1007/978-3-031-14985-6_18
- Fauzi, T. H., Harits, B., Dania, D. M., & Komariah, K. (2020). Adaptive strategies of external environmental effects in digital entrepreneurship in the strategic management perspective. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 9(3), 38-45. doi:10.36941/ajis-2020-0040
- Funk, K. D., Jensen, U. T., Molina, A. L., Jr., & Stritch, J. M. (2023). Does leader gender matter for performance evaluations? Evidence from two experiments. *Public Management Review*, 25(5), 971-989. doi:10.1080/14719037.2021.2000222
- Godoy, M. F. de, & Ribas Filho, D. (2022). Facing the BANI world. *International Journal of Nutrology*, 14(2), 33–45. doi:10.1055/s-0041-1735848
- Nataliia, H., & Olena, M. (2023). The key administrative competencies of managers required for company development in the Bani world. *Innovative and Economics Research Journal*, 11(1), 289-305. doi:10.2478/eoik-2023-0012
- Podolchak, N., Dziurakh, Y., Karkovska, V., Tsygylyk, N., & Bilous, N. (2023). Improvement of professional competencies and personnel competences in the BANI world on the example of civil servants through the development of their emotional intelligence. *Multidisciplinary Science Journal*, 5, 2023ss0513. doi:10.31893/multiscience.2023ss0513
- Saint-Michel, S. (2018). Leader gender stereotypes and transformational leadership: Does leader sex make the difference?. *Management*, 21(3), 944-966. doi:10.3917/mana.213.0944.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.

Zachosova, N. (2023). Management challenges for strategic restoration of financial and economic security of critical infrastructure in the conditions of wars, BANI world, industry 4.0 and digitalization. *Economics, Finance and Management Review*, 16(4), 80-93.

การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน *

Sustainable of Living and Arable Land Management in Conservation Forest

นพตณ ปัญญาวิรัตน์, อภิรมย์ สีดาคำ, และ ประเสริฐ ปอนถิ่น

Nopphadon Panyawiratat, Apirom Sidakham, and Prasert Ponthin

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Chiang Mai Campus

Corresponding Author E-Mail: nopphadon.pan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 3) เพื่อเสนอรูปแบบในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน ได้แก่ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดถึงประชาชนในพื้นที่ บ้านใหม่ล้านนา หมู่ที่ 14 ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ การรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการจัดเวทีประชาคม โดยดำเนินการร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนสภาองค์กรชุมชน องค์กรในพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ วิธีการวิเคราะห์

* ได้รับบทความ: 25 มิถุนายน 2567; แก้ไขบทความ: 8 สิงหาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 14 สิงหาคม 2567

ข้อมูลใช้การพรรณนาความ ประกอบภาพถ่าย บรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านใหม่ล้านนา ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มี 3 ประการ ดังนี้ 1.1) ปัญหา ชาวบ้านถูกจับกุมดำเนินคดีบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ 1.2) การขับเคลื่อนแก้ไขปัญหา ชาวบ้านร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไข ปัญหา 1.3) แนวทางแก้ไข กรมป่าไม้จัดพื้นที่โครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติเป็นพื้นที่รองรับให้แก่ชาวบ้านทำกินและดูแลรักษา 2) แนวทางการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่ามี 8 แนวทาง ดังนี้ 2.1) การประชุมประชาคม 2.2) การสำรวจข้อมูลแปลงที่ดินใหม่ 2.3) การออกแบบบ้านพักอาศัยโดยชาวบ้าน 2.4) การประสานความร่วมมือการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆ 2.5) การปลูกสร้างที่อยู่อาศัย 2.6) การจัดการด้านสาธารณูปโภค 2.7) การจัดการด้านสิทธิในที่ดิน 2.8) การจัดการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) รูปแบบในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน พบว่ามี 3 รูปแบบ ดังนี้ 3.1) รูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วม 3.2) รูปแบบการจัดการโดยชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการและ 3.3) รูปแบบการจัดการโดยภาครัฐ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ที่อยู่อาศัย; ที่ดินทำกิน; พื้นที่ป่าอนุรักษ์

Abstract

This research has three main objectives: 1) to study the management conditions of living and arable land in conservation forest areas, 2) to analyze the management approaches for living and arable land in conservation forest areas, and 3) to propose a sustainable management model for living and arable land in conservation forest areas. This research is qualitative, involving 16 key informants including administrators of the Khuaeng Pao Subdistrict Administrative Organization, Chom Thong District, Chiang Mai Province, and stakeholders, as well

as residents of Baan Mai Lanna, Village No. 14, Khuaeng Pao subdistrict, Chom Thong district, Chiang Mai province. Data collection methods included interviews, participatory observation, and community forums, conducted in collaboration with community leaders, representatives from community organization development institutions, representatives from local administrative organizations, and representatives from community councils. The data was analyzed using descriptive methods, supported by photographs and descriptions of events related to sustainable management approaches for living and arable land in conservation forest areas.

The research findings are as follows: 1) The condition of living and arable land management in the conservation forest area of Baan Mai Lanna, Khuaeng Pao subdistrict, Chom Thong district, Chiang Mai province are as follows: 1.1) Problems: Villagers are being arrested and prosecuted for encroaching on the national reserved forest. 1.2) Problem-solving efforts: Villagers, in cooperation with public networks, are calling on the government to resolve the issues. 1.3) Solutions: The Department of forestry has allocated areas within the project to improve national reserved forests for villagers to farm and protect. 2) Management approaches for living and arable land include eight methods: 2.1) Holding public meetings. 2.2) Conducting new land plot surveys. 2.3) Designing residential houses by villagers. 2.4) Coordinating assistance from various agencies. 2.5) Constructing housing. 2.6) Managing public utilities. 2.7) Managing land rights. 2.8) Managing the development of quality of life. 3) Sustainable management models for living and arable land in conservation forest areas include three models: 3.1) Participatory management by establishing a joint committee. 3.2) Community-based management, with community participation in the management process. 3.3) Government-led management.

Keywords: management; living; arable land; conservation forest areas

1. บทนำ

ปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญ ถือเป็นวาระเร่งด่วนแห่งชาติของรัฐบาลเกือบทุกสมัย กระนั้นสถานการณ์ของปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขให้คลี่คลายไปได้โดยสิ้นเชิง ดังสังเกตได้จากการรวมตัวกันเป็นขบวนการเคลื่อนไหวจากภาคประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ประสบปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ผู้สูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่นายทุน ได้พยายามรวมตัวกันต่อร้องเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เป็นรูปธรรมมากขึ้น บางกลุ่มเมื่อรวมตัวกันแล้วยังพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มไปสู่การบริหารจัดการปัญหาด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งรบกวนการช่วยเหลือจากภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ปัญหาต่างๆ ก็ยังไม่สามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยง่าย อีกทั้งสถานการณ์ของปัญหาก็กลับยิ่งทวีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้นด้วย

แนวทางการแก้ปัญหาของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ยังคงมีทิศทางการแก้ไขปัญหาไม่ต่างจากเดิมมากนัก ดังปรากฏข่าวเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ เมื่อวันที่ 10 พ.ย. 2557 รายงานผลการประชุมของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติครั้งที่ 1 ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีมติแต่งตั้งอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน 3 ด้าน ได้แก่ 1) อนุกรรมการจัดหาที่ดิน ที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน มีหน้าที่จัดหาที่ดินให้คนยากจนทำกิน 2) อนุกรรมการจัดที่ดิน ที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน มีหน้าที่จัดคนลงพื้นที่หลังจากคณะที่ 1 จัดหาพื้นที่แล้ว 3) อนุกรรมการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน มีหน้าที่ในการพิจารณาว่าพื้นที่ใดควรจะทาอาชีพอะไรจึงจะเหมาะสม และทำหน้าที่จัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยจะไม่มอบให้เป็นสิทธิรายบุคคล แต่จะมีการจัดหาระบบใหม่ เช่น การใช้ระบบสหกรณ์หรือระบบอื่นจะเห็นได้ว่ารูปแบบการแก้ปัญหาคือการถือครองที่ดินที่ผ่านมาของสังคมไทย ยังไม่สามารถก้าวข้ามการปฏิรูปที่ดินด้วยวิธีดำเนินการนำที่ดินมาจัดสรรให้แก่เกษตรกรบางกลุ่มบางพื้นที่ ซึ่งมีความยากไร้และมีปัญหาเร่งด่วนเท่านั้น (อารีวรรณ คู่สันเทียะ, 2557, น. 1) อีกทั้งในทางปฏิบัติ การดำเนินงานตามขั้นตอนของภาครัฐที่มีระเบียบขั้นตอนมาก อาจทำให้การสนองนโยบายไม่เป็นไปอย่างรวดเร็วและทันที่ส่งผลให้ขบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนเอง จึงค่อยๆ ก่อตัว เรียนรู้ และพัฒนารูปแบบของกลุ่ม ตลอดจนวิธีการจัดการปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งรัฐบาลควรให้ความสนใจ ใส่ใจ และพิจารณาให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล และเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติด้านการเสริมสร้างพลังทางสังคม เดิมสำนักจัดการที่ดินของรัฐ ได้จัดทำหนังสือ เรื่อง กระบวนการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานตามกระบวนการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในทุกประเภทที่ดิน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนใช้เป็นแนวทางปรับใช้เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน ในที่ดินสาธารณประโยชน์ในรูปแบบแปลงรวม ซึ่งเป็นภารกิจหลักของกรมที่ดิน และปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2562 มีผลยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2557 ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2561 มีมติให้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับเจตนารมณ์หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการตามโครงการดังกล่าวให้ชัดเจน และถูกต้องตรงกันด้วย (กองฝึกอบรม สำนักจัดการที่ดินของรัฐ, 2563) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืนนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ศึกษาและวิเคราะห์แนวทางในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน และเสนอรูปแบบในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เป็นรูปธรรม

ประเด็นในพื้นที่กรณีศึกษา ชาวบ้านใหม่ล้านนา (เดิมชื่อบ้านพรสวรรค์) หมู่ที่ 14 ตำบลช่วงเปา อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการที่ดินของภาครัฐด้วยการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดทับซ้อนกับที่ดินซึ่งเป็นที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชน ส่งผลให้ประชาชนที่ทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ทับซ้อนต้องกลายเป็นบุคคลที่อยู่อาศัยและทำกินอย่างผิดกฎหมายในที่ดินของรัฐทั้งๆ ที่ได้ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อน ที่ภาครัฐจะเข้ามาบริหารจัดการที่ดินและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนเพราะไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติ รวมทั้งถูกจับกุมดำเนินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา จึงนำไปสู่การรวมตัวกันเป็นกลุ่มภาคประชาชนที่ขับเคลื่อนไปสู่การจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐลงมามีดำเนินการแก้ไขปัญหา

จากการบริหารจัดการที่ดิน แต่ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมและนำไปสู่ความยั่งยืนในการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่ได้ ประกอบกับการดำเนินการของภาครัฐมุ่งบังคับใช้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหามาจากการบริหารจัดการที่ดินซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของประชาชน องค์กรชุมชนและเครือข่าย องค์กรชุมชนในพื้นที่ ตลอดจนยังขาดการคำนึงถึงบริบทของพื้นที่และประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งถิ่นฐานและชุมชน จึงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากการบริหารจัดการที่ดินได้อย่างเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การเกิดปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชน (วิวัฒน์ ฤทธิมา, วิลาสินี ธนพิทักษ์, และ อานุช ศิริรัฐนิคม, 2564)

ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหามาจากการบริหารจัดการที่ดินทำกินและแก้ไขปัญหามาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างยั่งยืนนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงสภาพของการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เพื่อแก้ไขปัญหามาที่ดินทำกิน วิเคราะห์แนวทางในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน และเสนอรูปแบบแก้ไขปัญหามาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
3. เพื่อเสนอรูปแบบในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. กลุ่มประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนหมู่บ้านใหม่ล้านนา หมู่ที่ 14 ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด 54 ครัวเรือน จำนวน 194 คน โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงจากตัวแทนภาครัฐ ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มราษฎร ทั้งหมด จำนวน 16 คน

3. เครื่องมือการวิจัย การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวិเคราะห์ และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ รายงาน การประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน บ้านใหม่ล้านนา หมู่ที่ 14 ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวิธีการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ 2) การจัดเวทีประชาคม 3) การสังเกต ดังนั้น จึงมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ (Interview Guideline) และการจัดเวทีประชาคม (Focus Groups)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 การลงพื้นที่ในชุมชนบ้านใหม่ล้านนา หมู่ที่ 14 ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มประชาชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนสภาองค์กรชุมชน องค์กรในพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

4.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกต พฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ประชาชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนสภาองค์กรชุมชน องค์กรในพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

4.3 การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับประชาชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนสภาองค์กรชุมชน องค์กรในพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

4.4 การจัดเวทีประชาคม (Focus Group) ร่วมกับประชาชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนสภาองค์กรชุมชน องค์กรในพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

เพื่อให้ได้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด แนวทาง กระบวนการ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อเชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยตามประเด็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ของหมู่บ้านใหม่ล้านนา ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีปัญหาและความต้องการดังต่อไปนี้

1.1 การบริหารจัดการที่ดิน

1.1.1 ข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ การใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อาจเกิดข้อขัดแย้งระหว่างคนในหมู่บ้านใหม่และเจ้าของที่ดินหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ท้องถิ่น เนื่องจากการใช้ที่ดินอาจมีผลกระทบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

1.1.2 ขาดความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง บางครั้งคนในหมู่บ้านอาจไม่มีความเข้าใจเพียงพอเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งอาจส่งผลให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการใช้ที่ดิน

1.2 การบริหารจัดการที่อยู่อาศัย

1.2.1 ขาดแคลนของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน หมู่บ้านใหม่ล้านนาอาจขาดแคลนในสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น การเข้าถึงถนน น้ำประปา และไฟฟ้า ซึ่งอาจส่งผลให้มีความไม่สะดวกในการใช้ชีวิตประจำวัน

1.2.2 ปัญหาสุขภาพและอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การเข้าถึงบริการสุขภาพและการรักษาพยาบาลอาจมีความยากลำบากในบางพื้นที่ที่ห่างไกลจากสถานบริการ ซึ่งอาจทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของประชากร

1.3 ความต้องการ

1.3.1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งในทางภูมิปัญญา ความเข้มแข็งในทางภูมิปัญญาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ประชากรเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการใช้ที่ดินและการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

1.3.2 การพัฒนาพื้นที่ที่ดินให้มีความยั่งยืน การพัฒนาที่ดินให้มีความยั่งยืนและไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืนสำหรับหมู่บ้านใหม่ล้านนา

ด้วยการรับรู้และการแก้ไขปัญหาที่แท้จริงของการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับการพัฒนาที่ดินและชุมชนในระยะยาวในอนาคต โดยคำแนะนำและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการร่วมมือกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหาเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการนี้ด้วย

1.4 สรุปสภาพของการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านใหม่ล้านนา ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1.4.1 ปัญหา ชาวบ้านชุมชนบ้านพรสวรรค์ถูกจับกุมดำเนินคดีบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2539

1.4.2 การขับเคลื่อนแก้ไขปัญหา ชาวบ้านร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชนในนามสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 มอบหมายให้ป่าไม้ 1 (จังหวัดเชียงใหม่) หาพื้นที่รองรับแก่ผู้ถูกบังคับคดีชุมชนบ้านพรสวรรค์ติดตามการแก้ไขปัญหา จนได้มีการสำรวจเพื่อหาพื้นที่รองรับ

1.4.3 แนวทางแก้ไข กรมป่าไม้จัดพื้นที่โครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติป่าจอมทอง 2 ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จัดหาพื้นที่รองรับให้แก่ชาวบ้านชุมชนบ้านพรสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลช่วงเปา จำนวน 81 ไร่ ซึ่งกรมป่าไม้ พิจารณาแล้วเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าว ราษฎรได้มีการดูแลรักษาไว้จนถึงปัจจุบัน เห็นควรจัดไว้เป็นพื้นที่รองรับราษฎรได้

ผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ ชาวบ้านชุมชนบ้านพรสวรรค์มีพื้นที่รองรับสำหรับทำกิน ดังนั้นโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีส่วนร่วม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา จากความร่วมมือขององค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ ชาวบ้านชุมชนบ้านพรสวรรค์ ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกบังคับคดี ให้ย้ายออกจากพื้นที่ มีพื้นที่รองรับ คือ ชุมชนบ้านใหม่ล้านนา 47 แปลง จำนวน

71 ไร่-3 งาน-64 ตารางวา รวมพื้นที่การแก้ไขปัญหาราษฎร 81 ไร่ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน พัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการนี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน โดยความร่วมมือของทุกภาคส่วน และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. แนวทางในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีแนวทางดังนี้

2.1. การประชุมประชาชาติ จัดประชุมประชาชนในพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จัดตั้งคณะกรรมการประชาชนเพื่อร่วมบริหารจัดการ กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินงาน

2.2. การสำรวจข้อมูลแปลงที่ดินใหม่ สำรวจข้อมูลแปลงที่ดินที่อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตรวจสอบข้อมูล สิทธิ และความถูกต้องของเอกสาร จัดทำแผนที่แปลงที่ดิน

2.3. การออกแบบบ้านพักอาศัยโดยชาวบ้าน ส่งเสริมการออกแบบบ้านที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ คำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชาติ และความยั่งยืน สนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยี

2.4. การประสานความร่วมมือการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆ ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ ระดมทุน สนับสนุนวัสดุก่อสร้างและทรัพยากร สนับสนุนเงินทุนและสินเชื่อ

2.5. การปลูกสร้างที่อยู่อาศัย กำหนดมาตรฐานและข้อกำหนดการก่อสร้างควบคุมดูแลการก่อสร้างให้เป็นไปตามมาตรฐาน ส่งเสริมการก่อสร้างที่ปลอดภัย ยั่งยืน และกลมกลืนกับธรรมชาติ

2.6. การจัดการด้านสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เข้าถึงระบบไฟฟ้า น้ำประปา และระบบสื่อสาร สนับสนุนเทคโนโลยีพลังงานทางเลือก

2.7. การจัดการด้านสิทธิที่ดิน เช่น ทะเบียนบ้าน ออกเอกสารสิทธิในที่ดินให้แก่ผู้ครอบครอง จัดทำทะเบียนบ้านและข้อมูลประชากร สนับสนุนระบบการพัฒนาที่ดินทำกินรวมของชุมชน

2.8. การจัดการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการศึกษา อาชีพ และรายได้ พัฒนาระบบสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวิถีชีวิต

ฉะนั้น แนวทางในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาที่ยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการยกระดับคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ตาม แนวทางเหล่านี้เป็นเพียงแนวทางเบื้องต้น จำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และความต้องการของประชาชน ต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด ต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และต้องมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3. รูปแบบในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน พบว่า

3.1. รูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชน ร่วมกันกำหนดแผนและแนวทางการจัดการที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบและข้อตกลงในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า และร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินการ

การบริหารจัดการที่ดินของรัฐต่อการส่งเสริมที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้ประสบความสำเร็จนั้นคือ การบริหารจัดการที่ดินของรัฐต้องมีการดำเนินนโยบายด้านที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในรูปแบบของคณะกรรมการหรือการจัดตั้งศูนย์บริการร่วมเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการจัดการที่ดินเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าสามารถแก้ไขปัญหาให้ทันต่อสถานการณ์ อีกทั้งองค์ประกอบที่มีผลต่อการส่งเสริมแนวทางการจัดการที่ดินของรัฐคือการทำงานในลักษณะการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้เกิดกลไกการพัฒนาโดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการทำงานของชุมชน ทำให้เกิดการจับความสัมพันธ์ในแนวราบเชื่อมโยงกับหน่วยงานและประเด็นงานต่าง ๆ ในพื้นที่เกี่ยวข้องเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายจะใช้ให้การดำเนินการมีผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

3.2. รูปแบบการจัดการโดยชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กำหนดกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติ ควบคุมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ สนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ พัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

การส่งเสริมให้ชุมชนจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของตนเอง ซึ่งการกำหนดนโยบายมีผลต่อการส่งเสริมแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย เพราะหากมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนย่อมส่งผลต่อการดำเนินโครงการหรือการแก้ไข

ปัญหาได้ดี และการวางแผนนโยบายที่ดีจะส่งผลต่อความสำเร็จเนื่องจากกำหนดนโยบายที่ดีจะส่งผลต่อการจัดการและความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาทุกเรื่อง รวมถึงเรื่องการจัดการปัญหาที่ดินทำกิน และการทำนโยบายเสมือนเป็นการนำทางเพื่อการแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งการวางแผนควรมีการทำแผนระยะสั้นและแผนระยะยาวเพื่อวางแผนทางด้านนโยบายการแก้ไขปัญหาที่ดิน

3.3. รูปแบบการจัดการโดยภาครัฐ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ออกกฎหมายและข้อบังคับ ควบคุมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ สนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและบริการ

การบริหารจัดการของรัฐที่มีผลต่อแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยจะเกิดความสำเร็จได้ หากรัฐมีการบริหารจัดการที่ดีมีการกำหนดนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจนโดยมีองค์ประกอบด้านกฎหมายและมาตรฐานการบริหารจัดการแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของรัฐที่จะประสบความสำเร็จเพื่อสร้างบรรทัดฐานในการบริหารจัดการในการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย หากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้ระเบียบ กฎหมายที่มีอยู่ในการแก้ไขก็จะเกิดความสำเร็จ และการมีส่วนร่วมในการผลักดันการดำเนินการต่าง ๆ การสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐกับชาวบ้านในพื้นที่ได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านใหม่ล้านนา ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสภาพปัญหาเกิดจากการบุกรุก ความไม่เข้าใจของผู้บุกรุก จนเกิดการขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับ เขมจิรา มีสุวรรณ และคณะ (2560) ในเรื่องของความขัดแย้งสิทธิการครอบครองที่ดินระหว่างกลุ่มชาวบ้านในชุมชนวัดคุณหญิงสัมพันธ์กับคูกรณี สามารถสรุปได้ดังนี้ สภาพปัญหาความขัดแย้งทางข้อมูลเกิดจากความสงสัยและความไม่ชัดเจนในการถือครอบครองที่ดิน โดยทั้งสองฝ่ายมีเอกสารสิทธิการครอบครองที่ดินจากสำนักงานที่ดินเดียวกัน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันอันเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งในการตีความข้อมูลนี้ ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์เกิดจากการแข่งขันศักดิ์ศรีในการพิสูจน์เอกสารสิทธิอย่างชัดเจนเพื่อครอบครองที่ดิน ซึ่งส่งผลให้เกิดการขัดแย้งระหว่างวัดและชาวบ้าน แนวทางการจัดการ แนะนำให้ใช้วิธีการจัดการแบบสันติวิธี เช่น เจรจาไกล่เกลี่ย โดยใช้คนกลางและการฟ้องร้องทางกฎหมาย เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความสันติสุขในชุมชน เสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการจัดการที่สาธารณประโยชน์

เพื่อให้มีการบังคับใช้และสนับสนุนการดำเนินงานที่มีความยุติธรรมและเป็นระบบ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยการมีตัวแทนจากส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และองค์กรชุมชน และจากงานศึกษาของ สุจารีย์ วิชัยดิษฐ์ (2560) ในเรื่องของที่ดิน สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์หนองพลับ ได้แนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้ การปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องในการจัดการที่ดินที่สาธารณประโยชน์ เพื่อให้มีการบังคับใช้และสนับสนุนการดำเนินงานที่มีความยุติธรรมและเป็นระบบ การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ทุกฝ่ายในกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยการจัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะเรื่อง จากงานศึกษาของ ดร.ณศักดิ์ ตติยะลาภะ และ เจตต์จ คชฤทธิ์ (2560) ในเรื่องของการจัดการในชุมชนอาศัยการทำงาน แบบรวมกลุ่ม ชุมชนมีแกนนำและคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม มีการสอดประสานกับนโยบายภาครัฐและได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจาก องค์กรภาคีเครือข่าย มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบระเบียบและการรวบรวมสมาชิกเข้าสู่ สหกรณ์เคหสถาน และจากการศึกษาของ ธนกฤต ลาภธนโรจน (2562) ในเรื่องของการจัดการ พื้นที่ดังกล่าว ได้แนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้ การใช้มาตรการทางกฎหมายและภาษีในการจำกัดสิทธิการถือครองที่ดินเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน การใช้มาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ เพื่อจำกัดสิทธิการถือครองที่ดิน และการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ และแนวโน้มในการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากงานศึกษาของ อารุณ วงศ์รีแก้ว, ประเสริฐ ทัศนศิริ, สุจิต จงประเสริฐ, และ วัลลภ นาคบัว (2563) ในเรื่องของปัญหาการถือครองที่ดินในประเทศไทย พบว่า ปัญหาการถือครองที่ดินมีพื้นฐานมาจากการถือครองตามกฎหมายที่ไม่มีการบังคับใช้และมีความไม่เท่าเทียมกัน การใช้มาตรการทางกฎหมายและภาษีเพื่อจำกัดสิทธิการถือครองที่ดินเป็นที่ต้องการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน

2. แนวทางการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของ องค์กรบริหารส่วนตำบลขวงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีแนวทางอยู่ 8 แนวทางซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรรเสริญ ทองสมนึก (2542) พบว่า ชุมชนบ้านทรายทอง สามารถแก้ปัญหาวิกฤตน้ำจากการบุกรุกทำลายป่า โดยอาศัยระบบเครือข่ายทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการป่าชุมชนชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน เช่นเดียวกับ นรินทร์ ประทวนชัย (2543) พบว่า ชุมชนบ้านป่าโป่งผาใช้จารีตประเพณีและความเชื่อในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในขั้นตอนการกันหาปัญหา วางแผน และลงทุน แต่มี

ส่วนร่วมน้อยในขั้นตอนการติดตามประเมินผล และผลการศึกษาของ สมชัย แก้วทอง (2544) พบว่า โครงการอพยพชาวเขาบ้านวังใหม่มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โครงการมีผลในทางบวกต่อคุณภาพชีวิต แต่ส่งผลลบต่อสิ่งแวดล้อม และงานศึกษาของ จิตตานันท์ ดิกุล, ดารณี คำสวัสดิ์, จุไรรัตน์ พุ่มโพธิ์สุวรรณ, และ อนุรักษ์ เพยกลาง (2559) พบว่า ปัจจัยสำคัญ 6 ด้านที่มีผลต่อความสำเร็จของศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทาง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้แก่ คน เงิน การบริหารจัดการ วัสดุ/ครุภัณฑ์ การประสานงาน และการประเมินผลงาน แนวทางการบริหารจัดการงบประมาณ 6 ด้าน ได้แก่ การใช้จ่ายด้านบุคลากร สิ่งก่อสร้าง วัสดุ/ครุภัณฑ์ การวิจัย การตีพิมพ์ การสร้างเครือข่าย และการจัดตั้งสถาบันวิจัย ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา คือ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอนของการจัดการทรัพยากร โครงการพัฒนาควรคำนึงถึงผลกระทบทั้งทางสังคมและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการที่ดีต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ทั้งคน เงิน และระบบ

3. รูปแบบในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน พบว่า มีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรพล หาญเมือง (2563) ที่ได้ระบุถึงปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินและขาดความชัดเจนของสิทธิ์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ ทำให้เกิดความขัดแย้งและความร่วมมือในการจัดการที่ดิน เขาแนะนำให้มีการกำหนดมาตรการด้านกฎหมายและการกำกับดูแลให้มีความชัดเจน เพื่อลดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดิน ส่วนงานศึกษาของ ธนาศิลป์ เสี้ยวทอง (2553) พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการที่ดินมีความสำคัญ และตัวแปรต่างๆ เช่น ความพึงพอใจของประชาชน การส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ และการสื่อสารมีอิทธิพลในการส่งเสริมความร่วมมือ และงานศึกษาของ กฤษณากรณ์ ยุงทอง (2555) ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นมีความสำคัญ โดยมีการแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ และการดำเนินการ และงานศึกษาของ วรินทร์ นาสมใจ (2556) ชี้ให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่สาธารณะ เช่น การแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการแบ่งแผนพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเช่นเดียวกับงานศึกษาของ นุกูล โปรยเงิน (2550) เน้นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่สาธารณะบริเวณลำน้ำ และวิจัยพบว่าประชาชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการบริหารจัดการ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของหมู่บ้านใหม่ล้านนา ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปองค์ความรู้ ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 1. การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย “การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน” สรุปได้ดังนี้

การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในหมู่บ้านใหม่ล้านนา ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่มีการแสดงออกเป็น 3 ประการหลัก ดังนี้ : 1) ปัญหาที่ชาวบ้านต้องเผชิญคือการถูกจับกุมและดำเนินคดีเนื่องจากการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ 2) ชุมชนและเครือข่าย

ภาคประชาชนต้องการรัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ 3) กรมป่าไม้มีแผนการปรับปรุงพื้นที่ป่าสงวน เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชุมชน.

การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา จัดเป็น 8 แนวทาง: 1) ประชุมประชาคม 2) สำรวจข้อมูลแปลงที่ดินใหม่ 3) ออกแบบบ้านพักอาศัยโดยชุมชน 4) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ 5) ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย 6) จัดการสาธารณูปโภค 7) จัดการสิทธิในที่ดิน 8) พัฒนาคุณภาพชีวิต

สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืนมี 3 แบบ: 1) การจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชน 2) การจัดการโดยชุมชน 3) การจัดการโดยภาครัฐ ฉะนั้นการบริหารจัดการนี้เน้นการมีส่วนร่วมและความยั่งยืนในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของพื้นที่นี้ด้วยกัน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน สนับสนุนกลไกการมีส่วนร่วม เช่น เวทีสาธารณะ การประชุมประชาคม รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชน

1.2 การจัดการพื้นที่ โดยกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างชัดเจน แบ่งพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นโซนต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ กำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับในการใช้ประโยชน์พื้นที่ สนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้

1.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและบริการพื้นฐาน ส่งเสริมอาชีพและรายได้ พัฒนาการศึกษาด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.4 การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่า ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดอย่างเฉียบขาด

1.5 การให้ความรู้ ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมาย ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการพื้นที่ สนับสนุนการศึกษาและฝึกอบรม และส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่านุรักษ์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่านุรักษ์ วิเคราะห์ประสิทธิภาพ ข้อดี ข้อเสีย ของรูปแบบต่างๆ สรุปบทเรียน learned และแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด

2.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ เช่น ลักษณะพื้นที่ วิถีชีวิต วัฒนธรรม กฎหมาย กับรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ พัฒนารอบแนวคิดและเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์

2.3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ป่านุรักษ์ พัฒนาโมเดลเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การรักษาสอดคล้องระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์

2.4 การศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากรูปแบบการบริหารจัดการต่างๆ พัฒนามาตรการลดผลกระทบ และส่งเสริมการฟื้นฟูป่าไม้และระบบนิเวศ

2.5 การศึกษาเชิงนโยบายและกฎหมาย ศึกษาบทบาทของนโยบายและกฎหมาย พัฒนาแนวทางการปรับปรุงนโยบายและกฎหมาย และส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎาภรณ์ ยุงทอง. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเทศบาลตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์: กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลตำบลนางั่ว* (รายงานวิจัย). เพชรบูรณ์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเพชรบูรณ์.

- เขมจิรา มีสุวรรณ, ชมพูนุท ป้อมป้องศึก, ช่อทิพย์ บรมธนรัตน์, ธาณี ฉัตรนภารัตน์, ดำรงเดช รัตน์โชติชัยสกุล, ภาวิชัยกันธพร มงคลชาติ,...จิตติ ลาภอนันต์. (2560). *ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งสิทธิการครอบครองที่ดิน: กรณีศึกษาชุมชนวัดคุมหึงล้มเงิน อำเภอลองหลวงจังหวัดปทุมธานี* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- จิตตานันท์ ตีกุล, ดารณี คำสวัสดิ์, จุไรรัตน์ พุ่มโพธิ์สุวรรณ, และ อนูรักษ์ เพยกลาง. (2559). *รูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมของศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทาง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี* (รายงานวิจัย). นครราชสีมา: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ดร.ณศศักดิ์ ตติยะลาภะ, และ เจตต์จ คชฤทธิ์ (2560). การจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน: กรณีศึกษา ตำบลพีชอุดม อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 12(2), 229-311.
- ธนภุต ลาภธนโรจน. (2562). *การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). การจัดการสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธนาศิลป์ เสี่ยวทอง. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน: กรณีศึกษา อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นรินทร์ ประทวนชัย. (2543). *การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบนพื้นที่สูงบ้านโปงผา อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นุกูล โปรยเงิน. (2550). *การจัดการพื้นที่สาธารณะโดยชุมชนบริเวณลำน้ำแม่ลา จังหวัดสิงห์บุรี* (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พชรพล หาญเมือง. (2563). *การสร้างความร่วมมือในการจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์: กรณีศึกษา โคกหนองลิม อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วรินทร์ นาสมใจ. (2556). *แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะป่าโคกหนองข่า อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

- วิวัฒน์ ฤทธิมา, วิลาสินี ธนพิทักษ์, และ อานูช ศีรีรัฐนิคม. (2564). การบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดพัทลุง. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา*, 15(1), 29-21.
- สมชัย แก้วทอง. (2544). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายในชุมชนอันเนื่องมาจากโครงการอพยพชาวเขา: กรณีศึกษากำนันวังใหม่ อำเภอวังเหนือจังหวัดลำปาง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สรเสริญ ทองสมนึก. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สำนักจัดการที่ดินของรัฐ กองฝึกอบรม. (2563). *แนวทางการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน: ที่สาธารณประโยชน์*. กรุงเทพฯ: กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย.
- สุจารีย์ วิชัยดิษฐ์. (2565). การจัดการความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์หนองพลับ ตำบลพรุไทย อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 2(1), 240-259.
- อารีวรรณ คุณันเทียะ. (2557). *ภาวะหนี้สินกับการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อย กรณีศึกษาสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) จังหวัดอ่างทอง (รายงานวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- อารุณ วงศรีแก้ว, ประเสริฐ ตันศิริ, สุจิต จงประเสริฐ, และ วัลลภ นาคบัว. (2563). การจำกัดสิทธิการถือครองที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน: ศึกษาขอบเขตและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. *วารสารดุซมิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 10(3), 758-772.

แนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงกีฬา:
กรณีศึกษา บุรีรัมย์โมเดล *

Development Approach Toward Sport Tourism City:
A Case of Buriram Model

จินตนา แผลงผึ่ง และ ไพโรจน์ ภัทรนรากุล

Jintanar Malangphueng and Pairote Pathranarakul

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Public Administration,

National Institute of Development Administration

Corresponding Author E-mail: jintanar.mal@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการใช้บุรีรัมย์โมเดลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ศึกษาสภาพปัจจุบันและผลกระทบต่อการพัฒนาจังหวัด และศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จและแนวทางการขยายผลบุรีรัมย์โมเดลในพื้นที่อื่น ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีตัวแทนผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ รวมทั้งสิ้น 20 ท่าน

ผลการศึกษา พบว่า พัฒนาการการนำกีฬาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยการใช้บุรีรัมย์โมเดล สามารถแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ การริเริ่มการเปลี่ยนแปลง การผลักดันให้เกิดความร่วมมือ และการประสบความสำเร็จในระดับสากล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาจังหวัดและเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป ปัจจัยแห่งความสำเร็จคือความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน

* ได้รับบทความ: 30 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 22 เมษายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2567

และประชาสังคมในพื้นที่ การจัดกิจกรรมงานอีเว้นท์ให้โดดเด่น สิ่งอำนวยความสะดวกและ
สาธารณูปโภคที่ปลอดภัย การสร้างจุดแลนด์มาร์กและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงกีฬา; การจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่;
ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง; บุริรัมย์โมเดล

Abstract

The objective of this paper are to study the development approach toward sport tourism by utilizing the Buriram model, the advantages and consequences in enhancing development the province, and key success factors of accomplishment, and an expansion of the Buriram model in other areas. Based on qualitative method, an in-depth interview was conducted covers they stakeholder them public, private, civil society sectors, and academician with a total of 20 informants.

The results of the study found that development approach toward the evolution of bringing about sport tourism by utilizing the Buriram model can be divided into 3 periods, starting with 1) initiating change, 2) changing and pushing forward for cooperation, and 3) an international accomplishment. Advantages and consequences arise from the Buriram model in enhancing development of the province, inducing political, tourism, economic, social and cultural dimensions. Key success factors among other are collaboration among all concerned parties outstanding activities and events, safe facilities and utilities, and generating landmarks and connecting tourist attractions within the province.

Keywords: sport tourism; New Public Governance (NPG); transformational leadership; Buriram model

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) เป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ การท่องเที่ยวเชิงกีฬานั้นมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป มีความหลากหลายและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้หลายกลุ่ม เนื่องจากมีความครอบคลุมทั้งด้านการท่องเที่ยวและด้านกีฬา สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การติดตามชมกีฬาในมหกรรมการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ 2) การเดินทางมาเพื่อเล่นกีฬาชนิดต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560; Bull & Weed, 1999; Hall 1992) สอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560- 2564) ถือได้ว่าเป็นกลไกและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการกีฬา และนันทนาการ สร้างความสามัคคี พัฒนาสุขภาพคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความภาคภูมิใจของคนในชาติ ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) และจัดตั้งเมืองกีฬา (Sport City) เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการกีฬาของภูมิภาค โดยการพัฒนาการกีฬาก่อให้เกิดการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ด้านอุตสาหกรรมกีฬาของประเทศไทยมีผลประกอบการรวมในปี พ.ศ. 2564 การท่องเที่ยวเชิงกีฬาสามารถสร้างรายได้ 62,700 ล้านบาท มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศกว่า 12 ล้านคน ที่เข้าร่วมกิจกรรมชมหรือเล่นกีฬาในประเทศไทย (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ทั้งนี้ จากการศึกษาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ พบว่า กีฬาแต่ละชนิดมีส่วนขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในสัดส่วนที่ต่างกัน โดยเฉพาะกีฬาที่ได้รับความนิยม เช่น ฟุตบอล วิ่งมาราธอน มีส่วนขับเคลื่อนให้เกิดการกระจายรายได้ในส่วนภูมิภาคอย่างชัดเจน

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพัฒนาแบบก้าวกระโดดจากการพัฒนาการกีฬาทำให้เกิดการท่องเที่ยว ซึ่งหากย้อนไปเมื่อ 10 ปีก่อน จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองเล็ก ๆ ที่ไม่ได้เป็นที่รู้จัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เพียงแหล่งโบราณสถานศิลปะอารยธรรมขอมโบราณ และยังคงจัดอันดับของจังหวัดที่ยากจนที่สุดและเกิดภาวะภัยแล้งอย่างหนัก การพัฒนายังค่อยข้างเติบโตช้ากว่าจังหวัดอื่น ๆ จากจังหวัดที่มีรายได้และการเจริญเติบโตทาง

เศรษฐกิจจริงทำยของประเทศ ในปัจจุบันการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา ได้แก่ สนามฟุตบอลช้างอารีนา (เดิมคือสนามฟุตบอลไอโมบาย) สนามแข่งรถช้างอินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต เป็นสนามระดับมาตรฐานโลก (สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์, 2560) เป็นผลจากการริเริ่ม แนวความคิดในการพัฒนาจังหวัดผ่านกีฬาฟุตบอล เพื่อสร้างจุดแข็งให้จังหวัดบุรีรัมย์เติบโตทาง เศรษฐกิจเป็นไปอย่างก้าวกระโดดจนเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั่วโลก ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ด้าน การบริหารและพัฒนาที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประเทศไทย เป็นที่รู้จักในชื่อ “บุรีรัมย์โมเดล” ซึ่งถูกยกย่องสำคัญในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยนำรูปแบบการบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาที่มีลักษณะที่ตรงกับแนวทางการบริหารกิจการสาธารณะที่รู้จักกันชื่อ “การจัดการ ความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่” (New Public Governance) ในวิจัยนี้จะนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็น ว่า แนวทางการบริหารและการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ การจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่หรือไม่อย่างไร โดยมุ่งศึกษา ในประเด็นแนวคิดและ การวิวัฒนาการการนำกีฬาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดบุรีรัมย์ ประโยชน์และ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความสำเร็จและการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งการต่อยอดเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยวด้วยกีฬาให้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้บุรีรัมย์โมเดลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและผลกระทบของบุรีรัมย์โมเดลต่อการพัฒนาจังหวัด
3. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จและการประยุกต์ใช้บุรีรัมย์โมเดลในการพัฒนาพื้นที่อื่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารและสัมภาษณ์ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากหนังสือ บทความ งานวิจัยเอกสารและรายงาน ผลการดำเนินการ แผนพัฒนาจังหวัด ข่าวสาร และเว็บไซต์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และ ภาคเอกชน รวมทั้งเอกสารชั้นทุติยภูมิ อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาในครั้งนี้

2. ขอบเขตพื้นที่ศึกษาวิจัย จังหวัดบุรีรัมย์

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ 1) ตัวแทนที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้บริหารส่วนราชการจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 5 ท่าน 2) ตัวแทนที่เกี่ยวข้องจากภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้บริหารสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ด และภาคเอกชน ผู้ประกอบการ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 5 ท่าน 3) ตัวแทนที่เกี่ยวข้องจากภาคประชาสังคม ประกอบด้วย กลุ่มแฟนคลับจากสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ด และประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 7 ท่าน 4) ตัวแทนที่เกี่ยวข้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์และอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย จำนวน 3 ท่าน โดยรวมทั้งสิ้นจำนวน 20 ท่าน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษารูปแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยและดำเนินการจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

4.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนำมาซึ่งข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางการวิจัย

4.3 เมื่อตรวจสอบเครื่องมือที่มีความสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำแบบสัมภาษณ์นั้นไปใช้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำไปเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์หาคำตอบใหม่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการการนำกีฬาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยการใช้บุรีรัมย์โมเดล เพื่อศึกษาประโยชน์และผลกระทบที่เกิดจากบุรีรัมย์โมเดลที่มีผลต่อการพัฒนาจังหวัดและเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป และปัจจัยแห่งความสำเร็จและแนวทางการขยายผลบุรีรัมย์โมเดลในพื้นที่อื่น เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาโดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และข้อมูลจากการบันทึกเทปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และจดบันทึกไว้มาอ่านทบทวนและพิจารณาให้เข้ากับข้อมูลที่ได้ทบทวน รวมถึงประเด็นสำคัญอื่น ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลได้เพิ่มเติมไว้ 2) จัดกลุ่มของข้อมูลที่ทำการเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ 3) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและนำเสนอผลการค้นพบอย่างละเอียด พร้อมทำการยกตัวอย่างคำพูดที่สำคัญเพื่อใช้ประกอบในการบรรยายของผลการศึกษาที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ 4) สรุปและอภิปรายผลการวิจัยโดยการนำวรรณกรรมที่ได้ทบทวนมาอ้างอิงประกอบกับผลที่ได้จากการศึกษาตามลำดับต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการใช้บุรีรัมย์โมเดลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา สามารถแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา โดยช่วงเวลาแรกคือ จากอดีตสู่การริเริ่มการเปลี่ยนแปลง (อดีต - ปี 2552) จังหวัดบุรีรัมย์ด้านทรัพยากรในอดีตเป็นพื้นที่แห้งแล้ง ขาดแคลนทรัพยากรดินและน้ำ อาชีพของประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ด้านแหล่งท่องเที่ยวเป็นเมืองประวัติศาสตร์มีความเป็นมาด้านอารยธรรมขอม จึงมีโบราณสถานที่เป็นปราสาทหินที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมปราสาทหินพนมรุ้ง และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างอ่างเก็บน้ำห้วยตลาดที่มีบรรยากาศยามเย็นที่สวยงาม เป็นที่อาศัยของนกกระยางและวอนอุทยานภูเขาไฟเขากรโดงซึ่งเป็นภูเขาไปที่ดับแล้วและยังเป็นศาสนสถานทางศาสนาที่สำคัญ นอกจากนี้ยังโดดเด่นด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน อีกทั้งยังมีหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อคือผ้าไหมที่มีลายเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด อย่างผ้าซิ่นตีนแดง ต่อมาในช่วงเวลาที่สอง คือ การเปลี่ยนแปลงและผลักดันให้เกิดความร่วมมือ (ปี 2552 - 2562) ได้มีการพัฒนาเมืองโดยนำการกีฬาเข้ามาพัฒนาเมือง การเริ่มสร้างทีมสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ พีอีเอ และได้แชมป์การแข่งขันมากมาย จนนำไปสู่การพัฒนาทีมเป็นสโมสรบุรีรัมย์ยูไนเต็ด และสร้างสนามฟุตบอลที่ได้มาตรฐานแห่งแรกและแห่งเดียวไม่มีลู่วิ่งคั่นสนามและผ่านมาตรฐานจากฟีฟ่า โดยใช้เวลาก่อสร้างน้อยที่สุดในโลก ต่อมาได้นำกีฬาทางความเร็วเข้ามาและสร้างสนามแข่งรถเพื่อจัดกิจกรรมการแข่งขันระดับนานาชาติ และกิจกรรมอย่างอื่นอีกมากมายที่สร้างชื่อเสียงและทำให้

บุรีรัมย์มีความโดดเด่นเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยวทางกีฬา ซึ่งริเริ่มโดยภาคเอกชนที่มีเครือข่ายนำไปสู่การลงทุนและการร่วมมือทุกภาคส่วนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน เช่น ถนน สนามบิน ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร และสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัด นำไปสู่ช่วงเวลาที่ดีสาม คือ การประสบความสำเร็จในระดับสากล (ปี 2562 - ปัจจุบัน) โดยนำความคิดสร้างสรรค์หาจุดเด่นในการพัฒนาเมืองโดยบุรีรัมย์โมเดล เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยี่ยมชมจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งถือว่า บุรีรัมย์โมเดล เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ สอดคล้องกับ (ผู้ให้ข้อมูลตัวแทนภาครัฐท่านที่ 2, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2565) กล่าวไว้ว่า

“บุรีรัมย์โมเดล คือ ความเป็นมาตรฐานระดับสากล มีความยิ่งใหญ่และได้รับมาตรฐานโดยกิจกรรมต่างๆ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางจังหวัดบุรีรัมย์ จากแผนยุทธศาสตร์ที่ทางจังหวัดได้จัดทำไว้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมร่วมกับภาคเอกชน โดยภาคเอกชนเป็นผู้นำการดำเนินการและจัดหางบประมาณเพิ่มเติมและภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดให้ดีขึ้น ซึ่งมาจากการร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายทั้งท้องถิ่นและพลเมืองเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งซึ่งหาได้จากคนบุรีรัมย์ที่พร้อมใจกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี คือ 1) สวมเสื้อบุรีรัมย์ยูไนเต็ด 2) มีจิตใจที่พร้อมจะให้บริการนักท่องเที่ยว 3) ความร่วมมือทุกภาคส่วนที่ดีเยี่ยม” (ผู้ให้ข้อมูลตัวแทนภาครัฐท่านที่ 2, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2565) และสอดคล้องกับ ผู้ให้ข้อมูลตัวแทนภาครัฐท่านที่ 1 (สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2565) กล่าวไว้ว่า

“จากการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์จนถึงปัจจุบัน เกิดจากการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ โดยความร่วมมือทุกภาคส่วนในการสร้างความเข้าใจของประชาชนและความพร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการบริการและบุคลากรให้มีทักษะเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ” (ผู้ให้ข้อมูลตัวแทนภาครัฐท่านที่ 1, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2565) และสอดคล้องกับ ผู้ให้ข้อมูลตัวแทนนักวิชาการท่านที่ 1 (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2566) กล่าวไว้ว่า

“จังหวัดบุรีรัมย์เมืองท่องเที่ยวแห่งกีฬา ถือเป็นความสำเร็จของจังหวัดบุรีรัมย์ ในอนาคตจังหวัดบุรีรัมย์จะกลายเป็นจังหวัดที่เป็นแหล่งรวมด้านกีฬา ซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านกีฬา และนักลงทุนจะหลั่งไหลเข้ามายังจังหวัดบุรีรัมย์มากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลตัวแทนนักวิชาการท่านที่ 1, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2566)

2. ศึกษาสภาพปัจจุบันและผลกระทบของบุรีรัมย์โมเดลต่อการพัฒนาจังหวัดและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในรูปแบบของมิติต่าง ๆ ดังนี้

2.1 มิติทางการเมือง การที่จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดังในปัจจุบัน กล่าวถึงบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างอดีตนักการเมือง คุณเนวิน ชิดชอบ ที่ยุติบทบาทจากนักการเมืองสู่ นักพัฒนา คุณเนวิน เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือและเป็นที่รู้จัก โดยนำกีฬาเข้ามาพัฒนาการท่องเที่ยว และสร้างเครือข่ายด้านการลงทุน เป็นผู้สนับสนุนด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการสร้างรายได้ให้กับประชาชนและผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ร้านอาหารและประชาชนโดยรอบ และยังส่งผลไปยังจังหวัดพื้นที่ใกล้เคียง การที่จังหวัดบุรีรัมย์มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว นั้นการพึ่งพาอำนาจทางการเมืองมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน

2.2 มิติทางการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัดบุรีรัมย์เพิ่มมากขึ้น และใช้เวลาพักอยู่ในจังหวัดเพิ่มสูงขึ้น สถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2552 จำนวน 879,452 คน ปี พ.ศ. 2553 จำนวน 908,218 คน ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 936,228 คน ปี พ.ศ. 2555 จำนวน 1,077,084 คน ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 1,186,759 คน และปี พ.ศ. 2560 จำนวนนักท่องเที่ยวกว่า 1.6 ล้านคน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) โดยเมืองบุรีรัมย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่มเป้าหมายที่รักกีฬา นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของเมืองบุรีรัมย์ของแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

2.3 มิติทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจจังหวัดบุรีรัมย์หลังจากมีบุรีรัมย์โมเดล ส่งผลให้ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งจัดทำโดย สำนักงานคลังจังหวัดบุรีรัมย์ ในปี พ.ศ. 2550 มูลค่า GPP เท่ากับ 44,785 ล้านบาท จนในปี พ.ศ. 2560 มูลค่า GPP เท่ากับ 84,333 ล้านบาท ภายใน 10 ปี ซึ่งถือได้ว่าการเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยรายได้ตัวจังหวัดบุรีรัมย์ ร้อยละ 61.1 มูลค่าทางเศรษฐกิจ 1,258.48 ล้านบาท รายได้จาก การท่องเที่ยวนับตั้งแต่จัดตั้งสโมสรฟุตบอล มีนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติมาติดอันดับ 1 ใน 5 ของประเทศ

2.4 มิติทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งโบราณสถานอารยธรรมขอมโบราณที่มีอยู่มากมายกระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัด อีกทั้งยังเป็นที่ยังเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองเกษตรกรรมและหัตถกรรม เพราะเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดีและเป็นแหล่งทอผ้าไหมที่สวยงามและมีชื่อเสียงนอกจากนี้ ด้วยสภาพพื้นที่ตั้งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านจึงทำให้มีความหลากหลายของเชื้อชาติ

ซึ่งก่อให้เกิดความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรมจนทำให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ดังคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา”

2.5 มิติด้านทัศนคติ แนวคิด บุริรัมย์โมเดล เป็นการต่อยอดจากธุรกิจกีฬาสู่การค้าที่คาดหวังให้จังหวัดมีรายได้เพิ่ม ประชากรในจังหวัดไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างจังหวัด จากที่เคยเป็นจังหวัดทางผ่าน ตอนนี้กลายเป็นเมืองแห่งกีฬาที่ใครๆ ต่างอยากไปเที่ยวสักครั้งหนึ่งในชีวิต กล่าวได้ว่า บุริรัมย์โมเดลถือเป็นต้นแบบของการนำกีฬามาพัฒนาเมืองแบบครบวงจรของประเทศไทย

2.6 มิติด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกีฬากับประชาชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสโมสร และกลุ่มที่มาจากการเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งนิยามตัวเองว่าเป็นคนบ้านเดียวกัน หรือ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ว่า “ท้องถิ่นนิยม” แฟนบอลบุริรัมย์จะมีลักษณะเป็นท้องถิ่นนิยม เพราะโดยเป็นคนในจังหวัดบุริรัมย์ ร่วมแรงร่วมใจเชียร์ทีมฟุตบอลในทุกรายการแข่งขันต่าง ๆ ซึ่งที่ผ่านมามีปรากฏภาพความเป็นกลุ่มแฟนคลับที่เหนียวแน่นของแฟนบอลบุริรัมย์ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากจุดเล็ก ๆ ช่างสนามโดยมีแฟนคลับที่มาจากการสมัครเป็นกองเชียร์ให้มีรูปแบบและเป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น ด้วยการสร้างแรงจูงใจให้เข้ามาชมฟรีในสนามฟุตบอล ช่าง อารีนา เมื่อรวมกับกองเชียร์ที่เป็นภาคประชาชนชาวจังหวัดบุริรัมย์และแฟนคลับจากจังหวัดอื่น ๆ หรือนักท่องเที่ยว อันเป็นสถิติสูงสุดของสโมสรฟุตบอล ภาพกองเชียร์ในสนามที่หนาตาและเต็มไปด้วยระบบการจัดการที่ดี ความเป็นระเบียบที่ดูมีพลัง สร้างความสนุกสนานให้คนดู เมื่อเผยแพร่ออกไปตามสื่อต่าง ๆ ยิ่งเป็นการเชิญชวนให้แฟนบอลอยากเข้ามาสัมผัสเกมในสนามและร่วมติดตามสนับสนุนทีมสโมสรบุริรัมย์อย่างต่อเนื่อง

3. ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จและการประยุกต์ใช้บุริรัมย์โมเดลในการพัฒนาพื้นที่อื่นโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมทางการบริหารระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคมในพื้นที่ ในกระบวนการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวกีฬาควรมีกระบวนการ และเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากประชาชนกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะการทำให้ประชาชนในเมืองเห็นตรงกันในวิสัยทัศน์หลักของเมือง และรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของยุทธศาสตร์ หรือโครงการจากการได้เข้าใจและเล็งเห็นถึงประโยชน์ในอนาคต ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ การเป็นเจ้าของที่ดี การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร การยอมเสียสละ ความสะดวกบางประการในช่วงจัดกิจกรรมกีฬา เช่น การปิดถนน หรือการมีจราจรที่

หนาแน่นในบางช่วง รวมถึงการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเพื่อให้ได้ประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวกีฬาต่างๆ

3.2 การจัดกิจกรรมงานอีเว้นท์ให้โดดเด่น หน่วยงานส่วนกลางควรมีบทบาทในการจัดทำมาตรฐานของการจัดกิจกรรมกีฬาและการท่องเที่ยวกีฬา แต่ละประเภทร่วมกับผู้ประกอบการ สมาคมกีฬา สมาคมท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นมาตรฐานให้ผู้จัดกิจกรรมปฏิบัติตาม ส่วนการบังคับใช้ควรใช้กลไกการกำกับดูแลตนเองของสมาคมหรือคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกีฬาประเภทนั้น ๆ หรือคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยวกีฬาของเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีมาตรฐานที่ดีในด้านต่างๆ และสามารถยกระดับพัฒนาไปสู่ มาตรฐานสากลในอนาคต

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคที่ปลอดภัย ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับกีฬาและการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งการลงทุนในสิ่งเหล่านี้จะขึ้นกับตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวกีฬาของเมือง โดยในช่วงเริ่มต้น ยังไม่ควรลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ (ยกเว้นในกรณีที่รัฐบาลส่วนกลางสนับสนุนและเป็นนโยบายหรือยุทธศาสตร์หลักของประเทศ) แต่ควรเริ่มต้นจากการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น สามารถรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวในขนาดที่เหมาะสมกับเมือง หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับความสามารถของระบบนิเวศของธรรมชาติในจังหวัด

3.4 การสร้างจุดแลนด์มาร์กและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวกีฬาให้ประสบความสำเร็จคือการวางยุทธศาสตร์และตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Positioning) ของเมืองท่องเที่ยวกีฬาที่ชัดเจน โดยเฉพาะการสร้างตำแหน่งทางยุทธศาสตร์จากการมีจุดแข็ง ความพร้อมหรืออัตลักษณ์ของเมือง พร้อมกับการเข้าใจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Demand Side) อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถผลักดันให้เกิดเมืองท่องเที่ยวกีฬาที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 แนวทางการใช้บุรีรัมย์โมเดลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา จังหวัดบุรีรัมย์ ในอดีตด้านทรัพยากรเป็นพื้นที่แห้งแล้ง ขาดแคลนทรัพยากรดินและน้ำ อาชีพของประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ด้านแหล่งท่องเที่ยวเป็นเมืองประวัติศาสตร์มีความเป็นมาด้านอารยธรรมขอม ได้มีการพัฒนาเมืองโดยนำการศึกษาเข้ามาพัฒนาเมือง โดยสังเกตได้จากการเริ่มสร้างทีมสโมสรฟุตบอล ซึ่งริเริ่มโดยภาคเอกชนที่มีเครือข่ายนำไปสู่การลงทุนและการร่วมมือทุกภาคส่วนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน เช่น ถนน สนามบิน ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร และสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัด การประสบความสำเร็จในระดับสากลเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยี่ยมชมจังหวัดบุรีรัมย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคพันธ์ วระพินิจ และ กอบกุล จันทรโคสิกา (2563) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ในรายงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทย โดยสำรวจจากผู้ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลในการแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทยให้มีความพร้อมในการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมรินทร์ สุขเกษม (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว ในรายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของสโมสรฟุตบอลอาชีพ โดยศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของสโมสรฟุตบอลอาชีพ เพื่อเป็นการยกระดับและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นที่ได้รับความนิยม อันจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ อันจะก่อให้เกิดรายได้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการจ้างงาน พร้อมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Maier & Weber, (1993) พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้เป็นผู้เล่นกีฬาจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการเข้าชมมหกรรมกีฬาที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญ ตลอดจนสถานที่จัดการแข่งขันกีฬาอันทรงคุณค่า รวมไปถึงนักท่องเที่ยวฝึกสอนและบุคคลสำคัญทางการกีฬา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ต้องการโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับสูง เพื่อบรรลุความต้องการของผู้เข้าร่วมมหกรรมกีฬาที่มีในจำนวนมหาศาล

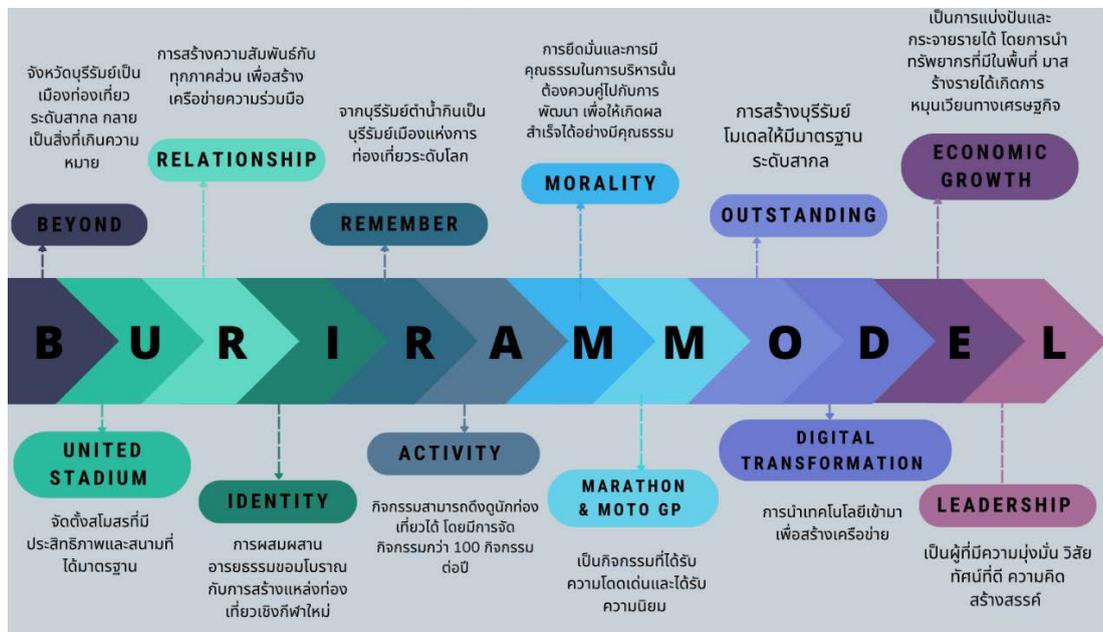
ประเด็นที่ 2 สภาพปัจจุบันและผลกระทบของบุรีรัมย์โมเดลต่อการพัฒนาจังหวัดและเป็นที่ยอมรับของประชาชนภายในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์เคยเป็นเมืองที่คนแทบจะไม่มีใครรู้จักและเป็นเมืองทางผ่าน แต่ตอนนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับสากล สอดคล้องกับความเห็นของ Pestoff (2010) กล่าวว่าประชาชนในยุคโลกาภิวัตน์ มิได้ต้องการเป็นเพียงลูกค้าที่รอบริการสาธารณะจากภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่พวกเขามีความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้น เนื่องจากพวกเขามองว่า หากรอคอยให้ภาครัฐมาตอบสนองความต้องการอย่างเดียวมิอาจตอบสนองต่อการพัฒนาดังกล่าวได้ ในแง่นี้จึงทำให้ภาคเอกชน (ภาคธุรกิจ) และภาคประชาสังคมในหลาย ๆ แห่งลุกขึ้นมา เพื่อร่วมมือกันในฐานะ ภาคี (Partner) ที่เท่าเทียมกับภาครัฐ เพื่อร่วมมือกันดำเนินงานและให้บริการสาธารณะ แต่แนวคิดนี้ไม่เปิดโอกาสหรือไม่มีพื้นที่สำหรับภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม ที่ภาครัฐมองว่าภาคีเหล่านี้เป็นเพียงลูกค้าหรือผู้รอรับบริการ มาเป็นภาคีเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือกับภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย (Networks) ในการดำเนินงานสาธารณะได้ โดยมีแนวคิดความสัมพันธ์ของการพัฒนาจังหวัดให้เกิดประโยชน์และผลกระทบออกมาในรูปแบบของมิติประกอบไปด้วย 7 มิติ ได้แก่ 1) มิติทางการเมือง 2) มิติทางการท่องเที่ยว 3) มิติทางเศรษฐกิจ 4) มิติทางสังคมและวัฒนธรรม 5) มิติด้านทัศนคติ 6) มิติด้านความสำเร็จ 7) มิติด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกีฬา กับประชาชน โดยภาพรวมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวของจังหวัด

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จและการประยุกต์ใช้บุรีรัมย์โมเดลในการพัฒนาพื้นที่อื่นโดยมีการมีส่วนร่วมทางการบริหารระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคมในพื้นที่ การจัดกิจกรรมงานอีเว้นท์ให้โดดเด่น สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคที่ปลอดภัย การสร้างจุดแลนด์มาร์กและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด ดังนั้น ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิญชา รักหาญ, กนกกานต์ แก้วนุช และ เทิดชาย ช่วยบำรุง, (2566) ได้ประเมินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในรายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเกณฑ์การประเมินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืน จากการประเมินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการภายในชุมชน 2) ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 3) มรดกและวัฒนธรรม 4) แหล่งดึงดูดและแหล่งท่องเที่ยว 5) เครือข่ายและชุมชนเข้มแข็ง 6) ความปลอดภัย 7) การรับรอง และ 8) การบริการ เพื่อใช้ในการประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนสามารถนำเกณฑ์การประเมินมาประยุกต์และปรับใช้ในการประเมินการจัดการ

การท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความพร้อมของชุมชน ความพร้อมทางด้านศักยภาพของพื้นที่ รวมไปถึงความรู้ความเข้าใจในมาตรฐานเกณฑ์การประเมิน และการบูรณาการ และให้เกิดมาตรฐานการรองรับจากหน่วยงาน รวมทั้งสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. บุรีรัมย์โมเดล

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัยนั้นได้จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถอธิบาย BURIRAM MODEL ให้สอดคล้องกับงานวิจัย สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ (2560) จากเมืองที่เป็นเพียงทางผ่านและเมืองที่ติดอันดับความยากจนกลายเป็นเมืองที่ต้องห้ามพลาดและการเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับสากล ซึ่งเป็นสิ่งที่เกินความคาดหมาย (Beyond) การนำกีฬาฟุตบอล (United stadium) มาพัฒนาเมืองโดยเริ่มจากการจัดตั้งสโมสรที่มีประสิทธิภาพและสนามที่ได้มาตรฐาน และได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเมือง 2 ยุคจนกลายเป็นจุดแลนด์มาร์กใหม่ของผู้ที่สนใจ นักท่องเที่ยวและ

ประชาชนภายในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงเกิดการสร้างความสัมพันธ์กับทุกภาคส่วน (Relationship) ทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคสังคมและภาคประชาชนภายในจังหวัด ในสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ร่วมกัน โดยสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ให้จังหวัดบุรีรัมย์ กลับกลายเป็นจังหวัดที่มีความเจริญ บุรีรัมย์โมเดลได้เปลี่ยนความทรงจำใหม่ (Remember) ที่มีนักท่องเที่ยว ห้างสรรพสินค้า โรงแรม ร้านอาหาร มีกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยว (Activity) ที่เดินทางมาชมกีฬา ทั้งเล่นและแข่งขันกีฬาในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีกิจกรรมที่ได้รับความนิยม และได้รับความนิยม (Marathon & Moto GP) สิ่งที่ทำให้ควบคู่ไปกับการพัฒนา คือ การยึดมั่น (Morality) ในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยความตั้งใจให้โดดเด่น (Outstanding) และมีมาตรฐานระดับสากล ยังมีวิสัยทัศน์ของผู้นำที่เท่าทันต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง (Digital Transformation) อาทิ สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19 จังหวัดบุรีรัมย์ได้นำมา ปรับด้วยการนำเทคโนโลยีเข้าช่วยเพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด โดยการที่สร้าง Application เพื่อคัดกรองบุคคลเข้าออกจังหวัด และได้สั่งการปิดจังหวัดโดยใช้บุรีรัมย์โมเดลที่ ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองสุขภาพดี (BURIRAM Healthy) บุรีรัมย์โมเดล เป็นการแบ่งปันและกระจาย รายได้ โดยการนำทรัพยากรที่มีในพื้นที่ มาสร้างรายได้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ (Economic growth) และเศรษฐกิจยังเติบโตไปยังพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย การพัฒนา บุรีรัมย์โมเดลจะไม่เกิดขึ้นหากไม่ได้ผู้นำ (Leadership) ที่มีความมุ่งมั่น วิสัยทัศน์ที่ดี ความคิด สร้างสรรค์ บริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม และ ไม่เคยหยุดการพัฒนา บุรีรัมย์โมเดลเป็นต้นแบบเมืองกีฬาที่มีเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวแบบ ก้าวกระโดด สามารถเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในอีกหลาย ๆ จังหวัดและประเทศ ต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนากีฬาสู่เมืองท่องเที่ยวอาจเป็นการพัฒนาทางเลือกหนึ่ง ด้วยการ ต่อยอดในเชิงนโยบาย ต้องมีการยกระดับและผลักดันสู่การวางแผนนโยบายสาธารณะในพื้นที่ แต่ยังมีพัฒนาอื่นที่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งต้องพยายามพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

1.2 จัดทำแผนยุทธศาสตร์หรือยุทธศาสตร์เฉพาะด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน
ทุกมิติ ด้วยการศึกษาศักยภาพและความพร้อม การส่งเสริมความรู้ การประเมินผล และการ
สร้างการรับรู้ในระดับประเทศและนานาชาติ

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติระดับพื้นที่

2.1 ควรมีแนวคิดการจัดการกีฬาและการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชน
บนฐานทุนและทรัพยากรของชุมชน สามารถต่อยอดเป็นกีฬาพื้นบ้านหรือกีฬาท้องถิ่นมาผนวก
กับการท่องเที่ยวหรือบูรีรัมย์โมเดล

2.2 หน่วยงานภาครัฐที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมด้านกีฬาเพื่อพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ กับ
ภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน กลุ่มจิตอาสา ควรมีการกำหนดแผนปฏิบัติ
งานที่ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ความร่วมมือไม่เกิดการขาดตอนหรือ
แรงหนุนเสริมในการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจที่ยังยากซับซ้อนในแผนระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

3.1 ควรจะมีการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ
นักท่องเที่ยวถึงการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณเนื่องจากในกิจกรรมหนึ่งนั้น
มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก การทราบถึงปัญหาและอุปสรรค และทำการวิจัยอย่างต่อเนื่อง
เนื่องจากอนาคตจังหวัดบุรีรัมย์จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ จะทำให้การ
รองรับและดูแลนักท่องเที่ยวได้ไม่เต็มศักยภาพ

3.2 ควรจะมีการศึกษาวิจัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเจาะลึกเฉพาะเรื่องการ
มีส่วนร่วมในการดำเนินงานภายในจังหวัดบุรีรัมย์ ในเชิงเปรียบเทียบทั้งในมิติของประเด็นและ
พื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงบริบทของระบบ ตัวขับเคลื่อน กระบวนการความร่วมมือ ผลผลิตและ
ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะสามารถนำข้อเสนอไปพัฒนาขีดความสามารถของนโยบายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว: ภายภาพการ
ท่องเที่ยวเชิงกีฬาของไทย. สืบค้นจาก

https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=581

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 -
2564). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562).

โครงการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจกีฬาของประเทศไทย ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2562- 2564).

กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564).

รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ฉบับที่ 6 (ตุลาคม-ธันวาคม). สืบค้นจาก

https://www.mots.go.th/download/article/article_20170105115652.pdf

ภคนันท์ วรรณพิณิจ, และ กอบกุล จันทระโคติกา. (2663). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทย.

วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์บางกอก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(2),

32-44.

สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. (2560). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2557- 2560). สืบค้น

จาก <http://www.buriram.go.th/web3/index.php/province-development/plan-development>

สุวิญชา รักหาญ, กนกกานต์ แก้วนุช, และ เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2566). การพัฒนาเกณฑ์การ

ประเมินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(3), 64-81.

อัมรินทร์ สุขเกษม. (2561). *การพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของสโมสร*

ฟุตบอลอาชีพ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.

Bull, C. J., & Weed, M. E. (1999). Niche markets and Small Island Tourism: The Development of Sports Tourism in Malta. *Managing Leisure*, 4(3), 142-155.

Hall, C. M. (1992). *Hallmark Tourist Events: Impacts, Management and Planning*. London: Belhaven Press.

Maier, J., & Weber, W. (1993). Sport tourism in local and regional planning.

Tourism Recreation Research, 18(2), 33-43.

Pestoff, V. (2010). *New Public Governance, Co-production & Third Sector Social Services*. Sweden: Institute of Civil Society Studies, Ersta Skondal University Collage.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐาน
การท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา *
Guidelines for Tourism Potential Development According to
Community-Based Tourism Standards in Ko Yo Subdistrict,
Songkhla Province

เสรี บุญรัตน์¹, อรอนงค์ อัมภา², และ วสันต์ กาญจนมุกดา³
Saree Boonrat¹, Ornanong Ampha², and Wasan Kanjanamukda³
วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ^{1,2}
Management for Development College, Thaksin University^{1,2}
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ³
Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University³
Corresponding Author, E-mail: saree.b@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 32 คน คือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์แก่นสาระ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง/เชิงลึกตามแบบตรวจประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 6 ด้าน

*ได้รับบทความ: 6 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 17 เมษายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2567

ผลการวิจัย พบว่า การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี มีคะแนนที่ 2.41 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับดีเยี่ยม มีคะแนนที่ 3.75 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน อยู่ในระดับดีเยี่ยม มีคะแนนที่ 3.67 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อยู่ในระดับดี มีคะแนนที่ 2.03 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับดี มีคะแนนที่ 2.46 6) ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก อยู่ในระดับดี มีคะแนนที่ 2.59 โดยภาพรวม คิดเป็นร้อยละ 70.71 ซึ่งอยู่ในระดับดี

ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนควรมีรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว การบริหารจัดการเงินและบัญชี การรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรม การรวบรวมข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชุมชนและจัดทำข้อตกลงกันระหว่างผู้ประกอบการนำเที่ยวในการกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวสู่การรองรับเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนา; ศักยภาพการท่องเที่ยว; มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

Research on "Developing community-based tourism management standards in Koh Yao subdistrict, Songkhla province" aimed to evaluate the tourism potential against community-based tourism standards and propose development strategies. This paper employs a qualitative research method known as purposeful sampling to conduct in-depth interviews with 32 key stakeholders involved in tourism management within the local community. Data were analyzed by thematic analysis method, semi-structured interview and in-depth interview. According to

assessment form for community-based tourism management standards across six dimensions.

The research findings revealed assessments across six dimensions of community-based tourism standards: community tourism management (good range, 2.41 point); economic, social, and quality of life management (excellent range, 3.75 point); conservation and promotion of community cultural heritage (excellent range, 3.67 point); sustainable and systematic natural resource and environmental management (good range, 2.03 point); quality of community-based tourism services promotion (good range, 2.46 point); and collaboration between communities and entrepreneurs who access markets and collaborating with external tour operators (good range, 2.59 point). The overall assessment indicated a score of 70.71%, falling within the good range for four dimensions and excellent for two.

However, guidelines for developing tourism potential are consistent with community tourism standards. The community should have a pattern for collecting tourist statistics. Monetary and accounting management, the collection of information on cultural heritage, gathering information on natural resources in the community, and tourism activities must be linked with community ways and create agreements between tour operators to set common guidelines for increasing tourism potential and requesting certification of community-based tourism standards.

Keywords: development; tourism potential; community-based tourism standards

1. บทนำ

การท่องเที่ยวมีรูปแบบที่หลากหลายและเชื่อมโยงทางกับระบบเศรษฐกิจและสังคม (Kim, 2019) ซึ่งแนวคิดนี้รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่เน้นความยั่งยืน มีการผสมผสาน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และความเป็นไทยเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับ

นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวกระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในเมืองรองมากขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งภาครัฐและเอกชนได้มีมาตรการสนับสนุนและกระตุ้นการท่องเที่ยว จากนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในเมืองรองเพื่อการกระจายและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว และกำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อม ประกอบกับแนวโน้มด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นประสบการณ์และให้ความสำคัญกับความรู้เชิงลึกของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงหน่วยงานทุกภาคส่วนและประชาชนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว (Yeap & Liow, 2023) และเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวและมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยมีจุดขายที่หลากหลายทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์ รวมทั้ง การพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง จังหวัดสงขลาได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาไว้ว่า “สงขลาศูนย์กลางเศรษฐกิจภาคใต้ เชื่อมโยงอาเซียน พัฒนาอย่างยั่งยืน” (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ, 2565) สงขลาเป็นจังหวัดที่มีจุดเด่นและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นและมีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ วิถีความเป็นอยู่ซึ่งมีความหลากหลายไปตามบริบทของพื้นที่ โดยที่โดดเด่นและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลาหนึ่งในนั้น คือ เกาะยอ ซึ่งพื้นที่เกาะยอเป็นหนึ่งใน 1 ใน 4 ของชุมชนที่จังหวัดสงขลาผลักดันสู่การขอรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT Thailand Standard

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาในประเด็นเกณฑ์การตรวจประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 6 ด้าน 31 เป้าประสงค์ ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 6) ด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา โดยข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อขอรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT Thailand Standard

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ตำบลเกาะยอ จำนวน 5 กลุ่ม รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 32 คน ดังนี้

1.1 ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน กำนัน จำนวน 1 คน และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน รวม จำนวน 3 คน

1.2 เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา จำนวน 1 คน ตัวแทนสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัด

สงขลา 1 คน สถาบันการศึกษา 2 คน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) อพท. จำนวน 4 คน รวม จำนวน 8 คน

1.3 ประธานและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน พื้นที่ตำบลเกาะยอ จำนวน 13 คน

1.4 ผู้ประกอบอาชีพให้บริการนักท่องเที่ยวโดยตรงและผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับ การให้บริการนักท่องเที่ยวทางอ้อม ในพื้นที่เกาะยอ จำนวน 3 คน

โดยทั้ง 4 กลุ่มข้างต้นได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.5 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะยอ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบตรวจประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์การตรวจประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community Base Tourism Standard 6 ด้าน 31 เป้าประสงค์ โดยเกณฑ์การให้คะแนนประเมินมีระดับคะแนนดังนี้

คะแนน 4 = มีคุณสมบัติครบทั้ง 4 ข้อการประเมิน

คะแนน 3 = มีคุณสมบัติครบทั้ง 3 ข้อการประเมิน

คะแนน 2 = มีคุณสมบัติครบทั้ง 2 ข้อการประเมิน

คะแนน 1 = มีคุณสมบัติครบทั้ง 1 ข้อการประเมิน

คะแนน 0 = ไม่มีคุณสมบัติข้อใดเลย

ตารางที่ 1 การตีความผลคะแนนการประเมิน

คะแนนดิบ	ระดับ
3.01-4	ดีเยี่ยม
2.01-3	ดี
1.01-2	พอใช้
0.00-1	ควรปรับปรุง

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว (2561)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ในการระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบแนวทางในการพัฒนา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ถึงศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเกาะยอ ตามแบบประเมินเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 6 ด้าน โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ จากนั้นทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการ บันทึกคำซ้ำ คำที่ความหมายคล้ายกัน จนได้ข้อมูลไม่มีความแตกต่างจากเดิม

นอกจากนี้ มีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) ร่วมกับตัวแทนองค์กรต่างๆ ได้แก่ องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) อพท. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะยอ ในการจัดทำแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา

4. สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง/เชิงลึก ตามแบบตรวจประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 6 ด้าน อีกทั้ง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาจัดกลุ่มลดทอนข้อมูล โดยนำผลการแสดงความคิดเห็นและระดมความคิดมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

4. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT Thailand Standard ประจำปี 2566 ทั้ง 6 ด้าน พบว่า

1. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 9 เป้าประสงค์ (คะแนนเต็ม 36 คะแนน) พบว่า ชุมชนได้รับผลการประเมินที่ 22.25 คะแนน โดยที่เป้าประสงค์ที่ 1.9 เด็กและเยาวชนได้รับการให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีคะแนนที่ 4.00 และเป้าประสงค์ที่ 1.3 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ มีคะแนนที่ 0 ทั้งนี้

จากผลการประเมินรวม ทั้ง 9 เป้าประสงค์ เมื่อเทียบกับคะแนนดิบจากคะแนนเต็ม 4 คะแนน พบว่า ชุมชนมีคะแนนที่ 2.47 ซึ่งอยู่ในระดับดี

2. ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ประกอบด้วย 4 เป้าประสงค์ (คะแนน 16 คะแนน) พบว่า ชุมชนได้รับผลการประเมินที่ 15.00 คะแนน โดยที่เป้าประสงค์ที่ 2.2 การส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2.3 ผลผลิตชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว และ 2.4 สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ มีคะแนนที่ 4.00 และเป้าประสงค์ที่ 2.1 การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ มีคะแนนที่ 3.00 คะแนน ทั้งนี้ จากผลการประเมินภาพรวมทั้ง 4 เป้าประสงค์เมื่อเทียบกับคะแนนดิบจากคะแนนเต็ม 4 คะแนน พบว่า ชุมชนมีคะแนนที่ 3.75 ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม

3. ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วย 3 เป้าประสงค์ (คะแนน 12 คะแนน) พบว่า ชุมชนได้รับผลการประเมินที่ 11.00 คะแนน โดยที่เป้าประสงค์ที่ 3.2 การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมชุมชนผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ และ 3.3 การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ มีคะแนนที่ 4.00 และเป้าประสงค์ที่ 3.1 ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมชุมชนผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ มีคะแนนที่ 3.00 คะแนน ทั้งนี้ จากผลการประเมินภาพรวมทั้ง 3 เป้าประสงค์ เมื่อเทียบกับคะแนนดิบจากคะแนนเต็ม 4 คะแนน พบว่า ชุมชนมีคะแนนที่ 3.67 ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ประกอบด้วย 5 เป้าประสงค์ (คะแนน 20 คะแนน) พบว่า ชุมชนได้รับผลการประเมินที่ 10.17 คะแนน โดยที่เป้าประสงค์ที่ 4.5 การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพมีคะแนนที่ 4.00 และเป้าประสงค์ที่ 4.2 ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และ เป้าประสงค์ที่ 4.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ มีคะแนนที่ 0 ทั้งนี้ จากผลการประเมินภาพรวมทั้ง 5 เป้าประสงค์ เมื่อเทียบกับคะแนนดิบจากคะแนนเต็ม 4 คะแนน พบว่า ชุมชนมีคะแนนที่ 2.03 ซึ่งอยู่ในระดับดี

5. ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 8 เป้าประสงค์ (คะแนน 32 คะแนน) พบว่า ชุมชนได้รับผลการประเมินที่ 19.67 คะแนน โดยที่เป้าประสงค์ที่ 5.4 การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ เป้าประสงค์ที่ 5.6 จุดบริการท่องเที่ยว

มีความปลอดภัย มีคะแนนที่ 4.00 และเป้าประสงค์ที่ 5.1 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ มีคะแนนที่ 0 ทั้งนี้ จากผลการประเมินภาพรวมทั้ง 8 เป้าประสงค์ เมื่อเทียบกับคะแนนดิบจากคะแนนเต็ม 4 คะแนน พบว่า ชุมชนมีคะแนนที่ 2.46 ซึ่งอยู่ในระดับดี

6. ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาดและทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก ประกอบด้วย 2 เป้าประสงค์(คะแนน 8 คะแนน) พบว่า ชุมชนได้รับผลการประเมินที่ 5.17 คะแนน โดยที่เป้าประสงค์ที่ 6.2 การบริการของผู้ประกอบการนำเที่ยวต่อชุมชน มีคะแนนที่ 3.50 และเป้าประสงค์ที่ 6.1 การทำงานร่วมกันของชุมชนและผู้ประกอบการนำเที่ยว มีคะแนนที่ 1.67 ทั้งนี้ จากผลการประเมินภาพรวมทั้ง 2 เป้าประสงค์ เมื่อเทียบกับคะแนนดิบจากคะแนนเต็ม 4 คะแนน พบว่า ชุมชนมีคะแนนที่ 2.59 ซึ่งอยู่ในระดับดี

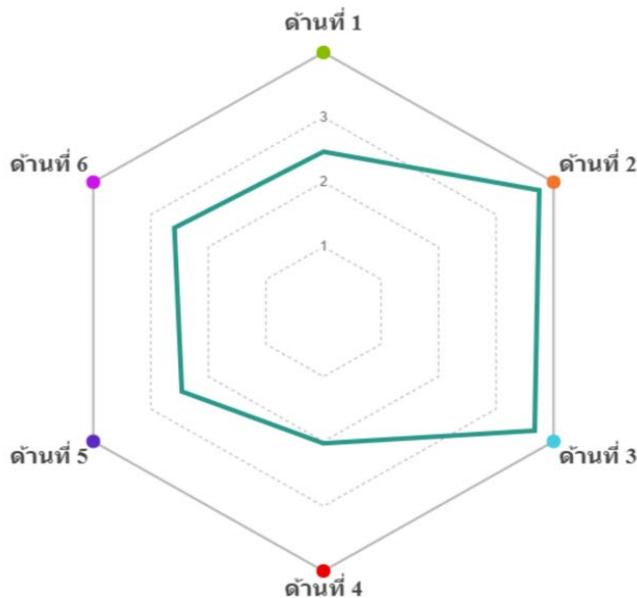
ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลมาสรุปโดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 2 ผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาพรวม 6 ด้าน

ด้านที่	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับคะแนน
1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	4	2.47	ดี
2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	4	3.75	ดีเยี่ยม
3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	4	3.67	ดีเยี่ยม
4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	4	2.03	ดี
5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	4	2.46	ดี
6) ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก	4	2.59	ดี
รวม	24	16.97	คิดเป็น 70.71%

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT Thailand Standard พบว่า ชุมชนมีการบริหารจัดการที่เป็นไปตามเกณฑ์ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน คิดเป็นร้อยละ 70.71 % ซึ่งอยู่ในระดับดี จำนวน 4 ด้าน และอยู่ในระดับดีเยี่ยม จำนวน 2 ด้าน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและเป้าประสงค์ของแต่ละด้าน พบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป้าประสงค์ที่ 1.3 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับควรปรับปรุง 2) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เป้าประสงค์ที่ 4.2 ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และ เป้าประสงค์ที่ 4.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับควรปรับปรุง 3) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป้าประสงค์ที่ 5.1 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ อยู่ในระดับควรปรับปรุง และ 4) ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก เป้าประสงค์ที่ 6.1 การทำงานร่วมกันของชุมชนและผู้ประกอบการนำเที่ยว อยู่ในระดับพอใช้

ภาพที่ 1. แสดงผลประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบแผนผังทั้ง 6 ด้าน

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา พบว่า ผลการประเมินพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาจากข้อวัตถุประสงค์ที่ 1 มาร่วมพิจารณาและจัดทำประชุมกลุ่มย่อยร่วม (Focus group discussion) กับผู้ที่มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์กรมหาชน) สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา สงขลา สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะยอ ในการจัดทำแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา ตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT Thailand Standard สามารถนำเสนอ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.1 กลุ่มควรกำหนดข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนโดยมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าผ่านช่องทางหรือสื่อประชาสัมพันธ์ที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติ อีกทั้งควรมีการประชุมเพื่อพิจารณาปรับปรุงข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นประจำทุกปี โดยนำข้อควรปฏิบัติไปปฏิบัติจริงกับนักท่องเที่ยว

1.2 กลุ่มควรมีข้อกำหนดแนวทางการเปิดรับสมาชิกใหม่ตามมติของคณะกรรมการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และที่มีกิจกรรมให้คนในชุมชนที่มีใช้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในการร่วมกิจกรรมของชุมชน

1.3 กลุ่มควรมีการรวบรวมข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในพื้นที่ มีการประชุมวางแผนการตลาดอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง มีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนรอบปี ตลอดจนมีจุดบริการนักท่องเที่ยว มีสื่อการประชาสัมพันธ์

1.4 กลุ่มควรมีระบบการบริหารจัดการเงิน การบัญชี โดยมีบัญชีธนาคารกลุ่ม และมีผู้รับผิดชอบทำบัญชีตามที่ได้รับแต่งตั้งเป็นมติของกลุ่มแต่มีการเปิดเผยข้อมูลให้สมาชิกทราบอย่างน้อยเป็นประจำทุก 3 เดือน

2. ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างแบรนด์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ยกกระตือรือร้นการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับประเทศ

3. ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

3.1 กลุ่มควรมีการรวบรวมข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และมีการนำเสนอข้อมูลไปใช้ในการท่องเที่ยว

3.2 มีช่องทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้มรดกวัฒนธรรมชุมชนเป็นพื้นฐานอย่างน้อย 1 ช่องทาง

3.3 มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชนผ่านประสบการณ์จริง ที่ได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชน

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

4.1 ควรมีการรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร จัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้อยู่ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อออนไลน์

4.2 จัดทำแผนขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ในพื้นที่ท่องเที่ยว และแผนการจัดการผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การส่งเสียงดัง ขยะ เป็นต้น

5. ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5.1 ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวทั่วไป และกลุ่มเฉพาะ เช่น จุดบริการข้อมูล ห้องน้ำ จัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกทาง

5.2 ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักสื่อความหมายท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการให้บริการเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนา

6. การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มและผู้ประกอบการนำเที่ยว ในการกำหนดข้อตกลง แนวปฏิบัติร่วมกัน ตลอดจนการจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจในการให้บริการสำหรับผู้ประกอบการนำเที่ยวที่มีต่อชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

อภิปรายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา

พบว่า ผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดสงขลา ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 70.71 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ โชติมา ดีพลพันธ์ และ แสงแข บุญศิริ (2565) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยผลประเมินศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวมการประเมิน อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 69.7 อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นัยเนตร ขาวงาม (2565) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการวิเคราะห์ระดับมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 62.50 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับดี จำนวน 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คะแนนที่ได้ 2.47 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน คะแนนที่ได้ 2.03 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คะแนนที่ได้ 2.46 และด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด

การทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก คะแนนที่ได้ 2.59 และอยู่ในระดับดีเยี่ยม จำนวน 2 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี คะแนนที่ได้ 3.75 และด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน คะแนนที่ได้ 3.67

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา

พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา ให้มีศักยภาพที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT Thailand Standard 6 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 เป้าประสงค์ที่ 1.3 ว่าด้วย ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพผลคะแนนอยู่ในระดับ 0 ชุมชนจะต้องมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

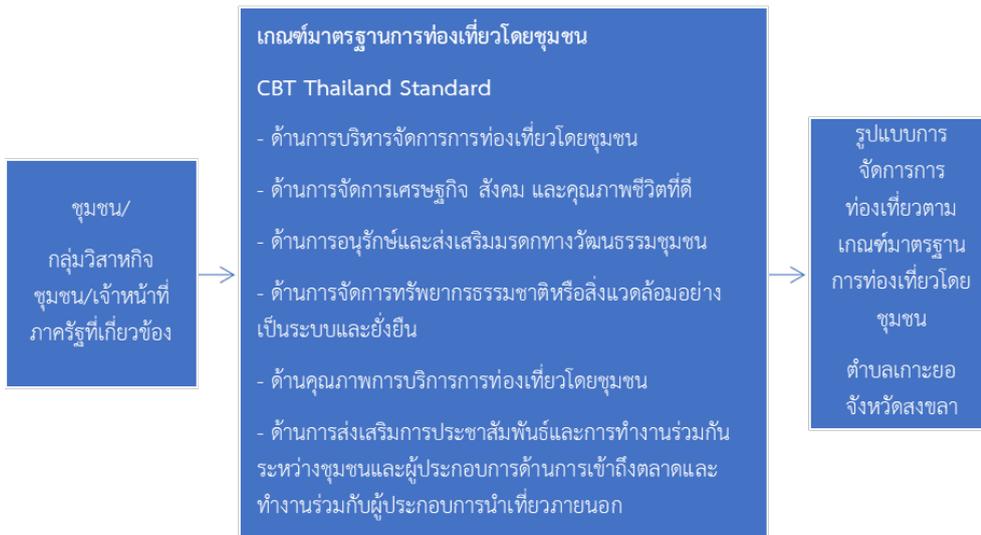
ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนโดยมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเพื่อให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่พึงปรารถนาสำหรับชุมชน ด้านที่ 4 เป้าประสงค์ที่ 4.2 ว่าด้วย ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และเป้าประสงค์ที่ 4.3 ว่าด้วย การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ คะแนนอยู่ในระดับ 0 ชุมชนจะต้องส่งเสริมการนำภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเผยแพร่ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ ตระหนักถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรศิลป์ บัวงาม และ อุทุมพร ศรีโยม (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 5 เป้าประสงค์ที่ 5.1 และ 5.2 ว่าด้วย การให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ และ นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ คะแนนอยู่ในระดับ 0 และ 1 ชุมชนจะต้องมีการวัดระดับความพึงพอใจในการให้บริการ โดยการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาวิเคราะห์มาปรับปรุงในการพัฒนาการให้บริการให้มีมาตรฐานอยู่ในระดับที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ อีกทั้งในเรื่องของนักสื่อความหมาย ชุมชนต้องพัฒนาและถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนผ่านเยาวชนได้อย่างถูกต้องชัดเจน เพื่อเกิดการมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชน และด้านที่ 6 เป้าประสงค์ที่ 6.1 ว่าด้วยการทำงานร่วมกันของชุมชนและผู้ประกอบการนำเที่ยว คะแนนอยู่ในระดับ 1.67 ชุมชนจะต้องมีข้อตกลงร่วมกันกับผู้ประกอบการนำเที่ยวในการให้บริการและมาตรฐานการให้บริการ

ดังนั้นจากแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา เป็นการพัฒนาศักยภาพในบริบทของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยของ Gayathri, Erathna, Ganesan, Silva & Silva (2024) ที่เสนอว่าแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตจำเป็นต้องอาศัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การพัฒนาศักยภาพตามแนวทางดังกล่าวนี้ ส่วนที่สำคัญที่สุด คือ ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการร่วมกันพัฒนาให้กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา มีศักยภาพที่พร้อมในการขอรับรองการประเมินที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT Thailand Standard

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ จากการประเมินเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 6 ด้าน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียชุมชน พบว่า ชุมชนจะต้องนำประเด็นที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับ พอใช้ และควรปรับปรุง ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อยกระดับสู่การขอรับรองเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT THAILAND STANDARD อีกทั้งชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา รายละเอียดดังแผนภาพ

ภาพที่ 2. การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1.1 ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมากขึ้น จากการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบว่ายังมีอีกหลายกิจกรรมที่สามารถจัดทำได้ในชุมชนและไม่มีในโปรแกรมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ส่งเสริมด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา ให้มากขึ้นผ่านสื่อดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงแอปพลิเคชันต่างๆ โดยเน้นการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ข้อมูลการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

1.2 หน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่าย ผู้นำชุมชน และกลุ่มการท่องเที่ยวควรมีการประชุม วางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน โดยให้มีข้อมูลชุดเดียวกันในการประชาสัมพันธ์

1.3 ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนา ในเป้าประสงค์ที่ระดับการประเมินอยู่ในระดับควรปรับปรุง หรือพอใช้ คือ เป้าประสงค์ที่ 1.3 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ ชุมชนควรมีการประชุมเพื่อดำเนินการจัดทำข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การแต่งกาย การรักษาความสะอาด และ เป้าประสงค์ที่ 4.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนควรมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนำทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดความเชื่อมโยง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา ตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้ได้รับมาตรฐานการท่องเที่ยว

2.2 การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2561). *มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาบริการท่องเที่ยวกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงแรม องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านศึก.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2566 – 2570*. สงขลา: คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดสงขลา.
- โชติมา ดีพลพันธ์, และ แสงแข บุญศิริ. (2565). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นัยเนตร ขาวงาม. (2565). *แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- พรศิลป์ บัวงาม, และ อุทุมพร ศรีโยม. (2564). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(41), 230-241.
- Gayathri, P., Erathna, B., Ganeshan, K., Silva, S.D. & Silva, H. D. (2024). Community-Based Tourism (CBT) in Changing Economy in the Case of Sri Lanka. In C. Tanrisever, H. Pamukçu, & A. Sharma (Eds), *Building the Future of Tourism* (pp. 49-60). United Kingdom: Emerald. <https://doi.org/10.1108/978-1-83753-244-52024100>
- Kim, K. (2019). The Concepts and Practices of Social Tourism in South Korea. *Advances in Hospitality and Leisure*, 15, 173-182. <https://doi.org/10.1108/S1745-354220190000015011>
- Yeap, P. F. & Liow, M. L. S. (2023). Tourist walkability and sustainable community-based tourism: conceptual framework and strategic model. *International Journal of Tourism Cities*, 10(1), 78-104. <https://doi.org/10.1108/IJTC-05-2022-0117>

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี *

Patterns of Creative Tourism of Community Enterprises in Ubon Ratchathani Province

มณีกาญจน์ เขียวรัตน์ และ วันทกาญจน์ สีมาโรฤทธิ์ การ์ด

Maneekarnchana Kiawrat and Wantakarn Seemarorit Card

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University

Corresponding Author, Email: maneekarn.k@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการศึกษา คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหื่อนชะจอมโฮมสเตย์ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลจากตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหื่อนชะจอมโฮมสเตย์ จำนวน 80 ราย โดยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหื่อนชะจอมโฮมสเตย์ ตัวแทนองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยว จำนวน 20 ราย โดยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

* ได้รับความเห็นชอบ: 15 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 8 พฤษภาคม 2567; ตีพิมพ์: 24 พฤษภาคม 2567

ผลการศึกษา พบว่า 1) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี ด้านนวัตกรรมโฮมสเตย์ ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.82) ด้านเกณฑ์ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.84) บริบทของชุมชนมีความโดดเด่นทางการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน 2) การวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน พบว่า จุดแข็ง คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถจัดกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย จุดอ่อน คือ ทักษะด้านภาษาของคนในชุมชน และขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเก็บข้อมูลและพัฒนาการตลาดออนไลน์ โอกาส คือ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และหน่วยงานท้องถิ่นสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และอุปสรรค คือ ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ดังนั้นในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนนั้น ต้องเกิดจากความร่วมมือของชุมชนในการปฏิบัติตามนโยบาย ร่วมกันขับเคลื่อนและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้งานเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน; กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research has the objectives: 1) patterns of creative tourism of community enterprises in Ubon Ratchathani province and 2) to study the success factors of patterns of creative tourism of community enterprises in Ubon Ratchathani province. This was a combination of quantitative and qualitative research. The study area was the Kin Khao Sao Huean Sa Som homestay community enterprise of Khong Chiam district, Ubon Ratchathani province. The tool for quantitative research was a questionnaire to collect data from 80 representatives of the Kin Khao Sao Huean Sa Som homestay community enterprise and the samples were selected using purposive sampling. Data were analyzed using descriptive statistic. The tool for qualitative research was a semi-

structured interview to collect in-depth information from the target group, 20 representatives from the Kin Khao Sao Huean community enterprise of Sasom homestay, government and private sectors in tourism and the samples were selected using purposive sampling. Content analysis was used.

The results of the study showed that the patterns of creative tourism of community enterprises in Ubon Ratchathani province in homestay innovation were at a high level in every aspect ($\bar{x}$ = 3.82). Criteria and indicators for sustainable tourism were at a high level in every aspect ($\bar{x}$ = 3.84). There were outstanding nature and cultural tourism and Isaan local wisdom. The analysis of success factors for community-based creative tourism found that its strength was the abundance of natural resources that various activities could be organized to support tourists. The weaknesses were the language skills of people in the community and the lack of technology application to help collect data and develop online marketing. The opportunity was the continuous support from government, private, and local agencies. The obstacle was basic public utility. Therefore, the development to create community-based creative tourism must come from the cooperation of the community in implementing the policy along with driving and creating new innovations especially applying technology to meet the demands of tourists for better quality.

Keywords: creative tourism; community-based tourism management; community enterprise

1. บทนำ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมและทั่วถึงภายในระยะเวลา 5 ปี คือ “การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัว เติบโตอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วม” โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคตนับจากนี้ จะมุ่งเน้นไปที่

การดำเนินการเพื่อพัฒนาและยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ต่อยอดการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับภาวะความปกติถัดไป (Next Normal) เพื่อการเติบโตอย่างครอบคลุม (Inclusive Growth) ด้วยการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Approach) โดยจะเป็นการพลิกโฉมการท่องเที่ยวของไทยอย่างสิ้นเชิง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ 3 กลุ่มหลักได้แก่ ประชาชน รายได้ และความยั่งยืน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) สอดคล้องกับรัฐบาลไทยที่มีเป้าหมายที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวและกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองในรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ให้ขยายตัวเพิ่มขึ้น ซึ่งรัฐบาลไทยให้ความสำคัญต่อการวางแผนการท่องเที่ยวเมืองรองในระยะยาว ผ่านกลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมและมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกับเจ้าของสถานที่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชนแต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561) ทั้งนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560) ได้อธิบายถึงรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงคุณค่าบนฐานความยั่งยืนไว้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีความโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ที่เป็นหนึ่งเดียวและยังคงความดั้งเดิม การมีส่วนร่วมของเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และการจัดประสบการณ์ที่สร้างความจดจำและประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมโดยอาศัยกฎกติการ่วมกัน ซึ่งองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ได้กำหนดหลักการเบื้องต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของธรรมชาติในการรองรับนักท่องเที่ยว สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความต้องการของชุมชน โดยผสมผสานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในแผนพัฒนาทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น และมีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูดใจ มีความเป็นอัตลักษณ์ที่สามารถนำเสนอและสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมเยือนได้ ชุมชนหลายแห่งมีความพร้อมในเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหือนชะจอมโฮมสเตย์ ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในเขตที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้เปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนในบรรยากาศป่าเขาลำเนาไพร อากาศบริสุทธิ์ร่มรื่น โดยหมู่บ้านได้เปิดโฮมสเตย์ หรือ เือนพัก ให้นักท่องเที่ยวได้อาศัยอยู่กับเจ้าของบ้าน และร่วมรับประทานอาหารพื้นถิ่นเพื่อสัมผัสกับวัฒนธรรมของคนในชุมชนอย่างใกล้ชิด ที่เรียกกันว่า กินข้าวเขาเหือน อีกทั้งยังมีกิจกรรมที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของหมู่บ้านให้ได้เยี่ยมชม รวมทั้งมีรูปแบบกิจกรรมในท้องถิ่นที่น่าสนใจตลอดจนมีผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ และสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เช่น ผ้าไหม ผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร และของที่ระลึกรูปแบบอื่น ๆ อีกมากมาย รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน จึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ยังคงมีจุดอ่อนในเรื่องของการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบทั้งในเรื่องของการนำเสนอสินค้าและบริการ อัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักตลอดจนองค์ความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมที่มีอยู่ สอดคล้องกับการศึกษาของ กุลวดี ละม้ายเงิน, เนียนนิภา สำเนียงเสนาะ, และ ภูวดล งามมาก (2564) พบว่า การขับเคลื่อนศักยภาพชุมชนเพื่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนนั้น ชุมชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการ ยังขาดองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ทำให้สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวขาดเอกลักษณ์ และขาดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กระจุกอยู่ในชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของประเทศ

ดังนั้น เพื่อเป็นการยกระดับการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหือนชะจอมโฮมสเตย์ ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี โดยประยุกต์ใช้ฐานทรัพยากร

ทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของชุมชนที่มีอยู่ สร้างมูลค่าเพิ่มในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการในชุมชนบ้านชะซอม ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีโฮมสเตย์ หรือ เอือนพัก ให้นักท่องเที่ยวได้อาศัยอยู่กับเจ้าของบ้าน และร่วมรับประทานอาหารพื้นถิ่นเพื่อสัมผัสกับวัฒนธรรมของคนในชุมชนอย่างใกล้ชิด ที่เรียกกันว่า กินข้าวเขาเอือน อีกทั้งยังมีกิจกรรมที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของหมู่บ้านให้ได้เยี่ยมชมและศึกษาทดลองปฏิบัติ โดยแนวโน้มในอนาคตอาจจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1.1 ประชากร ประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเอือนชะซอม โฮมสเตย์ อำเภอโขงเจียม จำนวน 80 คน กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเอือนชะซอมโฮมสเตย์ อำเภอโขงเจียม จำนวน 80 คน ใช้วิธีการเลือกประชากรทั้งหมด โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.1.2 เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยมีข้อคำถามและพัฒนาข้อคำถามจากแนวคิด และทฤษฎีที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า จากตำรา เอกสารต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นลักษณะ

ข้อคำถามแบบเลือกตอบ สำหรับข้อคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน แบ่งออกเป็น ด้านนวัตกรรม และด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยใช้วิธีของ Likert (1967)

ทั้งนี้ก็มีเกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดย เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อตรวจสอบ ความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ความสอดคล้องด้านเนื้อหา ความครอบคลุมของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยใช้ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือ Index of Item Objective Congruence (IOC) โดยค่า $IOC \geq 0.5$ ขึ้นไป จึงนำไปใช้งานต่อไปได้ จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และทำการทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.95

2.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 ราย และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจง ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กินข้าวเขาเหื่อนชะฮอมโฮมสเตย์ อำเภอโขงเจียม ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี นักวิชาการส่งเสริมการท่องเที่ยวองค์การบริหารส่วนตำบล นาโพธิ์กลาง ตัวแทนสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนนักวิชาการการท่องเที่ยว ตัวแทนนักพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนจากสภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 20 ราย การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) กับตัวอย่างที่เลือกไว้ ซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหื่อนชะฮอมโฮมสเตย์ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ตามแบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวบรวมข้อมูล

เกี่ยวกับความคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ข้อคิดเห็นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนด้านนวัตกรรม ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเพื่อทำให้เกิดความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นคำถาม ปลายเปิด (Open-end Question) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่โดยไม่มี การชี้นำคำตอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงมากที่สุด และเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่วิจัยตามที่ได้กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย และการสัมภาษณ์ โดยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source Data) ได้แก่ การศึกษาจากหนังสือ เอกสารรายงานการวิจัย ข้อมูลออนไลน์ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย

2.2.4 การจัดกระทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การจัดกระทำข้อมูลผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากการจดบันทึกการบันทึกเสียง การสังเกต มาบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ จัดแบ่งประเภทของข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ถ้อยคำ ประโยค หรือใจความที่ปรากฏมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา รวมถึงการวิเคราะห์ จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญ (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2554) โดยสรุปเนื้อหาเป็นเชิงคุณภาพให้ครอบคลุมตามความมุ่งหมาย และวิเคราะห์ SWOT Analysis

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามและการสำรวจพื้นที่แบบมีส่วนร่วม มีผลดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ระหว่าง 41-50 ปี เป็นสมาชิกในกลุ่มโฮมสเตย์ มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสบการณ์ในการทำงานด้านโฮมสเตย์ มากกว่า 3 ปี และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท

1.2 ลักษณะโฮมสเตย์ทางภูมิสังคม พบว่า ส่วนใหญ่มีสภาพภูมิประเทศ/ที่ตั้งโฮมสเตย์ ใกล้แม่น้ำ / ลำคลอง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักต่อปีมากกว่า 20 คนขึ้นไป มีจำนวนที่พัก 1-2 ห้อง/หลัง เปิดให้บริการโฮมสเตย์มากกว่า 3 ปี และบริบทโดยรอบโฮมสเตย์มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คือ วัด แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ โบราณสถาน น้ำตก คลอง ร่องสวน พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

1.3 นวัตกรรมโฮมสเตย์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมโฮมสเตย์ โดย วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของนวัตกรรมโฮมสเตย์ ภาพรวมและรายด้าน

นวัตกรรมโฮมสเตย์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์และบริการ	3.92	.694	มาก
นวัตกรรมด้านการมีส่วนร่วม	3.97	.701	มาก
นวัตกรรมด้านการตลาด	3.55	.828	มาก
นวัตกรรมด้านกระบวนการ	3.95	.657	มาก
นวัตกรรมด้านองค์กร	3.75	.761	มาก
เฉลี่ย	3.82	.728	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อนวัตกรรมโฮมสเตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า นวัตกรรมด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) รองลงมาคือ นวัตกรรมด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) ส่วนระดับค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุดคือนวัตกรรมด้านการตลาดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$)

1.4 รูปแบบตามเกณฑ์ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลเกณฑ์ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของผู้ตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์ผลข้อมูลค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเกณฑ์ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภาพรวมและรายด้าน

เกณฑ์ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การจัดองค์กรและการบริหารการท่องเที่ยว	3.78	.728	มาก
ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการจัดโปรแกรมท่องเที่ยว	3.97	.636	มาก
การดูแลนักท่องเที่ยวและการดูแลความปลอดภัย	4.04	.682	มาก
การจัดการประชาสัมพันธ์	3.79	.766	มาก
การจัดการความเสี่ยง	3.87	.675	มาก
มาตรฐานของแหล่ง / ทรัพยากรท่องเที่ยว	3.60	.831	มาก
เฉลี่ย	3.84	.719	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อเกณฑ์ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า การดูแลนักท่องเที่ยวและการดูแลความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) รองลงมาคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการจัดโปรแกรมท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) ส่วนระดับค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุดคือ มาตรฐานของแหล่ง ทรัพยากรท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$)

บริบทเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหือนชะจอมโฮมสเตย์ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหือนชะจอมโฮมสเตย์อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ที่หมู่ 7 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดตั้งกลุ่มกินข้าวเขาเหือนขึ้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2543 ซึ่งชุมชนบ้านชะจอมได้มีการรวมกลุ่ม

เพื่อจัดทำชุมชนท่องเที่ยว ชะจอมโฮมสเตย์ ให้เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน มีจำนวนบ้านพักโฮมสเตย์ (กลุ่มกินข้าวเช้าเหือน) จำนวนทั้งหมด 20 หลัง ที่ได้รับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (Homestay standard Thailand) มอก. เอส และความปลอดภัยด้านสุขอนามัยสำหรับกิจการด้านการท่องเที่ยว (Amazing Thailand Safety and Health Administration : SHA) มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวดังนี้

ภาพที่ 1. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ

1. ด้านผลิตภัณฑ์และการบริการ (Product and Service) ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ (Attraction) ที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้แก่ โหล่งนหัวหมู โหล่งนหินจานบิน โหล่งนแต้ม เสาเฉลียงใหญ่ ถ้ำลายมือฝีกองกอย หินหมวกลายแทง ตอไม้กลายเป็นหิน โหล่งนหินสกุตเตอร์ เป็นต้น **ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)** เป็นกิจกรรมเพื่อสุขภาพและเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ได้แก่ การตัดบาตรข้าวเหนียวร่วมกับชาวบ้านในชุมชนท่ามกลางแสงแรกของสยามประเทศในยามเช้า กิจกรรมที่แสดงถึงภูมิปัญญา เช่น การทำผ้ามัดย้อมและผ้าฝ้ายทอมือย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ การทำไม้กวาดแบบโบราณ การแปรรูปข้าวไร่ การสาธิตการมัดข้าวและตำข้าวโดยใช้อุปกรณ์แบบโบราณ และกิจกรรมเพื่อสุขภาพฐานสมุนไพรที่ให้ความรู้ด้านสมุนไพรท้องถิ่นชนิดต่างๆ **ด้านอาหาร (Local Food)** สำหรับอาหารของชะจอมโฮมสเตย์ส่วนใหญ่ที่จะนำมาเสิร์ฟให้นักท่องเที่ยวรับประทานจะนิยมทำอาหารพื้นบ้านที่นำวัตถุดิบท้องถิ่นภายในชุมชนมาประกอบอาหาร และเมนูที่ขึ้นชื่อของที่นี่ คือ แกงไก่ใส่ผักไผ่ตัน ซึ่งผักไผ่ตันคือ ผักสมุนไพรพื้นบ้านที่จะช่วยขูดสของน้ำแกงให้มีความกลมกล่อมมากขึ้น และอีกเมนูที่เป็นที่นิยมคือ แก้วบองเลียงมือ **ด้านการบริการ (Service)** นอกจากจะมีผลิตภัณฑ์และบริการที่ทำมาจากทรัพยากรในชุมชนแล้ว ยังสามารถแบ่งการให้บริการท่องเที่ยวเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาดูงาน และการท่องเที่ยวแบบพักผ่อน

2. **ด้านการตลาด (Marketing)** พบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่นำวัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นข้าวของเครื่องใช้ ของฝากที่ระลึก กำหนดราคาขายตามความเหมาะสม จำหน่ายผ่านแอปพลิเคชันสื่อออนไลน์ 3 ช่องทาง ได้แก่ ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook), Line และเบอร์โทรศัพท์ มีการจัดส่งเสริมการขายโดยมีส่วนลดในวันหยุดสำคัญ รวมทั้งมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (2 วัน 1 คืน) ด้านการมีส่วนร่วม คือ มีการรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง ด้านกระบวนการ มีการกำหนดกฎระเบียบแบบแผนและข้อกำหนดของกลุ่ม

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก

ปัจจัยภายใน (Internal Factor)		ปัจจัยภายนอก (External Factor)	
ด้านจุดแข็ง	ด้านจุดอ่อน	ด้านโอกาส	ด้านอุปสรรค
1. แหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย	1. ด้านภาษาสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยว	1. นโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมและสนับสนุน	1. โฮมสเตย์แต่ละแห่งอยู่ไกลจากตัวเมือง
2. รองรับนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม	2. การต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม	2. มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนสนับสนุน	2. การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
3. ผลิตภัณฑ์ชุมชน	3. ความรู้และทักษะการประชาสัมพันธ์	3. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่นิยม	3. ขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทาง
4. ผู้นำเข้มแข็ง	5. ขาดการสร้างภาคีเครือข่าย	เดินทางท่องเที่ยววิถีชุมชนมากขึ้น	4. ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ระบบไฟฟ้า
5. กลุ่มโฮมสเตย์ที่โดดเด่น	6. ขาดการสร้างสรรคและพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ	4. โครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว การศึกษา และการสร้างรายได้	5. ปัญหาสภาวะทางเศรษฐกิจ
6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการต่อยอด	7. ขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย	5. การเข้าถึงเทคโนโลยีของนักท่องเที่ยว	6. ความไม่แน่นอนจากสถานการณ์ต่าง ๆ

จากตารางที่ 3 พบว่า ชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติโดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยชุมชนสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อต่อยอดและสร้างรายได้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้มีจุดอ่อนในเรื่องของทักษะทางด้านภาษา การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการทำการตลาดอย่างต่อเนื่อง ด้านโอกาส พบว่ามีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้การสนับสนุนในการพัฒนาโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายตามบริบทของท้องถิ่น และอุปสรรคคือ ระบบสาธารณูปโภคยังไม่เพียงพอ และความไม่แน่นอนจากสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นหากชุมชนได้รับการอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี และได้รับการสนับสนุนหรือนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวด้านลักษณะโฮมสเตย์ส่วนใหญ่มีสภาพภูมิประเทศ/ที่ตั้งโฮมสเตย์ใกล้แม่น้ำ/ลำคลอง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักต่อปีมากกว่า 20 คนขึ้นไป มีจำนวนที่พัก 1-2 ห้อง/หลัง เปิดให้บริการโฮมสเตย์มากกว่า 3 ปี และบริบทโดยรอบโฮมสเตย์มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ทำให้สามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับธง คำเกิด, อุทุมพร เรื่องฤทธิ์, เพียงฤทธิ์ เสงี่ยมศิลป์, จิตรารมณ์ เถรวัตร, และ ชิดชนก มากจันทร์(2563) พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ของการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าวเขาเหือนชะซอมโฮมสเตย์อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีบริบทและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะท้องถิ่น โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติที่หลากหลาย ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งส่งเสริมสุขภาพและกิจกรรมส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทำให้คงเสน่ห์และมีอัตลักษณ์ตบโจทย์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับสรีตา ศรีสุวรรณ และ บงกช เดชมิตร (2562) ได้เสนอแนวทางให้

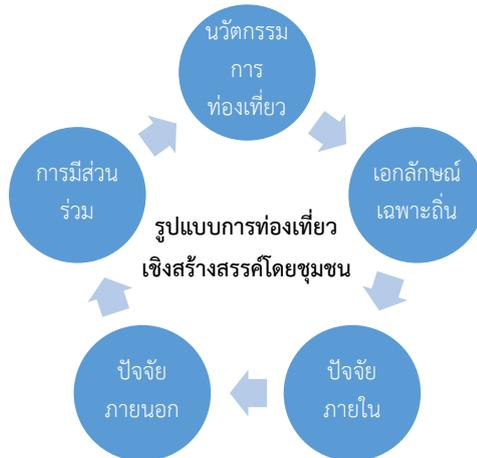
ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ดำเนินการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ให้คงเสน่ห์และแตกต่างอย่างมีเอกลักษณ์อีกทั้งยังเป็นการสร้างจุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยว และที่สำคัญยังสามารถช่วยรักษาทรัพยากรอันทรงคุณค่าให้คงอยู่ถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ตอบโจทย์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ 5 ข้อ ดังนี้ 1) สร้างอัตลักษณ์เอกลักษณ์ คงเสน่ห์ตัวตนของชุมชน และโฮมสเตย์ที่โดดเด่นและเข้มแข็ง 2) สร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของให้กับคนในชุมชน 3) สร้างการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น 4) สร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์ และ 5) สร้างการเชื่อมโยงและบูรณาการโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชุมชนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติโดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัวของกลุ่มโฮมสเตย์ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการของผู้นำชุมชนและกลุ่มสมาชิกที่เข้มแข็ง แต่ก็ยังพบว่าชุมชนยังมีอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว โดยพบว่าส่วนใหญ่แล้วจะเป็นในเรื่องของทักษะทางด้านภาษา ทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการทำการตลาดอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ กนกรัตน์ ดวงพิบูล และ จารุพันธ์ เมธะพันธ์ (2561) พบว่า ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์โดยการวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดพบว่า จุดแข็งของกลุ่มโฮมสเตย์ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มมีภาวะผู้นำสูง มีกิจกรรมท่องเที่ยวหลากหลาย มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม จุดอ่อน คือ การสื่อสารกับชาวต่างชาติ ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งหากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้การสนับสนุนในการพัฒนาโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่องและสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี ตลอดจนสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้ สอดคล้องกับชูศักดิ์ อินทมนต์ และ ศรีณยา เลิศพุทธิลักษณ์ (2562) ได้เสนอรูปแบบและกระบวนการในการบริหารนวัตกรรมการโฮมสเตย์ที่เหมาะสม ประกอบด้วยการสร้างนวัตกรรมที่แปลกใหม่และดึงดูด การมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างนวัตกรรมการตลาดเพื่อการแข่งขัน สร้างนวัตกรรมกระบวนการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและความโปร่งใส สร้างนวัตกรรมองค์กรเพื่อพัฒนาคนในชุมชน และสร้างนวัตกรรมความยั่งยืนกับชุมชน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน

จากภาพดังกล่าว การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งมีความสัมพันธ์ 5 ส่วน คือ มีนวัตกรรมการท่องเที่ยว ด้านการตลาด เทคโนโลยีสมัยใหม่ วิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่มีผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นชุมชนในกระบวนการบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการให้การสนับสนุน รวมไปถึงการจัดให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดแบบแผนนโยบายเพื่อพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

2.1 ผู้นำชุมชนควรสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชนและการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีหรือกลุ่มการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงในทุกๆ ด้าน

2.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์กลาง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดอุบลราชธานี พัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี สภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี ควรจัดสรรบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและความสามารถด้านเทคโนโลยีและการตลาดสมัยใหม่ในการเข้ามาช่วยฝึกอบรมและให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวเพื่อที่จะได้นำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกในอนาคตเกี่ยวกับเนื้อหาในงานวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์จากการศึกษาในครั้งนี้เพื่อการพัฒนาและการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.2 ควรมีการสำรวจ ศึกษาเพิ่มเติม และการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทชุมชนในพื้นที่เนื่องจากชุมชนมีจุดแข็ง และความสามารถที่จะพัฒนาต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กนกรัตน์ ดวงพิบูล, และ จารุพันธ์ เมธะพันธุ์. (2561). โสมสเด็จพระกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 9(1), 217-234.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กุลวดี ละม้ายเงิน, เนียนนิภา สำเนียงเสนาะ, และ ภูวดล งามมาก. (2564). การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรองชุมชนชะชอม ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(1), 76-86.

- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570). สืบค้นจาก <https://anyflip.com/zzfck/rptc>
- ชูศักดิ์ อินทมนต์, และ ศรีธัญญา เลิศพทุทธ์ลักษณ์. (2562). รูปแบบการจัดการธุรกิจนวัตกรรมการโฮมสเตย์ในชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 39(6), 85-103.
- จง คำเกิด, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, เพ็ญฤทัย เสงี่ยมศิลป์, จิตรารภรณ์ เถรวัตร, และ ชิตชนก มากจันทร์. (2563). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี (รายงานวิจัย). สุพรรณบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี.
- สรีตา ศรีสุวรรณ, และ บงกช เดชมิตร. (2562). แนวทางการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ให้คงเสน่ห์ และแตกต่างอย่างมีอัตลักษณ์เพื่อตอบโจทย์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 8(1), 1-13.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). *คู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คพลัส จำกัด.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2554). การพัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (รายงานวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

รูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ *

The Community-Based Tourism Business Model of Sameong District, Chiang Mai Province

นีนารถ ศังขะศิลป์, ยุทธการ ไวยอาภา, กวินรัตน์ อัฐวงศ์ชยากร, และ กิรติ ตระการศิริวานิช
Neenart Sangkhasilapin, Yutthakarn Waiapha, Kavinrath Attawongchayakorn, and

Kirati Trakarnsiriwanich

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Tourism Development, Maejo University

Corresponding Author, Email: tt.studymode@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการออกแบบบริการที่มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้ด้วยการสอบถามสัมภาษณ์ พูดคุยและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ระหว่างผู้วิจัย นักวิชาการและชุมชน และประชุมเชิงปฏิบัติการ (focus group) หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาสร้างรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการออกแบบบริการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

* ได้รับบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2567

ผลการวิจัย พบว่ารูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านส่งเสริมการตลาด 3) ด้านบุคคล 4) ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ และ 5) ด้านสิ่งมีชีวิตที่มองเห็นได้

คำสำคัญ: รูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน; การมีส่วนร่วม; การออกแบบบริการ

Abstract

This article is a part of the research to develop model of community-based tourism management at Sameong district, Chiang Mai province. The objective of this research is to develop the community-based tourism business model at Sameong district, Chiang Mai province. The key informants were the group members of community-based tourism at Sameong district, Chiang Mai province. The data was collected by using questionnaire. After the data was collected, the researcher analyzed the data by analyzing strength, weakness, opportunity, and threats to create a community-based tourism business model in service design for sustainable tourism development at Sameong district, Chiang Mai province.

The result revealed that a community-based tourism business model at Sameong district, Chiang Mai province has five elements which consisted of 1) Product 2) Promotion 3) People 4) Productivity and quality and 5) Physical evidence

Keywords: community-based tourism business model; participation; service design

1. บทนำ

องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้ประกาศเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2015 เกี่ยวกับเป้าประสงค์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมีทั้งหมด 17 เป้าประสงค์ และต้องการให้เป้าประสงค์ดังกล่าวเห็นผลเชิงประจักษ์ภายในปี ค.ศ. 2030 ซึ่งจะครอบคลุมทั้งหมด 15 ปี ด้วยคำโปรยที่ว่า “leaving no one behind” หรือ จะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง นั้นหมายถึงว่าทุกคนจะได้พัฒนาไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถแบ่งออกเป็นเป้าประสงค์หลัก ๆ ได้ 17 เป้าหมาย ซึ่งการพัฒนานี้จะต้องพัฒนาควบคู่กันไปในสามมิติ คือ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจ และมิติสิ่งแวดล้อม โดยให้ความยั่งยืนเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา การพัฒนายั่งยืนนี้จะต้องเป็นการพัฒนาที่เป็นสากลนั้นหมายถึงการที่ทุกประเทศทั่วโลกจะต้องทำควบคู่และสอดคล้องกันไป นอกจากนี้การพัฒนายั่งยืนจะต้องเป็นแบบบูรณาการคือต้องขับเคลื่อนไปด้วยกัน แยกจากกันไม่ได้ ต้องช่วยกันเสริมแรงและเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าถึงการพัฒนา โดยรัฐบาลหรือประเทศต่าง ๆ จะต้องทำนโยบายให้สอดคล้องกับพื้นที่และทำให้พื้นที่นั้น ๆ จัดการตนเองได้ เพื่อให้สามารถต่อยอดการพัฒนาได้อย่างไม่จำกัดและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (สยาม อรุณศรีมรกต และ ยงยุทธ วัชรดุลย์, 2559, น. 2-5)

รัฐบาลไทยได้นำเป้าหมายดังกล่าวเข้ามาเป็นส่วนช่วยในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศเพื่อให้เป็นไปตามแนวทาง โดยประเทศไทยนั้นได้นำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน ทำให้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580 ได้กำหนดกรอบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ซึ่งในยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ยังได้แบ่งออกเป็นแต่ละด้าน โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวขององค์การสหประชาชาติอีกด้วย โดยแต่ละยุทธศาสตร์จะมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และยังคงคำนึงถึงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันนานาประเทศ จากวิสัยทัศน์ประเทศไทย 2580 ในยุทธศาสตร์ชาติได้กล่าวไว้ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังมีช่องว่างในการพัฒนาและบริหารประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างล่าช้า จึงทำให้มีการกำหนดการพัฒนาและแบ่งเป็น 4 ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์หลักที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวได้นั้นได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเป็นเพิ่มมูลค่าของสินค้าด้านการเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรม การบริการแห่งอนาคต รวมไปถึงการสร้างความปลอดภัยหลายด้านการท่องเที่ยวอัน ได้แก่

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค นอกจากนี้ยังจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยสนับสนุนในการสร้างโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและการตลาดใหม่ ๆ ได้ 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 รวมไปถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เป็นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในพื้นที่ของตนเองได้ และ 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน พัฒนาพื้นที่โดยคำนึงถึงการรักษา อนุรักษ์ พื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวิถีชีวิตบนฐานธรรมชาติและฐานวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมืองและชุมชนด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

อำเภอสะเมิงเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวมานาน แต่ยังคงขาดการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม และยังคงขาดองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง จึงทำให้การท่องเที่ยวและประชากรของอำเภอสะเมิงไม่มีแนวทางในการจัดการที่ชัดเจน ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ทำให้รายได้ที่เข้ามาภายในพื้นที่อาจจะไม่ได้เข้าถึงประชากรในพื้นที่โดยตรง จึงยังทำให้อำเภอสะเมิงยังมีปัญหาความยากจน การจัดการที่ดินทำกินและการทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไม่ไปในทิศทางเดียวกัน เกิดปัญหาการแก่งแย่งพื้นที่ ลูกค้ำ และผลกำไรอันเนื่องจากการไม่รวมกลุ่มของคนในพื้นที่ อีกทั้งการขายสินค้ายังเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายแต่ก็ไม่สามารถทำให้สินค้าอื่น ๆ มาทดแทนสินค้าหลัก เช่น สตรอเบอร์รี่ ที่ออกเฉพาะช่วงเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ ได้ ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในอำเภอสะเมิงตั้งใจมาซื้อสตรอเบอร์รี่เท่านั้น เมื่อมีความต้องการในช่วงดังกล่าวสูงจึงทำให้เกิดการใช้สารเคมีในการเร่งการเจริญเติบโตของผลไม้ชนิดดังกล่าว เมื่อหมดฤดูกาลแล้วนักท่องเที่ยวจึงหดหายเพราะไม่มีพืชผล หรือผลิตภัณฑ์อื่นมาช่วยส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในฤดูกาลอื่น ๆ อีกทั้งยังขาดบุคลากร

หรือหน่วยงานเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปวัตถุดิบเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและส่งออกไปยังท้องตลาดได้ (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2562)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการออกแบบบริการที่มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดจำนวนโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงทั้งหมด 34 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยระบุประเด็นคำถามหลักไว้ในแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงนำเทคนิคในการวิจัย คือ ประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และกำหนดแนวทางในการพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการออกแบบการบริการของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม นำไปสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้ด้วยการสอบถาม สัมภาษณ์ พูดคุยและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ระหว่างผู้วิจัย นักวิชาการและชุมชน และประชุมเชิงปฏิบัติการ (focus group)

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบว่า การจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นที่ต้องใช้ส่วนผสมทางการตลาดด้านการบริการ (Marketing Mix) เป็นตัวช่วยให้ชุมชนเข้าใจว่าตนเองมีความพร้อมด้านใดบ้างและจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงด้านใด ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อช่วยให้ชุมชนสามารถรองรับความต้องการได้รอบด้านมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถช่วยให้ชุมชนมองถึงปัญหาและสามารถคาดการณ์กับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วย โดยจะใช้ทั้งหมด 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ (product) 2) ด้านราคา (price) 3) ด้านการจัดจำหน่าย (place) 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด (promotion) 5) ด้านกระบวนการ (process) 6) ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ (productivity and quality) 7) ด้านทรัพยากรบุคคล (people) และ 8) ด้านสิ่งมีตัวตนที่มองเห็นได้ (physical evidence) เมื่อทราบว่าธุรกิจการท่องเที่ยวของตนเองเป็นเช่นไรแล้ว จากนั้นต้องนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้มาทำการสังเคราะห์เพิ่มเติม โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT Analysis คือเครื่องมือที่จะใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ในการวางแผนและบริหารจัดการองค์กร เพื่อชิงความได้เปรียบและสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร โดยการวิเคราะห์นี้จะต้องคำนึงถึงภาพรวมขององค์กรทั้งภายในและภายนอก ซึ่งโอกาสสามารถช่วยกำหนดทิศทางการทำงานให้เหมาะสมและอุปสรรคสามารถแก้ไขจุดบกพร่องเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต จากนั้นจึงมากำหนดกลยุทธ์ของส่วนผสมทางการตลาดว่าด้านใดมีกลยุทธ์เป็นแบบใด โดยใช้ SWOT Matrix เป็นการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันที่องค์กรหรือชุมชนกำลังเผชิญหน้าอยู่ โดยวิเคราะห์จากปัจจัยภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (อุปสรรคและความท้าทาย) เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่าจะใช้กลยุทธ์ใดในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

สำหรับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการวิเคราะห์กลยุทธ์ SWOT Matrix พบว่ามีทั้งหมด 5 ด้านจาก 8 ด้าน ที่จะต้องใช้กลยุทธ์เชิงแก้ไข หรือ WO Strategy ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ (product) 2) ด้านการส่งเสริมการตลาด (promotion) 3) ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ (productivity and quality) 4) ด้านบุคคล (people) และ 5) ด้านสิ่งมีตัวตนที่มองเห็นได้ (physical evidence) จึงทำให้จำเป็นต้องหาวิธีการแก้ไขเพื่อปรับให้ไปในทิศทางของกลยุทธ์เชิงรุก หรือ SO Strategy มากขึ้น โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research หรือ PAR) โดยใช้เทคนิค AIC ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยที่

เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกระทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และกำหนดแนวทางในการพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง แนวคิดนี้เป็นเทคนิคหรือแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมให้สมาชิกองค์กรมาร่วมกันเรียนรู้ในกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการทำงานและพัฒนาร่วมกัน กระบวนการ AIC มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการชี้ชัดปัญหาค้นพบศักยภาพของตนเอง สามารถคิด วิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของความต้องการและการวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง และยังเป็นการระดมความคิดของชุมชนอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการการออกแบบบริการมีทั้งหมด 5 ขั้นตอน (service design process) ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา (problem definition) 2) การค้นหาปัญหาที่แท้จริงและการตั้งสมมติฐาน (insight and hypothesis) 3) การหาโอกาสที่สามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริงได้ (opportunity area) 4) การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา (concept and prototypes) และ 5) การนำเสนอทางออก (solution) เมื่อทั้ง 5 องค์ประกอบสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นระบบจะทำให้การพัฒนาเกิดขึ้น ไม่เพียงแต่ด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่จะช่วยพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ยั่งยืน ถึงแม้ว่าจะต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการประสานองค์ประกอบทั้งหมดเข้าด้วยกัน แต่หากมีการทำอย่างต่อเนื่องและมีการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และยังสามารถช่วยพิสูจน์ให้คนในพื้นที่ที่มีการต่อต้านการท่องเที่ยวเห็นว่าการท่องเที่ยวที่เข้ามา นั้นสร้างรายได้ให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวหรือช่วงฤดูรอเก็บเกี่ยวได้อีกด้วย โดยปรากฏรายละเอียดดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (product)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อมูลว่าปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่ทางชุมชนต้องการผลักดันให้เกิดเป็นสินค้าที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้นำกลับไปเมื่อเสร็จจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้แก่ ข้าวดอย เนื่องจากข้าวนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ ประกอบกับอำเภอสะเมิงมีข้าวพื้นเมืองจากชาติพันธุ์หลากหลาย ในขณะที่เดียวกันนักท่องเที่ยวจะได้ทานข้าวดังกล่าวในขณะที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อมูลว่าผลิตภัณฑ์อีกอย่างที่มีอยู่คือบริการ เพราะการบริการเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว เนื่องจากการบริการของชุมชนในขณะนี้ไม่สามารถ

ทำได้เต็มที่เนื่องจากไม่มั่นใจในการบริการของตนเอง เพราะมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นยังไม่มาก และเมื่อถามไปยังผู้รับบริการมักจะได้คำตอบว่าดีแล้ว ซึ่งไม่ทราบว่ามีดีแล้วของนักท่องเที่ยวชั้น หมายความว่าอย่างไร เพราะต้องการพัฒนาเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่อาจจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดจากผลิตภัณฑ์คือไม่มีผลิตภัณฑ์สม่ำเสมอให้นักท่องเที่ยวได้นำกลับไปหลังจากท่องเที่ยวเสร็จแล้ว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจึงคิดว่าจะต้องมีผลิตภัณฑ์ที่สามารถเก็บได้นานและนักท่องเที่ยวสามารถนำไปได้ อีกทั้งยังกลับมาซื้อซ้ำได้ในอนาคต หรือหากมีการนำกลับไปแล้วจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัส สำหรับการบริการนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่ายังไม่เข้าใจว่าควรจะต้องบริการแบบใดถึงจะเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ทุกกลุ่ม และควรจะมีการรับมืออย่างไรหากเกิดปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น เพราะจำนวนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวนั้นมีจำกัด

ข้าวซอยที่ได้มานั้นจะเป็นข้าวต้นฤดูกาล หลังจากที่ได้เก็บเกี่ยวและแบ่งไว้ใช้ในครัวเรือนแล้ว จะต้องมีการแบ่งจากทุกหน่วยเพื่อเอามารวบรวมให้เป็นกองกลางเพื่อที่จะได้นำมาปันส่วนให้เป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนที่ต้องใช้ในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างแรมในแต่ละบ้าน ระหว่างพักแรมและท่องเที่ยว และ 2) นำมาใส่บรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์ ระหว่างการท่องเที่ยวผู้นำเที่ยวจะต้องช่วยกันสอบถามว่าการท่องเที่ยวระหว่างวันเป็นอย่างไร ควรเพิ่มหรือลดอะไร เพื่อที่จะได้ใช้เป็นข้อมูลว่านักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มมีความเห็นตรงกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อนำไปปรับปรุงให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกลุ่มที่เข้ามาท่องเที่ยว และมีการถอดบทเรียนทุกครั้งหลังจากที่นักท่องเที่ยวเดินทางกลับออกไป ซึ่งจะมีการสุ่มเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวบางคนในทุกกลุ่มและทุกวัย

ปัจจุบันในพื้นที่ไม่มีอุปกรณ์สำหรับทำบรรจุภัณฑ์ หากต้องการทำบรรจุภัณฑ์เองจะต้องนำไปให้โรงงานด้านนอกจัดทำให้จึงทำให้ข้าวซอยที่ต้องการขายนั้นจะมีราคาสูงกว่าปกติ ชุมชนจึงเห็นว่าอยากที่จะขอความร่วมมือกับสถานศึกษาที่มีเครื่องมือ หรืออยากให้องค์กรภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมการทำบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ข้าวซอยที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมากขึ้น สำหรับการบริการถึงแม้ผู้นำเที่ยวหรือกลุ่มการท่องเที่ยวจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันโดยจะขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษาที่มีเครือข่ายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจัดอบรมเพิ่มเติมผ่านทางภาครัฐภายในพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มการท่องเที่ยวเข้าใจเกี่ยวกับการบริการมากขึ้น

2. ด้านส่งเสริมการตลาด (promotion)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันการท่องเที่ยวภายในพื้นที่เพิ่งจะกลับมาเปิดให้บริการนักท่องเที่ยวแบบกลุ่ม เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่การส่งเสริมการตลาดยังไม่มีเป็นรูปธรรม ปัจจุบันมี Facebook Fanpage ซึ่งดูแลกันเองและยังไม่มีรายละเอียดด้านการท่องเที่ยวภายในพื้นที่มากนัก จึงทำให้เสียโอกาสในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่มีในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวทราบ ถึงแม้จะมีการเริ่มจัดทำเว็บไซต์ทางการของพื้นที่แต่ยังไม่พร้อมที่จะให้ประชาสัมพันธ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าการนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เข้าไปในระบบหรือเว็บไซต์ที่กำลังจัดทำเป็นไปอย่างล่าช้า อีกทั้งหากมีการนำร้านค้าต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเข้าไปในระบบ จะทำให้ผู้ที่ไปเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรู้สึกไม่เป็นธรรม รวมไปถึงภาครัฐในพื้นที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว เพราะเห็นว่าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะเป็นช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์เท่านั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์มากนักเพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่หาข้อมูลเองได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่าภาครัฐภายในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญที่จะผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าไปอยู่ในแผนการพัฒนาอำเภอสะเมิง เนื่องจากปัจจุบันถึงแม้ในแผนหลักของอำเภอจะมีการผลักดันอยู่บ้าง แต่รายตำบล เช่น ตำบลสะเมิงเหนือ หรือตำบลบ่อแก้ว ยังไม่มีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาอำเภอ ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะเป็นอาชีพเสริมแต่จะช่วยให้ชุมชนมีรายได้จากช่องทางอื่นเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดปัญหาความยากจนลงและเพิ่มการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวทั้งนอกและในฤดูกาล

ผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอแนะว่าภาครัฐในพื้นที่ควรจะช่วยกับกลุ่มและให้คำปรึกษา รวมไปถึงสร้างเงื่อนไขเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แบ่งเขตการท่องเที่ยวให้ชัดเจน รวมไปถึงแนะนำการท่องเที่ยวให้ชุมชนในพื้นที่ที่ไม่เห็นด้วยเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะได้จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวและกำหนดการท่องเที่ยว

3. ด้านบุคคล (people)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่าด้านบุคคลนั้นเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด ถึงแม้มีทรัพยากรบุคคลหลักในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวไม่ใช่อาชีพหลักสำหรับการดำรงชีวิต ทำให้ผู้นำชุมชนหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ไม่เข้าใจว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนคืออะไร แม้ในพื้นที่จะมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การเดินป่า การขี่ช้าง น้ำตก บ่อน้ำอุ่น

หมู่บ้านชาติพันธุ์ เป็นต้น แต่ผู้นำไม่นำการท่องเที่ยวเข้าแผนหมู่บ้านหรือตำบล ทำให้คนในชุมชนไม่เห็นว่าการท่องเที่ยวจะเกิดประโยชน์หรือจะมาช่วยให้ตนมีรายได้เพิ่มขึ้นได้อย่างไร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักยังกล่าวว่าการท่องเที่ยวจะสามารถเกิดให้เป็นรูปธรรมเหมือนพื้นที่อื่น ๆ ได้ ภาครัฐในพื้นที่ต้องเห็นว่าการท่องเที่ยวนั้นสามารถช่วยให้เกิดรายได้เสริมช่วงนอกฤดูเก็บเกี่ยว จึงจะสามารถทำให้คนในพื้นที่นั้นต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้น แม้ว่าแผนพัฒนาปัจจุบันจะเป็นแบบจากล่างขึ้นบน (bottom-up planning) แต่ปัญหาคือการแก้ไขนั้นไม่ตรงจุดที่ต้องการเพราะผู้นำชุมชนไม่มีวิสัยทัศน์ จึงจำเป็นต้องทำแบบทางลัดคือต้องเข้าไปหาผู้ที่เข้าใจมากกว่าและมีกำลังสั่งการมากกว่าเพื่อให้แผนนั้นดำเนินไปได้โดยเฉพาะหน่วยงานอื่น ๆ นอกเหนือจากชุมชนและภาครัฐในพื้นที่ เช่น ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้จัดการธนาคารออมสินเขตภาคเหนือ ผู้ประสานงานด้านการบริการชุมชนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นต้น เพราะเมื่อแผนไม่สามารถดำเนินการได้ก็จะไม่สามารถดึงคนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้เช่นกัน เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ จำเป็นที่จะต้องวางบุคลากรให้เหมาะสมกับแผนการท่องเที่ยวที่มี นอกจากนี้ยังต้องจัดทำแผนการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทั้งขนาดของกลุ่มนักท่องเที่ยวและบุคลากรที่มีอย่างจำกัด เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและเป็นที่ยอมรับว่าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ยังเป็นแบบใด เพื่อที่จะดึงดูดคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น และจะยังช่วยให้เกิดรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่าเมื่อเกิดการท่องเที่ยวแล้วและสามารถแสดงให้เห็นถึงความต้องการและรายได้จากนักท่องเที่ยว จะทำให้ภาครัฐท้องถิ่นและคนในชุมชนกระตือรือร้นในการยื่นมือเข้ามาช่วย โดยเฉพาะคนในชุมชน หากเห็นว่าสามารถเกิดรายได้จากการท่องเที่ยวจะมีคนให้ความสนใจและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มี แต่จะต้องมีการจัดการบุคลากรโดยการเพิ่มทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ยั่งยืนและเป็นระบบมากขึ้น

4. ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ (productivity and quality)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่าปัจจุบันการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เน้นการสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว เพราะอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย แต่การควบคุมให้อยู่ในมาตรฐานตลอดอาจจะเป็นไปได้ยาก เพราะบางครั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นแบบจำเพาะ เช่น งานแต่งงาน งานศพ ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มาช่วงจังหวะนั้นอาจจะได้

ประสบการณ์ที่แปลกใหม่และเกิดการบอกต่อ แต่การบอกต่อนั้นทำให้เกิดปัญหาคือกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ที่เข้ามาจะเกิดการคาดหวังว่าจะได้ประสบการณ์แบบเดียวกับผู้ที่บอกต่อ ซึ่งเป็นไปได้ยาก บางครั้งทำให้ถูกมองว่าไม่มีความเป็นมืออาชีพหรือถึงขั้นที่นักท่องเที่ยวบางคนเกิดความไม่พอใจ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่าการสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวที่นั่นค่อนข้างจะแตกต่างและเป็นเอกลักษณ์มากสำหรับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ติดตรงที่ว่าประสบการณ์แต่ละช่วงที่นักท่องเที่ยวมานั้นจะแตกต่างกัน เช่น หากมาช่วงเทศกาลปีใหม่มีนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสบรรยากาศของการเฉลิมฉลองอย่างเต็มที่ รวมไปถึงเอกลักษณ์ของเทศกาล หรือหากมาท่องเที่ยวแล้วเจอการแต่งงานของชาติพันธุ์ ก็จะได้รับประสบการณ์อีกแบบหนึ่ง ซึ่งที่เป็นปัญหาเพราะความไม่แน่นอนของเทศกาลและพิธีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งการท่องเที่ยวบางช่วงอาจจะเจอฤดูกาลของผลผลิตที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่เคยเข้ามาท่องเที่ยวแล้วเมื่อกลับมาใช้บริการอีกครั้ง จะมีความต้องการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากครั้งแรกอย่างแน่นอน จึงต้องมีแผนการท่องเที่ยวอื่นไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่กลับมาเที่ยวซ้ำเพิ่มขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนได้เสนอว่าในอนาคตอาจจะต้องมีการจำลองพิธีหรือเทศกาลขึ้นมาเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่และเพื่อเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ให้นักท่องเที่ยว เนื่องจากมีพื้นที่และทรัพยากรอยู่แล้ว อาจจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยกระจายรายได้ไปยังคนในพื้นที่มากขึ้น อีกทั้งจะช่วยให้ชุมชนเห็นผลดีหากมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางกลุ่มเห็นตรงกันว่า การจำลองประเพณี เทศกาล หรือพิธีกรรมของชาติพันธุ์นั้นสามารถทำได้ แต่จะต้องมีแนวทางที่ชัดเจนและมีกลุ่มของชาติพันธุ์นั้น ๆ เห็นควรด้วย แต่หากการแสดงสดนั้นอาจจะมีผลกระทบต่อการค้าทางชีวิต ฉะนั้นการจัดทำในรูปแบบการนำเสนอเป็นภาพเคลื่อนไหวน่าจะเป็นไปได้ง่ายที่สุด และใช้งบประมาณน้อยที่สุดในขณะนี้ หากในอนาคตได้ผลตอบรับดีหรือมีความต้องการที่จะดูแสดงสด จึงค่อยกลับมาหารือกันอีกครั้ง นอกจากนี้ยังมีการวางแผนเพื่อจัดทำการท่องเที่ยวแบบเลือกเอง (customized travelling) สำหรับนักท่องเที่ยวที่เคยมาใช้บริการแล้วและกลับมาเที่ยวซ้ำ โดยกลุ่มการท่องเที่ยวกำลังปรึกษากับอาจารย์คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อจัดทำเว็บไซต์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกว่าอยากจะทำแบบใดเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มของตนเอง

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเห็นตรงกันว่า การจัดทำรูปแบบการนำเสนอเป็นภาพเคลื่อนไหวนั้นจะเป็นแนวทางที่ดีที่สุด แต่ก่อนที่จะทำได้ อาจจะต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นเข้ามา

ช่วยถ่ายทำ เพราะยังขาดความรู้และอุปกรณ์ในการตัดต่อให้ออกมาน่าสนใจ ซึ่งหากมีการประชุมกับหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น หรือมีการประสานเข้ามาจากกลุ่มอื่น ๆ อาจจะขอความช่วยเหลือด้านดังกล่าว เพราะหากรูปแบบการนำเสนอเป็นภาพเคลื่อนไหวดังกล่าวเผยแพร่ออกไปและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ จะเป็นอีกทางหนึ่งซึ่งช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการจัดทำเว็บไซต์ที่กำลังจะเกิดขึ้นนั้นจะช่วยแก้ปัญหาความจำเจในการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้มากขึ้น เพราะการเลือกรายการท่องเที่ยวเองจะเป็นส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ออกแบบการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และยังเป็นส่วนช่วยเรื่องการออกแบบบริการที่นักท่องเที่ยวต้องการอีกด้วย

5. ด้านสิ่งมีตัวตนที่มองเห็นได้ (physical evidence)

อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 5 ตำบล คือ ตำบลสะเมิงใต้ ตำบลสะเมิงเหนือ ตำบลบ่อแก้ว ตำบลแม่สาบ และตำบลยั้งเมิน ปัญหาที่พบเหมือนกัน คือ ป้ายบอกทางที่ไม่ชัดเจน ไม่มีป้ายแนะนำสถานที่ กล่าวคือจำนวนป้ายบอกสถานที่ที่มีจำกัด หากไม่ใช้คนในพื้นที่ที่มีสิทธิ์สูงที่จะหลงทางเพราะไม่ชินทาง อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ผู้ให้ข้อมูลทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่ากรณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาด้วยตนเองนั้น ไม่รู้จักพื้นที่และมีจุดหมายปลายทางไว้อยู่แล้ว เมื่อเห็นว่าสถานที่ที่ขับผ่านไม่ได้มีป้ายบอกหรือจุดให้บริการนักท่องเที่ยวจึงได้ทำการขับผ่านไปโดยไม่แวะพัก ทำให้พื้นที่ไม่เป็นที่รู้จักและเข้าใจว่าเป็นเพียงหมู่บ้านธรรมดาเท่านั้น ป้ายบอกทางและจุดบริการนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีในขณะนี้ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าทุกครั้งที่มีโอกาสเข้าไปคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มักจะไม่ได้คำตอบและยังไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม ถึงแม้จะมีการประชุมประจำเดือนและมีการสอบถามความต้องการของแต่ละกลุ่มก็ตาม จำเป็นที่จะต้องหาองค์กรภายนอกที่ต้องการจะเข้ามาช่วยสนับสนุนทั้งด้านความรู้และองค์ประกอบอื่น ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพราะจะต้องใช้งบประมาณจัดทำ อีกทั้งยังต้องมีการสอบถามความคิดเห็นกับชุมชนเพิ่มเติมว่าต้องการตั้งจุดบริการที่ใด และป้ายต่าง ๆ ต้องการทำเกี่ยวกับอะไรบ้าง และการออกแบบจะต้องสอดคล้องกับพื้นที่ให้มากที่สุด

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าปัจจุบันได้ใช้ร้านค้าประจำตำบลหรือใช้สถานที่ที่เป็นจุดเด่นในการนัดพบนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางเมื่อเข้ามาถึงในพื้นที่แล้วได้พักผ่อนก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติมว่าร้านหรือสถานที่ส่วนใหญ่จะเป็นของเอกชนซึ่งทำเองโดยเจ้าของพื้นที่และไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น จึงทำให้

เห็นว่าหากมีการจัดทำจุดบริการนักท่องเที่ยวตามความเห็นของกลุ่มแล้ว จะทำให้การบริหารและบริการขึ้นตรงกับกลุ่มที่สุด องค์กรภาครัฐภายในพื้นที่จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับจุดบริการนักท่องเที่ยว ถึงแม้การท่องเที่ยวในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่จะเป็นเพียงอาชีพเสริมสำหรับชุมชน แต่ยังมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยใช้ตำบลต่าง ๆ ภายในอำเภอเป็นทางผ่านไปยังสถานที่อื่น ๆ แม้องค์กรจะไม่มียงบประมาณสนับสนุนมากนัก แต่หากช่วยในการประสานงานกับองค์กรเอกชนภายนอก หรือหาผู้สนับสนุนที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำการท่องเที่ยวภายในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ก็จะทำให้ประหยัดงบประมาณของทางภาครัฐ และสามารถนำเงินส่วนนั้นไปพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ในชุมชนได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

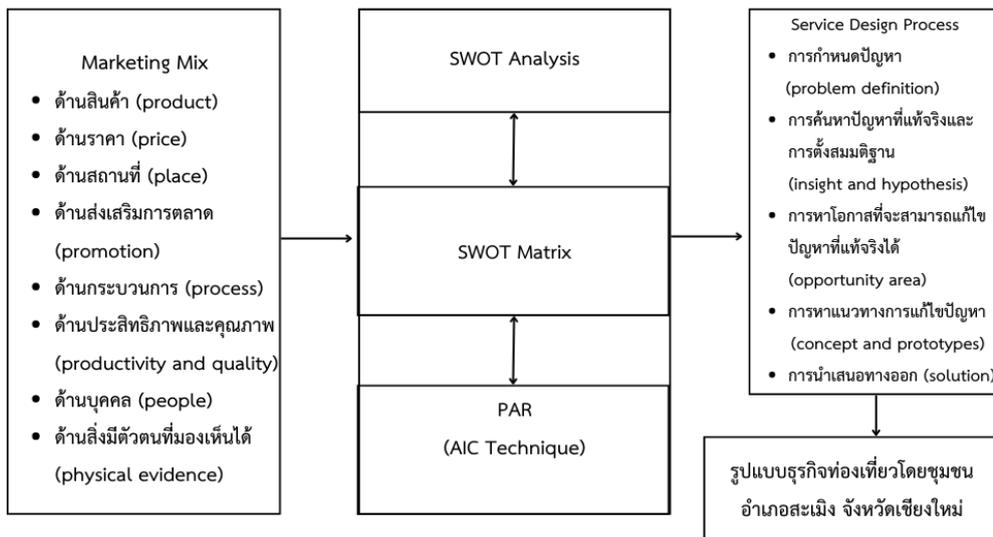
ผู้วิจัยพบว่าผลวิจัยสอดคล้องกับ ภาวนา โกมลนาค (2554) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนโป่งกาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนไม่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวและขาดความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว แม้ว่าจะเป็นที่ที่มีความโดดเด่นทางกายภาพ ชุมชนมีบทบาทมากในการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวมักถูกจำกัดอยู่ที่รีสอร์ทโป่งกาวเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบอุปสรรคหลายประการเช่น ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งระบบการไฟฟ้าและระบบสื่อสาร (เครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์) สำหรับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องปรับปรุงภูมิทัศน์สองข้างทาง พัฒนาสภาพถนนและเส้นทางท่องเที่ยว โดยเฉพาะการแยกพื้นที่การท่องเที่ยวจากเขตปศุสัตว์ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวและแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ถึงแม้จะล่วงเลยมากกว่า 10 ปี การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ยังเป็นไปอย่างล่าช้าอีกทั้งยังเป็นปัญหาเดิมที่ต้องได้รับการแก้ไข นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับ จะเด็ด ศิริงาม (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวในเขตอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย พบว่า แนวทางการพัฒนาจะต้องมีการวางแผนร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตอำเภอภูเรือ จังหวัดเลยต่อไป นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่ได้ออบแบบสอบถามให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าควรเร่งปรับปรุงหรือส่งเสริมเพื่อการพัฒนาแบ่งได้เป็น 3 ด้าน

ซึ่งแต่ละด้านมีเรื่องที่ควรเร่งทำคือ ด้านสภาพทั่วไปควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง ส่งเสริมและให้ความรู้เบื้องต้นแก่ประชาชนถึงแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งควรปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามตลอดปี ด้านสินค้าและแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการปรับปรุงเรื่องความสะดวก สบายและเป็นระเบียบ และด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกคือควรมีการจัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในธุรกิจบริการให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ถึงแม้จะเป็นพื้นที่ที่ต่างกัน แต่การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวยังต้องใช้เวลาให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่นควบคู่กันไป เพราะกระแสการท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อีกทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวมีความต้องการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้จากการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1. รูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการสร้างรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการออกแบบบริการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ติดต่อกันเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการทำวิจัยและแบบสอบถาม และยังได้เข้าใจเพิ่มขึ้นว่าการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นที่ต้องใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research หรือ PAR) โดยใช้เทคนิค AIC ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่ระบุปัญหา การดำเนินการ การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผลปฏิบัติการ ปฏิบัติการ (action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการ ส่วนใหญ่แล้วปฏิบัติการมันเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมวิจัยในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันในอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และการดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2540, น. 67) ชมรมการท่องเที่ยวอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น มีสมาชิกที่มาจากหลากหลายกลุ่ม จึงทำให้การใช้การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิค AIC มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยรวมกลุ่มของสมาชิก อีกทั้งยังเป็นส่วนช่วยให้สมาชิกภายในกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีและกลมเกลียวกันมากยิ่งขึ้น

เมื่อทราบว่าการธุรกิจการท่องเที่ยวของตนเองเป็นเช่นไรแล้ว จึงจะนำส่วนประสมทางการตลาดด้านการบริการ (Marketing Mix) เป็นตัวช่วยให้ธุรกิจชุมชนสามารถรองรับความต้องการได้รอบด้านมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถช่วยให้ชุมชนมองเห็นปัญหาและสามารถคาดการณ์กับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วย โดยใช้ทั้งหมด 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ (product) 2) ด้านราคา (price) 3) ด้านการจัดจำหน่าย (place) 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด (promotion) 5) ด้านกระบวนการ (process) 6) ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ (productivity and quality) 7) ด้านทรัพยากรบุคคล (people) และ 8) ด้านสิ่งมีตัวตนที่มองเห็นได้ (physical evidence) (ฉัตยาพร เสมอใจ, 2549, น. 51-55) จากนั้นต้องนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากทั้ง 3 องค์ประกอบใหญ่มาทำการสังเคราะห์เพิ่มเติม โดยใช้ การวิเคราะห์ SWOT Analysis คือเครื่องมือที่จะใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ในการวางแผนและบริหารจัดการองค์กร เพื่อชิงความได้เปรียบและสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร โดยการวิเคราะห์นี้จะต้องคำนึงถึงภาพรวมขององค์กรทั้งภายในและภายนอก ซึ่งโอกาสสามารถช่วยกำหนดทิศทางการทำงานให้เหมาะสมและอุปสรรคสามารถแก้ไขจุดบกพร่องเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต (Thompson, Strickland, &

Gamble, 2007, p. 97) จากนั้นจึงมากำหนดกลยุทธ์ของส่วนประสมทางการตลาดว่าด้านใดมีกลยุทธ์เป็นแบบใด โดยใช้ SWOT Matrix เป็นการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันที่องค์กรหรือชุมชนกำลังเผชิญหน้าอยู่ โดยวิเคราะห์จากปัจจัยภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (อุปสรรคและความท้าทาย) เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่าจะใช้กลยุทธ์ใดในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น (ยุทธการ ไวยอาภา, 2553, น. 71-73)

สำหรับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการวิเคราะห์กลยุทธ์ SWOT Matrix พบว่ามีทั้งหมด 5 ด้านจาก 8 ด้าน ที่จะต้องใช้กลยุทธ์เชิงแก้ไข หรือ WO Strategy ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ (product) 2) ด้านการส่งเสริมการตลาด (promotion) 3) ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ (productivity and quality) 4) ด้านบุคคล (people) และ 5) ด้านสิ่งมีตัวตนที่มองเห็นได้ (physical evidence) จึงทำให้จำเป็นต้องหาวิธีการแก้ไขเพื่อปรับให้ไปในทิศทางของกลยุทธ์เชิงรุก หรือ SO Strategy มากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการการออกแบบบริการมีทั้งหมด 5 ขั้นตอน (service design process) ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา (problem definition) 2) การค้นหาปัญหาที่แท้จริงและการตั้งสมมติฐาน (insight and hypothesis) 3) การหาโอกาสที่สามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริงได้ (opportunity area) 4) การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา (concept and prototypes) และ 5) การนำเสนอทางออก (solution) (The British Design Council, 2015)

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานทางภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรนำรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการออกแบบบริการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นส่วนช่วยในการกำหนดความเหมาะสมของพื้นที่ก่อนที่จะเกิดการท่องเที่ยว และควบคุมให้อยู่ในกรอบที่สามารถดูแลได้ทั่วถึง

1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หรือหน่วยงานอื่น ๆ ควรนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ได้จากกระบวนการออกแบบการบริการ (service

design process) ไปวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อที่จะได้นำไปปรับใช้กับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

2. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

2.1 คณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเอกชน มหาวิทยาลัย หรือผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถนำผลการศึกษาและรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ไปปรับใช้ในโครงการต่าง ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกับชุมชนที่ต้องการเข้าไปสนับสนุนหรือศึกษา เพื่อให้เป็นแนวทางในการปรับใช้ให้เข้ากับบริบทพื้นที่ของตนเอง

2.2 นักวิจัย หรือนักวิชาการสามารถนำผลในการศึกษาในการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งต่อไป รวมถึงการศึกษาในประเด็นด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม โดยเฉพาะในด้านกระบวนการตัดสินใจซื้อ ส่วนประสมทางการตลาด และการออกแบบบริการ เนื่องจากเป็นส่วนที่มีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคและส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกลยุทธ์ และจัดทำแผนการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวนอกฤดูกาล และให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ มากขึ้น

3.2 การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำเปรียบเทียบพื้นที่อื่นที่มีความใกล้เคียงกัน เพื่อยืนยันรูปแบบที่ได้พัฒนาไว้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

จะเด็ด ศิริงาม. (2545). *แนวทางการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวในเขตอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย*

(ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ฉัตยาพร เสมอใจ. (2549). *การจัดการและการตลาดบริการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ภาวนา โกมลนาค. (2554). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนโป่งกวาว*

ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น

ยุทธการ ไวยอาภา. (2553). *การพัฒนาการบริหารธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านสบวิน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

สยาม อรุณศรีมรกต, และ ยงยุทธ วัชรดุลย์. (2559). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*, 11(3), 1-7.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2562). *แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2561 - 2565) ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2563 ฉบับปรับปรุง สิงหาคม 2562*. สืบค้นจาก <https://www.chiangmai.go.th/managing/public/D2/2D14Jan2020084026.pdf>

สุภางค์ จันทวานิช. (2540). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

The British Design Council. (2015). Design methods for developing services. Retrieved from https://www.designcouncil.org.uk/fileadmin/uploads/dc/Documents/DesignCouncil_Design%20methods%20for%20developing%20services.pdf

Thompson, A. A., Strickland, A. J., & Gamble, J. E. (2007). *Crafting and Executing Strategy-Concepts and Cases* (15th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Irwin.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตก
ในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ
อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง *

Development of Catfish Products for Value Addition in
Na Pakho Fishing Community, Bang Kaew District,
Phatthalung Province

ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ¹, ศันสนีย์ จันทร์อานูภาพ²,
วรารภรณ์ ทนงศักดิ์³, สุภฎา ศิริรัฐนิคม⁴, และ ทวีเดช ไชยนาพงษ์⁵
Chonlada Sangmanee Sirisatidkid¹, Sansanee Chanarnupap²,
Waraphorn Tanongsak³, Suphada Kiriratnikom⁴, and Thaweedet Chainapong⁵
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ^{1,2,3}
Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University^{1,2,3}
คณะวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยทักษิณ^{4,5}
Faculty of Science and Digital Innovation Thaksin University^{4,5}
Corresponding Author, Email: csansanee@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตกในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นสังเกต และขั้นสะท้อนกลับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ

* ได้รับบทความ: 8 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 9 กรกฎาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 15 กรกฎาคม 2567

ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 28 คน ส่วนกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริโภคน้ำพริกบางแก้วเมืองลุง จำนวน 63 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอเป็นชุมชนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่ชุมชนมีทรัพยากรสำคัญ ได้แก่ “ปลาดุก” จึงนำมาสู่แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มปลาดุก ในรูปแบบของ “ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาดุก” จำนวน 3 รสชาติ ได้แก่ น้ำพริกปลาดุกสมุนไพร น้ำพริกปลาดุกฟู และน้ำพริกปลาดุกลุยสวน ภายใต้ตราสินค้า “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” โดยให้ความสำคัญกับแนวคิด “ส่วนประสมทางการตลาด 4P’s” ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคประมวลโดยภาพรวม พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาดุกฟู ($\bar{x}=4.57$) และน้ำพริกปลาดุกสมุนไพร ($\bar{x}=4.52$) อยู่ในระดับมากที่สุด และน้ำพริกปลาดุกลุยสวน ($\bar{x}=4.44$) อยู่ในระดับมาก สำหรับผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาดุกจะมีการพัฒนาและต่อยอดต่อไปบนฐานความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและทุนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ การส่งเสริมการรวมกลุ่มการทำผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาดุก การส่งเสริมการใช้วัตถุดิบภายในชุมชน และการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาดุก อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์; การสร้างมูลค่าเพิ่ม; ปลาดุก

Abstract

This research aimed to develop catfish products for value addition in the Na Pakho fishing community, Bang Kaew district, Phatthalung province. The study employed a mixed-methods approach, combining qualitative and quantitative research methods with an emphasis on action research. The research process consisted of four steps: planning, action, observation, and reflection. Qualitative data were collected from 28 key informants, including community leaders,

villagers, community organization leaders, social enterprise group representatives, and government agency representatives. Quantitative data were gathered from 63 consumers of catfish chili paste products under the Bang Kaew Mueang Lung brand. Interviews, observations, and focus groups were used as tools to collect qualitative data for content analysis, while an online questionnaire was employed to gather quantitative data, which was analyzed using basic statistics.

The findings revealed that even though the Na Pakho fishing community faces economic challenges, it possesses a crucial resource: catfish. This prompted the value addition of catfish products in the form of catfish chili paste available in three flavors: Herbal Catfish Chili Paste, Crispy Catfish Chili Paste, and Savory Catfish Chili Paste, all marketed under the Bang Kaew Mueang Lung brand. The marketing mix model of the 4P's, comprising product, price, place, and promotion, was utilized in actual sales operations. Overall consumer satisfaction showed that Crispy Catfish Chili Paste ($\bar{x}=4.57$) and Herbal Catfish Chili Paste ($\bar{x}=4.52$) attained the highest level of satisfaction, while Savory Catfish Chili Paste ($\bar{x}=4.44$) reached a high level of satisfaction. The development of catfish chili paste products will continue based on the community's way of life and resources for sustainable self-reliance. The recommendations included promoting the formation of catfish chili paste production groups, encouraging the use of local ingredients, and further developing catfish chili paste products. These efforts will help address the economic problems of the community.

Keywords: product development; value addition; catfish

1. บทนำ

ชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีการอาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม โดยสภาพทางกายภาพของตำบลนาปะขอมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มทะเลสาบสงขลาเหมาะแก่การเพาะปลูก

มีลำคลองธรรมชาติไหลผ่าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกพืช การทำสวน การเลี้ยงสัตว์ และการทำประมง ลักษณะภูมิประเทศมีพื้นที่ติดกับทะเลสาบสงขลา ตอนกลางหรือทะเลสาบพัทลุง มีทรัพยากรธรรมชาติแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งมี ทรัพยากรสัตว์น้ำนานาชนิด นอกจากนี้ยังมีพีชน้ำสร้างความสมดุลให้กับธรรมชาติ แต่ใน ปัจจุบันทะเลสาบสงขลาอยู่ในขั้นวิกฤต เนื่องจากทรัพยากรประมงในทะเลสาบมีอยู่อย่างจำกัด และขาดแนวทางการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและมนุษย์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรประมง ในทะเลสาบสงขลา (องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ, 2564) และส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อ ชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ โดยเฉพาะในเรื่องของการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการ ทำประมง ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ของชาวบ้านในชุมชน และข้อมูลจากระบบ PPPConnex เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2565 แสดงจำนวนครัวเรือนยากจนตำบลนาปะขอ จำนวน 261 ครัวเรือน มีระดับคะแนนทุนศักยภาพการดำรงชีพและการแปลผลโดยสรุปดังนี้ 1) ทุนมนุษย์ มีระดับ คะแนน 2.50 ครัวเรือนยากจนมีระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ประถมศึกษา มีอัตราการว่างงานสูง ครัวเรือนมีทักษะและอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ อย่างไร ก็ตามรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ในระดับน้อย 2) ทุนกายภาพ มีระดับคะแนน 2.40 ครัวเรือน ยากจนมีปัจจัยพื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต แต่ต้องเร่งยกระดับความสามารถในการ จัดการปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้หลุดพ้นจากสภาวะขาดแคลนหรือเปราะบาง 3) ทุนทางเศรษฐกิจ มีระดับคะแนน 2.11 รายได้ของครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มาจากการส่ง เงินกลับของลูกหลาน และการได้รับสวัสดิการจากทางภาครัฐ แต่รายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย ครัวเรือนสามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อ มีการออมเงินอยู่ในระดับน้อย และยังคงมีหนี้สินอยู่ 4) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ มีระดับคะแนน 1.96 ครัวเรือนยากจนสามารถใช้ทรัพยากรทาง ธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพและสร้างรายได้ ครัวเรือนบางส่วนมีที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน อยู่ในพื้นที่ภัยพิบัติ และ 5) ทุนทางสังคม มีระดับคะแนน 1.81 ครัวเรือนยากจนขาดการ รวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ขาดแคลนปัจจัยสนับสนุนการช่วยเหลือเกื้อกูล ทางสังคมเพื่อการดำรงชีพ

อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่ พบว่า ชุมชนมีทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งในพื้นที่ ได้แก่ “ปลาดุก” ที่สามารถนำมาส่งเสริมหรือพัฒนาเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มอันจะนำไปสู่การยกระดับ รายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากในชุมชนมีการเลี้ยงปลาดุกอย่างแพร่หลาย

จำนวนมาก และส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการจำหน่ายปลาตุกสด สำหรับการสร้างมูลค่าเพิ่ม ปลาตุกในชุมชนยังมีจำนวนน้อย และชุมชนยังขาดทักษะในการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

ดังนั้นจึงนำมาสู่แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตุกในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ในรูปแบบของ “ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก” ภายใต้ชื่อ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” สู่การปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มทางเลือกในการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้บนฐานศักยภาพและทุนชุมชน

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “บางแก้วโมเดล: ประมงพื้นบ้านแก้จน” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ประจำปีงบประมาณ 2566

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตุกในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้แนวคิดของเคมมิส และแมกทากาด (Kemmis & McTaggart, 1990) หรือที่เรียกว่า PAOR ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกต (Observation) และขั้นสะท้อนกลับ (Reflection)

2. **พื้นที่วิจัย** ได้แก่ ชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

3. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** (Key Informants) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำชุมชนชาวบ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 28 คน ส่วนกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริโภค “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” จำนวน 63 คน ที่บริโภคน้ำพริกปลาตุกทั้ง 3 รสชาติ และเป็นผู้ที่สมัครใจจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกให้ได้คุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับต่อไป ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจำนวน 63 คน เป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้มาด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ การสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกต (Observation) ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ตลอดจนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ ผ่านระบบ Google Form เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง”

5. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของเบสต์ (Best, 1981) ดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.50 - 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.50 - 4.49	หมายถึง	มาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50 - 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.50 - 2.49	หมายถึง	น้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

6. บทความขึ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “บางแก้วโมเดล : ประมงพื้นบ้าน แก้งจัน” ซึ่งคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้รับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล (COA No.TSU 2023_197 REC No.0465) วันที่รับรอง 27 กันยายน 2566 วันหมดอายุ 27 กันยายน 2567

4. สรุปผลการวิจัย

1. จุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตุก

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตุก เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน ชาวบ้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะผู้วิจัย ที่ต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน โดยการเพิ่มทางเลือกในการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อต้องการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยเป็นรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มเป้าหมายสามารถบริหารจัดการและดำเนินการได้บนฐานศักยภาพของตนเองและทุนชุมชน ซึ่งได้มีการศึกษาข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตุก โดยอยู่บนเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์ต้องสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนที่สามารถบริหารจัดการและดำเนินการเองได้ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ 2) ผลิตภัณฑ์ต้องอยู่บนฐานทุนชุมชนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน และ 3) ผลิตภัณฑ์ต้องนำไปสู่การผลิตเพื่อการจำหน่ายและสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต

จากแนวคิดและเงื่อนไขดังกล่าว ตลอดจนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันหลายๆ ฝ่าย จึงนำมาสู่แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ “น้ำพริกปลาตุก” เนื่องจากสอดคล้องกับวิถีการผลิตและวิถีชีวิตชาวบ้านในชุมชน ที่มีการเลี้ยงปลาตุกอย่างแพร่หลาย และที่สำคัญ คือ ชุมชนยังไม่มี “ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก” ที่หลากหลาย และเป็นที่ยู้งักในวงกว้าง โดยอยู่บนฐานคิดของการยกระดับภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

เมื่อเกิดแนวคิดร่วมกันในการพัฒนา “ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก” จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก จนนำไปสู่ “การจัดประกวดแข่งขันทำน้ำพริกปลาตุก” ขึ้น เพื่อต้องการให้ได้ “ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก” ที่สามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบและต่อยอดเพื่อการจำหน่ายได้ โดยการจัดประกวดแข่งขันทำน้ำพริกปลาตุก ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้และความตระหนัก ตลอดจนเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกที่มีคุณภาพในการจำหน่ายออกสู่ตลาด ทั้งนี้มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมการประกวดแข่งขันทำน้ำพริกปลาตุก จำนวน 8 ทีม โดยทุกทีมที่เข้าประกวดจะได้รับเกียรติบัตรสำหรับทีมที่ได้รับรางวัล ได้แก่

1.1 ทีมสุขสันต์ (หมู่ 11) ผลิตภัณฑ์ที่ส่งประกวด คือ น้ำพริกปลาอุกลุยสวน ได้รับรางวัลชนะเลิศ รับเงินรางวัล จำนวน 10,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร

1.2 ทีมแม่บ้านใจกล้า (หมู่ 1) ผลิตภัณฑ์ที่ส่งประกวด คือ น้ำพริกปลาอุกฟู ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 รับเงินรางวัล จำนวน 5,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร

1.3 ทีมปลาอุกสร้างสรรค์ (หมู่ 9) ผลิตภัณฑ์ที่ส่งประกวด คือ น้ำพริกปลาอุกสมุนไพร ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 2 รับเงินรางวัล จำนวน 3,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร

นอกนี้ยังมีทีมที่ได้รับรางวัลชมเชย จำนวน 4 ทีม ได้แก่ ทีมลมเล (หมู่ 1) ทีมหมู่ 9 พัฒนา (หมู่ 9) ทีมहरषา (หมู่ 11) และทีมสวานุ้ยลุยสวน (หมู่ 14) รับเงินรางวัล จำนวน 1,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร

2. ผลิตภัณฑ์ต้นแบบน้ำพริกปลาอุก

ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุกที่นำมาพัฒนาต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ต้นแบบเพื่อการส่งเสริมการตลาดสำหรับการจำหน่ายออกสู่ตลาด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุกที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศ อันดับ 1 และรองชนะเลิศ อันดับ 2 จากการประกวดแข่งขันทำน้ำพริกปลาอุก จำนวน 3 รสชาติ ได้แก่ น้ำพริกปลาอุกลุยสวน น้ำพริกปลาอุกฟู และน้ำพริกปลาอุกสมุนไพร

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุก

การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุกภายใต้แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หรือ 4P's ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางจัดจำหน่าย (Place) และด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด โดยหลังจากพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุกจนได้มาตรฐานในเรื่องของรสชาติแล้ว จึงนำมาสู่การส่งเสริมการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุกทั้ง 3 รสชาติ โดยการสร้างตราสินค้าหรือแบรนด์สินค้า (Brand) ของน้ำพริกปลาอุกเพื่อที่จะทำการผลิตสู่การจำหน่าย จากการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันกับทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่ข้อสรุปของการใช้ตราสินค้าของน้ำพริกภายใต้ชื่อ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” ซึ่งผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุกทั้ง 3 รสชาติ จะอยู่ภายใต้ตราสินค้าเดียวกัน

สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาอุกทั้ง 3 รสชาติ ภายใต้แนวคิด “ส่วนประสมทางการตลาด 4P's” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)

ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตากแห้งที่จำหน่ายออกสู่ตลาด เป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนามาจากผลิตภัณฑ์ต้นแบบน้ำพริกปลาตากแห้งที่ชนะการประกวดแข่งขันทำน้ำพริกปลาตากแห้ง โดยมีการนำมาต่อยอด และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ซึ่งบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในการบรรจุน้ำพริกปลาตากแห้งทั้ง 3 รสชาติ เป็นบรรจุภัณฑ์ “ขวดแก้ว” ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยว่าจะไม่มีสารเจือปนที่อาจเกิดจากบรรจุภัณฑ์ โดยมีลักษณะเป็นขวดแก้วใส (189 มิลลิลิตร) ขนาดกว้าง 5.8 เซนติเมตร และสูง 9 เซนติเมตร ปากกว้าง มีฝาเกลียวล็อค เป็นฝาสแตนเลส ทวิสออฟ (ทนอุณหภูมิสูง) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5.8 เซนติเมตร มีด้วยกัน 3 สี ได้แก่ สีดำ สีเงิน และสีทอง โดยใช้สีของฝาเป็นตัวจำแนกรสชาติของผลิตภัณฑ์น้ำพริก ดังนี้ 1) ฝาสีดำ ได้แก่ น้ำพริกปลาตากแห้งสมุนไพร 2) ฝาสีเงิน ได้แก่ น้ำพริกปลาตากแห้ง และ 3) ฝาสีทอง ได้แก่ น้ำพริกปลาตากแห้งสมุนไพร ส่วนฉลากที่ใช้สำหรับปิดบนตัวบรรจุภัณฑ์น้ำพริกปลาตากแห้งมี 2 แบบ ได้แก่

3.1.1 ฉลากวงกลม ใช้สำหรับปิดบนฝาบรรจุภัณฑ์น้ำพริก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.3 เซนติเมตร และบนฉลากมีข้อความเหมือนกันทุกรสชาติ คือ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง ทานกับอะไรก็อร่อย” โดยฉลากวงกลมมีด้วยกัน 3 โทนสี เพื่อใช้จำแนกรสชาติของน้ำพริก ได้แก่ 1) ฉลากโทนสีเขียว ได้แก่ น้ำพริกปลาตากแห้งสมุนไพร 2) ฉลากโทนสีชมพู ได้แก่ น้ำพริกปลาตากแห้ง และ 3) ฉลากโทนสีแดง ได้แก่ น้ำพริกปลาตากแห้งสมุนไพร

ภาพที่ 1. ฉลากวงกลมปิดบนบรรจุภัณฑ์น้ำพริกปลาตากแห้งทั้ง 3 รสชาติ

3.1.2 ฉลากสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้สำหรับปิดด้านข้างบรรจุภัณฑ์น้ำพริก ขนาด 5.5 X 15 เซนติเมตร และบนฉลากจะมีข้อความที่แตกต่างกันออกไปตามรสชาติของน้ำพริก ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ส่วนประกอบ คำแนะนำ ผู้ผลิต น้ำหนัก และวันผลิต เป็นต้น นอกจากนี้บนฉลากยังมีสัญลักษณ์รูปพริกชี้หูสีแดงสำหรับใช้บอกระดับ

ความเผ็ดอีกด้วย เช่น เผ็ดน้อย เผ็ดปานกลาง และเผ็ดมาก เพื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงระดับความเผ็ดของน้ำพริก โดยฉลากสีเหลี่ยมผืนผ้ามีด้วยกัน 3 โทนสี เช่นเดียวกับฉลากวงกลม ได้แก่ 1) ฉลากโทนสีเขียว ได้แก่ น้ำพริกปลาตุ๋นสมุนไพร 2) ฉลากโทนสีชมพู ได้แก่ น้ำพริกปลาตุ๋นพริก และ 3) ฉลากสีโทนสีแดง ได้แก่ น้ำพริกปลาตุ๋นกล้วยสวน

ส่วนประกอบ :

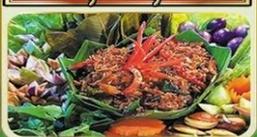
เนื้อปลาทู	กะปิ
พริกแห้ง	น้ำปลา
ตะไคร้	ข่า
หอมแดง	น้ำมะขามเปียก
กระเทียม	น้ำตาลทราย
ใบมะกรูด	

- ✔ ไม่ใส่ผงชูรส
- ✔ ไม่ใส่สี
- ✔ ไม่ใส่วัตถุกันเสีย

คำแนะนำ หลังเปิดบริโภคแล้ว เปิดฝาให้สนิท เก็บในตู้เย็น และควรบริโภคให้หมดภายใน 60 วัน

น้ำพริก เผ็ดน้อย

ปลาดุกสมุนไพร

Product of Phatthalung

บางแก้วโมเดล : ประมงพื้นบ้านแก่ง

ผู้ผลิต : กลุ่มสตรีแม่บ้าน
โดย นางสาวณัฐศรี ชื่นหัว
ที่อยู่ : 179 ม.9 ต.นาปะขอ อ.บางแก้ว
จ.พัทลุง 93140 โทร. 093-6196195

น้ำหนัก   **กรัม**

วันผลิต

เก็บได้นาน 3 เดือน

ส่วนประกอบ :

เนื้อปลาทู	เกลือ
พริกแดงจินดา	มะขามเปียก
หอม	น้ำตาลทราย
กระเทียม	ใบมะกรูด

- ✔ ไม่ใส่ผงชูรส
- ✔ ไม่ใส่สี
- ✔ ไม่ใส่วัตถุกันเสีย

คำแนะนำ หลังเปิดบริโภคแล้ว เปิดฝาให้สนิท เก็บในตู้เย็น และควรบริโภคให้หมดภายใน 60 วัน

น้ำพริก เผ็ดปานกลาง

ปลาดุกขู

Product of Phatthalung

บางแก้วโมเดล : ประมงพื้นบ้านแก่ง

ผู้ผลิต : กลุ่มสตรีแม่บ้านแก่ง
โดย นางสาวนันทิศา ไชยมะสรวิทย์
ที่อยู่ : 600 ม.1 ต.นาปะขอ อ.บางแก้ว
จ.พัทลุง 93140 โทร. 065-3597235

น้ำหนัก   **กรัม**

วันผลิต

เก็บได้นาน 3 เดือน

ส่วนประกอบ :

เนื้อปลาทู	ตะไคร้
น้ำตาลมะพร้าว	พริก
น้ำตาลทราย	เกลือ
น้ำมะขามเปียก	เมล็ดมะม่วงหิมพานต์
หอมเจียว	น้ำพริกเผา

- ✔ ไม่ใส่ผงชูรส
- ✔ ไม่ใส่สี
- ✔ ไม่ใส่วัตถุกันเสีย

คำแนะนำ หลังเปิดบริโภคแล้ว เปิดฝาให้สนิท เก็บในตู้เย็น และควรบริโภคให้หมดภายใน 60 วัน

น้ำพริก เผ็ดปานกลาง

ปลาดุกกล้วยสวน

Product of Phatthalung

บางแก้วโมเดล : ประมงพื้นบ้านแก่ง

ผู้ผลิต : กลุ่มสตรีแม่บ้านแก่ง
โดย นางกรองกาญจน์ บัณฑิตวน
ที่อยู่ : 43/1 ม.11 ต.นาปะขอ อ.บางแก้ว
จ.พัทลุง 93140 โทร. 080-7110385

น้ำหนัก   **กรัม**

วันผลิต

เก็บได้นาน 3 เดือน

ภาพที่ 2. ฉลากสีเหลี่ยมผืนผ้าปิดข้างบรรจุภัณฑ์น้ำพริกปลาดุกทั้ง 3 รสชาติ

ภาพที่ 3. ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาดุกทั้ง 3 รสชาติ

จากการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภค "น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง" จำนวน 63 คน ที่มีต่อผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาดุกทั้ง 3 รสชาติ ในประเด็นที่ต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ "น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง"

ความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
1. น้ำพริกปลาดุกสมุนไพร			
1.1 ด้านรสชาติ	4.25	0.74	มาก
1.2 ด้านระดับความเผ็ด	4.16	0.85	มาก
1.3 ด้านสี รูปลักษณ์ ความน่ารับประทาน	4.44	0.69	มาก
1.4 ด้านกลิ่น	4.30	0.66	มาก
1.5 ด้านเนื้อสัมผัส	4.43	0.69	มาก
1.6 ด้านฉลากและบรรจุภัณฑ์	4.57	0.59	มากที่สุด
1.7 ด้านปริมาณ	4.52	0.76	มากที่สุด
1.8 ประมวลโดยภาพรวม	4.52	0.64	มากที่สุด
2. น้ำพริกปลาดุกฟู			
2.1 ด้านรสชาติ	4.51	0.64	มากที่สุด
2.2 ด้านระดับความเผ็ด	4.25	0.90	มาก
2.3 ด้านสี รูปลักษณ์ ความน่ารับประทาน	4.57	0.64	มากที่สุด
2.4 ด้านกลิ่น	4.54	0.67	มากที่สุด

ความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
2.5 ด้านเนื้อสัมผัส	4.48	0.69	มาก
2.6 ด้านฉลากและบรรจุภัณฑ์	4.57	0.61	มากที่สุด
2.7 ด้านปริมาณ	4.54	0.74	มากที่สุด
2.8 ประมวลโดยภาพรวม	4.57	0.61	มากที่สุด
3. น้ำพริกปลาตุ๋น			
3.1 ด้านรสชาติ	4.19	0.84	มาก
3.2 ด้านระดับความเผ็ด	3.89	0.94	มาก
3.3 ด้านสี รูปลักษณ์ ความน่ารับประทาน	4.38	0.83	มาก
3.4 ด้านกลิ่น	4.19	0.90	มาก
3.5 ด้านเนื้อสัมผัส	4.19	0.91	มาก
3.6 ด้านฉลากและบรรจุภัณฑ์	4.52	0.69	มากที่สุด
3.7 ด้านปริมาณ	4.56	0.71	มากที่สุด
3.8 ประมวลโดยภาพรวม	4.44	0.67	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคประมวลโดยภาพรวมที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” ทั้ง 3 รสชาติ ผลการสำรวจเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋น ผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57$, S.D.=0.61) 2) น้ำพริกปลาตุ๋นสมุนไพร ผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.52$, S.D.=0.64) และ 3) ผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋น ผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.67)

2. ด้านราคา (Price)

ราคาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นทั้ง 3 รสชาติ มีการกำหนดราคาขายไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่ การขายปลีกและส่ง การขายปลีกราคาขวดละ 60 บาท ส่วนการขายส่งราคาขวดละ 55 บาท โดยการกำหนดราคาดังกล่าวมาจากการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต แล้วนำมาสู่การกำหนดราคาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋น สำหรับการวิเคราะห์ต้นทุนผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋น ประกอบด้วย ต้นทุนหลัก ๆ 2 ประเภท ได้แก่ ต้นทุนวัตถุดิบ และต้นทุนบรรจุภัณฑ์ โดยยังไม่รวมต้นทุนแรงงาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ต้นทุนรวมผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก

ประเภทน้ำพริก	ต้นทุน/ขวด (บาท)			ราคาจำหน่าย/ ขวด (บาท)		กำไร/ขวด (บาท)	
	วัตถุดิบ	บรรจุภัณฑ์	รวม	ขาย ส่ง	ขาย ปลีก	ขาย ส่ง	ขาย ปลีก
น้ำพริกปลาตุกสมุนไพร	17.52	23.85	41.31	55	60	13.69	18.69
น้ำพริกปลาตุกฟู	12.67	23.53	36.20	55	60	18.80	23.80
น้ำพริกปลาตุกลุยสวน	25.30	23.53	48.83	55	60	6.17	11.17
หมายเหตุ กำไร/ขวด (ยังไม่คิดรวมค่าแรงงาน)							

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าการกำหนดราคาโดยการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตน้ำพริกปลาตุกทั้ง 3 รสชาติ จะมีกำไรต่อขวดแตกต่างกัน โดยน้ำพริกปลาตุกสมุนไพร ขายส่งกำไร 13.69 บาทต่อขวด ขายปลีกกำไร 18.69 บาทต่อขวด น้ำพริกปลาตุกฟู ขายส่งกำไร 18.80 บาทต่อขวด ขายปลีกกำไร 23.80 บาทต่อขวด และน้ำพริกปลาตุกลุยสวน ขายส่งกำไร 6.17 บาทต่อขวด ขายปลีกกำไร 11.17 บาทต่อขวด

นอกจากนี้จากการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภค "น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง" จำนวน 63 คน ที่มีต่อราคาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกทั้ง 3 รสชาติ ผลการสำรวจเรียงลำดับได้ดังนี้
 1) น้ำพริกปลาตุกฟู ผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.52$, S.D.=0.78)
 2) ปลาตุกสมุนไพร ผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.51$, S.D.=0.80) และ
 3) น้ำพริกปลาตุกลุยสวน ผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.40$, S.D.=0.79)
 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกมีความเหมาะสม

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)

สำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายมี 2 ช่องทาง ได้แก่ 1) ช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ (Online) ผ่านเฟสบุ๊ก (Facebook) ของสมาชิกผู้ผลิต เนื่องจากอยู่ในช่วงของการริเริ่มทดลองการตลาด จึงยังไม่ได้มีการเปิดเพจ (Page) เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริก แต่หลังจากนี้จะมีการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ต่อไป และ 2) ช่องทางการจำหน่ายออฟไลน์ โดยการขายตรง และการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ สำหรับการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มีการดำเนินการทดลองการตลาด จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่

3.1 การทดลองการตลาด ครั้งที่ 1 งาน “แลของกินถิ่นเมืองลุง” จัดโดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดพัทลุง ระหว่างวันที่ 29 กุมภาพันธ์ - 4 มีนาคม 2567 ณ โลตัส สาขาพัทลุง สามารถสรุปการจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปการจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นในการทดลองการตลาด ครั้งที่ 1

ประเภทน้ำพริก	การจำหน่าย		
	จำนวน (ขวด)	ราคา (บาท)	รวม (บาท)
น้ำพริกปลาตุ๋นสมุนไพร	50	60	3,000
น้ำพริกปลาตุ๋นพริก	50	60	3,000
น้ำพริกปลาตุ๋นสมุนไพร	50	60	3,000
รวม	150	60	9,000

3.2 การทดลองการตลาด ครั้งที่ 2 งาน “รวมพลังสตรี ทำความดีเทิดไท้ 72 พรรษาองค์ราชัน” เนื่องในวันสตรีสากล จังหวัดพัทลุง ครั้งที่ 37 ประจำปี 2567 ณ โรงแรมศิวารอยัล อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง วันที่ 8 มีนาคม 2567 สามารถสรุปการจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นได้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปการจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นในการทดลองการตลาด ครั้งที่ 2

ประเภทน้ำพริก	การจำหน่าย		
	จำนวน (ขวด)	ราคา (บาท)	รวม (บาท)
น้ำพริกปลาตุ๋นสมุนไพร	34	60	2,040
น้ำพริกปลาตุ๋นพริก	33	60	1,980
น้ำพริกปลาตุ๋นสมุนไพร	33	60	1,980
รวม	100	60	6,000

สำหรับการทดลองการตลาดทั้ง 2 ครั้ง ได้มีเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อการส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นต่อไป

4. ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion)

การส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก นอกจากการส่งเสริมการขายในรูปแบบของการกำหนดราคาการขายปลีกและขายส่งแล้ว อีกแนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้ในการส่งเสริมการขาย ได้แก่ การสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) ของ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” เพื่อสร้างคุณค่า (Value Proposition) ให้กับ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” ให้มีความแตกต่างไปจากน้ำพริกปลาตุกที่มีจำหน่ายอยู่ทั่วไปในท้องตลาด ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ ได้แก่

4.1 “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” เป็นผลิตภัณฑ์ของสตรีกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ชุมชนประมงพื้นบ้าน ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ซึ่งทำการเลี้ยงปลาตุกเอง

4.2 “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” ไม่ใส่ผงชูรส ไม่ใส่สี และไม่ใส่วัตถุกันเสีย มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค

4.3 “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” เป็นน้ำพริกที่ชนะการประกวดการทำน้ำพริกในระดับตำบล ของตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

4.4 “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” เป็นน้ำพริกทำมือในทุกขั้นตอนการผลิต (ไม่ใช้เครื่องจักรในการผลิต)

จากการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภค “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” จำนวน 63 คน ที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” จากการส่งเสริมการขายผ่านการสื่อสารการตลาด มีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภค จำแนกตามปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง”

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ผล
1. เป็นผลิตภัณฑ์ของสตรีกลุ่มเปราะบางในจังหวัดพัทลุง ซึ่งเลี้ยงปลาตุกเอง	4.17	0.81	มาก
2. ไม่ใส่ผงชูรส ไม่ใส่สี ไม่ใส่วัตถุกันเสีย	4.48	0.69	มาก
3. เป็นน้ำพริกที่ชนะการประกวดระดับตำบล	4.17	0.85	มาก
4. เป็นน้ำพริกทำมือในทุกขั้นตอน (ไม่ใช้เครื่องจักรในการผลิต)	4.32	0.69	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” อยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) เป็นผลิตภัณฑ์ของสตรีกลุ่มเปราะบางในจังหวัดพัทลุง ซึ่งเลี้ยงปลาตุ๋นเอง ($\bar{x}=4.17$, S.D.=0.81) 2) ไม่ใส่ผงชูรส ไม่ใส่สี ไม่ใส่วัตถุกันเสีย ($\bar{x}=4.48$, S.D.=0.69) 3) เป็นน้ำพริกที่ชนะการประกวดระดับตำบล ($\bar{x}=4.17$, S.D.=0.85) และ 4) เป็นน้ำพริกทำมือในทุกขั้นตอน (ไม่ใช้เครื่องจักรในการผลิต) ($\bar{x}=4.32$, S.D.=0.69) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการขายมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นของผู้บริโภค

การจดทะเบียนผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋น

สำหรับ “น้ำพริกบางแก้วเมืองลุง” ทั้ง 3 รสชาติ ภายหลังจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และทดลองการตลาดเรียบร้อยแล้ว ตัวแทนชุมชนได้มีการนำผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุ๋นไปจดทะเบียนผลิตภัณฑ์ OTOP (One Tambon One Product) ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง จำนวน 2 รายการ ได้แก่ 1) น้ำพริกปลาตุ๋นสมุนไพร และ 2) น้ำพริกปลาตุ๋นฟู ซึ่งเป็นการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์รูปแบบหนึ่ง ก่อนที่จะมีการพัฒนาและต่อยอดต่อไป บนฐานความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและทุนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตุ๋น ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ “น้ำพริกปลาตุ๋น” เป็นการพัฒนาที่อยู่บนฐานทรัพยากรชุมชนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเฉพาะวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมการกิน เนื่องจากน้ำพริกเป็นอาหารที่อยู่คู่ครัวคนไทยมาช้านานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ “น้ำพริกปลาตุ๋น” ที่มีหลากหลายรสชาติ จึงมีความสำคัญในสร้างรายได้เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ เพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนบนฐานทุนชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตพนธ์ ชุมเกต (2560) ที่พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นควรสื่อให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น และเน้นเรื่องราววิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้ อันจะนำมาซึ่งรายได้และทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแกร่งขึ้น โดยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นต้องพิจารณาถึงทุนของชุมชนเป็นสำคัญ และงานวิจัยของ ณรงค์ เจนใจ (2566) ที่พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ

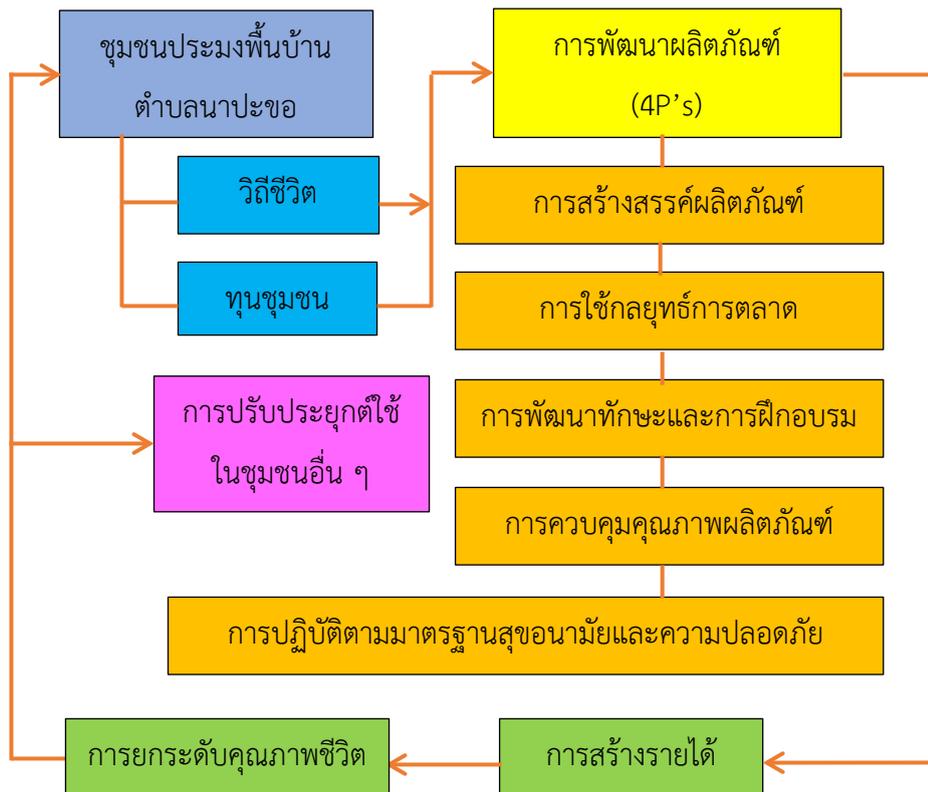
ชุมชนที่ยั่งยืนต้องอาศัยหลักการ 4 ประการ ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญา การพัฒนาคุณค่าสู่มูลค่า และทักษะการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกเองก็เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก อันนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าปลาตุก ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิด “ส่วนประสมทางการตลาด 4P’s” ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย เพื่อนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด ในการดึงดูดผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพล แสงศรี, บัญชา นวนสาย, เทพพร โลมารักษ์, และ คคนางค์ ซ่อซู (2566) ที่พบว่า ส่วนผสมทางการตลาด 4P’s โดยเรียงลำดับตามปัจจัยที่มีอิทธิพลมากไปหาน้อย พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านราคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาต้องเหมาะสมกับคุณภาพ ลำดับรองลงมาผู้บริโภคให้ความสำคัญในระดับมาก เกี่ยวกับด้านช่องทางจัดจำหน่าย ซึ่งมี 2 ปัจจัยหลัก คือ พื้นที่และสถานที่ต้องปลอดภัย และมีการจัดเรียงสินค้าเป็นหมวดหมู่ ลำดับที่ 3 คือด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก จะต้องมีการจัดการส่งเสริมการตลาด ลด แลก แจก แถม และ ลำดับสุดท้ายของส่วนผสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ คือปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้บริโภคให้ความสำคัญในการตัดสินใจจากมาตรฐานการรับรองคุณภาพ และงานวิจัยของ อรุณศรี วัฒนวรานุกร (2563) ที่พบว่า ส่วนผสมทางการตลาดส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในระดับมากทุกปัจจัย ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เปரியแก้ว เจริญแพทย์ (2562) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านส่งเสริมการตลาด มีผลต่อการตัดสินใจซื้อตลอดจนงานวิจัยของ สุจิตรา บรรณจิตร และ ยุทธกร ฤทธิไธสง (2565) ที่พบว่า ส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าจากร้านค้าปลีกในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม พบว่า มีความสำคัญในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีความสำคัญสูงสุดเป็นอันดับแรก โดยมีความสำคัญในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด โดยมีความสำคัญในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “ส่วนประสมทางการตลาด 4P’s” มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ดังนั้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับแนวคิด “ส่วนประสมทางการตลาด 4P’s”

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตากบนฐานทรัพยากรชุมชนและภูมิปัญญาในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มภายใต้แนวคิด “ส่วนประสมทางการตลาด 4P’s” รวมทั้งการใช้กลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสม การพัฒนาทักษะและการฝึกอบรมในชุมชน การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขอนามัยและความปลอดภัย องค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดของชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานทรัพยากรชุมชนและภูมิปัญญา
ในชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลนาปะขอ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การส่งเสริมการรวมกลุ่มการทำผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

1.2 การส่งเสริมการใช้วัตถุดิบภายในชุมชนในการทำผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก โดยให้ความสำคัญกับวัตถุดิบในชุมชนที่ปลอดภัย เพื่อความปลอดภัยทั้งของผู้ผลิตและผู้บริโภค

1.3 การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์และตอบโจทย์ผู้บริโภคที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุกสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) มาตรฐานอาหารฮาลาล และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

2.2 การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาตุกในรูปแบบอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาตุก

เอกสารอ้างอิง

จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่าง ยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี (รายงานวิจัย). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณรงค์ เจริญใจ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทุนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าสบสม-หาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. *วารสารบัณฑิตแสงโคมดำ*, 8(3), 559-579.

เปรียบแก้ว เจริญแพทย์. (2562). ส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มน้ำตาลแบบไม่มีน้ำตาลในจังหวัดชลบุรี (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น, กรุงเทพฯ.

- สุจิตรา บรรณจิตร, และ ยุทธกร ฤทธิ์ไธสง. (2565). การศึกษาส่วนประสมทางการตลาดสำหรับผู้บริโภคของร้านค้าปลีก ในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 1(1), 51-66.
- องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ. (2564). *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570*. พัทลุง: องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ.
- อุรวดี วัฒนวรานุกร. (2563). *ส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าซัลวาซู ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เอกพล แสงศรี, บัญชา นวนสาย, เทพพร โลมารักษ์, และ คคนางค์ ช่อชู. (2566). ส่วนผสมทางการตลาด 4P's ที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผักมาตรฐาน GAP จากโครงการเกษตรแปลงรวมแก่จัน ของผู้บริโภคในตลาดเกษตรสร้างสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 18(1), 135-144.
- Best, J. W. (1981). *Research in Education*. London: Prentice-Hall India.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1990). *The Action Research Planner*. Geelong: Deakin University Press.

การรับรู้และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่
ระหว่างเกษตรกรที่ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่
ในตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ *

Perception and Knowledge Transferring of New Theory
Agriculture Between Practical and Non-practical
New Theory Farmers in Mae Faek Mai Subdistrict,
San Sai District, Chiang Mai Province

จันทรัตน์ เชื้อเมืองพาน, กรวรรณ กฤตวรกาญจน์, และ ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์
Jantharat Chuamuangphan, Korawan Kritworakarn, and Kwanfa Sriprapandh
คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University
Corresponding Author, E-mail: chantharat.cmu@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ และศึกษาแนวโน้มต่อการตัดสินใจปฏิบัติเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคตของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ 2 คน และเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 4 ราย และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างจากเกษตรกรที่ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ กลุ่มละ 55 ราย รวมทั้งสิ้น 110 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอ้างอิง

---

* ได้รับความ: 9 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 14 พฤษภาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 17 พฤษภาคม 2567

ผลการศึกษา พบว่า ระดับของการรับรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในระดับเข้าใจที่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยแหล่งของการรับรู้ข้อมูลของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม คือ แหล่งสื่อบุคคลเป็นสำคัญ โดยเฉพาะผู้นำชุมชน และผู้นำเกษตรกร เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีโอกาสพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ทุกวัน โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีการสื่อสารกันภายในกลุ่ม โดยนำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะญาติ กลุ่มเกษตรกร และคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม วิธีการสื่อสารของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จะให้แก่นำและเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเปิดรับความรู้จากหลากหลายแหล่งข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ ทดลองก่อนนำมาขยายผลให้กับสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความตั้งใจขยายพื้นที่การเกษตรเพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 40 ขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ มีแนวโน้มในการขยายพื้นที่และปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 85.45 สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากเกษตรกรเล็งเห็นว่าพื้นที่การเกษตรไม่เหมาะต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่จึงยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้

คำสำคัญ: เกษตรทฤษฎีใหม่; การรับรู้; การถ่ายทอดความรู้

Abstract

The purposes of this study were to study the perception and knowledge transferring of New Theory Agriculture, and study future decision-making to concern to New Theory Agriculture of farmers in Mae Faek Mai subdistrict, San Sai district, Chiang Mai province. Data were collected by in-depth interviews with two representative government officials and four farmers who practice with New Theory Agriculture, and distribution of structured questionnaires from 55 farmers who practice and another 55 farmers non-practice New Theory Agriculture,

selected by purposive sampling. The data were analyzed using descriptive statistic and inference statistics.

The results of the study found that the level of awareness about New Theory Agriculture among farmers who practice New Theory Agriculture is at a higher level (understanding) than farmers who non- practice New Theory Agriculture. The source of information perception for both groups of farmers is the personal media, especially community leaders and farmer leaders. Both groups of farmers have the opportunity to meet and talk to share information every day. In particular, farmers who practice New Theory Agriculture communicate with each other within the group by transferring with other people, especially relatives, farmer within group, and people in the community. However, the communication methods of farmers who practice New Theory Agriculture will provide the core successful leaders and farmers embrace knowledge from a variety of sources and analyze it, and also experiment before expanding the results to group members. In addition, farmers who practice New Theory Agriculture intend to expand their agricultural area to do New Theory Agriculture, increasing 40%, while farmers who non- practice New Theory Agriculture tend to practice New Theory Agriculture increasing 85.45% . The factors affecting non- compliance with New Theory Agriculture, due to farmers perceive that agricultural are is not suitable for New Theory Agriculture. This is because farmers who non- practice New Theory Agriculture lack proper knowledge of New Theory Agriculture, they are still unable to practice with New Theory Agriculture.

Keywords: New Theory Agriculture; perception; knowledge transferring

1. บทนำ

คนไทยเกือบครึ่งหนึ่งในประเทศยังคงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมโดย ในปี 2565 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่อยู่ในภาคการเกษตรรวม 28.27 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 43 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ดังนั้นการพัฒนาการเกษตรจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด และสาขาการเกษตรเป็นสาขาที่ได้รับ ความสำคัญอย่างสูงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ (คลังข้อมูลการวิจัย การเกษตรไทย, 2564) ซึ่งผลจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยอย่างต่อเนื่องตลอด ระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าการพัฒนาประเทศจะมีความก้าวหน้า แต่ทว่า กระบวนการพัฒนาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านลบของสังคมตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของสังคมเมืองเข้าไปในพื้นที่ชนบทซึ่งมีโครงสร้างเดิมเป็นสังคมเกษตร ส่งผลให้ชนบท เกิดความอ่อนแอ ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรม ของทรัพยากรธรรมชาติ ความอ่อนแอของระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ภูมิความรู้ที่เคยใช้ แก้ปัญหาและสั่งสมมาถูกสั่นเลื่อนและเริ่มสูญหายไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) และด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงทอดพระเนตรเห็น ปัญหาดังกล่าว พระองค์จึงได้พระราชทานแนวทางในการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ ความสามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้ ทำให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล รวมถึงหน่วยงานภายใต้กรมวิชาการเกษตร มีการเผยแพร่หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ประชาชน ซึ่งถือได้ว่ารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิม

ภาคการเกษตรเป็นภาคการผลิตหนึ่งที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบจากการพัฒนาประเทศ แบบสังคมเมืองขยายสู่พื้นที่ชนบท ทั้งจากความแปรปรวนด้านตลาดและความไม่แน่นอนของ ธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้จึงมีเกษตรกรบางส่วนเลือกปฏิบัติตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็น หลักปฏิบัติที่อยู่ภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ เป้าหมายที่สำคัญของการทำการเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การสนับสนุนให้เกษตรกร ทำการเกษตรผสมผสาน เพื่อลดความเสี่ยงและเพื่อให้มีรายได้ตลอดปี มุ่งเน้นการทำนุบำรุงและ ปรับปรุงสภาพทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2557) เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

ชุมชนตำบลแม่แฝกใหม่ เป็นชุมชนเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งในอำเภอสันทราย ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพด้านการเกษตร มีการรวมกลุ่มทำการเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งกลุ่มทำการเกษตรแบบผสมผสาน กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงวัว กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนและเงินออม รวมถึงการจัดสวัสดิการของคนในชุมชนอีกด้วย ในปัจจุบันชุมชนดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบ อย่างไรก็ตามในช่วงสิบปีที่ผ่านมาพื้นที่การเกษตรในตำบลแม่แฝกใหม่เริ่มถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมืองมากขึ้น ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรลดลง และขนาดแปลงปลูกมีขนาดเล็กลงจึงไม่เหมาะต่อการปลูกพืชเชิงเดี่ยวได้ เกษตรกรควรปรับตัวเปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรผสมผสานและแม้ว่าจะมีการถ่ายทอดความรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่เป้าหมายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ยังมีเกษตรกรจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจและไม่สามารถนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

การที่จะทำให้เกษตรกรนำหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้กันอย่างแพร่หลาย จำเป็นต้องใช้กระบวนการสื่อสารที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยสื่อที่มีบทบาทในการสื่อสารมากที่สุด คือ สื่อบุคคล (อดิเรก แก้วสุมาลี, 2560) แต่สิ่งที่พึงระวังในการใช้สื่อบุคคล คือ การนำสารไปยังกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก จำเป็นต้องตระหนักถึงการรับรู้ การตีความและความสามารถในการเข้าใจได้ของเกษตรกรด้วย ซึ่งเกษตรกรหลายรายขาดความรู้ความเข้าใจที่จะนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนำความรู้ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้และการถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรในพื้นที่จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ การได้รับทราบเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ตลอดจนการทราบถึงแนวโน้มของเกษตรกรในพื้นที่อาจเปลี่ยนมาปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ในการวางแผนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้การทำการเกษตรบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้แพร่หลายและยอมรับปฏิบัติกันเพิ่มมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้และการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคตของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรปฏิบัติการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ในตำบลแม่แฝกใหม่ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 55 คน และเกษตรกรที่ไม่ได้ปฏิบัติการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ในตำบลมีจำนวนทั้งสิ้น 1,069 คน จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างในจำนวนที่เท่ากันระหว่างสองกลุ่ม โดยยึดจำนวนเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเกณฑ์ จึงได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ (n_1) 55 คน และผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ (n_2) 55 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

นอกจากนี้ยังได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง 6 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลตำบลแม่แฝกใหม่ 1 คน และเกษตรกรปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structure Questionnaire) ซึ่งข้อมูลในการสำรวจ ประกอบไปด้วย

2.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประสบการณ์ทำการเกษตร และขนาดพื้นที่การเกษตร

2.1.2 การรับรู้เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งลักษณะเป็นแบบ Likert Scale โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

5 คะแนน คือ ชื่นนำไปปฏิบัติได้

4 คะแนน คือ ชื่นเข้าใจ

3 คะแนน คือ ชื่นรับรู้

2 คะแนน คือ ชั้นสนใจ

1 คะแนน คือ ไม่สนใจ

2.1.3 ความต้องการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีลักษณะเป็นแบบ Likert Scale แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

5 คะแนน คือ มากที่สุด

4 คะแนน คือ มาก

3 คะแนน คือ ปานกลาง

2 คะแนน คือ น้อย

1 คะแนน คือ น้อยที่สุด

2.1.4 แนวโน้มในการขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคต

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานในด้านการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรของกลุ่มตัวอย่าง จะใช้สถิติเชิงพรรณนา ร้อยละในการวิเคราะห์

3.2 การวิเคราะห์การรับรู้และระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ ใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weight Mean Score) ในการวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 1 การแบ่งช่วงคะแนนและการแปลผล

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	การแปลผล	
	ระดับการรับรู้	ระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้
4.21 – 5.00	ชั้นนำไปปฏิบัติได้	มากที่สุด
3.41 – 4.20	ชั้นเข้าใจ	มาก
2.61 – 3.40	ชั้นรับรู้	ปานกลาง
1.81 – 2.60	ชั้นสนใจ	น้อย
1.00 – 1.80	ไม่สนใจ	น้อยที่สุด

นอกจากนี้จะใช้สถิติเชิงอนุมาน (T-test) ในการทดสอบระดับความแตกต่างของการรับรู้และความต้องการถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มด้วย

3.3 การวิเคราะห์แนวโน้มในการขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ใช้สถิติเชิงพรรณนาร้อยละในการวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง

เกษตรกรกลุ่มที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีประสบการณ์การทำงานเกษตรมากกว่า 30 ปี จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.00 และส่วนใหญ่มีพื้นที่การเกษตรไม่เกิน 10 ไร่ จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.36 ขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.36 และส่วนใหญ่มีพื้นที่การเกษตรไม่เกิน 10 ไร่ จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.09 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อมูลการทำงานเกษตรของเกษตรกร

รายละเอียด	ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₁ =55)		ไม่ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₂ =55)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ทำการเกษตร				
1 - 10 ปี	11	20.00	4	7.27
11 - 20 ปี	10	18.18	14	25.45
21 - 30 ปี	12	21.82	17	30.91
มากกว่า 30 ปี	22	40.00	20	36.36
รวม	55	100.00	55	100.00
ขนาดพื้นที่การเกษตร				
1 - 10 ไร่	31	56.36	27	49.09
11 - 20 ไร่	17	30.91	16	29.09
21 - 30 ไร่	3	5.45	8	14.55
มากกว่า 30 ไร่	4	7.27	4	7.27
รวม	55	100.00	55	100.00

2. ระดับการรับรู้เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อการประกอบอาชีพ

ระดับการรับรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ชื่นนำไปปฏิบัติได้ เข้าใจ รับรู้ สนใจ และไม่สนใจ พบว่า เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีการรับรู้ในชั้น “เข้าใจ” ในทุกด้านของการทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ ยกเว้นด้านการขยายธุรกิจเกษตรออกไปสู่ระดับที่สร้างรายได้ที่ยังอยู่ในขั้นรับรู้ จึงทำให้มีระดับการรับรู้ภาพรวมในชั้น “เข้าใจ” โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลว่า เกษตรกรกลุ่มนี้มีระดับการรับรู้อยู่ในระดับที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ แต่อาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนหาประสบการณ์อีกระยะเวลาหนึ่งจึงจะทำให้เกษตรกรสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนวางเอาไว้โดนเฉพาะเป้าหมายด้านความมั่นคงทางด้านอาหารและรายได้

ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีการรับรู้ในชั้น “รับรู้” ทุกด้าน ยกเว้นด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ที่ยังอยู่ในขั้นเข้าใจ จึงทำให้มีระดับการรับรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ภาพรวมในชั้น “รับรู้” โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 ซึ่งส่งผลทำให้เกษตรกรกลุ่มดังกล่าว ไม่กล้าที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เพราะไม่มีความมั่นใจว่าผลตอบแทนโดยเฉพาะรายได้จะสูงกว่าการทำการเกษตรในรูปแบบปัจจุบัน โดยเฉพาะการปลูกข้าวซึ่งเป็นพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐและแกนนำกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ที่กล่าวว่า เกษตรกรที่ไม่ทำการเกษตรตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากไม่มีความมั่นใจว่ารายได้ที่ได้จากการขายพืชผลจะพอเพียงต่อการชำระหนี้ได้หรือไม่ โดยเฉพาะเกษตรกรกลุ่มนี้ จะมีความกังวลด้านการตลาดเพราะกลัวผลผลิตจะขายไม่ได้ ไม่เหมือนข้าวที่มีผู้รับซื้อตลอดเวลา

อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่าการรับรู้ของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่จะมีค่าคะแนนการรับรู้เฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างในระดับการรับรู้ระหว่างเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีระดับการรับรู้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ($t\text{-test} = -2.568$, $p\text{-value} = 0.012$) (ตารางที่ 3) นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มจะเปิดรับความรู้จากผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะเห็นว่ามีความรู้อันเกิดจากการปฏิบัติ ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐเป็นความรู้จากการอ่านและที่สำคัญเจ้าหน้าที่รัฐเองก็อาจจะไม่เคยปฏิบัติเลย

ตารางที่ 3 ระดับการรับรู้เกษตรกรทฤษฎีใหม่

ความรู้เรื่องเกษตรกรทฤษฎีใหม่	ปฏิบัติตาม เกษตรกรทฤษฎีใหม่ (n ₁ =55)		ไม่ปฏิบัติตาม เกษตรกรทฤษฎีใหม่ (n ₂ =55)	
	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล
1. เป็นการประกอบอาชีพภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือเป็นการดำเนินชีวิตแบบมีความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรได้ดี	3.44 [0.877]	เข้าใจ	3.05 [1.008]	รับรู้
2. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นการทำอาชีพการเกษตรภายในพื้นที่ของเราเองอย่างเหมาะสม	3.64 [0.890]	เข้าใจ	3.11 [0.975]	รับรู้
3. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่ จะทำให้เกษตรกรไม่มีปัญหาเรื่องการใช้น้ำ ไม่ว่าจะป็นหน้าแล้งหรือน้ำน้ำหลาก เพราะเกษตรกรมีการบริหารใช้น้ำในพื้นที่ของตัวเองอย่างพอดี	3.45 [0.978]	เข้าใจ	3.29 [0.956]	รับรู้
4. การสร้างความมั่นคงทางรายได้จากการทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่ เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมมือประสานกันของชุมชนและกลุ่มเกษตรกร	3.45 [0.878]	เข้าใจ	3.05 [0.951]	รับรู้
5. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 เกษตรกรทำการเกษตรอย่างพอเพียงและเลี้ยงตนเองได้ ในพื้นที่ของตัวเอง	3.69 [1.016]	เข้าใจ	3.35 [1.075]	รับรู้
6. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 2 เมื่อมีผลผลิตและเลี้ยงตนเองได้มากพอ ก็จะเพิ่มผลผลิต หาดตลาดหาความร่วมมือ ให้มีรายได้และมีความมั่นคง	3.45 [0.978]	เข้าใจ	3.42 [1.066]	เข้าใจ
7. การขยาย การพัฒนาธุรกิจเกษตรออกไปสู่ระดับที่สร้างรายได้ได้มากขึ้น จากการรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกรด้วยกันเอง เพื่อสร้างตลาดเพื่อสร้างรายได้	3.40 [0.974]	รับรู้	3.29 [1.083]	รับรู้
ภาพรวม	3.50	เข้าใจ	3.22	รับรู้

t-test = -2.568, df = 108, p-value = 0.012

3. ความต้องการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่

จากการสำรวจระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด พบว่า เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ทำให้ในภาพรวมเกษตรกรที่ปฏิบัติตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ให้ผู้อื่นที่มีความสนใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังกล่าวได้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แกนนำกลุ่มและเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จที่ทุกคนต้องการจะขยายผลสำเร็จของการทำการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรในตำบลให้มากที่สุด ทั้งนี้หากดำเนินการสำเร็จจะทำให้พื้นที่จะประสบปัญหาสารเคมีเกษตรตกค้างในน้ำ รวมถึงการเผาวัชพืชหลังเก็บเกี่ยวลดลง

ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการพัฒนาธุรกิจเกษตรออกสู่ระดับที่สร้างรายได้ ทำให้มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 แม้ว่าเกษตรกรกลุ่มนี้จะไม่ทำการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ก็ตาม แต่ก็ไม่มีใครปฏิเสธว่าหากทำได้และประสบผลสำเร็จจริง การทำการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่จะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตทั้งเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรภายในกลุ่มและบุคคลภายในชุมชนของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากกว่า และเมื่อทดสอบความแตกต่างในระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีระดับการรับรู้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ($t\text{-test}=-2.742$, $p\text{-value}=0.007$) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับผู้อื่น

ความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่	ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₁ =55)		ไม่ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₂ =55)	
	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล
1. เป็นการประกอบอาชีพภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือเป็นการดำเนินชีวิตแบบมีความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรได้ดี	3.82 [0.641]	มาก	3.45 [0.741]	มาก
2. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการทำอาชีพการเกษตรภายในพื้นที่ของเราเองอย่างเหมาะสม	4.04 [0.666]	มาก	3.67 [0.840]	มาก
3. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จะทำให้เกษตรกรไม่มีปัญหาเรื่องการใช้น้ำ ไม่ว่าจะป็นหน้าแล้งหรือหน้าน้ำหลาก เพราะเกษตรกรมีการบริหารใช้น้ำในพื้นที่ของเราเองอย่างพอดี	3.85 [0.650]	มาก	3.47 [0.836]	มาก
4. การสร้างความมั่นคงทางรายได้จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมมือประสานกันของชุมชนและกลุ่มเกษตรกร	3.73 [0.622]	มาก	3.53 [0.900]	มาก
5. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 เกษตรกรทำการเกษตรอย่างพอเพียงและเลี้ยงตนเองได้ ในพื้นที่ของตัวเอง	3.76 [0.719]	มาก	3.60 [0.852]	มาก
6. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 2 เมื่อมีผลผลิตและเลี้ยงตนเองได้มากพอ ก็จะเพิ่มผลผลิต หาดตลาดหาความร่วมมือ ให้มีรายได้และมีความมั่นคง	3.78 [0.712]	มาก	3.55 [0.899]	มาก
7. การขยาย การพัฒนาธุรกิจเกษตรออกไปสู่ระดับที่สร้างรายได้ได้มากขึ้น จากการรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกรด้วยกันเอง เพื่อสร้างตลาดเพื่อสร้างรายได้	3.87 [0.640]	มาก	3.36 [0.910]	ปานกลาง
ภาพรวม	3.84	มาก	3.52	มาก

t-test = -2.742, df = 108, p-value = 0.007

4. ความตั้งใจขยายพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

จากการสำรวจแนวโน้มของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคตของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 มีแนวโน้มที่จะไม่ขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากปัจจุบันใช้พื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เต็มพื้นที่แล้ว จึงไม่สามารถขยายพื้นที่เพิ่มได้อีก ในขณะที่อีก 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีแนวโน้มที่จะขยายพื้นที่ทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเกษตรกรที่มีพื้นที่เกษตรจำนวนมากและต้องการขยายการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4) โดยเกษตรกรที่มีแนวโน้มการขยายพื้นที่เป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่มากกว่า 10 ไร่

สำหรับเกษตรกรที่ปัจจุบันไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า ในอนาคตมีเกษตรกรจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 85.45 มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากปัจจุบันประสบปัญหาขาดทุน ดังนั้นหากทำการเกษตรแบบเดิมอาจต้องขายที่ดินเพื่อชำระหนี้ จึงสนใจที่จะเปลี่ยนมาทำการเกษตรตามหลักทฤษฎีใหม่ ซึ่งเกษตรกรเชื่อมั่นว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่จะช่วยให้หนี้สินลดลงได้เพราะปลูกพืชแบบผสมผสาน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตแต่ละชนิดไปจำหน่ายได้ในทุกฤดูกาล ขณะที่เกษตรกรอีกจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.55 ไม่ประสงค์ที่จะปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ (ตารางที่ 5) ทั้งนี้เกษตรกรที่ยังไม่สนใจที่จะปฏิบัติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่เล็งเห็นว่าพื้นที่ที่มีอยู่ไม่เหมาะสมในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดสรรพื้นที่ทำได้ยาก เนื่องจากพื้นที่มีความลาดชัน ขาดแหล่งน้ำในการเพาะปลูกเพราะเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน

ตารางที่ 5 แนวโน้มของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคต

แนวโน้มในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ($n_1=55$)		ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ($n_2=55$)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ขยายพื้นที่/ปฏิบัติตาม	22	40.00	47	85.45
ไม่ขยายพื้นที่/ไม่ปฏิบัติตาม	33	60.00	8	14.55
รวม	55	100.00	55	100.00

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความต้องการขยายพื้นที่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรกรที่ไม่เคยปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องการหันมาปฏิบัติตามแนวทางเนื่องจากต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของชยุต อินทร์พรหม (2561) ที่กล่าวว่า การใช้หลักเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถช่วยให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น และการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่าเกษตรกรมีการรับรู้และปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่จนทำให้เกิดความเข้าใจเป็นการสร้างความมั่นคงทางรายได้ สามารถแก้ปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรโดยเฉพาะเรื่องการใช้น้ำได้ ส่วนการถ่ายทอดความรู้ภายในสังคมเกษตรกรรมสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรมีความปรารถนาดีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สังคมมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของชนิกา เจริญวงศ์ (2542) ที่ระบุว่า หากเกษตรกรมีความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการดำเนินงานให้กับผู้อื่นจะช่วยให้เกษตรกรทฤษฎีใหม่ขยายผลได้และเกิดความยั่งยืน ซึ่งเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยให้เกษตรกรมีน้ำใช้เพียงพอ มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบครัวอบอุ่น มีความสามัคคีในชุมชน พื้นที่เพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์

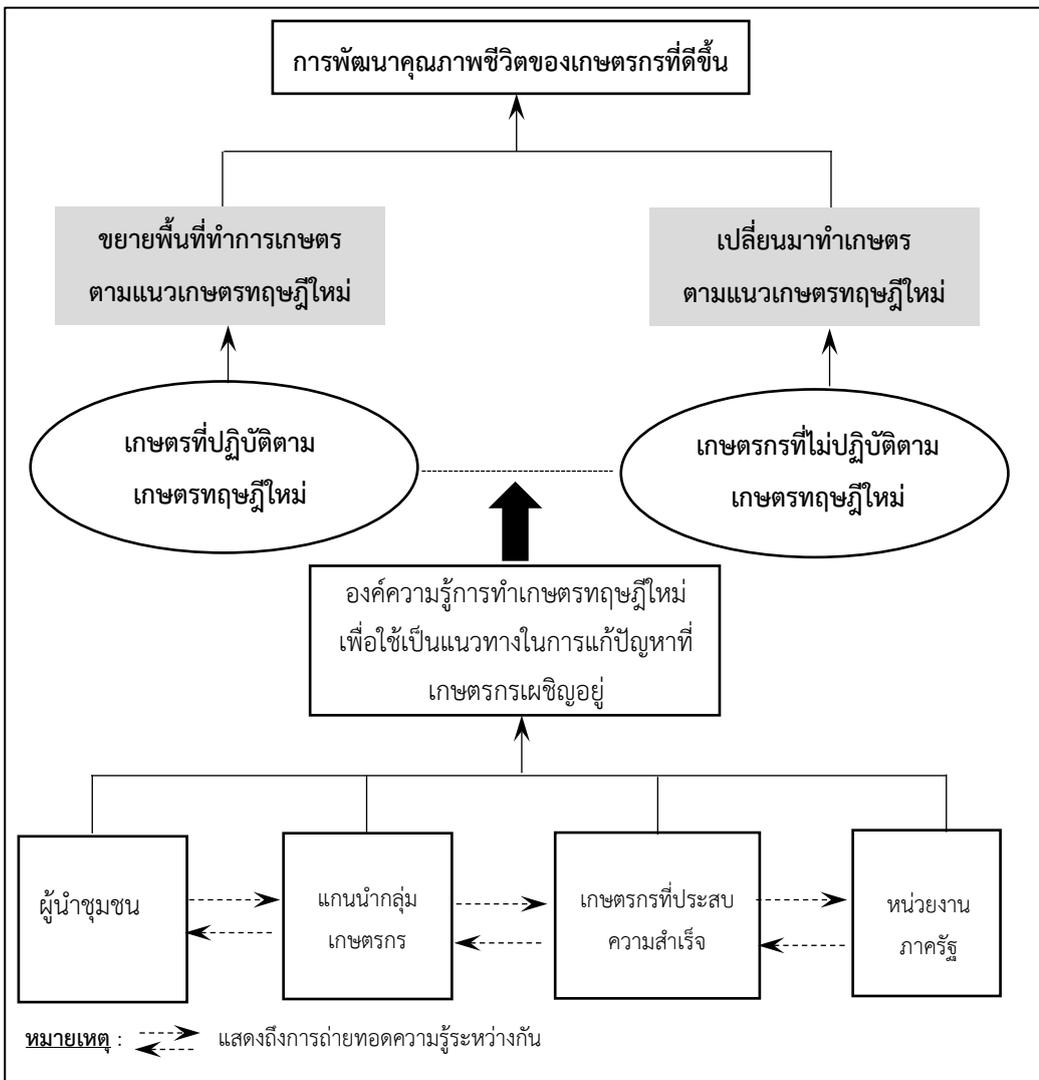
สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่ตัดสินใจเปลี่ยนมาปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากมีปัญหาภาระหนี้สินในระดับที่สูง ทั้งนี้เป็นเพราะเกษตรกรมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ ทำให้ได้ผลผลิตจำหน่ายในบางฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิธิพัฒน์ ชารี (2562) ที่ระบุว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว และไม่สามารถควบคุมราคาปัจจัยการผลิตได้ ผู้จำหน่ายเรียกเก็บค่าปัจจัยการผลิตเต็มจำนวน ก่อให้เกิดหนี้สินในทุกฤดูกาลผลิตและมีหนี้สินเพิ่มขึ้นทุกปี

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบว่า เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีระดับการเปิดรับและการถ่ายทอดความรู้ในระดับสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรทั้งสองกลุ่มจะยอมรับในการถ่ายทอดความรู้จากผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม และเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันเป็นประจำ ทำให้เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความต้องการขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นตามศักยภาพของตน นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรที่ไม่เคยปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ถึงร้อยละ 85.45

ที่มีแนวโน้มจะปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากเล็งเห็นว่าเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถแก้ปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรได้ และจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นได้ สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่และไม่สนใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เกิดจากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง จึงต้องหาแนวทางในการสื่อสารที่ถูกต้องเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้วยองค์ความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่

7. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบการรับรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในระดับที่แตกต่างกัน รูปแบบการรับรู้ของเกษตรกรที่เชื่อมั่นต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จมากกว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเกษตรกรที่เกิดขึ้นเป็นประจำนั้น จึงมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรตำบล ควรเน้นจัดฝึกอบรมให้เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเชิญเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มาถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมศึกษาเชิงปฏิบัติการยังพื้นที่เกษตรที่ประสบความสำเร็จเพื่อให้เกษตรกรที่ยังไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาพื้นที่เกษตรของตนเอง เมื่อเกษตรกรมีการปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ควรจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันเป็นประจำ เช่น อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง เพื่อให้เกษตรกรได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการทดลองปฏิบัติ หรือประสบการณ์ในการจัดการพื้นที่ด้วยแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่มาเผยแพร่ให้กับเพื่อนสมาชิกเกษตรกรในการนำองค์ความรู้ไปพัฒนาและขยายพื้นที่ทางการเกษตรของตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). *ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อพัฒนาชุมชน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ: ซีโน ดีไซน์.
- คลังข้อมูลการวิจัยการเกษตรไทย. (2564). *แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชนิกา เจริญวงษ์. (2542). บทสำรวจความคิดเห็นความเข้าใจและการปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่. ใน *การสัมมนาวิชาการประจำปี 2542 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซีดี จอมเทียน พัทยา* (น. 1-24). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชยุต อินทร์พรหม (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ทำนา 1 ไร่ ได้ 1 แสน. *วารสารพัฒนาสังคม*, 20(2), 1-15.

นิธิพัฒน์ ขารี (2562). การศึกษาการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรจังหวัด สกลนคร เพชรบุรี และฉะเชิงเทรา (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2559). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นจาก www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). ภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตร. สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/socio>

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). ใต้เบื้องพระยุคลบาท (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มติชน.

อติเรก แก้วสุมาลี. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก.

เพดานแก้วในแวดวงวิชาการ: บทเรียนจากงานวิจัยต่างประเทศ
และความจำเป็นของการศึกษาในบริบทไทย *

The Glass Ceiling in Academia: Lessons from International
Research and the Necessity of Studying the Thai Context

ศิริโสภา สันติทฤษฎีกร และ นารีวรรณ กลิ่นรัตน์
Sirisopa Suntitissadeekorn and Nareewan Klinrat
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative studies Maejo University
Corresponding Author, E-mail: sirisopa@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ "เพดานแก้ว" ในแวดวงวิชาการ โดยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิงในมหาวิทยาลัย ผลการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีความพยายามในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศมาอย่างยาวนาน แต่ผู้หญิงในแวดวงวิชาการยังคงเผชิญกับอุปสรรคที่มองไม่เห็น ซึ่งขัดขวางการเลื่อนขั้นสู่ตำแหน่งระดับสูง ปัจจัยสำคัญที่สร้างเพดานแก้วประกอบด้วย การแบ่งแยกทางเพศในแนวตั้งและแนวนอน ความไม่เป็นธรรมในกระบวนการประเมินผลงาน การขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและเครือข่าย ตลอดจนงานที่หนักและความไม่สมดุลระหว่างเพศ นอกจากนี้ ปัจจัยเชิงวัฒนธรรม เช่น การเหมารวมและอคติแอบแฝง การขัดกันระหว่างบทบาททางเพศกับบทบาทผู้นำ และการขาดภาพต้นแบบของผู้หญิงยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิง บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการศึกษาปรากฏการณ์

* ได้รับความเห็นชอบ: 3 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 18 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 25 กันยายน 2567

เพดานแก้วในบริบทของมหาวิทยาลัยไทยอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการขาดข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศในสถาบันอุดมศึกษาไทยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อนักวิชาการหญิง การศึกษาประเด็นนี้จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ กระตุ้นความตื่นตัวทางสังคม และเป็นพื้นฐานในการพัฒนานโยบายที่เหมาะสม และนำไปสู่การยกระดับความเสมอภาคและคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาไทย

คำสำคัญ: เพดานแก้ว; ความไม่เท่าเทียมทางเพศ; ผู้หญิงในมหาวิทยาลัย

Abstract

This article aims to synthesize and analyze knowledge about the "glass ceiling" phenomenon in academia, focusing on structural and cultural factors affecting the advancement of female academics in universities. Literature reviews from domestic and international research indicate that despite long-standing efforts to promote gender equality, women in academia still face invisible barriers hindering their promotion to senior positions. Key factors creating the glass ceiling include vertical and horizontal gender segregation, unfairness in performance evaluation processes, lack of access to resources and networks, and heavy, gender-imbalanced workloads. Moreover, cultural factors such as stereotypes and implicit biases, conflicts between gender roles and leadership roles, and the lack of female role models remain significant obstacles to the advancement of female academics. This article highlights the urgent need for systematic study of the glass ceiling phenomenon in Thai universities, as the lack of empirical data and in-depth analysis on gender inequality in Thai higher education impedes positive change for female academics. Studying this issue will fill knowledge gaps in the Thai context, stimulate social awareness, and provide a foundation for developing appropriate policies, leading to enhanced equality and quality in Thai higher education institutions.

Keywords: glass ceiling; gender inequality; women in academia

1. บทนำ

"ปรากฏการณ์เพดานแก้ว" (glass ceiling) เป็นคำเปรียบเปรยถึงอุปสรรคที่มองไม่เห็นซึ่งขัดขวางการเลื่อนขั้นของผู้หญิงสู่ตำแหน่งระดับสูงในองค์กร แม้จะมีคุณสมบัติและความสามารถทัดเทียมหรือเหนือกว่าเพื่อนร่วมงานชาย ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นในหลายสาขาอาชีพรวมถึงวงการการศึกษา และยังคงดำรงอยู่แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีกฎหมายส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศมายาวนาน (Weyer, 2007; Wood, 2009) ในแวดวงวิชาการ การศึกษาหลายชิ้นชี้ว่าแม้นักวิชาการที่จบปริญญาเอกจะมีสัดส่วนผู้หญิงเกินกว่าครึ่ง แต่เมื่อพิจารณาในระดับศาสตราจารย์ (full professor) กลับพบว่ามีจำนวนน้อยกว่านักวิชาการชายอย่างชัดเจน (Tesch, Wood, Helwig, & Nattinger, 1995) แนวคิดเรื่อง "การจัดแบ่งชั้นทางสังคมโดยใช้เพศเป็นเกณฑ์" (Gender Stratification) อธิบายว่าผู้ชายมักถูกจัดให้มีสถานะทางสังคมสูงกว่า ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมในแง่โอกาส อำนาจ ทรัพยากร และค่าตอบแทน สะท้อนความท้าทายที่ยังคงมีในการสร้างความเท่าเทียมทางเพศในระบบอุดมศึกษา

ปัญหาเพดานแก้วไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มประเทศตะวันตกเท่านั้น งานวิจัยจากทั่วโลกสะท้อนความท้าทายที่คล้ายคลึงกันของผู้นำหญิงในแวดวงอุดมศึกษา แม้จะมีลักษณะปลีกย่อยที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละประเทศ การศึกษาในแอฟริกาพบว่านักวิชาการหญิงส่วนใหญ่ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งระดับกลางโดยปราศจากการฝึกอบรมที่เป็นทางการ ส่งผลให้ต้องรับมือกับความเครียดและภาระงานที่หนักเกินควร (Atibuni, 2019) สถานการณ์นี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานแต่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงในระยะยาวอีกด้วย ในประเทศไนจีเรีย งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่านักวิชาการหญิงต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคทั้งจากปัจจัยเชิงโครงสร้างและปัจจัยอื่นๆที่มองไม่เห็นในแม่กระทั่งในหมู่ของนักวิชาการผู้หญิงด้วยตนเอง (Omotoso, 2020) ปัจจัยเหล่านี้อาจรวมถึงความคาดหวังทางสังคม บทบาททางเพศที่ถูกกำหนดไว้ และการขาดเครือข่ายสนับสนุนที่เข้มแข็ง ซึ่งล้วนแล้วเป็นอุปสรรคต่อความเจริญรุ่งเรืองในอาชีพ หรือแม้แต่ในประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านความเท่าเทียมทางเพศ อย่างประเทศสวีเดน ยังพบว่าปัจจัยเรื่องความแตกต่างของสาขาวิชาและความเชี่ยวชาญมีผลต่อโอกาสและความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิง (Silander, Haake, & Lindberg, 2013) ความหลากหลายของปัญหาเพดานแก้วในระดับโลกนี้ชี้ให้เห็นว่า การแก้ไข

ปัญหาต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ไม่ใช่เพียงการนำแนวทางแก้ไขจากประเทศหนึ่งไปใช้กับอีกประเทศหนึ่งโดยตรง

ในบริบทของประเทศไทย สถานการณ์เพดานแก้วในวงการอุดมศึกษามีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศอื่น แม้ภาพรวมจะดูเหมือนมีความสมดุลทางเพศ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดกลับพบความไม่เท่าเทียมที่ซ่อนอยู่ ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปี 2548 พบว่าในมหาวิทยาลัยของรัฐ 24 แห่ง มีอาจารย์หญิงมากกว่าอาจารย์ชายเล็กน้อย (ร้อยละ 51.79 : ร้อยละ 48.21) แต่เมื่อพิจารณาการกระจายตัวในแต่ละสาขาวิชากลับพบความไม่สมดุล โดยสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมีอาจารย์ผู้ชายถึงร้อยละ 59.39 ขณะที่สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์มีอาจารย์หญิงถึงร้อยละ 59.08 และร้อยละ 60.51 ตามลำดับ (สุวิชัย โภคัยยะวัฒน์, 2552) ความไม่สมดุลนี้สะท้อนถึง "การแบ่งแยกทางเพศในสาขาวิชาต่างๆ" ซึ่งเป็นผลจากค่านิยมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสาขาและการรับบัณฑิตเข้าทำงาน

เมื่อพิจารณาในมิติเรื่องความเป็นผู้นำ จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2548 พบว่าผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัยจำนวนทั้งหมด 1,816 คน มีเพียงร้อยละ 31.44 เท่านั้นที่เป็นผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำแหน่งอธิการบดี ซึ่งมีผู้หญิงดำรงตำแหน่งเพียง 2 คนจากทั้งหมด 24 แห่ง (ร้อยละ 8.33) ส่วนในตำแหน่งรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดี และรองคณบดี ก็มีสัดส่วนของผู้หญิงเพียงร้อยละ 20.22, ร้อยละ 37.84, ร้อยละ 20.58 และร้อยละ 36.78 ตามลำดับ ส่วนในสายวิชาการ ผู้หญิงก็ยังคงเผชิญกับปัญหาเพดานแก้วด้วยเช่นกัน จากสถิติพบว่า ในระดับศาสตราจารย์มีผู้หญิงจำนวนเพียง 111 คน จากจำนวนทั้งหมด 300 คน (ร้อยละ 37) ทั้งที่ในระดับอาจารย์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้หญิงมีสัดส่วนมากกว่าผู้ชาย (ร้อยละ 51.57 และร้อยละ 54.8 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาในระดับที่สูงขึ้นไปอย่างระดับรองศาสตราจารย์ สัดส่วนของผู้หญิงกลับลดลงเหลือเพียงร้อยละ 48.83 (Cheaupalakit, 2014; สุวิชัย โภคัยยะวัฒน์, 2552) การดำรงอยู่ของปรากฏการณ์เพดานแก้ว (glass ceiling phenomenon) ในแวดวงวิชาการไทยไม่เพียงสะท้อนถึงความไม่เป็นธรรมทางเพศเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อศักยภาพและขีดความสามารถของมหาวิทยาลัยในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ (new knowledge) และการพัฒนานวัตกรรม มหาวิทยาลัยที่ขาดความหลากหลายทางความคิดและมุมมองจากผู้นำหญิงจะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของสังคมได้อย่างรอบด้าน การมองข้ามความสามารถของผู้นำหญิงหรือนักวิชาการหญิงถือว่าเป็นความเสี่ยงที่อาจนำไปสู่การสูญเสีย

บุคลากรที่มีศักยภาพสูงของหน่วยงานนั้นๆ จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงนำไปสู่คำถามวิจัยที่สำคัญว่า ปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม (structural and cultural factors) ไตบ้างที่แฝงอยู่เบื้องหลังความไม่เท่าเทียมทางเพศในแวดวงวิชาการไทย ซึ่งการวิเคราะห์ปัญหานี้อย่างเป็นทางการจะนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมความเสมอภาค (gender equality) และปลดปล่อยศักยภาพของผู้หญิงในสถาบันอุดมศึกษา

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ในแง่มุมของ "ปัจจัยเชิงโครงสร้าง" (structural factors) และ "ปัจจัยเชิงวัฒนธรรม" (cultural factors) ที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าในอาชีพของผู้หญิงในมหาวิทยาลัย ตลอดจนยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิผลในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ (Wesarat & Mathew, 2017, p. 21) นอกจากนี้ บทความยังมุ่งอภิปรายถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจ "เขตแดนแก้วในบริบทของสังคมไทย" โดยคำนึงถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการศึกษาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเจริญก้าวหน้าของคณาจารย์หญิงซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพและความแข็งแกร่งของระบบอุดมศึกษาไทยในระยะยาว

2. ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิง

ความไม่เท่าเทียมทางเพศในแวดวงวิชาการมีรากฐานอยู่ในโครงสร้างและระบบของสถาบันการศึกษา "ปัจจัยเชิงโครงสร้าง" (Structural Factors) ซึ่งประกอบด้วยนโยบายและแนวปฏิบัติขององค์กรซึ่งล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดโอกาสและความก้าวหน้าในอาชีพอาจารย์และมักพบว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างเหล่านี้มักเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง (Weyer, 2007, p. 484) "ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง" (Structural Theory) เป็นกรอบคิดที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของกลไกเชิงสถาบัน (institutional mechanisms) ซึ่งกำหนดขอบเขตและทิศทางของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Acker, 2006) เมื่อนำทฤษฎีนี้มาเป็นกรอบวิเคราะห์ "ความไม่เท่าเทียมทางเพศ" (gender inequality) ในมหาวิทยาลัยว่าเกิดจากโครงสร้างอำนาจและระบบที่ลำเอียงประการใดบ้าง จึงพบได้ว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สร้างเขตแดนแก้วต่อนักวิชาการหญิงสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การแบ่งแยกทางเพศในแนวตั้งและแนวนอน (Vertical and Horizontal Gender Segregation)

การแบ่งแยกทางเพศในแวดวงวิชาการปรากฏชัดเจนใน "มิติแนวตั้ง" (vertical dimension) ที่สะท้อนการกระจายตัวไม่เท่าเทียมในลำดับชั้นตำแหน่งวิชาการและบริหาร โดยเห็นได้จากสัดส่วนผู้หญิงที่ลดลงในระดับสูง และ "มิติแนวนอน" (horizontal dimension) ที่เห็นได้จากการกระจุกตัวของนักวิชาการหญิงในบางสาขา เช่น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขณะที่สาขา STEM ยังถูกรอบงำโดยบุคลากรชาย (Roberto, Rey, Maglio, & Agliata, 2020) งานวิจัยจากมหาวิทยาลัยชั้นนำในยุโรป อเมริกาเหนือ และออสเตรเลียชี้ว่าผู้หญิงในตำแหน่งศาสตราจารย์และผู้บริหารระดับสูงมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับผู้ชาย (Silander, Haake, & Lindberg, 2013) สำหรับประเทศไทย ในตำแหน่งศาสตราจารย์ระดับ 11 มีผู้หญิงเพียงร้อยละ 23 และพบความไม่สมดุลในการกระจายตัวตามสาขาวิชา โดยสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมีอาจารย์ผู้ชายสูงถึงร้อยละ 60 ขณะที่สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีอาจารย์ผู้หญิงมากกว่า (สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, 2552) ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจและค่านิยมที่ฝังรากลึกในระบบอุดมศึกษา การแก้ไขปัญหานี้จึงจำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปเชิงนโยบายและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เท่าเทียมและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงศักยภาพโดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศ

2. ความไม่เป็นธรรมในกระบวนการประเมินผลงานและความก้าวหน้า (Unfairness in Performance Appraisal and Advancement Processes)

ความไม่เป็นธรรมในการประเมินผลงานส่งผลอย่างมากต่อความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิง การศึกษาพบว่าแม้จะมีผลงานใกล้เคียงกับชาย แต่กลับมีโอกาสเลื่อนตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์น้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญ (Tesch, Wood, Helwig, & Nattinger, 1995) สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจาก "อคติทางเพศ" (gender bias) ในกระบวนการประเมิน และความสำเร็จของผู้หญิงมักถูกมองข้าม แม้มหาวิทยาลัยในยุโรปจะพยายามปรับปรุงการประเมิน แต่ยังคงพบความไม่เสมอภาค (Dobele, Rundle-Thiele, & Kopanidis, 2014) เช่น การให้น้ำหนักกับผลงานวิจัยมากกว่างานสอนและบริการวิชาการซึ่งมักเป็นภาระหลักของอาจารย์หญิง รวมถึงการขาดความโปร่งใสในเกณฑ์ประเมินและการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารที่อาจมีอคติโดยไม่รู้ตัว

ในบริบทของประเทศไทย ความไม่เป็นธรรมในกระบวนการประเมินผลงานทางวิชาการ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ เกณฑ์การขอตำแหน่งทางวิชาการยังมีความคลุมเครือ ทำให้การตัดสินใจ บางครั้งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ประเมินซึ่งอาจมีอคติทางเพศแฝงอยู่ นำไปสู่ความไม่เป็นธรรม ต่อผู้หญิงได้ (Cheaupalakit, 2014) ปัญหานี้ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อพิจารณาว่าการประเมินผลงาน ในมหาวิทยาลัยไทยมักเน้นผลงานตีพิมพ์ ซึ่งผู้หญิงทำได้ยากกว่าเนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา และภาระครอบครัว ในขณะเดียวกัน งานด้านการสอนและบริการวิชาการ สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิรูปเพื่อสร้างกระบวนการที่โปร่งใส เป็นธรรม และ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ

3. การขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและเครือข่าย (Lack of Access to Resources and Networks)

การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของผู้หญิงใน แวดวงวิชาการ ในสหรัฐอเมริกา ศัลยแพทย์หญิงมักเริ่มต้นอาชีพด้วยทรัพยากรน้อยกว่าเพื่อน ร่วมงานชาย ทั้งในแง่เงินเดือน งบประมาณวิจัย และขนาดทีมงาน (Zhuge, Kaufman, Simeone, Chen, & Velazquez, 2011) นอกจากนี้ ผู้หญิงยังมักถูกกีดกันจากเครือข่าย อำนาจนอกระบบ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความก้าวหน้าในสายอาชีพ ในแอฟริกา ผู้นำทางวิชาการระดับกลางขาดการสนับสนุนทรัพยากรและเครือข่าย โดยกระทบต่อผู้หญิงเป็น พิเศษเนื่องจากมีตัวแทนน้อยในแวดวงผู้นำ และมักถูกกีดกันจากเครือข่ายความสัมพันธ์ นอกระบบที่มีอิทธิพลต่อการจัดสรรทรัพยากร (Atibuni, 2019) สถานการณ์ในประเทศไทย ก็คล้ายคลึงกัน คณาจารย์หญิงมักขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารและโอกาสสร้างเครือข่ายนอก มหาวิทยาลัย ทำให้เสียเปรียบในการแข่งขันเพื่อความก้าวหน้า (สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, 2552) การแก้ปัญหาต้องอาศัยการปฏิรูปนโยบายการจัดสรรทรัพยากรให้เท่าเทียม และสร้างโอกาสให้ ผู้หญิงมีส่วนร่วมในเครือข่ายทางวิชาการอย่างเต็มที่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความหลากหลายทางความคิด และนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างครอบคลุม

4. ภาระงานที่หนักและไม่สมดุลระหว่างเพศ (Heavy and Gender-Imbalanced Workloads)

การกระจายภาระงานที่ไม่เท่าเทียมเป็นปัจจัยที่บั่นทอนความก้าวหน้าของผู้หญิงใน แวดวงวิชาการ คณาจารย์หญิงมักถูกคาดหวังให้ทุ่มเทกับการสอนและบริการมากกว่าผู้ชาย

ขณะที่งานวิจัยซึ่งสำคัญต่อการเลื่อนตำแหน่งกลับถูกมองว่าเป็นภาระหลักของคณาจารย์ชาย (Dobele, Rundle-Thiele, & Kopanidis, 2014) แม้ภาระงานสอนและวิจัยโดยรวมระหว่างอาจารย์หญิงและชายในมหาวิทยาลัยยุโรปจะไม่แตกต่างกันมาก แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียด อาจารย์หญิงมักถูกคาดหวังให้ทุ่มเทเวลาไปกับการสอนและบริการมากกว่า ขณะที่งานวิจัยซึ่งสำคัญต่อการเลื่อนตำแหน่งกลับได้รับความสำคัญน้อยกว่า นอกจากนี้บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมที่คาดหวังให้ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบหลักในครอบครัวแล้ว วงการวิชาการยังมอบหมายงานเกี่ยวกับการดูแลนักศึกษาและงานธุรการให้ผู้หญิงมากกว่าชาย ความไม่สมดุลนี้จำกัดเวลาและพลังงานที่ผู้หญิงสามารถใช้ในการผลิตผลงานตีพิมพ์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเข้าสู่ตำแหน่งระดับสูง (Butcher, 2022)

ปัจจัยเชิงโครงสร้างเหล่านี้ประกอบกันเป็น "เพดานแก้ว" ที่ขัดขวางความก้าวหน้าของผู้หญิงในมหาวิทยาลัย งานวิจัยทั่วโลกชี้ว่าแม้จะมีรายละเอียดต่างกัน แต่อุปสรรคเชิงระบบ (systemic barriers) เหล่านี้คล้ายคลึงกันและต้องแก้ไขเป็นองค์รวม การปฏิรูปที่จำเป็นได้แก่ การปรับโครงสร้างที่เอื้อต่อความเสมอภาค การสร้างกระบวนการประเมินที่เป็นธรรม การจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และการกระจายภาระงานให้สมดุล เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้หญิงสามารถใช้ศักยภาพได้เต็มที่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ และการสร้างสังคมที่เป็นธรรม

3. ปัจจัยเชิงวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิง

นอกจากปัจจัยเชิงโครงสร้างแล้ว "ปัจจัยเชิงวัฒนธรรม" (cultural factors) ก็มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนในการกำหนดโอกาสและความก้าวหน้าของผู้หญิงในแวดวงวิชาการ "วัฒนธรรม" ในที่นี้ครอบคลุมถึงค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานที่แพร่หลายในสังคม ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และการปฏิบัติต่อบุคคลตามเพศสภาพ (gender) ทฤษฎีวัฒนธรรม (Cultural Theory) ชี้ว่ามุมมอง ความคาดหวัง และการกระทำของผู้คนไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่ถูกหล่อหลอมโดยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่พวกเขาดำรงอยู่ ในมหาวิทยาลัย วัฒนธรรมองค์กรที่สะท้อนค่านิยมชายเป็นใหญ่ (patriarchal values) มีอิทธิพลอย่างมากต่อการปฏิบัติต่อบุคลากรหญิงและชาย โดยมักให้คุณค่าต่อคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ถูกรับรองว่าเป็นของผู้ชายมากกว่า (Weyer, 2007) หัวข้อนี้จะสำรวจปัจจัยเชิงวัฒนธรรม 4 ประการที่สร้างอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของผู้หญิงในเส้นทางอาชีพทางวิชาการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเหมารวมและอคติแอบแฝง (Stereotypes and Implicit Biases)

การเหมารวมและอคติทางเพศที่ฝังลึกในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนความก้าวหน้าของผู้หญิงในมหาวิทยาลัย ผ่านสองรูปแบบหลัก "การเหมารวมทางเพศ" (gender stereotypes) หมายถึงความเชื่อที่แพร่หลายเกี่ยวกับลักษณะของหญิงและชาย โดยมักมองว่าผู้ชายมีความเป็นผู้นำและมีเหตุผล ขณะที่ผู้หญิงมีลักษณะเกื้อกูลและใส่ใจความสัมพันธ์ ซึ่งนำไปสู่การประเมินศักยภาพอย่างลำเอียง (Isaac, Kaatz, & Carnes, 2012) ส่วน "อคติแอบแฝง" (implicit bias) คือทัศนคติในจิตใต้สำนึกที่ส่งผลต่อการปฏิบัติที่แตกต่างในการสรรหา มอบหมายงาน และประเมินผล (Williams, 2005)

การศึกษาเกี่ยวกับการเหมารวมและอคติทางเพศในแวดวงวิชาการได้พัฒนาไปสู่การพิจารณาปัจจัยที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทที่หลากหลายทางวัฒนธรรม งานวิจัยที่ศึกษานักวิชาการหญิงพบว่า ปัจจัยเรื่องเชื้อชาติและชนชั้นเข้ามาประกอบสร้าง (intersect) กับอคติทางเพศ ทำให้ต้องพิจารณาประสบการณ์ของพวกเธออย่างเป็นองค์รวม (Butcher, 2022) ในบริบทไทย แม้ไม่มีประเด็นเชื้อชาติชัดเจน แต่ค่านิยมดั้งเดิมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดมุมมองต่อบทบาทผู้หญิง โดยมักมองว่าเหมาะกับบทบาทครอบครัวมากกว่าบทบาทผู้นำ (Cheaupalakit, 2014; สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, 2552) แม้รูปแบบของอคติจะต่างกันตามวัฒนธรรม แต่ผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางวิชาการมีลักษณะคล้ายคลึงกัน การแก้ไขปัญหาจึงต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะควบคู่กับการส่งเสริมความเท่าเทียมในระดับสากล

2. การขัดกันระหว่างบทบาททางเพศกับบทบาทความเป็นผู้นำ (Conflict between Gender Roles and Leadership Roles)

การรับรู้ภาวะผู้นำในแวดวงวิชาการมักเชื่อมโยงกับคุณลักษณะที่ถือว่าเป็นของผู้ชาย เช่น ความเด็ดขาด ความกล้าแสดงออก และความเป็นอิสระ ขณะที่ผู้หญิงมักถูกคาดหวังให้แสดงพฤติกรรมที่เป็นมิตร เกื้อกูล และพึ่งพาผู้อื่น คุณลักษณะตามบทบาททางเพศแบบดั้งเดิมเหล่านี้ขัดแย้งกับภาพลักษณ์ของความเป็นผู้นำ ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก (double-bind) (Peterson, 2016) ความขัดแย้งนี้ทำให้ผู้หญิงในตำแหน่งผู้นำต้องเผชิญทางเลือกที่ยากลำบาก เพราะหากแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ อาจถูกตำหนิว่าก้าวร้าวและไม่เป็นผู้หญิงมากพอ แต่หากเลือกแสดงออกตามบทบาทที่สังคมคาดหวัง ก็จะถูกมองว่าขาดศักยภาพในการเป็นผู้นำ ในบริบทไทย อาจารย์หญิงมักถูกคาดหวังให้แสดงพฤติกรรมแบบกุลสตรีที่อ่อนโยนและ

เกื้อหนุนผู้อื่น มากกว่าการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำแบบเด็ดขาด แม้แต่ในประเทศที่มีความเท่าเทียมทางเพศสูงอย่างสวีเดนยังพบว่าอาจารย์หญิงต้องปรับตัวเพื่อจัดการกับความคาดหวังที่ขัดแย้งนี้ (Peterson, 2016) สถานการณ์นี้สะท้อนว่าความท้าทายนี้เป็นปัญหาที่พบได้ทั่วโลก การแก้ไขต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างและทัศนคติสังคม โดยส่งเสริมภาพลักษณ์ผู้นำที่หลากหลายและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอคติทางเพศในการประเมินภาวะผู้นำ

3. การแข่งขันและความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างผู้หญิง (Competition and Negative Relationships among Women)

การแข่งขันและความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างผู้หญิงด้วยกันเป็นปัจจัยเชิงวัฒนธรรมที่สร้างเขตแดนก้ำกึ่งให้แก่นักวิชาการหญิง มีรากฐานจากสภาพแวดล้อมการทำงานแบบชายเป็นใหญ่ที่หล่อหลอมบรรยากาศการแข่งขันที่เข้มข้น ความขาดแคลนโอกาสและตำแหน่งผู้นำที่มีจำกัด ทำให้ผู้หญิงต้องแย่งชิงทรัพยากรและช่องทางความก้าวหน้า แทนที่จะรวมพลัง (coalition-building) เพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ Jones & Palmer (2011) ชี้ว่าในบริบทที่พื้นที่ทางอาชีพมีจำกัด การมองผู้หญิงอื่นเป็นภัยคุกคาม (threat) กลายเป็นเรื่องปกติ ซึ่งนอกจากสร้างความเครียดและความไม่ไว้วางใจแล้ว ยังบั่นทอนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (solidarity) ที่จำเป็นในการผลักดันความเท่าเทียม การแก้ไขต้องดำเนินการทั้งการปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อเพิ่มโอกาสและตำแหน่ง และการปรับวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ นอกจากนี้ การสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านเครือข่ายสนับสนุน อาจเป็นก้าวแรกในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมที่นำไปสู่การแข่งขันที่ไม่จำเป็น

4. การขาดภาพต้นแบบ (Lack of Role Models)

การขาดภาพต้นแบบ (Lack of Role Models) เป็นอีกปัจจัยเชิงวัฒนธรรมที่สร้างเขตแดนก้ำกึ่งให้แก่นักวิชาการหญิง ปัญหานี้มีรากฐานมาจากการที่ผู้หญิงในตำแหน่งผู้นำและอาวุโสในมหาวิทยาลัยมีจำนวนน้อย ส่งผลให้คณาจารย์หญิงขาดแคลนภาพต้นแบบ (role models) โดยเฉพาะตัวอย่างผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในสายอาชีพ ซึ่งสามารถสร้างแรงบันดาลใจและชี้ทางให้พวกเธอเดินตาม การมีภาพต้นแบบที่ดีในเส้นทางที่หลากหลายช่วยให้ผู้หญิงเห็นความเป็นไปได้ในการมุ่งสู่ความสำเร็จ ในทางกลับกัน การขาดแบบอย่างทำให้บางคนไม่กล้าแม้แต่จะฝันถึงตำแหน่งสูง เพราะไม่เชื่อว่าตนเองจะไปถึงได้ (Bonawitz & Andel, 2009) ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีตัวแทนที่หลากหลายใน

ตำแหน่งผู้นำ ไม่เพียงแต่เพื่อความเท่าเทียมเท่านั้น แต่ยังเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นต่อไป นอกจากภาพต้นแบบแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะ (mentors) ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาอาชีพของผู้หญิง โดยเฉพาะการมี "พี่เลี้ยงผู้หญิง" ที่เข้าใจประสบการณ์จากมุมมองเพศสภาพ Butcher (2022) ชี้ให้เห็นว่านักวิชาการหญิงผิวดำมักขาดแคลนพี่เลี้ยงที่เข้าใจสถานการณ์ที่พวกเขาต้องเผชิญทั้งด้านเพศและเชื้อชาติ จึงประสบความสำเร็จลำบากในการหาที่ปรึกษาเพื่อวางแผนความก้าวหน้าในอาชีพ ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของปัญหาที่นักวิชาการหญิงต้องเผชิญ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่นๆ เช่น เชื้อชาติหรือชนชั้นทางสังคม การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการส่งเสริมให้ผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จได้ปรากฏตัวและทำหน้าที่เป็นแม่แบบและพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างวัฒนธรรมแห่งการหนุนเสริมซึ่งกันและกัน (culture of support)

สรุปได้ว่าปัจจัยเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งการเหมารวมและอคติแอบแฝงทางเพศ ค่านิยมที่มองว่าบทบาทผู้นำเหมาะสำหรับผู้ชาย การแข่งขันระหว่างผู้หญิง และการขาดภาพต้นแบบของผู้หญิง ล้วนสร้างเพดานแก้วในเส้นทางอาชีพทางวิชาการ งานวิจัยทั่วโลกสะท้อนว่าแม้โครงสร้างทางวัฒนธรรมด้านเพศสภาพในแต่ละที่จะแตกต่างกัน แต่มีร่วมกันคือค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกในองค์กร การสร้างความเปลี่ยนแปลงจึงต้องพิจารณาทั้งมิติสากลและมิติเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเท่าเทียมสำหรับผู้หญิงในระบบอุดมศึกษาในระยะยาว

4. ความจำเป็นในการศึกษาปัญหาเพดานแก้วในมหาวิทยาลัยไทย

ในปัจจุบัน แม้จะมีงานวิจัยที่กล่าวถึงสถานการณ์ของผู้หญิงในมหาวิทยาลัยไทยและความไม่เท่าเทียมในแวดวงวิชาการรวมถึงงานที่ขยายขอบเขตการวิเคราะห์เรื่องเพดานแก้วไปยังบริบทอื่น แต่ยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาปรากฏการณ์นี้ในแวดวงอุดมศึกษาไทยให้ลึกซึ้งและครอบคลุมมากขึ้น (Cheaupalakit, 2014; เนตรนภา ไวทย์เลิศศักดิ์ (ยาบุชิตะ), 2564; ไพสิน ภูจินาพันธุ์, 2563; สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, 2552) แม้กรอบแนวคิดเรื่องเพดานแก้วจะได้รับการพัฒนาและใช้อธิบายความไม่เท่าเทียมในหลายประเทศ แต่การนำมุมมองจากต่างประเทศมาวิเคราะห์โดยไม่ปรับให้เข้ากับบริบทไทย อาจทำให้มองข้ามความซับซ้อนและลักษณะเฉพาะของปัญหา การศึกษาปัญหาเพดานแก้วในมหาวิทยาลัยไทยมีความสำคัญใน 4 ประการหลัก ดังนี้

1. เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ในบริบทของสังคมไทย (Filling the Knowledge Gap in the Thai Context)

แม้งานวิจัยต่างประเทศจะให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของเพศานแก้ว แต่ด้วยบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสถาบันที่แตกต่างกันของประเทศไทย อาจทำให้ลักษณะและความรุนแรงของปัญหาแตกต่างกันไป การศึกษาที่จำเพาะกับบริบทไทยจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าของผู้หญิงในมหาวิทยาลัยไทย เช่น บรรทัดฐานทางเพศ (gender norms) ที่เข้มงวด การให้คุณค่ากับระบบอาวุโส (seniority system) และวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นระบบพวกพ้อง ข้อมูลเหล่านี้สำคัญต่อการพัฒนากรอบแนวคิดและกำหนดทิศทางการวิจัยที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมไทย

2. เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกและสร้างวาทกรรมสาธารณะ (Raising Public Awareness and Discourse)

การศึกษาเรื่องเพศานแก้วในมหาวิทยาลัยไทยจะช่วยสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศในแวดวงวิชาการที่มักถูกมองข้าม การนำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ถึงอุปสรรคที่ผู้หญิงต้องเผชิญจะกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงสาธารณะเกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางแก้ไข อีกทั้งการสร้างพื้นที่ให้ผู้หญิงได้แบ่งปันประสบการณ์ผ่านงานวิจัยจะช่วยสร้างพลังในการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากภายใน และสร้างแรงกดดันให้ผู้กำหนดนโยบายและสถาบันการศึกษาต้องลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม นับเป็นก้าวสำคัญในการสร้างวาทกรรมสาธารณะด้านความเสมอภาคทางเพศในวงการอุดมศึกษาไทย

3. เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทไทย (Informing Context-Specific Policy Development)

ข้อค้นพบจากการศึกษาปัญหาเพศานแก้วในมหาวิทยาลัยไทยควรนำไปสู่การพัฒนา นโยบายที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของประเทศ มากกว่าการนำกลยุทธ์จากต่างประเทศมาใช้ โดยไม่ปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เช่น การปรับปรุงหลักเกณฑ์การเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ ให้ยืดหยุ่นขึ้นสำหรับผู้หญิง การจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำหญิงที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย รวมถึงการสร้างแรงจูงใจให้มหาวิทยาลัยลดความเหลื่อมล้ำทางเพศผ่านตัวชี้วัดที่เหมาะสม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย โดยข้อมูลจากงานวิจัยจะช่วยสร้าง

ฉันทามติ(consensus) และชี้นำทิศทางนโยบายที่มีประสิทธิผล ปฏิบัติได้จริง และก่อให้เกิดความเท่าเทียมที่ยั่งยืน

4. เพื่อยกระดับความเท่าเทียมและคุณภาพของสถาบันการศึกษา (Enhancing Equality and Quality in Educational Institutions)

การแก้ปัญหาเพดานแก้วในมหาวิทยาลัยไทยจะนำไปสู่การยกระดับความเสมอภาคและคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันที่มีความหลากหลายและเปิดกว้างจะดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพได้ดีขึ้น การเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 5 ว่าด้วยความเท่าเทียมทางเพศ การแก้ปัญหาเพดานแก้วจึงไม่เพียงส่งเสริมความเท่าเทียม แต่ยังเป็นการลงทุนในทุนมนุษย์ของประเทศ

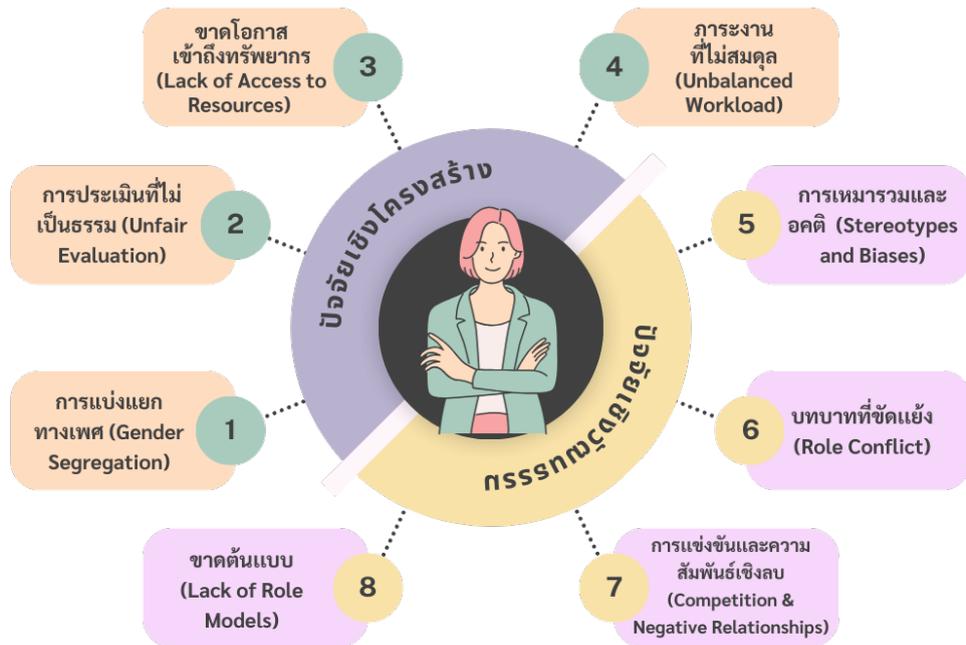
เหตุผลสำคัญทั้งการสร้างองค์ความรู้เฉพาะบริบทไทย การกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะ การวางนโยบายที่เหมาะสม และการยกระดับคุณภาพสถาบันการศึกษา สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาปรากฏการณ์เพดานแก้วในมหาวิทยาลัยไทย การวิจัยประเด็นนี้เป็นการก้าวสำคัญสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่เป็นรูปธรรม จึงเป็นภารกิจเร่งด่วนที่นักวิชาการไทยควรให้ความสำคัญเพื่อสร้างระบบอุดมศึกษาที่เป็นธรรมและทรงพลังยิ่งขึ้น

5. สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การทบทวนวรรณกรรมชี้ชัดว่า "เพดานแก้ว" (glass ceiling) ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของผู้หญิงในแวดวงวิชาการทั่วโลก แม้จะมีความพยายามส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ แต่ผู้หญิงยังถูกกีดกันจากตำแหน่งสูงทั้งสายวิชาการและบริหาร ผ่านการแบ่งแยกแนวตั้งแนวนอน การเลือกปฏิบัติแอบแฝง และการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมที่มองว่า "ความเป็นผู้นำ" เป็นคุณลักษณะของเพศชาย ทำให้ผู้หญิงถูกตั้งคำถามเมื่อแสดงภาวะผู้นำ เพดานแก้วจึงเป็นปัญหาเชิงระบบที่ฝังรากลึกในโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นองค์รวม สำหรับประเทศไทย งานวิจัยของ Cheaupalakit (2014) และ สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ (2552) สะท้อนความไม่สมดุลทางเพศในตำแหน่งบริหารระดับสูงและตำแหน่งทางวิชาการ รวมถึงอุปสรรคที่ผู้หญิงเผชิญ จึงจำเป็นต้องศึกษาปรากฏการณ์นี้ในแวดวงอุดมศึกษาไทยให้ลึกซึ้งและเป็นระบบยิ่งขึ้น

แผนภาพต่อไปนี้สรุปองค์ประกอบสำคัญของเพดานแก้วในมิติเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ผู้หญิงในแวดวงวิชาการต้องเผชิญ

ภาพที่ 1. แผนภาพแสดงปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่กีดกันผู้หญิงในแวดวงวิชาการ

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากต่างประเทศ บทความนี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาปรากฏการณ์เพดานแก้วในมหาวิทยาลัยไทยอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการขาดข้อมูลเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศในวงการอุดมศึกษาไทย เป็นอุปสรรคต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกสำหรับนักวิชาการหญิง การศึกษาประเด็นนี้จะช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ในบริบทไทย กระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะ และเป็นฐานสำหรับการพัฒนานโยบายที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับความเสมอภาคและคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของประชากรโดยรวม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและการปลดปล่อยศักยภาพของผู้หญิงในระบบอุดมศึกษาไทยของงานเขียนฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1. การปรับปรุงกระบวนการสรรหาและเลื่อนตำแหน่งให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น เพื่อลดอคติและการเลือกปฏิบัติทางเพศที่อาจแฝงอยู่ โดยมหาวิทยาลัยควรกำหนดเกณฑ์และขั้นตอนการประเมินผลงานที่ชัดเจน วัดผลได้ และสะท้อนผลงานที่แท้จริง รวมทั้งจัดให้มีคณะกรรมการที่มีความหลากหลายและสมดุลทางเพศในการตัดสินใจแต่งตั้งและเลื่อนตำแหน่ง สอดคล้องกับที่ Tesch, Wood, Helwig, & Nattinger, (1995) และ Cheupalakit (2014) พบว่าความคลุมเครือของเกณฑ์และการใช้ดุลยพินิจของผู้ประเมินอาจนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมต่อผู้หญิงได้

2. การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสในการทำวิจัยอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้คณาจารย์หญิงพัฒนาศักยภาพและความก้าวหน้าในอาชีพได้เต็มที่ มหาวิทยาลัยควรสร้างกลไกเพื่อให้มั่นใจว่าเงินทุนวิจัย ทรัพยากร และโอกาสในการเข้าถึงเครือข่ายทางวิชาการได้รับการกระจายอย่างเสมอภาคระหว่างคณาจารย์ทุกเพศ เช่นเดียวกับที่ Zhuge, Kaufman, Simeone, Chen, & Velazquez, (2011) และ สุวิชัย โภคชัยะวัฒน์ (2552) พบว่าการขาดทรัพยากรและโอกาสในการสร้างผลงานวิจัยเป็นอุปสรรคสำคัญของนักวิชาการหญิง

3. การพัฒนาโปรแกรมการเป็นพี่เลี้ยง (mentorship programs) และเครือข่ายสนับสนุนสำหรับคณาจารย์หญิง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตและความก้าวหน้าของผู้หญิงในมหาวิทยาลัย ผ่านการจับคู่คณาจารย์หญิงรุ่นใหม่กับคณาจารย์หญิงอาวุโสที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำและสนับสนุนทั้งในด้านวิชาการและอาชีพ รวมถึงการสร้างพื้นที่ให้ผู้หญิงได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมมือกันผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับการศึกษาของ Butcher (2022) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของผู้ที่คอยให้คำปรึกษาและชี้แนะ (mentors) โดยเฉพาะการมี "พี่เลี้ยงผู้หญิง" ที่เข้าใจประสบการณ์และความท้าทายที่นักวิชาการหญิงต้องเผชิญ

4. การสร้างมาตรการจูงใจให้มหาวิทยาลัยมีความหลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น เช่น การกำหนดเป้าหมายหรือโควตาขั้นต่ำสำหรับการมีตัวแทนของผู้หญิงในตำแหน่งบริหารและคณะกรรมการต่างๆ การให้รางวัลหรือจัดสรรงบประมาณพิเศษให้กับมหาวิทยาลัยที่มีความคืบหน้าในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และการบรรจุตัวชี้วัดความหลากหลายและการครอบคลุมเข้าไปในเกณฑ์การจัดอันดับมหาวิทยาลัย เพื่อกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่

5. การปลูกฝังค่านิยมความเสมอภาคทางเพศ (gender equality) ผ่านหลักสูตร และกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ผ่านหลักสูตรและกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นมาตรการเชิงป้องกันระยะยาวที่จะช่วยลดอคติและการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงตั้งแต่ต้นทาง โดยมหาวิทยาลัยควรทบทวนและปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้มีมุมมองที่ละเอียดอ่อนต่อมิติหญิงชาย มีการยกตัวอย่างและชื่นชมบทบาทของผู้หญิงในแต่ละสาขาวิชา รวมทั้งส่งเสริมการอภิปรายเรื่องความเท่าเทียมทางเพศในชั้นเรียน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับประเด็นความเท่าเทียมทางเพศหรือการสร้างพื้นที่ให้ผู้หญิงได้แสดงศักยภาพในการเป็นผู้นำ ยังเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างทัศนคติเชิงบวกและลดการผลิตซ้ำความคิดเรื่องบทบาททางเพศแบบเหมารวมในระบบการศึกษาด้วย อิทธิพลของการเหมารวมและอคติแอบแฝงที่ส่งผลต่อการปฏิบัติต่อผู้หญิงแตกต่างไปจากผู้ชายในแวดวงวิชาการ (Isaac, Kaatz, & Carnes, 2012; Williams, 2005)

ท้ายที่สุด บทความนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาเพศานแก้วในมหาวิทยาลัยไทย ทั้งในแง่การสร้างองค์ความรู้ การกระตุ้นสำนึกสาธารณะ และการกำหนดนโยบายที่เหมาะสม การเดินหน้าโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายจะเป็นก้าวสำคัญในการปลดปล่อยศักยภาพของผู้หญิงในระบบอุดมศึกษาไทย การสร้างมหาวิทยาลัยที่เสมอภาคและครอบคลุมไม่เพียงถูกต้องในเชิงจริยธรรม แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพและความสามารถในการแข่งขันของสถาบันการศึกษาไทยในระยะยาว จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะร่วมสร้างสังคมที่ให้คุณค่ากับความเท่าเทียมและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

6. องค์กรความรู้ใหม่

บทความนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปรากฏการณ์เพศานแก้วในระบบอุดมศึกษาไทย วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิงอย่างเป็นระบบ โดยรวบรวมข้อมูลจากทั่วโลกและชี้ความจำเป็นในการศึกษาบริบทไทยเชิงลึก พร้อมเสนอแนวทางส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและระบุทิศทางการวิจัยในอนาคต องค์ความรู้นี้สำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและพัฒนานโยบายเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระยะยาว ซึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

องค์ความรู้ใหม่: ปรากฏการณ์เพดานแก้วในระบบอุดมศึกษาไทย

ภาพที่ 2. แผนภาพสรุปองค์ความรู้ใหม่ “ปรากฏการณ์เพดานแก้วในระบบอุดมศึกษาไทย”

1. การสังเคราะห์ปัจจัยที่สร้างเพดานแก้วอย่างเป็นระบบ (Systematic Synthesis of Factors Contributing to the Glass Ceiling)

บทความนี้ได้รวบรวมและวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าของนักวิชาการหญิงอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งเป็น 4 ปัจจัยเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การแบ่งแยกทางเพศในแนวตั้งและแนวนอน ความไม่เป็นธรรมในการประเมินผลงาน การขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและเครือข่าย และภาระงานที่หนักและไม่สมดุล และ 4 ปัจจัยเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การเหมารวมและอคติแอบแฝง การขัดกันระหว่างบทบาททางเพศกับบทบาทผู้นำ การแข่งขันและความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างผู้หญิง และการขาดภาพต้นแบบ การจัดระบบองค์ความรู้เช่นนี้ช่วยให้เห็นภาพรวมและความเชื่อมโยงของปัจจัยที่สร้างอุปสรรคแก่ผู้หญิงในเส้นทางอาชีพวิชาการได้ชัดเจน เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารอบแนวคิดและการวิจัยในบริบทอื่นต่อไป

2. การชี้ให้เห็นความจำเป็นในการศึกษาบริบทไทย (Highlighting the Necessity of Studying the Thai Context)

บทความนี้เน้นย้ำความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาปรากฏการณ์เพศานแก้วในมหาวิทยาลัยไทยอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการขาดข้อมูลเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศในวงการอุดมศึกษาไทยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดของการนำกรอบแนวคิดจากตะวันตกหรือภูมิภาคอื่นมาใช้โดยไม่ปรับให้เข้ากับบริบท ซึ่งอาจทำให้มองข้ามความซับซ้อนและลักษณะเฉพาะของปัญหาในสังคมไทย จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาที่จำเพาะเจาะจงกับบริบทไทย โดยคำนึงถึงเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสถาบันที่เป็นเอกลักษณ์

3. การวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างในบริบทต่างๆ (Analysis of Similarities and Differences across Contexts)

จากการทบทวนงานวิจัยจากหลายบริบททั่วโลก ทั้งในยุโรป อเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย สวีเดน แอฟริกา และไทย พบว่าแม้จะมีความแตกต่างในรายละเอียดและระดับความรุนแรง แต่ปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่สร้างเพศานแก้วให้แก่ผู้หญิงในมหาวิทยาลัยมีลักษณะคล้ายคลึงกันในหลายด้าน เช่น การแบ่งแยกทางเพศ ความไม่เป็นธรรมในการประเมินผล การขาดทรัพยากรและเครือข่าย และบรรทัดฐานที่ตีตราความเป็นผู้นำว่าเป็นเรื่องของผู้ชาย ขณะเดียวกันก็ต้องพิจารณาลักษณะเฉพาะในแต่ละบริบท เช่น การทับซ้อนของอัตลักษณ์ (intersectionality) ที่การเลือกปฏิบัติทางเพศอาจรุนแรงขึ้นเมื่อผนวกกับปัจจัยเรื่องเชื้อชาติหรือชนชั้น ดังกรณีนักวิชาการหญิงผิวดำในสหรัฐฯ หรือความแตกต่างระหว่างสาขาวิชาในสวีเดน สะท้อนความจำเป็นในการมองปัญหาแบบองค์รวมและหลายมิติ

องค์ความรู้ใหม่ที่นำเสนอในบทความนี้มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและการพัฒนานโยบายเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระยะยาวสำหรับนักวิชาการหญิงและระบบอุดมศึกษาไทย การสังเคราะห์ปัจจัยที่สร้างเพศานแก้ว การชี้ความสำคัญของการศึกษาในบริบทไทย และการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างบริบทต่างๆ ไม่เพียงเติมเต็มช่องว่างในองค์ความรู้ปัจจุบัน แต่ยังเปิดประตูสู่การวิจัยในอนาคตที่จะช่วยยกระดับความเท่าเทียมและคุณภาพของการอุดมศึกษาไทย

เอกสารอ้างอิง

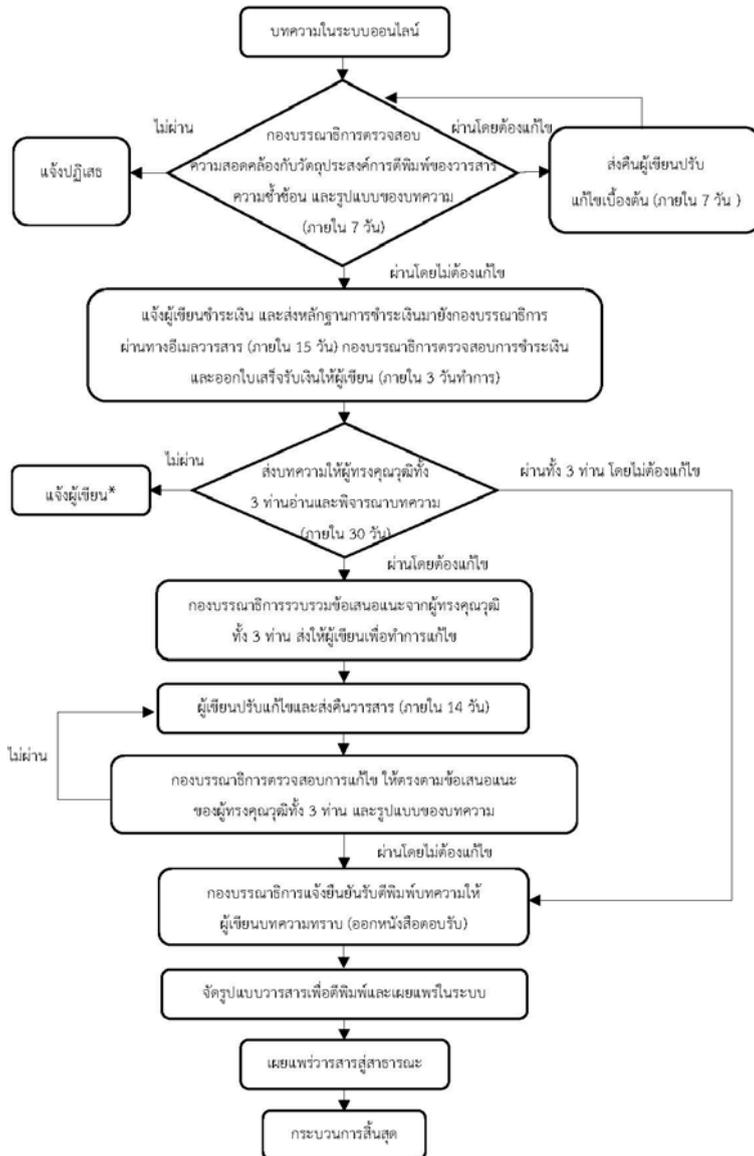
- เนตรนภา ไหวทย์เลิศศักดิ์ (ยาบุชิตะ). (2564). *ส่องผ่านเพดานแก้ว: ผู้บริหารหญิงกับความไม่เท่าเทียมทางเพศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพลิน ภูจรีนาพันธุ์. (2563). เพดานแก้วกับบทบาททางการเมืองของผู้หญิงไทยในระบบการเลือกตั้ง. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 11(ฉบับเพิ่มเติม), 29-52.
- สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. (2552). ความแตกต่างหญิงชายและความก้าวหน้าในอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 49(3), 275-316.
- Acker, J. (2006). Inequality regimes: Gender, class, and race in organizations. *Gender & society*, 20(4), 441-464.
- Atibuni, D. Z. (2019). Roles, stress and coping mechanisms among middle-level academic leaders in multi-campus universities in Africa. *Journal of Higher Education in Africa*, 17, 95-124.
- Bonawitz, M., & Andel, N. (2009). *The glass ceiling is made of concrete: The Barriers to promotion and tenure of women in American academia*. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ870462.pdf>
- Butcher, J. T. (2022). *Black Female Leaders in Academia: Eliminating the Glass Ceiling With Efficacy, Exuberance, and Excellence*. Hershey: IGI Global.
- Cheupalakit, P. (2014). Women leaders in the Thai education: Career paths and the glass ceiling. *International Journal of Behavioral Science*, 9(1), 1-14.
- Dobele, A. R., Rundle-Thiele, S., & Kopanidis, F. (2014). The cracked glass ceiling: Equal work but unequal status. *Higher Education Research & Development*, 33(3), 456-468.
- Isaac, C. A., Kaatz, A., & Carnes, M. (2012). Deconstructing the glass ceiling. *Sociology mind*, 2(1), 80-86.
- Jones, S. J., & Palmer, E. M. (2011). Glass ceilings and catfights: Career barriers for professional women in academia. *Advancing Women in Leadership Journal*, 31, 189-198.

- Omotoso, S. A. (2020). Barriers to middle-level academic leadership for female academics in Nigerian higher education. *Journal of Higher Education in Africa*, 18(2), 77-98.
- Peterson, H. (2016). Is managing academics women's work? Exploring the glass cliff in higher education management. *Educational Management Administration & Leadership*, 44(1), 112-127.
- Roberto, F., Rey, A., Maglio, R., & Agliata, F. (2020). The academic glass-ceiling: investigating the increase of female academicians in Italy. *International Journal of Organizational Analysis*, 28(5), 1031-1054.
- Silander, C., Haake, U., & Lindberg, L. (2013). The different worlds of academia: A horizontal analysis of gender equality in Swedish higher education. *Higher Education*, 66(2), 173-188.
- Tesch, B. J., Wood, H. M., Helwig, A. L., & Nattinger, A. B. (1995). Promotion of women physicians in academic medicine: glass ceiling or sticky floor?. *Jama*, 273(13), 1022-1025.
- Wesarat, P., & Mathew, J. (2017). Theoretical framework of glass ceiling: A case of India's women academic leaders. *Paradigm*, 21(1), 21-30.
- Weyer, B. (2007). Twenty years later: explaining the persistence of the glass ceiling for women leaders. *Women in management review*, 22(6), 482-496.
- Williams, J. C. (2005). The glass ceiling and the maternal wall in academia. *New Directions for Higher Education*, 2005(130), 91-105.
- Wood, D. F. (2009). Barriers to Women's Leadership in Faith-Based Colleges and Universities: Strategies for Change. In S. J. Bracken, J. K. Allen, & D. R. Dean (Eds.), *Women in academic leadership* (pp. 74-94). England: Routledge.
- Zhuge, Y., Kaufman, J., Simeone, D. M., Chen, H., & Velazquez, O. C. (2011). Is there still a glass ceiling for women in academic surgery?. *Annals of surgery*, 253(4), 637-643.

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี บรรณาธิการบริหาร 081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 093-2419191
3. นางนิตยา ไพয়ারมณี ผู้ช่วยบรรณาธิการ 081-8850800
4. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต ผู้ช่วยบรรณาธิการ 097-9466928

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: [https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/
submissions](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions) และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ

ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบันและมีใช้สังกัดเดียวกับผู้นิพนธ์บทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จักระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 20 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 4 ส่วนเท่านั้น คือ

2.1 วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.2 วิธีศึกษา/ค้นคว้าวิจัย ควรระบุถึงวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาประเภทใด และอธิบายถึง กลุ่มประชากร กลุ่มตัวอย่าง และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา วิธีรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยอธิบายพอสังเขป

2.3 ผลการศึกษา ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา ตามวัตถุประสงค์ การศึกษาให้ครบถ้วน

2.4 คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 คำ ควรเป็นคำที่ปรากฏในชื่อเรื่องและเนื้อหาที่ศึกษา เพื่อใช้ในการสืบค้นบทความ และควรเป็นคำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา โดยจะต้องปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียน บทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์ความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบในงานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย **ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล** พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป โดยสรุปเป็นข้อ ๆ ซึ่งมีหัวข้อดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ ( ) แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยม

แพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียน บทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์(Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางการขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ ( ) แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

4.1 หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุขฎิณีพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นกรอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่นระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007, p. 199)

4.2 สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, สัมภาษณ์, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11, 2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง กำธร อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./&/Author, B. B./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง นิพนธ์ วรทานนท์กุล, และ จักรพันธ์ สมศรี. (2542). <i>โรดดอกไม้มือเมืองหนาว</i> . กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6. Okuda, M., & Okuda, D. (1993). <i>Star trek chronology: The history of the future</i> . New York, NY: Pocket Books.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุกคน – FILL ALL AUTHORS)	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ชื่อ สกุลผู้แต่ง3./ชื่อ สกุลผู้แต่ง4./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./&/Author, F. F./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	<p>ตัวอย่าง</p> <p>หาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตลำไยสีชมพู</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.</p> <p>Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.</p>
<p>ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors</p>	<p>ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/ . . ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.</p> <p>(ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย)</p> <p>Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./ . . Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.</p> <p>*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวอย่างโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)</p> <p>(Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name)</p>
	<p>ตัวอย่าง</p> <p>นพรัตน์ บุญขจร, ชัยสิทธิ์ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, . . . ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.</p> <p>Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.</p>
<p>ผู้แต่งเป็น สถาบัน Organization as Author</p>	<p>หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.</p> <p>corporate author/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.</p>

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทความวิจัยและพัฒนาศึกษาเกี่ยวกับน้ำปากพวง</i> . นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i> . New York, NY: Springer.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(ชื่อผู้แปล,/ผู้แปล)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์./ (ต้นฉบับพิมพ์/ปี)
หนังสือแปล	Author, A. A./ (Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle/(Translator,/Trans.)/Location:/Publisher./ (Original work published Year)
A Translation	ตัวอย่าง สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บรรณาธิการ)/ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./ สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
Edited Book,	Editor, A. A./ (Ed./Eds.)/ (Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
No Author	ตัวอย่าง วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i> . กรุงเทพฯ: โครงการวิถีสถิติ. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i> . New York, NY: Russell Sage Foundation.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง Unknown Author	<p>ชื่อหนังสือ./ (ปีที่พิมพ์) ./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.</p> <p><i>Title of work: Capital letter also for subtitle./ (Year of publication) ./ Location:/ Publisher.</i></p> <p>ตัวอย่าง แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary. (1993). Springfield, MA: Merriam-Webster.</i></p>
ปรากฏครั้งที่พิมพ์ Edition other than the first	<p>ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์) ./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์) ./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.</p> <p><i>Author, A. A./ (Year of publication) ./ Title of work: Capital letter also for subtitle./ (Edition) ./ Location:/ Publisher.</i></p> <p>ตัวอย่าง กำธร อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. <i>Helper, M. E. (1997). The battered child (5th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.</i></p>
ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์/ สำนักพิมพ์ No publisher of publication	<p>ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ</p> <p>Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents</p>
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ No year of publication	<p>ให้ใส่ [ม.ป.ป.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ</p> <p>Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents</p>

บทความในหนังสือ - Chapter in Book ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น. เลข หน้า) ที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรง พิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor./ (Ed./ Eds)./ <i>Title of Book</i> ./ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place./ Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาชา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ดิเรกวัฒน์ชัย, และ มนตรี ตู จินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร์ หมดเต็น (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphadejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of article./ <i>Title of Periodical</i> ./ <i>volume number</i> (issue number),/ pages.
ตัวอย่าง	โมราร์ท ช่อชบา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์</i> , 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤตผู้เขียนบทความ./ (ปี./เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month of publication)./Title of article./Title of Magazine./volume number(issue number)./pages.
ตัวอย่าง	ส้มโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤตผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month/Date of publication)./Title of article./Title of Newspaper./p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รัชส์สุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวส์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฑฒโกปกากะเกษานักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title./ In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number, /p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คัวฮักคัวหาง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา/ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ชัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	<p>(<i>Humanities and Social Science</i>) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House.</p> <p>Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.</p>
วิทยานิพนธ์ และ ปรินญาณิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	<p>ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปรินญาณิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต)./ชื่อสถานศึกษา./ สถานที่พิมพ์.</p> <p>Author, A. A./ (Year)./ <i>Title of dissertation</i> / (Doctoral dissertation or Master's thesis)./ Name of Institute, / Location.</p>
ตัวอย่าง	<p>ข้อเพ็ญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนขนานนา จังหวัด นครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช.</p> <p>Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.</p>
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่./หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกุลผู้กำกับ/(ผู้กำกับ)./(ปีที่ผลิต)./ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน]./สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ. Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director)./(Date of publication)./Title of motion picture/[Motion picture]./Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	ศรีธัญญา จิตศิลป์. (2561). <i>คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา</i> . [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). <i>รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ</i> . [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม. Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures. Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service. Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล Author, A. A.,/&/Author B. B./ (Date of publication)./Title of page/[Format description when necessary]./Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม) หรือชื่อ ฐานข้อมูล
	Author, A. A./ (Year of Published)./Title of article./Title of Online Journal./ volume number(issue number),/page range../Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาว์ณศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบะเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก <a "="" full="" href="http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task=Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas.
Journal of Abnormal Eating, 8(3), 120-125. Retrieved from
https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI – With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./เลขDOI
	Author, A. A., & Author, B. B./ (Year of Published)./Title of article./Title of Journal,/volume number(issue number if available),/page range./ doi:0000000/000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. <i>European Journal of Marketing</i> , 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อ สกุลบรรณาธิการ(ถ้ามี)/(บก.)./ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./Article title./In/A. A. Editor/(Ed./Eds),/Title of Book (chapter or section number)./Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i> . Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ใน/ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./Article title./In/Title of Encyclopedias or Dictionaries./Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i> . Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ สืบค้นเมื่อ/ วัน/ เดือน/ ปี/ จาก/ ชื่อวิกิ:/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Retrieved/ Month/ Date,/ Year/ from/ Name of WIKI:/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle.</i> / Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales.</i> Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./ วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. <i>Title of Newspaper.</i> Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊อ ยูยู นายกหวันเวียนเทียน. <i>ข่าวสด</i> . สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนาม
ฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและ
ฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ”
สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคน
ที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1
ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น
โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้
แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อ
กลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่
ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการ
อ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย
และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับ
เอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th
edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From
<http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>American Psychological Association
(APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

6. วิธีเรียงอ้างอิง การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเกี่ยวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

ก ข ค ค ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น
บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฎ ฎ ว ศ ษ ห พ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อี้ อู อูเอะ เอ เออะ เอา
เอิน เอีย เอียะ เอื้อ เอื้อะ แอ แอะ โอ โอะ ไอ ไอ

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ตารางโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่/1//ชื่อตาราง

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ ให้พิมพ์ใต้ภาพ จัดกลางหน้ากระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่/1./ชื่อภาพ